

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI ve ÖĞRETİM BİLİM DALI

SOSYAL MEDYA ÜZERİNDEN GERÇEKLEŞEN ÖĞRETMEN-
ÖĞRENCİ ETKİLEŞİMİNİN ÖRTÜK PROGRAM AÇISINDAN
İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

Mustafa DEMİR

Malatya-2018

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI ve ÖĞRETİM BİLİM DALI

SOSYAL MEDYA ÜZERİNDEN GERÇEKLEŞEN ÖĞRETMEN-
ÖĞRENCİ ETKİLEŞİMİNİN ÖRTÜK PROGRAM AÇISINDAN
İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

Mustafa DEMİR

Danışman: Doç. Dr. Süleyman Nihat ŞAD

Malatya-2018

T.C.
İnönü Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

Mustafa DEMİR tarafından hazırlanan Sosyal Medyada Gerçekleşen Öğretmen-Öğrenci Etkileşiminin Örtük Program Açısından İncelenmesi başlıklı bu çalışma, 29.06.2018 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. Behçet ORAL
Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. S. Nihat ŞAD
Üye : Doç. Dr. Niyazi ÖZER
Üye : Dr. Öğrt. Üyesi Eyüp İZCI
Üye : Dr. Öğrt. Üyesi Bülent DÖŞ

.....
.....
.....
.....
.....

ONAY

29/06/2018

Doç. Dr. Niyazi ÖZER
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Süleyman Nihat Şad'ın danışmanlığında doktora tezi olarak hazırladığım **Sosyal Medya Üzerinden Gerçekleşen Öğretmen-Öğrenci Etkileşiminin Örtük Program Açısından İncelenmesi** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Mustafa DEMİR

ÖNSÖZ

İçinde bulunduğumuz bilim ve teknoloji çağında hızlı bir şekilde değişen şartlara uyum sağlayacak ve başarıya ulaşabilecek insanların yetiştirilebilmesi için eğitimin de bu değişen şartlara ve yeniliklere ayak uydurması gerekmektedir. Teknolojide yaşanan bu değişim ve gelişimlerle birlikte literatüre birçok yeni kavram da eklenmektedir. Sosyal medya bu yeni alanlardan birisidir. Sosyal medya günümüz insanının oldukça ilgili olduğu bir mecradır. Öğretmen ya da öğrenci birçok insan gününün azımsanmayacak bir bölümünü burada geçirmektedir. Bu bağlamda sosyal medyanın, öğretmen ve öğrenci arasında yaşanan etkileşimlerin sınıf ve okul dışına taşınmasını da sağladığını söylemek mümkündür. Öğretmen-öğrenci iletişiminin sosyal medyaya taşınmasıyla birlikte, örtük programın işlev ve etkilerinin okul ortamının yanı sıra sosyal medya ortamlarına da taşındığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimleri sonucunda ortaya çıkan öğrenmeler örtük program kapsamına alınabilir. Okul ortamındaki aksine sosyal medyadaki öğretmen-öğrenci iletişiminin zamandan ve mekândan bağımsız olduğu düşünüldüğünde sosyal medyadaki öğretmen-öğrenci etkileşiminin örtük program açısından önemli ve araştırılmaya değer bir konu olduğu görülmektedir.

Bu araştırmanın yürütülmesi sürecinde emeğini, desteğini esirgemeyen birçok kişi olmuştur. Öncelikle doktora tez konumun belirlenmesinden nihayete ermesi süresince desteğini esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Süleyman Nihat ŞAD'a teşekkürü bir borç bildiğimi belirtmek isterim. Tez izleme komitesinde ve tez jürisinde yer alan Doç. Dr. Niyazi ÖZER ve Dr. Öğr. Üyesi Eyüp İZCİ hocalarıma katkılarıyla tezimin geliştirilmesine yardımcı oldukları için çok teşekkür ederim. Ayrıca doktora eğitimim boyunca bana emeği geçen Prof. Dr. Kemal DURUHAN, Doç. Dr. Mustafa AKDAĞ, Dr. Öğr. Üyesi Oğuz GÜRBÜZTÜRK ve Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ÖZBEK hocalarıma teşekkür ederim.

Doktora eğitimim ve tez süresince bazen ihmal etmek zorunda kaldığım, fazla vakit ayıramadığım ancak her zaman manevi desteğini hissettiğim anneme, babama, eşime, oğluma, kızıma ve tüm aileme çok teşekkür ederim.

Mustafa DEMİR

Malatya–2018

ÖZET

SOSYAL MEDYA ÜZERİNDEN GERÇEKLEŞEN ÖĞRETMEN- ÖĞRENCİ ETKİLEŞİMİNİN ÖRTÜK PROGRAM AÇISINDAN İNCELENMESİ

DEMİR, Mustafa

Doktora, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Süleyman Nihat ŞAD
Haziran-2018, XIII+210 sayfa

Bu araştırmanın amacı, sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşiminin öğrenci öğrenmeleri üzerindeki etkilerinin, örtük program açısından incelenmesidir. Bu nedenle nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı keşfedici karma desen kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda *olgubilim deseni* ve araştırmanın nicel boyutunda ise betimsel tarama ve ilişkisel tarama desenlerinden *nedensel karşılaştırma ve korelasyonel desen* kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak 32 öğretmen ve 29 öğrenci araştırmanın katılımcıları olarak belirlenmiştir. Nicel boyutunun evreni ise Kahramanmaraş merkez ilçeleri sınırları içerisinde yer alan ortaokullarda öğrenim gören 31523 öğrenci olarak belirlenmiştir. Yapılan istatistiksel işlemler sonrasında araştırmanın örneklemi ise 2046 olarak belirlenmiştir. Örnekleme yer alacak öğrencilerin belirlenmesi amacıyla öncelikle tabakalı örnekleme yoluyla ortaokullar seçkisiz olarak belirlendikten sonra araştırmanın amacına uygun olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden, ölçüt örnekleme kullanılarak örnekleme katılımcılar belirlenmiştir.

Araştırmada verilerin toplanması sürecinde hem nitel hem de nicel toplama araçlarından faydalanılmıştır. Nitel verilerin toplanması amacıyla öğretmen ve öğrenciler için yarı yapılandırılmış görüşme formları geliştirilmiştir. Nicel verilerin toplanması amacıyla da “Öğretmenle etkileşim kurma amaçları anketi” oluşturulmuş ve “Sosyal Medya Bağlamında Örtük Program Ölçeği” geliştirilmiştir. Araştırmada yapılan görüşmeler ve doküman incelemesi sonucu elde edilen nitel veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Nicel bölümde elde edilen veriler için hangi testlerin kullanılabileceğinin

belirlenmesi amacıyla verilerin normal dağılıma uygunluğu test edilmiş ve verilerin normal dağılıma uygun olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın nicel alt problemleri doğrultusunda elde edilen veriler, uygun parametrik istatistiksel yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın nitel ve nicel boyutlarından elde edilen bulgulardan hareketle; sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimi gerekçeleri ile ilgili olarak öğretmen ve öğrencilerin belirtmiş oldukları gerekçelerden öğrenciyi tanıma, duyuru yapma, öğrencilerin duyurulardan haberdar olması ve akademik başarı gerekçelerinin resmi program kapsamı içerisinde, diğer gerekçelerin ise daha çok örtük program kapsamı içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bu bakımdan öğretmenlerin etkileşim kurma ve etkileşim kurmamaya yönelik belirtmiş oldukları gerekçelerden, öğrenciye tutum ve değer kazandırma, rapport kurma, öğretmenin otoritesinin zarar görmesi ve olumsuz örnek olmaktan kaçınma gerekçeleri ile öğrencilerin belirtmiş oldukları öğretmenle yakınlık kurma, öğretmenin gözüne girme ve öğretmeni daha iyi tanıma gerekçeleri ile gerçekleştirilen etkileşimler sonucunda öğrencilerin örtük program kapsamında öğrenmeler edineceği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin, sosyal medyada öğretmen ve öğrenci arasında gerçekleşen etkileşimler sonucunda kısıtlanma, iletişimde özgüven kazanma, kural ve değer öğrenme, öğretmeni tanıma ve işleyişi öğrenmeye yönelik örtük program kapsamında öğrenmeler edindikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca bulunan bu öğrenmelerin, öğrencinin cinsiyeti ve sınıf düzeyi değişkenleri açısından farklılıkları ve öğrencilerin sosyal medyayı günlük kullanım süreleri ve hesaplarındaki ekli öğretmen sayıları ile ilişkileri belirlenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle; öğrencilerin öğretmenleri ile etkileşimlerinde ister okul içi olsun ister okul dışı, isterse de sosyal medyada olsun yer ve zaman ayırt edilmeksizin örtük program kapsamında öğrenmeler edindikleri ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin edindikleri bu öğrenmelerin, sınıf içerisindeki eğitim öğretim sürecine etkisinin de olduğu görülmektedir. Bu bakımdan öğretmen ve öğrencilerin etkileşim gerekçeleri ve bu etkileşimler yoluyla öğrencilerin elde ettiği öğrenmeler dikkate alındığında, sosyal medyanın, okul dışı bir etkileşim çevresi olarak, öğrencilerin örtük program kapsamında öğrenmeler edinmesi bakımından etkili bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Medyada Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi, Sosyal Medya, Örtük Program.

ABSTRACT

THE ANALYSIS OF TEACHER-STUDENT INTERACTION THROUGH SOCIAL MEDIA IN TERMS OF HIDDEN CURRICULUM

DEMİR, Mustafa
PhD Thesis, Inonu University, Institute of Educational Sciences
Curriculum and Instruction

Advisor: Associate Professor Doctor Süleyman Nihat ŞAD
June, 2018, XIII+210 pages

The aim of this study is to analyze the effects of teacher-student interaction through social media on student learning in terms of hidden curriculum. Accordingly, an exploratory mixed research design was used, in which included both qualitative and quantitative research methods. In the qualitative part of the study, a phenomenological research design was used whereas descriptive survey method, causal-comparative and correlational methods were used in the quantitative part. In the qualitative part of the study, 32 teachers and 29 students were determined as the participants of the study. The population of the quantitative part was determined as 31523 students who study in the secondary schools located in the central districts of Kahramanmaraş. The sample of the study was determined as 2046 after the statistical process. After randomly determining the schools which are planned to be in the sample using stratified sampling in order to determine the students who are going to participate in the sample, the participants were selected using criterion sampling from the purposive sampling methods to fit the purpose of the study.

Both qualitative and quantitative data collection tools were used in the data collection process of the study. Semi-structured interview forms were developed for teacher and students in order to collect qualitative data. “The student-teacher interaction purposes questionnaire” and “Hidden curriculum in terms of social media scale” was developed to collect the quantitative data. Qualitative data obtained through interviews and document reviews were subjected to content analysis. In order to determine which tests can be used for the data obtained in the quantitative section, normality of the data set was tested and normal distribution of data was found to be suitable. The data

obtained in line with the quantitative sub-problems of the research has been analyzed by using appropriate parametric statistical methods.

According to the findings obtained from the qualitative and quantitative parts of the research, it was seen that the reasons for the teacher-student interaction in the social media are that the teachers and the students have informed the students about the reasons they have stated, making announcements, informing the students about the announcements and the reasons for academic success are covered by the official curriculum and other reasons are covered by the hidden curriculum. In this respect, the learning outcomes for the students in terms of hidden curriculum as a result of the interactions that have taken place between the reasons for teachers' interaction and non-interactivity are based on the reasons and students' attitude and valorization, rapport establishment, teacher authority's injustice and avoidance of negative example, and the reasons for students to be familiar with the teacher have emerged. In addition, through the qualitative and quantitative findings obtained from the research, it has been revealed that as a result of the interactions between the teacher and the student in the social media, the learners learn within the scope of a hidden curriculum aimed at restriction, gaining confidence in communication, rule and value learning, teacher recognition and function learning. In addition, the differences in the gender and grade level variables of these learners were determined and it was determined that these learning outcomes were associated with students' daily use of social media and the number of attached teachers in their accounts.

According to the findings obtained from the research; it has emerged that students interact with their teachers either in school or out of school, or in the social media, learning in a hidden curriculum regardless to time and place. As a result of the interactions of teachers and students in social media, it is seen that the learning activities of the students within the context of the hidden curriculum are influenced by the education and instruction process in the classroom. In this regard, it has become clear that social media is an effective factor for students to acquire learning within the context of a hidden curriculum, as a non-school interaction environment, when the learners' learning is taken into account and the interactions between teachers and students.

Key Words: Teacher-Student Interaction in Social Media, Social Media, Hidden Curriculum.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	
ONUR SÖZÜ.....	I
ÖNSÖZ.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
EKLER LİSTESİ.....	X
TABLOLAR LİSTESİ.....	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XII
KISALTMALAR.....	XIII

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3. Alt Problemler.....	6
1.3.1. Araştırmanın Nitel Boyutuna İlişkin Alt Problemler.....	6
1.3.2. Araştırmanın Nicel Boyutuna İlişkin Alt Problemler.....	6
1.4. Araştırmanın Önemi.....	7
1.5. Varsayımlar.....	8
1.6. Sınırlılıklar.....	8
1.7. Tanımlar.....	9

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve.....	10
2.1.1. Eğitim Programı.....	10
2.1.2. Örtük Program Kavramı.....	12
2.1.3. Örtük Programın Kapsamı.....	14
2.1.4. Örtük Programın Etkileri.....	15
2.1.5. Örtük Programın Kaynakları.....	18
2.2. Sosyal Medya.....	20
2.2.1. Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Medya Kullanımı.....	21

2.2.2. Sosyal Medya Platformları.....	25
2.2.2.1. Bloglar.....	26
2.2.2.2. Mikrobloglar	27
2.2.2.3. Wikiler	27
2.2.2.4. İçerik Paylaşım Siteleri	28
2.2.2.5. Sanal Dünyalar	29
2.2.2.6. Sosyal Ağlar	29
2.3. Sosyal Medyada Örtük Program	32
2.4. İlgili Araştırmalar.....	38
2.4.1. Örtük Program İle İlgili Çalışmalar	38
2.4.2. Eğitimde Sosyal Medyanın Kullanımı İle İlgili Çalışmalar.....	43

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni	49
3.2. Katılımcılar ve Evren-Örneklem.....	53
3.2.1. Araştırmanın Nitel Boyutuna Dâhil Edilen Katılımcılar.....	53
3.2.2. Araştırmanın Nicel Boyutunun Evren ve Örneklemi	55
3.3. Veri Toplama Araçları	61
3.3.1. Nitel Veri Toplama Araçları	61
3.3.2. Nicel Veri Toplama Araçları.....	62
3.3.2.1. Sosyal Medya Bağlamında Örtük Program Ölçeğinin Geliştirilmesi	62
3.3.2.2. Denemelik Sosyal Medya Bağlamında Örtük Program Ölçeğinin Uygulanması	67
3.3.2.3. Sosyal Medya Bağlamında Örtük Program Ölçeği Geçerliğine İlişkin Bulgular	67
3.3.2.4. Sosyal Medya Bağlamında Örtük Program Ölçeğinin Güvenirliğine İlişkin Bulgular..	71
3.4. Verilerin Toplanması	72
3.5. Verilerin Analizi	73
3.5.1. Nitel Verilerin Analizi.....	73
3.5.2. Nicel Verilerin Analizi	74

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. Araştırmanın Nitel Boyutunun Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	77
4.1.1. Öğretmenlerin Öğrencileriyle Etkileşim Kurma Nedenleri.....	77
4.1.2. Öğrencilerin Öğretmenleriyle Etkileşim Kurma Nedenleri.....	82
4.2. Araştırmanın Nitel Boyutunun İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	88
4.3. Araştırmanın Nitel Boyutunun Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	93
4.3.1. Sosyal Medyada Gerçekleşen Öğrenmeler İle İlgili Öğretmen Görüşleri	93
4.3.2. Sosyal Medyada Gerçekleşen Öğrenmeler İle İlgili Öğrenci Görüşleri.....	100
4.3.3. Öğretmenlerin Sosyal Medya Hesaplarından Elde Edilen Örnek Paylaşımlarla İlgili Öğrenci Görüşleri.....	107
4.4. Araştırmanın Nicel Boyutunun Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	114
4.5. Araştırmanın Nicel Boyutunun İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	118
4.6. Araştırmanın Nicel Boyutunun Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	122
4.7. Araştırmanın Nicel Boyutunun Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar .	125
4.8. Araştırmanın Nicel Boyutunun Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	130

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar	136
5.1.1. Araştırmanın Nitel Boyutunun Birinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar	137
5.1.2. Araştırmanın Nitel Boyutunun İkinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar	138
5.1.3. Araştırmanın Nitel Boyutunun Üçüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar.....	139
5.1.4. Araştırmanın Nicel Boyutunun Birinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar	140
5.1.5. Araştırmanın Nicel Boyutunun İkinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar	141
5.1.6. Araştırmanın Nicel Boyutunun Üçüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar	142
5.1.7. Araştırmanın Nicel Boyutunun Dördüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar.....	144
5.1.8. Araştırmanın Nicel Boyutunun Beşinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar	145
5.2. Öneriler	148
5.2.1. Uygulayıcılar İçin Öneriler	148
5.2.2. Araştırmacılar İçin Öneriler	149
KAYNAKÇA.....	150

EKLER LİSTESİ

Ek A. Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeği.....	166
Ek B. Görüşmeye katılan öğrencilerin özellikleri.....	168
Ek C. Doküman incelemesi kapsamında öğrencilerin öğretmenlerin paylaşımlarıyla ilgili algıladıkları mesajların dağılımı	170
Ek Ç. Ortaokul öğrencileri için görüşme formu.....	171
Ek D. Ortaokul öğretmenleri için görüşme formu	174
Ek E. Öğrencisi ile etkileşim kurmayan ortaokul öğretmenleri için görüşme formu.....	177
Ek F. Doküman incelemeden elde edilen örnek öğretmen paylaşımları ve öğrenci görüşleri ..	178
Ek G. Öğrencilerle odak grup görüşmesi için kurulan Facebook tartışma grubu	209
Ek H. Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Müdürlüğü izin yazısı	210

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmanın nitel boyutuna dâhil edilen katılımcıların dağılımı.....	53
Tablo 2. Örnekleme dâhil edilen okulların tabakalara göre dağılımı.....	57
Tablo 3. Araştırmanın evreninin eğitim bölgeleri, sınıf düzeyi ve cinsiyet tabakalarına göre dağılımı.....	58
Tablo 4. Araştırmanın örnekleminin eğitim bölgeleri, sınıf düzeyi ve cinsiyet tabakalarına göre dağılımı.....	59
Tablo 5. Araştırmanın nicel boyutuna katılan öğrencilere ait betimsel istatistikler.....	60
Tablo 6. Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeğinin denemelik formunda yer alan maddeler ve boyutları.....	64
Tablo 7. Ön uygulamaya katılan öğrencilerin özelliklerine göre dağılımı.....	67
Tablo 8. Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeği' için açıklayıcı faktör.....	70
Tablo 9. Öğretmenlerin, öğrencileri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçeler.....	78
Tablo 10. Öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçeler.....	82
Tablo 11. Öğretmenlerin, öğrencileriyle Facebook'ta etkileşim kurmama nedenleriyle ilgili belirtmiş oldukları gerekçeler.....	88
Tablo 12. Öğretmen-öğrenci etkileşimleri sonucu öğrencide meydana gelen öğrenme ürünleri.....	93
Tablo 13. Sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimleri sonucu öğrencilerde meydana gelen öğrenme ürünleri ile ilgili öğrenci görüşleri.....	100
Tablo 14. Doküman incelemesinden elde edilen örnek öğretmen paylaşımlarının içerdiği mesajlarla ilgili öğrenci görüşleri.....	107
Tablo 15. Öğrencilerin öğretmenleriyle Facebook'ta etkileşim kurma nedenleriyle ilgili betimsel istatistikler.....	115
Tablo 16. Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeğinden alınan puanların boyut ve madde bazında betimsel istatistik sonuçları.....	118
Tablo 17. Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeği puanlarının cinsiyete göre t testi sonuçları.....	122
Tablo 18. Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeği puanlarının öğrencinin sınıf düzeyine göre analiz sonuçları.....	126
Tablo 19. Öğrencilerin Facebook günlük kullanım süreleri ve hesaplarında ekli öğretmen sayıları ile örtük program kapsamındaki öğrenmelerinin düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları.....	131

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Ülkelerin nüfusa göre sosyal medya kullanımı.....	22
Şekil 2. Dünya geneli sosyal medya platformlarının aktif kullanıcı sayıları	23
Şekil 3. Türkiye ve AB internet kullanım amaçları grafiği.....	24
Şekil 4. Türkiye’de en çok kullanılan sosyal medya platformları.....	25
Şekil 5. Bazı sosyal medya platformlarının logoları	26
Şekil 6. Sosyal medya vasıtasıyla iletişim örneği	33
Şekil 7. Keşfedici karma desende yapılan araştırmanın akış şeması	52
Şekil 8. Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeğine ait yamaç grafiği	69

KISALTMALAR

<u>Kısaltma</u>	<u>Açıklama</u>
KDÖ	Kural ve Değer Öğrenme
ÖT	Öğretmeni Tanıma
KÖ	Kısıtlanmayı Öğrenme
İÖK	İletişimde Özgüven Kazanma

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu, araştırmanın amacı, alt problemleri, önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar sunulmuştur.

1.1. Problem Durumu

Eğitim, “çevre ayarlaması yoluyla kişinin davranışlarını istendik yönde değiştirme ve değerlendirme sürecidir” (Sönmez, 2011: 37). Eğitimin amacı, öğrencilerde istendik kişilik özellikleri ve zihinsel-ruhsal hazır olma durumları ile birlikte kültürel özellikler kazandırmaktır (Ergün, 2011). Eğitimin hem birey hem de toplum açısından önemli birçok işlevi vardır. Birey açısından eğitimin en önemli işlevinin; bireysel potansiyeli ortaya çıkarıp geliştirmek, toplum açısından ise düzenin sağlanması, birlikte yaşama kültürünün oluşturulması ve toplumsal refahın arttırılmasını sağlamak olduğu söylenebilir (Cinoğlu, Arslantaş ve Demir, 2013). Bu bakımdan, bireylerin önceden belirlenen amaçlara yönelik olarak sistemli bir şekilde yetiştirilmesi doğrultusunda her toplumun bir eğitim programı geliştirmesi ve uygulaması gerekmektedir.

Eğitim programı, “öğrenene okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir” (Demirel, 2010: 4). Diğer bir tanımda Ertürk (1994: 95) eğitim programını, “eğitim ortamında her öğrencinin geçirmiş olduğu belli eğitim durumları ve belli yaşantılar” olarak ifade etmektedir. Varış (1996: 51) ise eğitim programını; “çocuklarda ve gençlerde istenen davranış değişikliğini meydana getirmek üzere hazırlanan ve devamlı surette geliştirilen bir araç” olarak ifade etmiştir. Ellis (2015) de eğitim programı ile ilgili yapılan tanımlamaların bir öngörü ya da bir yaşantılar bütünü olarak ifade edildiğinden bahsetmiştir.

Eğitim programı söz konusu olduğunda eğitimcilerin akıllarına genellikle açık ve bilinçli bir şekilde planlanmış öğretim programları gelmektedir. Bu öğretim programlarının aksine öğrenci deneyimleri, bilinçli bir şekilde planlanmamış, resmi ve

yazılı olmayan bir program tarafından karakterize edilmektedir (Wren, 1999). Bu bakımdan her eğitim kurumunun, uygulamada olan yazılı programının yanı sıra idareci ve öğretmenlerin tutum ve davranışları, öğrencilerin, sınıf, kütüphane, kutlamalar ve okulun sosyal çevresinde meydana gelen etkileşimleri gibi öğrenciyi etkileme gücüne sahip nedenlerden dolayı ortaya çıkan bir de yazılı olmayan programı bulunmaktadır (Azimpour ve Khalilzade, 2015; Beydoğan, 2012; Cemiloğlu, 2006). Henson (2006) bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Eğitim programının tıpkı bir ay gibi, açık bir şekilde görünemeyen başka bir yüzü vardır, yani her programın gizli bir boyutu vardır. Eğitim programının bu daha gizli, daha az görünen kısmı örtük program olarak adlandırılmaktadır” (akt. Özdemir, 2013: 61). Resmi, yazılı olmaması ve ortamdan ortama farklılık göstermesi de bu programa saklı program, gizli program, örtük program gibi tanımlamaların getirilmesine sebep olmuştur (Cemiloğlu, 2006). Örtük program kavramı ilk olarak 1968 yılında Jackson tarafından ortaya atılmış olmasına rağmen öğrenci davranışlarını bazı durumlarda resmi programdan daha fazla etkileme gücüne sahip olması bakımından son zamanlarda birçok eğitimcinin dikkatini çekmiştir (Alsubaie, 2015; Azimpour ve Khalilzade, 2015).

Örtük program, “resmi programda belirtilen amaç ve faaliyetlerin dışında, öğrenme-öğretme süreci içerisinde ortaya çıkan bilgi, fikir ve uygulamalar ile öğrencilerin ulaştıkları nitelikleri” kapsayan programdır (Yüksel, 2004a: 10). Tezcan, (2003: 53) örtük program kavramının içeriğinin genişliğini şöyle açıklamaktadır:

Ders dışı etkinlikleri de içine almaktadır. Bu programın en belirgin özelliği, yazılı olmamasıdır. Bu nedenle kavramın sosyolojik niteliği daha fazladır. Bu geniş içeriğe şu yönler girmektedir: Okul içinde görev yapan öğretmen ve yöneticilerin davranışları, yaklaşımları, inançları, değer yargıları, okul atmosferinin niteliği, değerleri, okul içi ortamın öğrencilere sağladığı etkileşim örüntüsü, okul içi yazılı olmayan kuralları, rutinleri, disiplini, otoriteye itaat etme gibi kültürel tutumlar ve daha birçok kültürel etken. Bu kavram, öğretim yapısı ve okul örgütlenmesi aracılığıyla aktarıma biçimi için kullanılır.

Örtük program, amaçlı ya da amaçsız etkinlikler yoluyla, öğretmenler tarafından örtük bir şekilde aktarılan, öğrencilerin deneyimleri sonucu elde ettikleri kişisel ve sosyal öğrenim sonuçlarını ifade eder (Çubukçu, 2012; Tezcan, 2003). Başka bir ifadeyle örtük program resmi programda yazılı olmayan ve açıkça ifade edilmemiş ancak öğrenci davranışlarını etkileme gücünde olan (Akpınar, 2014) ve öğrencilerin başarılı olmaları için gerekli olan bilgi, fikir, uygulama ve beklentileri kapsayan

programdır (Ercan vd., 2009). Resmi program daha çok kazanım, içerik ve öğretim durumları üzerine odaklanırken, örtük program ise öğretmen-öğrenci arasında meydana gelen etkileşimden kaynaklı, karşılıklı duygu, tutum ve davranışlar üzerine odaklanır (Ornstein ve Hunkins, 2014; Azimpour ve Khalilzade, 2015; Beydoğan, 2012). Ayrıca örtük program ile resmi programda eksik ya da belirsiz kalan bilgi, beceri, tutum ve değerlerin daha ayrıntılı bir şekilde ele alınarak öğrenciye daha etkili bir biçimde aktarılması sağlanmaktadır (Akpınar, 2014; Çubukçu, 2012).

Genel anlamda öğrencilerin öğrenmesi beklenen ancak açıkça ifade edilmeyen mesajlar, istenmeyen veya amaçlanmamış öğrenme sonuçları ve öğrencilerin öğretmen beklentilerine uygun olarak sergiledikleri davranışlar, örtük program kapsamında ele alınmaktadır (Ercan vd., 2009; Ornstein ve Hunkins, 2014; Yüksel, 2004a). Öğretmenlerin farkında olmadan ya da kasıtlı olarak ders içerisinde, resmi program dışında, kendi görüş, düşünce, inanç sistemleri ile ilgili öğrencilere aktardığı mesajlar (Akpınar, 2014; Çobanoğlu ve Engin Demir, 2014), okul iklimi, okul kuralları, okulun sağladığı etkileşim örüntüsü gibi birçok etken de örtük program kapsamı içerisine girmektedir (Tezcan, 2003).

Eğitim-öğretim sürecinin her aşamasında, örtük programın öğrenci öğrenmeleri üzerindeki etkisi söz konusudur. Örtük program bazı durumlarda resmi program kadar etkiliyken (Demirel, 2010) bazı durumlarda da resmi programdan daha fazla etkili olabilmektedir (Yüksel, 2004a). Kohlberg (1983), öğrencilerin sınıf içerisinde geçirmiş oldukları zamanlarının çoğunda, ders kitapları ve eğitsel materyaller gibi sınıf içi fiziki düzenlemelerden daha çok örtük programın oluşturmuş olduğu ahlaki ortam ve atmosfer vasıtasıyla öğrendiklerini belirtmiştir (akt. Yüksel, 2005). Ayrıca öğrencilerin bireysel ve toplumsal gelişiminde önemli bir yeri olan kişisel, evrensel ve milli değerlerin kazanılmasında resmi program, örtük program ve okul dışı etkenler etkili olmasına (Yeşilyurt ve Kurt, 2012) rağmen bu değerlerin kazanılması, içselleştirilmesi ve yerleştirilmesi sürecinde örtük program ve örtük programı destekleyici etkinlikler daha önemli bir yer tutmaktadır (Beydoğan, 2012; Çubukçu, 2012).

Öğrencilerin okul içerisinde birbirlerinden sonra en fazla etkileşimde buldukları kişiler öğretmenlerdir. Öğretmen ve öğrenciler okul içi ve okul dışında birbirleriyle birçok farklı şekillerle etkileşimlerde bulunmaktadır. Öğrencilerin sınıf içerisinde öğretmenleriyle etkileşimleri sonucunda birçok öğrenme ürünü ortaya

çıkılmaktadır. Bunun yanı sıra sınıf dışında yaşanan öğretmen ve öğrenci etkileşimlerinde de öğrenciler, öğretmenlerinden sınıfla ilgili bilgiler edinebileceği gibi sınıf ve okul dışındaki konular hakkında da bilgiler edinebilmektedir (Nadler ve Nadler, 2001). Öğretmenin seçtiği öğretim stratejileri; onun eğitim, siyasi, toplumsal ve hatta ekonomik yapısından etkilenmekte ve öğretmenlerin seçtiği bu stratejiler ve sınıf içerisinde kullandığı sözel ifadeler, okul içi ya da okul dışı etkinlikler, sergiledikleri tavır ve davranışlar örtük program çerçevesinde öğrencilerin olumlu ya da olumsuz bazı tutum ve davranışları kazanmasında da etkili olmaktadır (Akbulut, 2011; Bayanfar, 2013; Başar ve Çetin, 2013; Çobanoğlu ve Engin Demir, 2014; Massialas, 1996; Ornstein ve Hunkins, 2014). Öğretmen-öğrenci etkileşimleri sonucu ortaya çıkan atmosfer, öğrencilerin tutum ve inançlarının oluşumunu sağlar ve bu, eğitim programları açısından son derece önemli bir durumdur. Örtük program öğrencilerin birbiriyle, öğretmenleriyle ve yöneticilerle olan sosyal etkileşimini de güçlü bir şekilde etkilemektedir (Bayanfar, 2013; Beği, Zadeh ve İzadi, 2014). Ayrıca sınıf içerisinde öğretmen davranış ve tutumları sonucu ortaya çıkan örtük program, öğrencilerin eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme gibi üst düzey beceriler kazanması yerine otoriteye itaat, sessizlik, pasiflik ve kendi düşüncesini değersiz bulma gibi olumsuz tutum ve davranışların kazanılmasına neden olabilmektedir (Azimpour ve Khalilzade, 2015; Çobanoğlu ve Engin Demir, 2014; Veznedaroğlu, 2007).

Günümüz insanı zamanının büyük bir kısmını hayatının farklı boyutlarına hitap eden gerçek dünya yerine sanal bir dünyada geçirmekte ve internet bağlantısının olmadığı bir durumu hayal bile edememektedir (Srivastava, 2012). Öğrencilerin de internete erişim kolaylığı ve internet üzerinde geçirmiş olduğu zamanın fazlalığı, hem kendi aralarında hem de öğretmenleriyle olan etkileşimlerinin, okul dışı sosyal bir çevre olarak, sanal ortamlarda da gerçekleşmesine olanak sağlamıştır. Erdoğan'a (2008) göre bireylerin okul yaşantısı dışında yaşadığı etkileşimler sonucunda da öğrenme devam etmektedir. Özellikle de yazılı ve görsel basının, radyo ve televizyonların ve internetin yaygınlaşması, etkileşim sonucu öğrenmelerin herhangi bir mekânla sınırlı kalmayarak sınıf dışına taşınmasını sağlamaktadır (akt. Kuş, 2009). Bilişim teknolojileri ve internette yaşanan bu gelişim, öğrencilerin farklı deneyimler yaşayabileceği yeni ortamlar ve yeni öğrenme çevreleri oluşmasını sağlamış ve öğrencilerin sadece geleneksel sınıf ortamları ile sınırlı kalmayıp mobil teknolojiler ve sosyal medya gibi

vasıtalarla evden ya da başka bir yerden de öğrenmelerinin önünü açmıştır (Malik ve Khursed, 2011; Tsai, Shen, Chiang ve Tang, 2015).

Geleneksel sınıf ortamları dışında, öğretmen-öğrenci arasında iletişim ve etkileşimin söz konusu olduğu ortamlardan birisi olan ve öğrencilerin informal öğrenmelerinde önemli bir faktör haline gelen sosyal medya; sanal topluluk ve ağlarda, bilgi ve fikirlerin oluşturulmasına, paylaşılmasına ve değişim yapılmasına izin veren ve bu paylaşımlar sonucunda diğer insanlarla sosyal bir etkileşimin yaşanmasını sağlayan teknolojik yeniliklerden birisidir (Roy ve Chakraborty, 2015; Tsai vd, 2015). Sosyal medya insanların farklı ülkelerden, farklı kültürlerden arkadaşlık kurmalarını da mümkün kılmaktadır. Twitter, Facebook ve Myspace gibi platformlar vasıtasıyla, insanların istedikleri şekilde kişisel bilgilerini az ya da çok miktarda paylaşabileceği arkadaşlıklar oluşmakta (Roy ve Chakraborty, 2015) ve bu arkadaşlıklar vasıtasıyla ortaya çıkan etkileşimler sonucunda da yeni insanlar ve kültürlerin tanınması mümkün olmaktadır (Srivastava, 2012).

İnsanların davranış, düşünce ve tutumları, içinde bulunduğu kültür, aile yapısı, yaşam tarzı ve yaşamış olduğu çeşitli deneyimler sonucu şekillenmektedir (Ornstein ve Hunkins, 2014). Bu bakımdan öğrencilerin sosyal medyada geçirmiş oldukları süre boyunca çeşitli insanlarla etkileşimleri ve sosyalleşmeleri sonucunda da çeşitli öğrenmeler gerçekleşmektedir. Bu açıdan sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğrenmelerin örtük program oluşturduğu ifade edilmektedir (Duek ve Tourn, 2016). Son zamanlarda özellikle genç nesiller arasında Facebook, Twitter ve Youtube gibi sosyal medya platformları son derece popüler durumdadır (Shih, 2011). Facebook, web otoriteleri tarafından teknik açıdan en başarılı Web 2.0 teknolojisi olarak gösterilmiş ve Amerika'daki eğitimciler arasında en popüler sosyal medya platformu olarak rapor edilmiştir (Özmen, Aküzüm, Sünkür ve Baysal, 2011). Facebook, kullanıcıların birbirleriyle iletişim kurmalarını, etkileşimde bulunmalarını, hesap oluşturmalarını, grup kurmalarını, fotoğraf, video ve bağlantılar ile çeşitli içeriklere sahip özel ya da genel paylaşımlar yapmalarını mümkün kılmaktadır (Gülbahar, Kalelioğlu ve Madran, 2010). Özellikle de Facebook, paylaşma ve yorum yapma fonksiyonu sayesinde, çevrimiçi tartışma meclisi oluşturarak insanların neredeyse aynı anda bilgiyi tartışmalarına ve paylaşmalarına izin vermektedir (Shih, 2011). Alternatif bir öğrenme aracı olarak Facebook, öğrencilere öğretmenleri ve diğer kullanıcılarla olan görüşmelerinde de uygun ve cazip bir ortam sunmaktadır (Suthiwartnarueput ve Wasanasomsithi, 2012).

Öğretmen-öğrenci etkileşiminin sosyal medyaya taşınmasıyla birlikte, örtük programın işlev ve etkilerinin okul ortamının yanı sıra sosyal medya ortamlarına da taşındığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimleri sonucunda ortaya çıkan öğrenmeler, örtük program kapsamına alınabilir. Okul ortamındaki aksine sosyal medyadaki öğretmen-öğrenci etkileşiminin zamandan ve mekândan bağımsız olduğu düşünüldüğünde; sosyal medyadaki öğretmen-öğrenci etkileşiminin örtük program açısından önemli ve araştırılmaya değer bir konu olduğu görülmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada, sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşiminin, örtük program açısından, öğrenci öğrenmeleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, “*Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin örtük program açısından sonuçlarının neler*” olduğunu belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıda yer alan alt problemlere cevap aranmıştır.

1.3. Alt Problemler

1.3.1. Araştırmanın Nitel Boyutuna İlişkin Alt Problemler

1.3.1.1. Öğretmen ve öğrencilerin sosyal medya üzerinden etkileşim kurma amaçları nelerdir?

1.3.1.2. Öğretmenlerin sosyal medya üzerinden öğrencileriyle etkileşim kurmama nedenleri nelerdir?

1.3.1.3. Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimleri, örtük program açısından öğrencilerde hangi öğrenme ürünlerine neden olmaktadır?

1.3.2. Araştırmanın Nicel Boyutuna İlişkin Alt Problemler

1.3.2.1. Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşiminin amaçlarına ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı nasıldır?

1.3.2.2. Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşiminin, örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı nasıldır?

1.3.2.3. Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşiminin, örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin öğrenci görüşleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

1.3.2.4. Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşiminin, örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin öğrenci görüşleri sınıf değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

1.3.2.5. Öğrencilerin günlük sosyal medya kullanım süresi ve hesaplarındaki ekli öğretmen sayısı, sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşiminin örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin görüşlerinin anlamlı yordayıcıları mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Örtük program kapsamı içerisinde yer alan etkinlikler vasıtasıyla öğretmen ve öğrencilerin birbirleri ile etkileşimleri sonucunda öğrenciler tutum, davranış, değer ve beceri gibi birçok öğrenmeler edinmektedirler. Ancak öğrencileri farklı şekil ve yollarla etkileme gücüne sahip olduğu bilinmesine rağmen örtük program öğretmenler tarafından etkili ve verimli bir şekilde kullanılamamaktadır (Alsubaie, 2015). Bazı durumlarda öğretim programından daha etkili olan örtük programın öğrenciler üzerindeki etkilerinin incelenmesi, program geliştirme çalışmalarında bu sorunun önemszenmesi, ivedilikle çözülmesi ve eğitim programlarında yer alan bu boşluğun doldurulması oldukça önemlidir (Beydoğan, 2012).

İçinde bulunulan bilim ve teknoloji çağında, hızlı bir şekilde değişen şartlara uyum sağlayacak ve başarıya ulaşacak insanların yetiştirilebilmesi için eğitimin de bu değişen şartlara ve yeniliklere ayak uydurması gerekmektedir. Gelişen teknolojinin eğitim programlarına entegrasyonu ile geliştirilmesi ve geliştirilen programların uygulanması, eğitim-öğretim süreçleri açısından daha önce var olmayan yeni kavramların ve alanların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sosyal medyada öğrencilerin birbirleriyle ya da öğretmenleriyle aralarında gerçekleşen etkileşimler de bu yeni

alanlardan birisidir. Öğrencilerin sosyal medyada çeşitli insanlarla geçirmiş oldukları iletişim ve etkileşimler sonucunda da çeşitli öğrenmeler gerçekleşmektedir. Bu açıdan bu yeni teknolojilerin, araçların ve sosyal medyanın, örtük bir program oluşturduğu ifade edilmektedir (Duek ve Tourn, 2016).

Literatür incelendiğinde örtük programın öğrenci üzerine etkilerinin araştırıldığı (Adıay, 2011; Akbulut, 2011; Balboni vd., 2015; Bayanfar, 2013; Başar ve Çetin, 2013; Çobanoğlu ve Engin Demir, 2014; Kuş, 2009; Ornstein ve Hunkins, 2014) ve sosyal medyada öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin incelendiği birçok çalışmanın (Gülbahar vd, 2010; Özmen vd, 2011; Roy ve Chakraborty, 2015; Shih, 2011; Suthiwartnarueput ve Wasanasomsithi, 2012; Tsai vd, 2015) bulunduğu görülmüş, ancak sosyal medyada gerçekleşen bu etkileşimler sonucunda, örtük program kapsamında öğrencilerde gerçekleşen olası öğrenme ürünlerini inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bakımdan yapılan bu çalışma, sosyal medya üzerinden gerçekleşen etkileşimler sonucunda, öğrencilerin örtük program kapsamında elde ettikleri öğrenmelerin ortaya çıkarılması açısından önem taşımaktadır.

1.5. Varsayımlar

Araştırmaya katılan öğretmen ve öğrencilerin, nitel ve nicel veri toplama araçlarına, araştırılan konuyla ilgili kendi durumlarını yansıtan gerçekçi ve samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu çalışma;

1. 2016–2017 ve 2017–2018 eğitim öğretim yıllarında Kahramanmaraş İli Merkez ilçe sınırları içerisinde bulunan ortaokullarda okuyan öğrenciler ve bu kademedeki görev yapan öğretmenlerden araştırmaya katılanlar ile sınırlıdır.

2. Bu araştırma için geliştirilen nicel ve nitel veri toplama araçlarındaki madde ve sorular, ilgili literatür taraması, öğretmen ve öğrencilerle yapılan görüşmeler ve öğretmenlerin Facebook hesapları ile ilgili yapılan doküman incelemesi doğrultusunda elde edilen veriler ile sınırlıdır.

3.Günümüzde kullanılmakta olan birçok sosyal medya platformu bulunmaktadır. Bu araştırma, sosyal medya platformlarından sadece Facebook üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimleri ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Örtük Program: Örtük program “resmi programda belirtilen amaç ve faaliyetlerin dışında, öğrenme-öğretme süreci içerisinde ortaya çıkan bilgi, fikir ve uygulamalar ile öğrencilerin ulaştıkları nitelikleri” kapsayan programdır (Yüksel, 2004a: 10).

Sosyal Medya: Sanal topluluk ve ağlarda, bilgi ve fikirlerin oluşturulmasına, paylaşılmasına ve değişim yapılmasına izin veren ve bu paylaşımlar sonucunda diğer insanlarla sosyal bir etkileşimin yaşanmasını sağlayan teknolojik yeniliklerden birisidir (Roy ve Chakraborty, 2015; Tsai vd, 2015).

Facebook: Sosyal medyada kullanıcıların, birbirleriyle iletişim kurmalarını ya da etkileşimde bulunmalarını, hesap oluşturmalarını ya da grup kurmalarını ya da fotoğraf, video ve bağlantılar ile çeşitli içeriklere sahip özel ya da genel paylaşımlar yapmalarını mümkün kılan platformlardan birisidir (Gülbahar vd, 2010).

Rapport Kurma: Öğretmen ve öğrenci arasında karşılıklı güvene dayalı ve olumlu bir sosyal bağ oluşmasını sağlama amacıyla öğretmen tarafından öğrenciye gösterilen yakınlık ve ilgi olarak tanımlanmaktadır. Öğretmen ve öğrenci arasında kurulan rapport, öğrencilerin bireysel başarı ve öğrenmelerinde önemli bir faktördür (Dyrenforth, 2014).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın konusu ile ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiş ve ulaşılabilen ilgili araştırmalar, elde edilen sonuçlarıyla birlikte tanıtılmıştır.

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Eğitim Programı

Bilginin ve bilgiye ulaşma yollarının sürekli çeşitlendiği günümüz toplumunda bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için bilgiye ulaşma yollarını sunan, edindikleri bilgileri özümseten, bilgileri analiz edebilmelerini sağlayan çeşitli beceriler kazandıran bir eğitim ve öğretim ortamları bireylere sunulmalıdır (Aközbek, 2008). Eğitim, “çevre ayarlaması yoluyla kişinin davranışlarını istendik yönde değiştirme ve değerlendirme sürecidir” (Sönmez, 2011: 37). Eğitimin amacı, “eğitilen bir kişide, eğitim vasıtasıyla gerçekleştirilmek istenen ve gerçekleştirilmeye çabalanan şahsiyet özellikleri ve değişiklikleridir. Burada hem zihni- ruhsal hazır olma durumları yaratmak hem de kültürel özellikler kazandırmak söz konusudur” (Ergün, 2011: 19). Eğitimin hem bireysel hem de toplumsal olarak çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Birey açısından eğitimin en önemli işlevinin, bireysel potansiyeli ortaya çıkarıp geliştirmek; toplumsal açıdan ise düzenin sağlanması, birlikte yaşama kültürünün oluşturulması ve toplumsal refahın artırılmasını sağlamak olduğu söylenebilir (Cinoğlu vd., 2013).

Eğitimin bireysel ve toplumsal bu görevlerinin yerine getirilmesi elbette bir aleladelik içinde olmayacak kadar mühim bir konudur. Bireylerin sistemli bir şekilde önceden belirlenen hedeflere yönelik yetiştirilmesinde, her toplumun bir eğitim programı geliştirmesi ve uygulaması gerekmektedir. Ertürk (1994: 95) eğitim programını, “eğitim ortamında her öğrencinin geçirmiş olduğu belli eğitim durumları ve

belli yaşantılar” olarak ifade ederken, Varış (1996: 51) ise eğitim programını, “çocuklarda ve gençlerde istenen davranış değişikliğini meydana getirmek üzere hazırlanan ve devamlı surette geliştirilen bir araç” olarak ifade etmiştir. Demirel (2010: 4) de eğitim programını “öğrenene okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği” olarak tanımlamıştır. Eğitim programının tasarlanan ve gerçekleşen olmak üzere iki boyutundan söz etmek mümkündür. Bu iki boyutun, çoğu zaman örtüştüğünü söylemek mümkün olmamaktadır (Akpınar, 2014). Sönmez (2011) de eğitim programının; a) Öğrencide gözlenmesi beklenen özellikler, b) Bu özelliklerin kazanıldığını gösteren davranışlar, c) İçerik ve konu sıralaması, d) Davranışların kazandırılması için gerekli çevre düzenlemeleri ve e) Öğrencinin beklenen davranışları kazanıp kazanmadığını ortaya çıkarmak için yapılacak sınav durumları olmak üzere beş temel ögesi olduğunu belirtmiştir.

Posner, eğitim programının farklı işlevlerini göz önünde bulundurarak programı; resmi program, işevuruk program, örtük program, öğretisiz program ve destekleyici program olmak üzere beş farklı şekilde farklılaştırarak tanımlarken; Eisner ise program ile ilgili olarak resmi program, örtük program ve geçersiz program olmak üzere üç program türünden söz etmektedir (akt. Akpınar, 2014; Demirel, 2010). Sönmez (2011) de bunlara ek olarak resmi programın hedeflerinin tam karşısı ve resmi programı yıkarak yerine geçmeyi amaçlayan karşıt programın da varlığından söz etmektedir. Tüm bu sınıflandırmalardan ve tanımlamalardan yola çıkılarak *eğitim programını; öğrenciyi önceden belirlenen amaçlara ulaştırmak için okul içi ve okul dışında yapılması planlanan etkinliklerin tamamı olarak tanımlanabilir*. Bu bakımdan eğitim programının ders içi ve ders dışı faaliyetler olmak üzere iki kısımdan oluştuğunu söylemek mümkündür. Ders içi etkinlikler söz konusu olduğunda öğretim programı ve ders programları kavramları ortaya çıkmaktadır. Öğretim programı; öğrenciyi eğitim programı kapsamında kazandırılması amaçlanan kazanımların sınıf düzeyinde kazandırılmasına yönelik olarak planlanan okul içi ve okul dışı etkinliklerin tamamı olarak tanımlanırken; ders programı ise bir ders kapsamında yer alan özel veya davranışsal kazanımların kazandırılmasına yönelik program olarak tanımlanmaktadır (Akpınar, 2014; Demirel, 2010).

2.1.2. Örtük Program Kavramı

Eğitim programı söz konusu olduğunda eğitimcilerin akıllarına genellikle açık ve bilinçli bir şekilde planlanmış öğretim programları gelmektedir. Bu öğretim programlarının aksine öğrenci deneyimleri, bilinçli bir şekilde planlanmamış, resmi ve yazılı olmayan bir program tarafından karakterize edilmektedir (Wren, 1999). Bu bakımdan her eğitim kurumunun, uygulamada olan yazılı programının yanı sıra idareci ve öğretmenlerin tutum ve davranışları, öğrencilerin; sınıf, kütüphane, kutlamalar ve okulun sosyal çevresinde meydana gelen etkileşimleri gibi öğrenciyi etkileme gücüne sahip nedenlerden dolayı ortaya çıkan bir de yazılı olmayan programı bulunmaktadır (Azimpour ve Khalilzade, 2015; Beydoğan, 2012; Cemiloğlu, 2006; Konieczka, 2013). Resmi ve yazılı olmaması, ortamdaki farklılıkların göstermesi bu programa saklı program, gizli program, örtük program gibi isimlendirmelerin yapılmasına sebep olmuştur (Cemiloğlu, 2006).

Örtük program kavramı ilk olarak 1968 yılında Jackson tarafından ortaya atılmıştır. Jackson, devlet ilkokullarında yaptığı gözlemler yoluyla, sosyal ilişkilerin doğasını oluşturan sınıfların özelliklerini belirlemiştir. Özellikle, öğrencilerin okulda ödüllendirilmesine vesile olan değerleri, eğilimleri, sosyal ve davranışsal beklentileri gözlemleyerek örtük programın özelliklerini belirlemiş ve örtük programın vurguladığı spesifik becerileri; öğrenirken sessizce bekleme, yaptığı işi tamamlama, meşgul olma, işbirliği, öğretmen ve akranlarına bağlılık, temizlik ve dakiklik, kendine hakim olma şeklinde sıralamıştır (akt. Margolis, Soldatenko, Acker ve Gair, 2001). Örtük program kavramı ilk olarak 1968 yılında Jackson tarafından ortaya atılmış olmasına rağmen öğrenci davranışlarını bazı durumlarda resmi programdan daha fazla etkileme gücüne sahip olması bakımından son zamanlarda birçok eğitimcinin dikkatini çekmiştir (Alsubaie, 2015; Azimpour ve Khalilzade, 2015).

Örtük program, eğitim literatüründe en yenilikçi kavramlar arasında kendine yer bulmaktadır. Eğitimciler arasında, öğrenci davranış, tutum ve inançlarını etkileme gücü ön plana çıkmaktadır (Beigi vd., 2014). Anderson (2001: 30)'a göre, örtük program olgusu son elli yıl içinde eğitimciler arasında zaten sezgisel bir biçimde hissedilmekle beraber, kesin tanımlamalara da şüpheyle yaklaşmıştır. Ancak eğitimcilerin tarihsel olarak örtük programı üç temel anlamda kullandığı görülmektedir. Bunlar:

- 1) Bir tür telkin anlamında, resmi programı bir şekilde empoze ederek sosyal ayrıcalığı devam ettirmek,
- 2) Örgün eğitimin olduğu yerlerde ince mesajlara başvurmak,
- 3) Örgün eğitim çalışmalarının başarılı bir şekilde tamamlanabilmesi için açıkça belirtilmemiş kuralları uygulamak.

Örtük program “resmi programda belirtilen amaç ve faaliyetlerin dışında, öğrenme-öğretme süreci içerisinde ortaya çıkan bilgi, fikir ve uygulamalar ile öğrencilerin ulaştıkları niteliklerdir” (Yüksel, 2004a). Veznedaroğlu (2007) ise örtük programı, öğrencilerin başarılı olabilmeleri için öğrenmeleri gerekli olan ve açıkça belirtilmeyen kural, değer, strateji ve davranış biçimleri olarak tanımlamaktadır. Örtük program; kurum kültürünün oluşturulmasında, öğrenciye rol model olmada ve öğrencinin sosyalleşmesi sürecinde kullanılan farklı ve belirsiz bir yol olmakla birlikte tıp literatüründe resmi olmayan program, öğrenciler arası ilişki, güç yapısı ve hastanın karşılanması anlamlarında da araştırmacıların karşısına çıkmaktadır (Gao, 2015). Hashemi, Fallahi, Aojinejad ve Samavi (2012) ise örtük programı; öğrencilerin, eğitim çevresinde gördükleri, duydukları, karşılaştıkları, hissettikleri ve yaptıkları şeylere gösterilen tepkiler olarak tanımlamıştır.

Örtük program, resmi programda yazılı olmayan ve açıkça ifade edilmemiş ancak öğrenci davranışlarını etkileme gücünde olan (Akpınar, 2014) ve öğrencilerin başarılı olmaları için gerekli olan bilgi, fikir, uygulama ve beklentileri kapsayan programdır (Ercan vd., 2009). Resmi program daha çok kazanım, içerik ve öğretim durumları üzerine odaklanırken örtük program ise öğretmen-öğrenci arasında etkileşimden kaynaklı, karşılıklı duygu, tutum ve davranışlar üzerine odaklanır (Ornstein ve Hunkins, 2014; Azimpour ve Khalilzade, 2015; Beydoğan, 2012). Ayrıca örtük program ile resmi programda eksik ya da belirsiz kalan bilgi, beceri, tutum ve değerlerin daha ayrıntılı bir şekilde ele alınarak öğrenciye daha etkili bir biçimde aktarılması sağlanmaktadır (Akpınar, 2014; Çubukçu, 2012). Bu tanımlamalardan yola çıkarak örtük programın özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- a) Yazılı olmayan ve açıkça ifade edilmeyen bir programdır
- b) Açık olmayan mesajları içerir
- c) Resmi programda yer almayan ders içi ve ders dışı etkinlikleri kapsar.
- d) Daha çok etkileşimden kaynaklı öğrenmeleri içerir.
- e) Amaçlanan ya da amaçlanmayan öğrenme ürünlerine yol açabilir.

- f) Resmi programa göre öğrenciyi etkileme gücü çoğu zaman daha fazladır.
- g) Ortamdan ortama farklılık gösterebilir.
- h) Öğrencilerin akademik başarıları üzerinde de etkisi bulunmaktadır.

Tüm bu tanımlamalardan yola çıkılarak *örtük program; resmi programda açık bir şekilde belirtilmemiş, yazılı olmayan, amaçlı ya da amaçsız etkinlikler ve etkileşimler yoluyla, öğrencilerin deneyimleri sonucunda öğrenmelerin gerçekleştiği informal program* olarak tanımlanabilir.

2.1.3. Örtük Programın Kapsamı

Örtük program sonuç, ortam ve süreç olarak ele alınabilir (Gordon, 1997'den akt. Tezcan, 2003). Öğretmenlerin farkında olmadan ya da kasıtlı olarak öğrencilere ders içerisinde resmi program dışında kendi görüş, düşünce, inanç sistemleri ile ilgili öğrencilere aktardığı mesajlar örtük program kapsamında değerlendirilebilir (Akpınar, 2014; Beydoğan, 2012; Çobanoğlu ve Engin Demir, 2014). Öğrencilerin bireysel ve toplumsal gelişiminde önemli bir yeri olan kişisel, evrensel ve milli değerleri kazanmasında resmi program, örtük program ve okul dışı etkenler etkili olmasına (Yeşilyurt ve Kurt, 2012) rağmen bu değerlerin kazanılmasında örtük program diğerlerine göre daha etkilidir (Beydoğan, 2012; Uygun, 2013). “Değerler, resmi program kapsamına yer alsa da öğrenme özellikleri bakımından örtük programın kapsamı içerisinde de kazandırılması gereken özelliklerdir ve disiplinler arasıdır” (Uygun, 2013: 271). Genel anlamda öğrencilerin öğrenmesi beklenen ancak açıkça ifade edilmeyen mesajlar, istenmeyen veya amaçlanmamış öğrenme sonuçları ve öğrencilerin öğretmen beklentilerine uygun olarak sergiledikleri davranışlar örtük program kapsamında ele alınmaktadır (Ercan, 2009). Daha önce de bahsedildiği üzere örtük programın kapsamının genişliğini ifade etme adına Tezcan'ın (2003) tanımı oldukça dikkat çekicidir. Tezcan (2003: 53), örtük programın kapsamını şöyle açıklamaktadır:

Ders dışı etkinlikleri de içine almaktadır. Bu programın en belirgin özelliği, yazılı olmamasıdır. Bu nedenle kavramın sosyolojik niteliği daha fazladır. Bu geniş içeriğe şu yönler girmektedir: Okul içinde görev yapan öğretmen ve yöneticilerin davranışları, yaklaşımları, inançları, değer yargıları, okul atmosferinin niteliği, değerleri, okul içi ortamın öğrencilere sağladığı etkileşim örüntüsü, okul içi yazılı olmayan kuralları, rutinleri, disiplini, otoriteye itaat etme gibi kültürel tutumlar ve daha birçok kültürel etken. Bu kavram, öğretim yapısı ve okul örgütlenmesi aracılığıyla aktarılma biçimi için kullanılır.

Örtük program ders dışı etkinlikleri de içine alan (Çobanoğlu ve Engin Demir, 2014; Demirel, 2010; Tezcan, 2003) ve öğretmenler tarafından örtük bir şekilde öğrencilere aktarılan amaçlı ya da amaçsız etkinlikler yoluyla ve öğrencilerin deneyimleri sonucu elde ettikleri kişisel ve sosyal öğrenmelerdir (Çubukçu, 2012; Tezcan, 2003). Öğretmenlerin davranışları, tutum ve inançları, yaklaşımları, değer yargıları, okul iklimi, okulun sağladığı etkileşim örüntüsü, okul kuralları gibi birçok etken örtük program kapsamı içerisine girmektedir (Tezcan, 2003). “Okullarda, öğrencilere örtük bir şekilde aktarılan ve öğrencilerin hedeflerden haberdar olmadığı norm ve değerler de örtük programı oluşturmaktadır” (Başar ve Çetin, 2013). Bu bakımdan örtük programın, bireylerin öğrenme ürünleri üzerine daha etkili olduğu söylenebilir (Ornstein ve Hunkins, 2014). Bu öğrenme ürünleri, resmi program dışında yer alan, öğrencilerin kazandıkları bilgi, beceri, tutum, görüş ve değerlerdir (Massialas, 1996; Yüksel, 2004a).

2.1.4. Örtük Programın Etkileri

Öğrenciler, öğretmenler ve yöneticiler örtük programın öğrencilerin öğrenmeleri üzerinde önemli bir rolü olduğunu belirtmektedir (Ruff, 2013). Örtük program okullardaki öğrencilerin birbiriyle, öğretmenlerle olan sosyal etkileşimini güçlü bir şekilde etkilemektedir (Bayanfar, 2013; Beigi vd, 2014). Öğrencilerin birbirlerinden sonra en fazla etkileşimde buldukları kişiler öğretmenlerdir. Bu bakımdan sınıf içerisindeki öğretmen-öğrenci etkileşimleri sonucu birçok öğrenme ürünü ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin örtük program kapsamı içinde yapmış oldukları okul içi ya da okul dışı etkinlikler ve sergiledikleri tavır ve davranışlar, resmi programda yer alan uygulamaların etkisini azaltmakta (Beydoğan, 2012), öğrencilerin bazı tutum ve davranışları kazanmasında etkili olmaktadır (Akbulut, 2011). Örtük program kapsamında açık atmosfere sahip okul öğrencilerinin; sivil ve eğitim hayatı ile ilgili görevlerdeki performanslarında yüksek skorlara sahip oldukları görülmüş, ahlaki konularda ve sosyal becerilerde de bu öğrencilerin diğer okullardaki öğrencilere göre daha iyi oldukları belirlenmiştir (Hashemi vd, 2011). Okul içerisinde ya da dışarısında okul personelinin (müdür, müdür yardımcısı, öğretmen vb.) yapmış oldukları uygulamalar ve etkinlikler, toplumun ihtiyaç duyduğu insan tipini yetiştirmek için kimi zaman faydalı olurken kimi zaman da telafisi olmayan hasarlara yol açabilmektedir (Yangın ve Dindar, 2010).

Örtük program bazı durumlarda resmi program kadar etkiliyken (Demirel, 2010) bazı durumlarda da resmi programdan daha fazla etkili olabilmektedir (Yüksel, 2004a). Bu bağlamda, okullarda öğrencilere verilmek istenen bireysel, evrensel ve sosyal değerler resmi programlardan daha çok örtük program vasıtasıyla kazandırılmaktadır (Beydoğan, 2012). Öğrenciler, öğretim sürecinde ders kitapları ve eğitsel materyaller gibi sınıf içi fiziki düzenlemelerden ziyade örtük programın oluşturmuş olduğu ahlaki ortam ve atmosferden daha çok etkilenmektedir (Kohlberg, 1983'den akt. Yüksel, 2005). Öğrencilere kazandırılmak istenen değerlerin içselleştirilmesi ve yerleştirilmesi sürecinde örtük program ve örtük programı destekleyici etkinlikler önemli bir yer tutmaktadır (Çubukçu, 2012; Maudsley, 2001). Gaikwad (2004) da benzer bir şekilde eğitim programının örtük program (hidden curriculum) olarak isimlendirilen görünmeyen kısmının daha önemli olduğunu; hatta değerlerin kazanımında en güçlü yaklaşıma sahip olduğunu belirtmiştir. Özellikle kişisel ve evrensel değerlerin kazanılmasında örtük program resmi programın önüne geçmektedir (Kuş, 2009). Tezcan (2003) da örtük programın; değerlerin aşılması, siyasal toplumsallaşma, itaat, uyumlu bireyler yetiştirme ve geleneksel sınıf yapısının devam ettirilmesi gibi özelliklerinden bahsetmiştir.

Örtük program, sonuçları akademik olmayan öğrenim ürünlerinden oluşur (Tezcan, 2003). Bu bakımdan eğitim öğretim sürecinin her aşamasında örtük programın öğrencilerin öğrenmeleri üzerindeki etkisinden bahsetmek mümkündür (Demirel, 2010). Örtük program vasıtasıyla, farklı durum ve şartlarda, öğrencilerde olumlu ya da olumsuz öğrenmeler gerçekleşebilir (Akbulut, 2011; Çobanoğlu ve Engin Demir, 2014; Massialas, 1996). Öğretmenler; örtük programın farkında olduğunda, eğitim süreçlerinde bilinçli olarak kullandıklarında ve uygulamalarına derinlemesine yansıtıklarında, öğrencilerde gerçekleşen bu öğrenmeler olumlu olabilir. Ancak örtük program, öğretmen ve yöneticiler tarafından görmezden gelinip ihmal edildiğinde ise bu öğrenmelerin olumsuz olması kaçınılmazdır (Massialas, 1996). Öğretmenlerin öğrencileriyle okul içi ya da okul dışı yapmış oldukları çeşitli etkinlik veya etkileşimleri sonucunda örtük program kapsamında öğrencilerin; kişilik ya da iyi karakter özellikleri (Beydoğan, 2012), sosyal beceriler (Serhatlıoğlu, 2012), temel demokratik değerler (Sarı, 2007), manevi değerler, demokratik davranabilme, özerk davranabilme, sorumluluk alma, adil olma, düzenli olabilme, dakik olma, okul kurallarına uygun giyinme, başladığı işi bitirebilme, etik davranabilme, okul ve toplum kurallarına

uyabilme, sadık olma, milli duygulara sahip olma, kendine değer verme (Akbulut, 2011), topluma uyum ve kendini ifade edebilme (Yüksel, 2002) gibi kazanımları edindikleri belirtilmektedir.

Öğretmenlerin uygulamaları sonucunda örtük program kapsamında öğrencilerde her zaman olumlu öğrenmeler gerçekleşmemekte, bazen olumsuz olarak görülen öğrenmelerin de gerçekleştiği görülmektedir (Başar ve Çetin, 2013; Hashemi vd, 2011). “Örtük programın öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi becerilerinin geliştirilmesinden ziyade mevcut düzene uyum sağlayan bireylerin yetiştirilmesine katkı sağladığı belirlenmiştir” (Çobanoğlu ve Engin Demir, 2014: 776). Ayrıca öğrencilerin örtük program kapsamında; kendi düşüncelerini değersiz görüp ondan vazgeçme, yönlendirilme, otoriteye boyun eğme, göze girme için yapılması gerekenler, öğretmenin beklentilerini ve bu beklentilerin karşılanmadığındaki yaptırımlar (Adıay, 2011), not yükseltme için yapılması gerekenler (Akbulut, 2011), öğretmene yönelik önyargı gibi öğrenmeler edindikleri, ayrıca öğretmen-öğrenci etkileşimleri sonucu öğretmenlerin de öğrencilere yönelik önyargı edindikleri (Tuncel, 2007) de belirlenmiştir. Örtük programın otoriteye itaat, sessizlik ve pasiflik gibi olumsuz etkileri gerçek programı oluşturmasına karşın resmi programda bu durumların tahmin edilmesi oldukça zordur (Azimpour ve Khalilzade, 2015).

Apple (1995)’a göre baskın grupların görüşü örtük programın kapsamını doğrudan etkilemektedir. Baskın gruplar kendi düşünce, görüş ve değerlerinin kazandırılması için örtük programı kullanırlar (akt. Kalaycı ve Güneş, 2014). Hatta ders kitaplarında bile toplumun baskın kültürel yapısının tezahürü olarak cinsiyet ayrımcılığının örtük olarak öğrencilere aktarılması bile söz konusu olmaktadır (Lee, 2014). Bu bağlamda örtük program kapsamında ele alınabilecek olan “öğretmenlerin kararları da toplumun ve okulun belirlediği siyasi, toplumsal, felsefi görüş ve inançları tarafından etkilenmektedir. Ayrıca öğretmenin seçtiği öğretim stratejileri de onun eğitim, siyasi, toplumsal ve hatta ekonomik yapısından da etkilenmektedir. Öğretmenlerin seçtiği stratejiler ve özellikle de sınıf içerisinde kullandığı sözel ifadeler, sorular örtük programı olumlu ya da olumsuz etkiler. Bazı öğretmenler örtük programı kötü niyetli olarak beyin yıkama amacıyla kullanabilirler” (Ornstein ve Hunkins, 2014: 278). Öğrenciler öğretmenlerinin bilgi ve düşüncelerine göre kendi bilgi ve düşüncelerini daha değersiz bulmaktadır. Bu nedenle kendi düşüncelerini hemen terk edip öğretmenin görüş ve düşüncelerini benimsemektedirler (Veznedaroğlu, 2007).

Öğrencileri farklı şekil ve yollarla etkileme gücüne sahip olması, örtük programı önemli bir program haline getirmektedir. Ancak bu program öğretmenler tarafından etkili ve verimli bir şekilde kullanılamamaktadır (Alsubaie, 2015). Bu bakımdan öğrencilerin akademik başarılarının artırılması için örtük programın boyutlarından sosyal ve fiziksel çevreden kaynaklı negatif etkilerin azaltılması örtük programın öğrenci öğrenmeleri üzerindeki olumlu etkileri artırılmalıdır (Bayanfar, 2013). Ayrıca öğrenciler, öğretmenlerin sınıf içi sergilemiş oldukları davranışlardan olumlu davranışları olumsuz davranışlara göre daha fazla gözlemlemektedirler. Bu yüzden öğretmenler sınıf içi örtük veya açık davranışlarında olumlu davranışlara daha fazla yer vermelidir (Elitok Kesici ve Türkoğlu, 2012).

2.1.5. Örtük Programın Kaynakları

Örtük program ile ilgili yapılan çalışmalar öğrencilerin bazı kaynaklardan doğrudan ya da dolaylı şekillerde etkilendiğini ve bu kaynaklar yoluyla öğrencilerin, örtük program kapsamında bazı öğrenmeler edindiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilere sunulan bu kaynakların örtük programın oluşturduğunu da belirtmişlerdir. Bu bağlamda Yüksel (2004a), öğrencilerin üç temel kaynaktan örtük program kapsamında öğrenmeler edindiğini belirtmiştir. Buna göre bu üç temel kaynak şunlardır:

Okulun idari ve örgütsel araç ve düzenlemeleri

Okulun idari yapılanması ve okul içerisindeki bu yapılanmadan kaynaklı yapılan düzenlemeler bu kaynak içinde değerlendirilmektedir. Okulun idari ve kurumsal yapılanması, okul içerisinde öğrencilerin uymaları gereken kurallar, okul binasının ve sınıfların mimari özellikleri ve dekoratif özellikleri, okul içerisindeki alanların kullanım şekilleri, öğrenciler için seçilen dersler ve derslere ayrılan süreler, sosyal aktiviteler ve okul etkinlikleri, sınıflara öğrencilerin dağıtımında gözetilen öncelikler ve bunun gibi düzenlemeler okulun idari ve örgütsel araç ve düzenlemeleri içerisinde ele alınmaktadır.

Okul-çevre arasındaki etkileşimler

Okulların bulunduğu çevreden kopuk olması gibi bir durum söz konusu değildir. Bu bakımdan okullar buldukları çevre ve bu çevrede yer alan kurumlar ile sürekli etkileşim içerisinde. Okulların en temel görevlerinden birisi de toplumun ihtiyaç duyduğu bireylerin yetiştirilmesidir. Bu görevlerini yerine getirebilmesi için okulların çevre ve diğer devlet kurumları ile etkileşim içerisinde bulunmaları gerekmektedir. Örtük programın bu kaynağı altında, toplumsal norm ve değerlerin öğrencilere

aktarılması, toplumdaki baskın ideolojinin öğrencilere aktarılması ve ders kitapları vasıtasıyla milliyetçilik, ırkçılık, cinsiyet ayrımcılığı ve sosyal adaletsizlik gibi bazı durumların öğrencilere aktarılması yer almaktadır.

Sınıf iklimi

Sınıf içerisinde öğrenci-öğrenci ve öğretmen-öğrenci arasında gerçekleşen etkileşimler sonucu sınıf içerisinde oluşan atmosfer sınıf iklimi olarak adlandırılmaktadır. Bu etkileşimler sonucu ortaya çıkan bazı öğrenmeler söz konusudur. Bu kapsamda öğretmenlerin öğrencilere yönelik edindikleri önyargılar, öğrencilerin öğretmenlerin görüş ve beklentilerine yönelik edindikleri öğrenmeler, öğretmenin öğrenciye yönelik tutum ve davranışları, sınıf içerisindeki öğretmen kuralları, sınıf içerisinde yer alan öğrenci özelliklerinden kaynaklı öğrenmeler, sınav ve öğrenci başarısı ile ilgili öğrenmeler sınıf iklimi içerisinde ele alınmaktadır (Yüksel, 2004a: 57–78).

Ahola (2000) ise örtük programın boyutlarını, öğrenmeyi öğrenme, mesleği öğrenme, uzman olmayı öğrenme ve oyunu öğrenme olarak ele almış, oyunu öğrenme boyutu ile öğrencinin okulda başarılı olabilmesi için hangi kurallara uyması gerektiğini, nasıl davranması gerektiğini ve hangi stratejiler geliştirmesi gerektiğini vurgulamak istemiştir (akt. Akbulut, 2011). Ayrıca Veznedaroğlu (2007) çalışmasında, Yüksel (2004a)'in sınıflamasındaki “Okulun idari ve örgütsel araç ve düzenlemeleri” ve “Okul-çevre arasındaki etkileşimler” boyutlarını birleştirerek “okul iklimi olarak ele almış ve örtük programın boyutlarını “okul iklimi” ve “sınıf iklimi” olmak üzere iki boyutta incelemiştir. Ahola (2000)'nın çalışmasında bulunan oyunu öğrenme boyutuna, işleyişi öğrenme alt boyutu olarak sınıf iklimi boyutunun altında yer vermiştir.

Veznedaroğlu (2007), işleyişi öğrenme boyutu ile ilgili olarak; öğrencinin öğretmenle konuşma biçimi ile ilgili öğrenmelerini, öğretmenin gözüne girebilmek için öğrencilerin yapmış olduğu davranışlarını, kabul edilmeye yönelik öğrencilerin sergilediği davranışları, sınavda çıkacak konu ve sorular ile ilgili edindikleri ipuçlarını, sınavlarda ya da sınıf içerisinde öğrencilerin kendi düşünceleri yerine öğretmenin görüş ve düşüncelerini dile getirmelerini, öğretmenin söylediklerini kendi görüşleri yerine tercih etmelerini ve sonuçlara itiraz ile ilgili öğrenmelerini ele almaktadır.

2.2. Sosyal Medya

Dünyada gelişen internet tabanlı teknolojiler, insanların çok daha rahat bir şekilde birbirleriyle iletişim ve etkileşim kurmalarına, çeşitli deneyimler ve tecrübeler kazanmasına fırsatlar sunmaktadır. Son zamanlarda gelişen bu teknolojiler, ticari, eğitsel, profesyonel ve sosyal çevrimiçi ağlar olarak kullanıcıların karşısına çıkmıştır. Bu teknoloji sayesinde ortaya çıkan çevrimiçi ağlar ile bireyler iletişim ve etkileşim halinde bulunmakta, sanal âlemdeki hayatlarını ve sosyal ilişkilerini geliştirmekteler ve ortaya çıkan sanal topluluğun bir üyesi gibi davranmaktadırlar (Ekici ve Kıyıcı, 2012). Sosyal medya, kullanıcılarının profil oluşturmalarına ve belli bir konu hakkında iletişim ve ilişki kurmalarına izin veren Web temelli bir uygulamadır (Khan, 2012).

Sosyal medya, sanal topluluk ve ağlarda bilgi ve fikirlerin oluşturulmasına, paylaşılmasına ve değişim yapılmasına izin veren teknolojik yeniliklerden birisidir. Sosyal medya, bilgi ve fikirlerin diğer insanlarla paylaşarak insanlar arasında sosyal bir etkileşimin yaşanmasını sağlamaktadır (Roy ve Chakraborty, 2015). Ayrıca sosyal medya, insanların farklı ülkelerden, farklı kültürlerden arkadaşlık kurnalarını da mümkün kılmaktadır. Bu arkadaşlıklar vasıtasıyla insanlar yeni bir dil ve yeni bir kültür hakkında öğrenme gerçekleştirmektedirler (Srivastava, 2012).

Web 2.0 teknolojisi ile birlikte sosyal ağlar daha bilinir ve daha kullanışlı bir hale gelmiştir. Web 2.0 teknolojisi kullanıcılar arasında işbirliği ve paylaşım yapma imkanı sağlayarak kullanıcılar arasında iletişim ve etkileşimin geliştirilmesinde kullanılan yeni bir teknolojidir (Genç, 2010). Web 2.0 teknolojisi ile kullanıcılara içeriğin tamamen kendileri tarafından yapılandırılması imkanı verilmiş ve kullanıcılara bu açıdan esneklik sağlanmıştır. Kullanıcılarının birbirleriyle iletişim ve etkileşim kurmalarına izin vermesi bakımından sosyal ağlar, bu teknolojinin en tutulan yenilikleri olmuştur (Morkoç ve Erdönmez, 2014).

Sosyal ağlar kullanıcılarına zengin içerikler ve diğer kullanıcılarla etkileşimler sağlar (Çam ve İşman, 2013). Sahip oldukları bu özellikleri ve kullanım kolaylığı sayesinde bilgisayar okuryazarı olsun olmasın birçok kullanıcıya hitap etmektedir. Bu bakımdan sosyal medya gelişen teknoloji ile birlikte günlük hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir (Gülbahar vd., 2010). Bu durum, sosyal medya kullanıcılarının da etkileşim örüntüsü içerisinde net bir şekilde görülebilmektedir. Sosyal ağlar, sadece aile bireyleri ve arkadaşlardan oluşmamakta bunların yanında

günlük yaşamımızın bir parçası olan öğretmenler, okul personeli, komşular ve sosyal ağ içerisindeki diğer kişiler de sosyal medyadaki etkileşim ağı içerisinde kendisine yer bulmaktadır (Çam ve İşman, 2013). Türkiye genç nüfusunun yaklaşık %75 gibi büyük bir bölümü de internet kullanırken bunların büyük bir çoğunluğunun da en az bir tane sosyal medya hesabı bulunmakta ve sosyal medyada aktif olarak yer almaktadırlar (Küçükali, 2016). Sosyal medyayı kullanan kişilerin bu ağlardaki etkinlikleri genellikle arkadaşlık, ilişki, ilgi ve aktiviteler şeklinde olmaktadır (Çam ve İşman, 2013). Lerman (2007)' a göre sosyal medya sitelerinin dört ortak özelliği vardır:

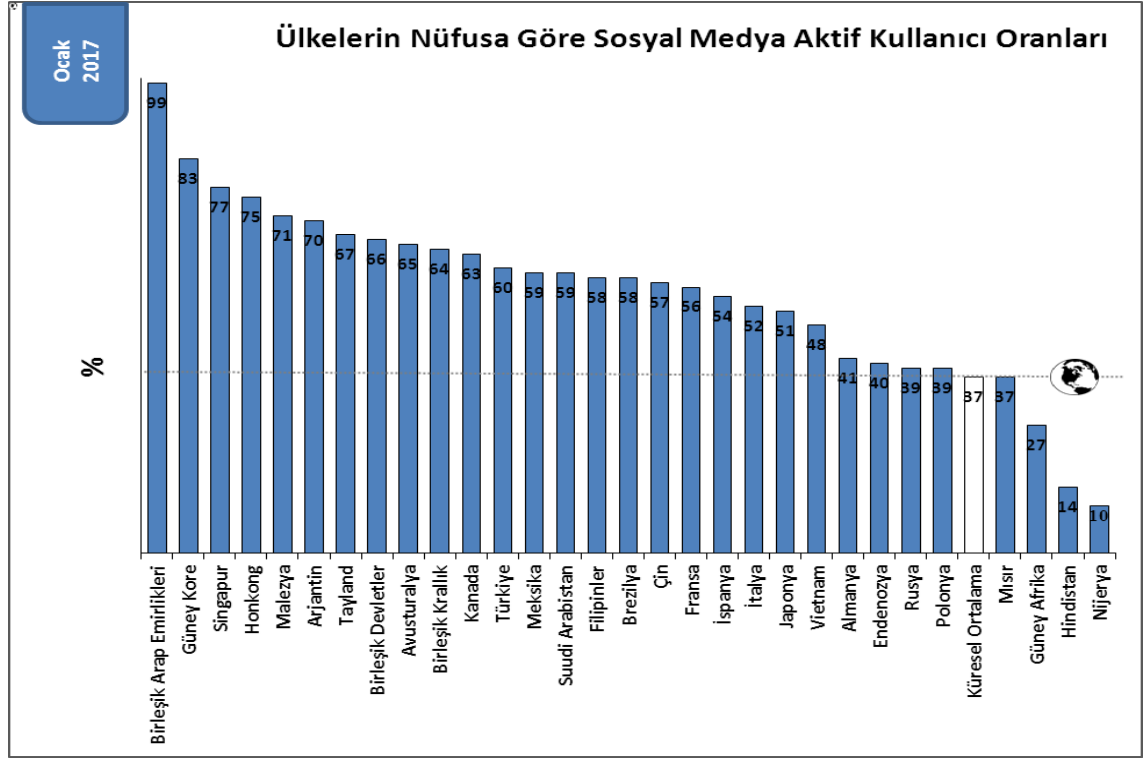
1. Farklı medya türlerinde içerik oluşturma ve oluşturulan içeriklere katkıda bulunabilme imkânı sunar.
2. İçeriklerde yer alan kişi ya da hesapların etiketlenebilmesi.
3. Gönderide yer alan içeriğin değerlendirilebilmesi.
4. Diğer kullanıcılar ile ortak ilgi alanları tanımlayarak sosyal medya ağları oluşturulabilmesi (akt. Mentеше, 2013).

Sosyal medya öğrenciler arasında da yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Sosyal medyayı kullanan öğrencilerin çoğunluğu, sosyal medyayı eğlenme ve rahatlama amaçlı olarak kullanmaktadır ve günlük ortalama 3 saat gibi büyük bir zamanını sosyal medyada geçirmektedirler (Küçükali, 2016). Ayrıca öğrenciler sosyal medyada geçirdikleri bu süre zarfında arkadaşlarıyla, fotoğraf, müzik, video ve dersle ilgili içerikler paylaşma, ders ile ilgili olarak iletişim halinde olma ve diğer arkadaşları ile etkileşim kurma gibi amaçlarla sosyal medyayı kullandıkları belirtilmektedir (Morkoç ve Erdönmez, 2014).

2.2.1. Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Medya Kullanımı

Her geçen gün hızla gelişen teknoloji, insanların bilgiye ve birbirlerine ulaşmalarını da oldukça kolay hale getirmektedir. Günümüzde hızla gelişen ve kullanıcı sayısı hızlı bir şekilde artan sosyal medya platformları insanlara bu kolaylığı sunan araçların başında gelmektedir. Dünya genelindeki ülkelerin internet ve sosyal medya kullanımı ile ilgili yapılan bir araştırma sonucunda 238 ülkeden elde edilen verilerle hazırlanan raporda ülkelerin internet, sosyal medya ve dijital gelişimi ile ilgili istatistikler yayınlanmıştır. Bu rapora göre Dünya üzerindeki 7,5 milyar insanın %50 sinin bir internet bağlantısına sahip olduğu, yaklaşık olarak 2,8 milyar insanın aktif

sosyal medya kullanıcısı olduğu ve aktif olarak “mobil sosyal medya kullanıcısı” sayısının da yaklaşık olarak 2,6 milyar kişi olduğu ortaya çıkmıştır (Wearesocial, 2017). Bu araştırmada yer alan bazı ülkelerin nüfusa göre sosyal medya kullanımı ile ilgili istatistikler Şekil 1’de verilmiştir.

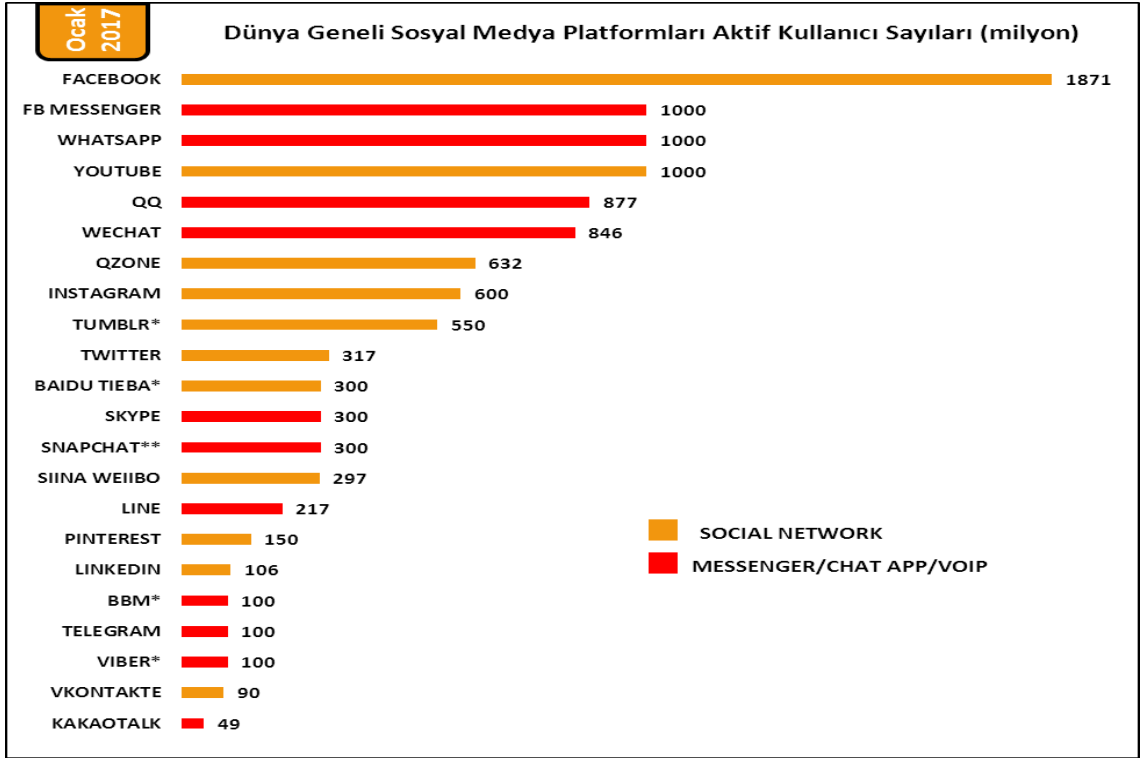

Şekil 1. Ülkelerin nüfusa göre sosyal medya kullanımı (wearesocial.com, 10.10.2017)

Şekil 1 incelendiğinde; dünya genelinde, ülke nüfuslarına göre sosyal medya kullanım ortalamasının %37 olduğu görülmektedir. Sosyal medyayı kullanan ülkelerden; Birleşik Arap Emirlikleri %99 gibi çok yüksek bir oranla birinci sırada yer alırken Nijerya’nın da %10 gibi düşük bir oranla son sırada yer aldığı görülmektedir. Türkiye ise %60’lık sosyal medya kullanım oranı ile 12. sırada yer almakta ve ortalama olarak sosyal medya kullanım oranı ile dünya ortalamasının da oldukça üstünde yer almaktadır.

İnternetin hızla ceplerimize kadar girmesi, sosyal medya kullanıcı sayısını ve sosyal medya kullanımını oldukça hızlı bir şekilde yaygınlaştırmıştır. Ayrıca kullanım kolaylığı sosyal medya platformlarının genç yaşlı demeden herkesin kullanmasını sağlamıştır. Bu bakımdan kullanıcıların hizmetine sunulmuş ve dünya genelinde halen kullanılan birçok sosyal medya platformu bulunmaktadır. Bu araştırmada yer alan

sosyal medya platformlarının dünya geneli kullanımı ile ilgili istatistikler Şekil 2’de verilmiştir.

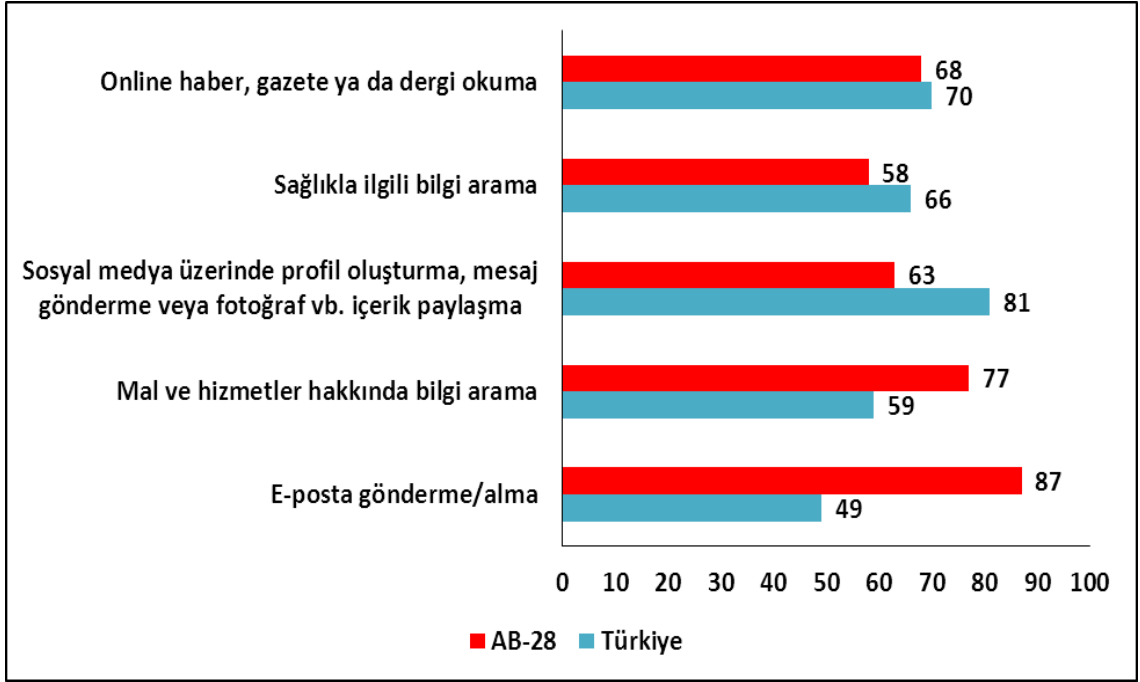

Şekil 2. Dünya geneli sosyal medya platformlarının aktif kullanıcı sayıları (wearesocial.com, 10.10.2017)

Şekil 2 incelendiğinde; yaklaşık olarak 7,5 milyar kişinin yaşıyor olduğu dünya genelinde en çok kullanılan sosyal medya platformunun 1,9 milyar kullanıcı sayısı ile Facebook olduğu, yaklaşık birer milyar kullanıcı sayısı ile Facebook Messenger, Whatsapp ve Youtube’un takip ettiği bulunmuştur. Twitter ve Instagram gibi diğer bilinen sosyal medya platformlarının ise bu sosyal medya platformlarına oranla daha az kullanıcı sayısına sahip olduğu da görülmektedir.

Türkiye’de ise son yıllarda kişi bazında internet kullanımı konusunda artış olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye İstatistik Kurumu’nun yaptığı Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Araştırmasında (2017), Türkiye nüfusunun yaklaşık %68,3’ünün internet kullandığı ortaya çıkmıştır. Yine bu araştırmada dikkat çeken bir ayrıntı da Türkiye’deki 10 hanenin yaklaşık olarak 8’inde internet erişiminin olmasıdır. İnternete erişimi olan kişilerin de yaklaşık olarak %72,4 gibi büyük oranının da mobil olarak bu erişimi sağladıkları da yine bu araştırmanın verileri arasında yer almaktadır (TÜİK,

2017). TÜİK tarafından gerçekleştirilen ve Türkiye’de yaşayan kişilerin internet kullanım amaçlarına ilişkin dağılımlar Şekil 3’te sunulmaktadır.

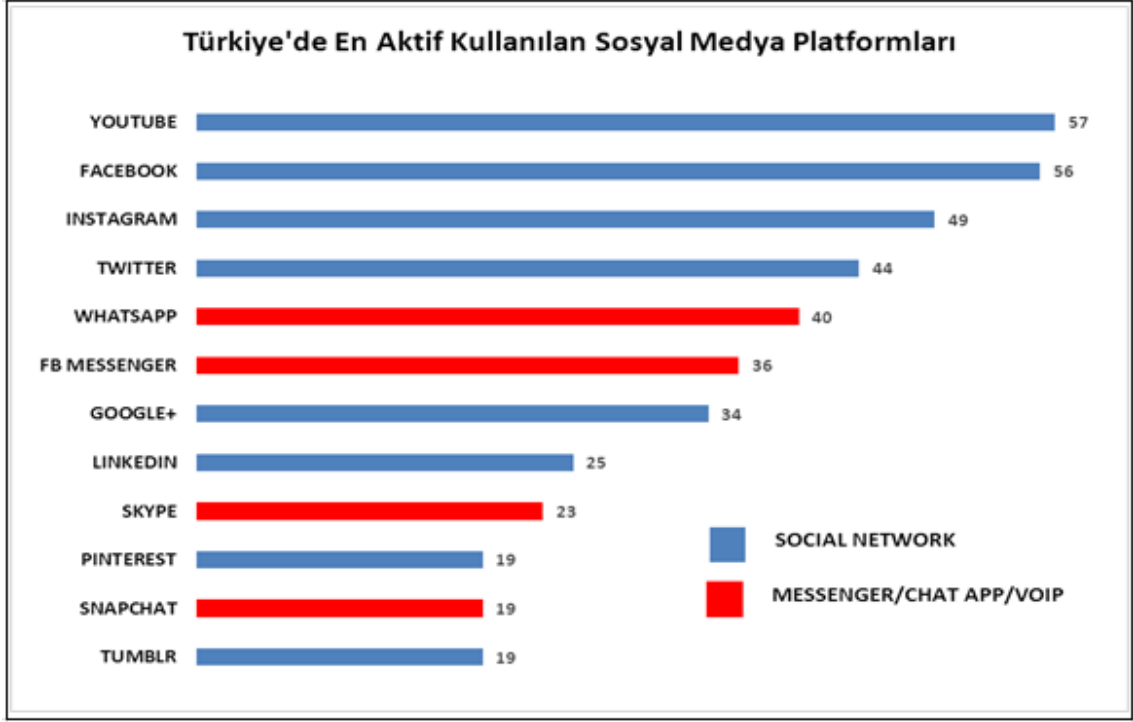

Şekil 3. Türkiye ve AB internet kullanım amaçları grafiği (TÜİK, Basın Odası Haberleri, 2016)

Türkiye’de yer alan internet kullanıcılarının %81 gibi büyük bir oranının internette geçen sürelerinin büyük bir bölümünü sosyal medya için kullandıkları görülmektedir. Bu oranın, %63 olan AB ortalamasının oldukça üzerinde olduğu da dikkat çekmektedir. Türkiye’de yer alan bu kullanıcıların, sosyal medyada geçirdikleri süre zarfında; sosyal medyanın, hesap oluşturma, mesaj alma ve gönderme, içerik üretme ve paylaşma ve fotoğraf paylaşma gibi özelliklerinden faydalandıkları da ortaya çıkmıştır (TÜİK, 2016).

Türkiye’de sosyal medyanın kullanımı üzerine yapılan başka bir çalışmada ise Türkiye’de aktif sosyal medya kullanıcı sayısının 48 milyon kişi olduğu ve bunun 42 milyonunun (%52) sosyal medyaya mobil olarak da erişim sağlamaktadır. Ayrıca Türkiye’deki internet kullanıcıları, günlük ortalama 3 saat gibi büyük bir zaman dilimini sosyal medya kullanarak geçirmektedirler. 2016 yılı ocak ayından bu yana, aktif sosyal medya kullanıcı sayısının %14 arttığı ve yine sosyal medyaya mobilden bağlanan kişi sayısının da %17 oranında arttığı ortaya çıkmıştır (Wearesocial, 2017). Bu bakımdan internetin mobil olarak kullanılabilmesinin sosyal medya kullanıcı sayısını pozitif

olarak etkilediği gözler önündedir. Türkiye’deki aktif sosyal medya kullanıcılarının kullandıkları sosyal medya platformları ile ilgili yapılan bu araştırmada; 2017 yılı ocak ayı itibariyle en çok tercih edilen sosyal medya platformları Şekil 4’te verilmiştir.

Şekil 4. Türkiye’de en çok kullanılan sosyal medya platformları (wearesocial.com, 10.10.2017)

Türkiye’deki aktif sosyal medya kullanıcılarının Ocak 2017 itibariyle en çok kullandıkları sosyal medya platformunun %57 ile Youtube olduğu, %56 ile Facebook’un ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Bu ikisini Instagram, Twitter ve Whatsapp’ın takip ettiği de görülmektedir. Türkiye’de en az olarak kullanılan sosyal medya platformunun da %19 ile Tumblr olduğu görülmektedir. Şekil 4 incelendiğinde, Facebook, Instagram, Twitter gibi kişiler arası etkileşime fırsat tanıyan ve etkileşimin diğer platformlara göre daha yüksek olduğu sosyal medya platformlarının kullanıcılar tarafından en çok tercih edilen platformlar olduğu dikkat çekmektedir.

2.2.2. Sosyal Medya Platformları

Sosyal medya platformları kullanıcıların bir profil oluşturacağı ve başkaları ile kişisel ya da profesyonel amaçlarla iletişim kurmak gibi çeşitli amaçlarla kişisel bir ağ inşa edebileceği çevrimiçi ağlardır. Sosyal ağlar kullanıcıların birbirleri ile zengin içerikler paylaşmasını (Çam ve İşman, 2013), diğer kişilerle sosyal bağlantıların

artırılmasını, grup içerisindeki bireylerin etkileşimlerini, bilgi alış verişi yapılmasını (Barlett Bragg, 2006'dan akt. Mazman, 2009) sağlayan araç, hizmet ve uygulamalar olarak ta tanımlanmaktadır.

Şekil 5. Bazı sosyal medya platformlarının logoları (<http://www.sosyalmedyaegitimzirvesi.com/sosyal-medya-uzmani-olmak-isteyenlere-altin-oneriler/>)

Sosyal medya platformları farklı araştırmacılar tarafından farklı özellikleri göz önüne alınarak farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Akar (2010), sosyal medya platformlarını bloglar, mikrobloglar, wikiler, sosyal işaretleme, medya paylaşım siteleri, podcastler, sanal dünyalar ve sosyal ağlar olarak ele alırken, Zarella (2010) ise bloglar, twitter ve mikrobloglar, sosyal ağlar, medya paylaşım siteleri, sosyal haberler ve etiketleme, oylama ve değerlendirme siteleri, forumlar ve sanal dünyalar olarak ele almıştır (akt. İşlek, 2012). Benzer bir şekilde Mayfield (2008)' de ise sosyal medya platformları; sosyal ağlar, bloglar, wikiler, podcastler, forumlar, içerik toplulukları ve mikrobloglar olarak yer almaktadır. Bu bakımdan sosyal medyanın çeşitli türlerinin olduğu görülmektedir. Sosyal medyanın çeşitleri aşağıda açıklanmıştır:

2.2.2.1. Bloglar

Türkçeye ağ günlüğü veya günce olarak çevrilen blog, en kısa ve anlaşılabilir ifadeyle kullanıcıların kendi istedikleri şeyleri kolayca hazırlayabildikleri web sayfalarıdır. Bloglarda paylaşılan içerikler, paylaşım tarihine göre güncelden eskiye doğru sırayla verilmektedir (Bedir, 2016; Wikizero, 2017). Blog yazma kişinin farklı konularla ilgili kendi düşüncelerini çevrimiçi bir günlükte paylaşması olarak tanımlanabilir. Bloglar çoğunlukla yazıların olduğu çevrimiçi bir günlük olarak

düşünülse de bloglarla kullanıcılar, resim, video, ses ve sunum dosyaları da paylaşılabilir (İşlek, 2012). En çok bilinen ve en yaygın kullanılan blog siteleri de Technorati, Blogger ve Wordpress olarak bilinmektedir. Ayrıca bloglar kullanım türüne göre; kişisel, temasal, topluluk ve kurumsal olarak adlandırılmaktadır (Akgündüz, 2013). *Kişisel bloglarda* kullanıcılar genellikle kendi duygu ve düşüncelerini kendi üslubuyla okuyuculara aktarmakta, daha çok kullanıcının bireysel günlüğü olarak kullanılmaktadır. *Temasal bloglarda* ise belli bir konu hakkında uzmanlaşmış kişilerin uzmanlık alanları ile ilgili paylaşımları okuyucularına sunduğu günlüklerdir. *Topluluk* türündeki bloglarda ise üyelik sistemine sahip ve üyelerin paylaşım yapmasına olanak sağlayan blog türüdür. *Kurumsal bloglarda* ise kurum ya da kuruluşların kendileri ile ilgili haber, duyuru ve bilgileri halkın bilgisine açtıkları bloglardır (Wikizero, 2017).

2.2.2.2. Mikrobloglar

Blogların kullanıcılarına sunduğu sınırsız yakın bir paylaşım imkânı olmasına rağmen, bloglar hızla gelişen teknolojiye yetişememiş, açılması ve yüklenmesi gibi bakımlardan geride kalmış ve mikroblogların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Mikrobloglar, kullanıcılarına anlık paylaşım ve etkileşim imkânı sunmaktadır. Ancak bloglardan farklı olarak paylaşımı daha sınırlı, 140 karakter olarak, yapma zorunluluğu söz konusudur (Aydın, 2017). “Mikrobloglar, kullanıcılarının kendi aralarında anlık olarak paylaşımları için kısa cümleler, anlık fotoğraflar veya video linkleri gibi küçük içerik parçalarını paylaşmak için ortam sağlar” (Bedir, 2016: 19). Mikroblogların pratik olması ve anlık paylaşımlara izin vermesi herhangi bir haberin, bir olayın veya bir gelişmenin çok hızlı yayılabilmesini sağlayabilmektedir (Kılıç, 2016). En yaygın kullanılan ve en çok bilinen Mikrobloglar Twitter ve Tumblr’dır.

2.2.2.3. Wikiler

Çevrimiçi olarak sözlük oluşturma amacıyla ortaya çıkan sosyal medya çeşididir. Kullanıcılarına var olan sayfalar üzerinde düzenleme, yeniden oluşturma veya yeni sayfalar oluşturma imkanı sağlayan, işbirliği içerisinde bilginin çoğalması ve paylaşılmasını sağlayan çevrimiçi web sayfaları olarak bilinmektedir. Bir bakıma ansiklopedilerin internet versiyonu olarak görülebilir (Akgündüz, 2013; Aydın, 2017). Wikilerin çok kullanılmasının ana sebebi kullanıcılara bilgilerin sistematik olarak sunulması ve bu bilgilere erişim kolaylığıdır. Kullanıcılarına çok geniş bir yelpazede

bilgiler sunulur. Wikipedia, ansiklopedi özelliği taşıyan ve ulaşım kolaylığı ve popülerliği bakımından dünyada en çok kullanılan wiki sitesidir. Vikipedi kullanıcıları tarafından ortaklaşa farklı dillerde de üretilen ve kar amacı gütmeyen bir internet ansiklopedisi olarak bilinmektedir. Bu site dünyada en çok kullanılan web sitelerinden biri olmasıyla birlikte çok farklı dil seçenekleri ile milyonlarca kişi tarafından kullanılmaktadır (Wikizero, 2017). Wikipedia 2 milyondan fazla ansiklopedik makale içermektedir (Mayfield, 2008).

Wikilerin eğitim öğretim sürecinde de birçok faydası bulunmaktadır. Öğrencilerin bilgiye ulaşmalarında ve araştırma süreçlerinde öğrenciye kolaylık sağlayan wikiler eğitim açısından öğrencilerin vazgeçilmez başvuru kaynaklarından biri haline gelmiştir (Kılıç, 2016).

2.2.2.4. İçerik Paylaşım Siteleri

Bilişim dünyasındaki hızlı gelişmeler insanların bundan çok uzun olmayan bir zaman önce akıl bile edemeyeceği birçok yeniliği, teknolojik gelişmeyi cebinde taşır hale gelmesini sağlamış ve insanların birçok işi yapmasına olanak sağlayan cep telefonları gibi cihazlarla fotoğraf ve video çekip paylaşmak çok kolay hale gelmiştir (İşlek, 2012). İçerik paylaşım siteleri, internet kullanıcılarının kendi aralarında video, müzik ve resim gibi çeşitli dosyaları paylaşmaya imkân sağlayan çevrimiçi web sayfalarıdır (Bedir, 2016). İçerik paylaşım siteleri ile kullanıcılar çok farklı formattaki çeşitli içerikleri sosyal medya vasıtasıyla diğer kullanıcıların kullanımına sunar. Ayrıca kullanıcıların teknik bilgiye sahip olmadan içerik üretmenlerini ve ürettikleri içeriklerin kolay bir şekilde yayınlanmasını sağlar (Doğruluk, 2017).

İçerik paylaşım sitelerinde hesap oluşturmak, diğer kullanıcılarla arkadaşlık gibi özellikleri olmasına rağmen, içerik paylaşım sitelerinde kullanıcılar arasında bir ağ kurmak yerine daha çok içeriğin paylaşılması üzerine yoğunlaşılır. Ayrıca kullanıcıların içerik oluşturarak, paylaşarak ve değerlendirerek kendi aralarında sosyalleşmeleri sağlanır (Lietsala ve Sirkkunen, 2008'den akt. İşlek, 2012). Bu bakımdan bu siteler sayesinde, üretilen bir içeriğin saniyeler içerisinde milyonlarca hatta milyarlarca insanın erişimi sağlanır. En çok bilinen içerik paylaşım siteleri; Youtube, Flickr, Periscope, Swarm, Foursquare ve Instagram'dır.

2.2.2.5. Sanal Dünyalar

Sanal dünyalar üç boyutlu olarak tasarlanmış ve kısmen gerçek dünyadaki yaşam ile benzerlikleri söz konusu olan ve sanal dünya içerisindeki karakterleri yalnızca bir kullanıcının kullanımında olan sanal yaşam alanları olarak tanımlanmaktadır (Doğruluk, 2017). Kullanıcılarının kendilerini temsil eden üç boyutlu bir avatar vasıtasıyla diğer kullanıcılar ile etkileşim kurduğu, sosyalleştiği çevrimiçi alanlardandır. Bazı sanal dünya platformları daha çok oyun oynama üzerine yoğunlaşırken bazılarında ise çevrimiçi kullanıcıların birbirleriyle etkileşimleri sonucunda sosyalleşmesi sağlanmaktadır (İşlek, 2012).

Sanal dünyalar ile çok kullanıcıli oyunlar genellikle birbirlerinin yerine kullanılabilir. Ancak her ikisinde de kullanıcılar bir avatar ile temsil edilmesine rağmen; oyunlarda belli bir kurgu çerçevesinde oyuncuların görevlerini yerine getirmesi ve bir üst seviyeye çıkması beklenirken, sanal dünyalarda kullanıcılar için özgür bir alan söz konusudur. Sanal dünya kullanıcıları kendi amaçları doğrultusunda çevrelerini düzenler, ortamı düzenler ve içeriğe katkıda bulunabilir (Tokel ve Cevizci, 2013). En çok bilinen sanal dünya platformları olarak World of Warcraft gibi çok kullanıcıli oyunlar ve Second Life gibi sanal dünya platformları örnek verilebilir. Sanal dünyaların en temel özellikleri şunlardır:

- a) Diğer kullanıcılarla ortak kullanılan veya paylaşılan bir alanın olması
- b) Kullanıcılar arasında gerçekleşen paylaşım ve etkileşimlerin eş zamanlı gerçekleşmesi,
- c) Kullanıcılar çevrimiçi olsun veya olmasın, oluşturmuş olduğu sanal dünyanın varlığını sürdürmeye devam ediyor olmasıdır (Bedir, 2016).

2.2.2.6. Sosyal Ağlar

Sosyal medya platformlarından olan sosyal ağlar, kullanıcıların bir profil oluşturacağı ve başkaları ile kişisel ya da profesyonel amaçlarla iletişim kurmak gibi çeşitli amaçlarla kişisel bir ağ inşa edebileceği çevrimiçi ağlardır. Sosyal ağlar, Web 2.0 teknolojisinin gelişmesiyle en çok kullanılan internet uygulamaları haline gelmiştir. Sosyal ağlar, kullanıcılarına;

- 1) Sınırlandırılmış bir sistem içerisinde açık ya da yarı açık profiller oluşturmalarına imkân sağlar

- 2) Bağlantı içerisinde olduğu kullanıcıların listelerini oluşturmayı sağlar ve
- 3) Ağ içerisindeki bağlantılı olduğu diğer kişilerin yaptıklarını ve bağlantılarını dikkatli bir şekilde inceleme fırsatları sunmaktadır (Boyd ve Ellison, 2007).

“Sosyal ağlar kullanıcıların internet üzerinde birbirleriyle iletişim kurarak bilgi ve içerik paylaştıkları alan olarak da tanımlanabilir” (Akgündüz, 2013: 43). Sosyal ağlar kullanıcılarına zengin içerikler ve diğer kullanıcılarla etkileşimler sağlar (Çam ve İşman, 2013). Sosyal ağları eşsiz yapan şey, onların bireylere tanımadıkları insanlarla tanışma fırsatı sunması değil, daha ziyade kullanıcılarına kendilerini ifade edebilme ve kendi sosyal ağları üzerinde görünür olmaları için bir fırsat sunmasıdır (Boyd ve Ellison, 2007). Ancak sosyal ağların kullanım amaçlarının daha çok diğer kullanıcıların profilini görüntüleme, arkadaş grupları oluşturma, dosya paylaşımında bulunma, iletişim kurma ve yeni arkadaşlar edinme şeklinde olduğu görülmektedir (Safko ve Brake, 2009’dan akt. Doğruluk, 2017).

Günümüzde kullanıcı sayıları birbirinden farklı olmakla birlikte büyüklü küçüklü birçok sosyal ağ bulunmaktadır. Bunlardan en çok bilinenleri ve en çok kullanıcı sayılarına sahip olanları ise Twitter, Instagram ve Facebook’tur. Twitter, Facebook ve Myspace gibi platformlar kullanıcılarına istedikleri şekilde kişisel bilgilerini az ya da çok miktarda paylaşabileceği çevrimiçi topluluklar oluşturmaktadır (Roy ve Chakraborty, 2015). Sosyal ağlar, eğitimde de önemli bir şekilde kullanılmaktadır. Sosyal ağların öğretmen-öğrenci arasındaki etkileşimi artırması, öğrenci ve öğretmenler açısından daha geniş bir çerçevede katılım sunması ve sanal ortamda sosyal öğrenmelerin gerçekleştirilmesi gibi olumlu yönleri öğrencinin eğitimine önemli katkılar sunmaktadır (Doğruluk, 2017). Öğrenciler arasında en yaygın olarak kullanılan sosyal ağ Facebook olarak bilinmektedir (Genç, 2010).

Facebook

Facebook, insanların diğer insanlarla etkileşim kurmasını sağlayan ve bilgi alışverişine imkân sağlayan bir sosyal ağ olarak 4 Şubat 2004 tarihinde Harvard Üniversitesi öğrencisi Mark Zuckerberg tarafından kurulmuştur. Öncelikle Harvard Üniversitesi öğrencilerinin kendi aralarında iletişim kurması amacıyla kurulan Facebook, 2005 yılında lise öğrencilerinin de bu ağa katılmalarını sağlandı. Kullanıcılar sadece okumuş oldukları okulun e-posta adresiyle (.edu, .ac.uk, vb.) üye olabiliyordu.

11 Eylül 2006 tarihinden itibaren ise Facebook tüm e-posta adreslerine, bazı yaş sınırlandırmalarıyla açıldı. Kullanıcılar diledikleri ağlara; liseleri, çalışma yerleri ya da yaşadığı yerler itibarıyla katılım gösterebilmektedirler. Ayrıca Facebook, dünyanın en fazla ziyaret edilen sitelerinden biridir. Facebook kendi sitesinde şirketin misyonunu şu şekilde tanımlamaktadır: “İnsanlara topluluğu oluşturma ve dünyayı birlikte daha yakın bir hale getirme gücü verin” (Wikizero, 2017; Facebook, 2017).

Her geçen gün internet erişiminin kolaylığı ve akıllı telefon sayılarının giderek artışı insanların bu sosyal ağlarda bulunma oranını da gittikçe artırmaktadır. Dünya genelinde sosyal ağların kullanımı ile ilgili yapılan bir araştırmada Facebook yaklaşık 2 milyar kullanıcı sayısı ile dünya genelinde kullanılan sosyal medya platformları arasında ilk sırada yer almaktadır. Facebook kişisel bilgilerin paylaşılması, insanlarla etkileşim halinde bulunma, eski ve yeni arkadaşları bulma ve hatta insanların işlerini yürütmesi bakımından en popüler sosyal ağıdır (Akiti, 2012).

Facebook, web otoriteleri tarafından teknik açıdan en başarılı Web 2.0 teknolojisi olarak gösterilmiş ve Amerika’daki eğitimciler arasında en popüler sosyal medya platformu olarak rapor edilmiştir (Özmen vd., 2011). Facebook, kullanıcıların birbirleriyle iletişim kurmalarını, etkileşimde bulunmalarını, hesap oluşturmalarını, grup kurmalarını, fotoğraf, video ve bağlantılar ile çeşitli içeriklere sahip özel ya da genel paylaşımlar yapmalarını mümkün kılmaktadır (Gülbahar vd., 2010). Özellikle de Facebook, paylaşma ve yorum yapma fonksiyonu sayesinde, çevrimiçi tartışma meclisi oluşturarak insanların neredeyse aynı anda bilgiyi tartışmalarına ve paylaşmalarına izin vermektedir (Shih, 2011).

Facebook ayrıca Türkiye’deki aktif sosyal medya kullanıcılarının da Ocak 2017 itibarıyla en çok kullandıkları sosyal medya platformlarından Youtube’dan sonra ikinci sırada yer almaktadır (Wearesocial, 2017). Facebook’u diğer sosyal ağlardan en önemli özellik onun sahip olduğu uygulamalardır. Bu özellikleri kullanıcılarının Facebook’ta çok fazla vakit geçirmelerini de sağlamaktadır (Çam ve İşman, 2013; Roy ve Chakraborty, 2015). Ayrıca geçirilen bu süre içerisinde insanlar tanışın veya tanınmasın birçok kişi ile etkileşime geçebilmektedir. Bu bakımdan Facebook, kullanıcılarına çok fazla etkileşim imkânı sunmaktadır (Akiti, 2012).

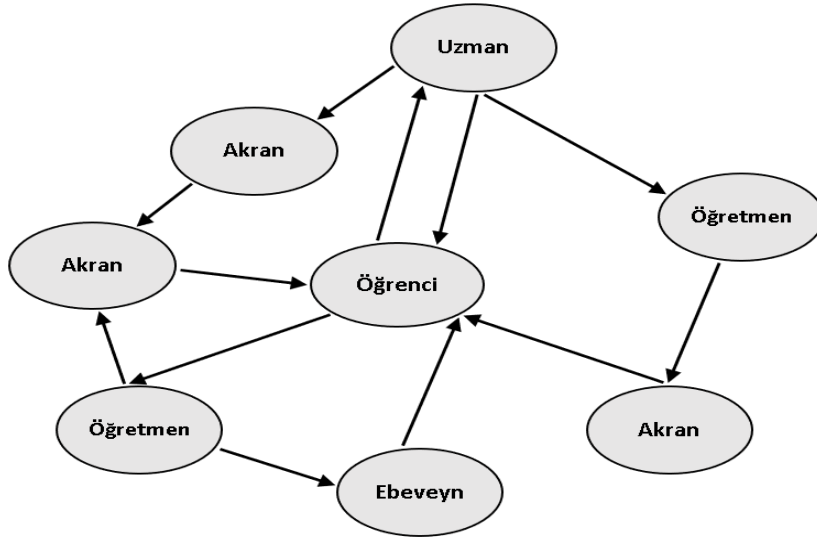
Facebook öğrenciler ve gençler tarafından en çok tercih edilen sosyal ağlardan biridir ve Facebook’ta boşa geçirilen zamanı azaltmak için derslerini Facebook

üzerinden yürütme eğilimi de göstermektedir. Öğrenme ve öğretme sürecinde sosyal ağların kullanımı üzerine yapılan birçok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalar incelendiğinde araştırmacıların çoğunun popüler paylaşım sitesi olan Facebook'u temele aldıkları görülmektedir (Çam ve İşman, 2013). Yüz yüze iletişimin yerini kısmen de olsa sosyal medyada gerçekleşen etkileşimler almaktadır (Liccardi vd., 2007). Öğretmen ve öğrenciler için de bu bağlantı kurma ve etkileşim içerisinde olma durumu kaçınılmaz olmuştur (Akiti, 2012). Ayrıca Facebook bireylerin sosyal ve akademik açıdan faydalı olan sosyal bağlarının devamını ve güçlenmesini sağlamaktadır. Buna rağmen bu gibi sitelerin; öğrencilerde özel hayatın gizliliği, güvenlik, derse odaklanma ve sağlıkları üzerine olumsuz etkileri de bulunmaktadır (Roy ve Chakraborty, 2015). Öğrenci ve öğretmenin Facebook üzerindeki arkadaşlığı birçok kişi tarafından endişe verici olarak görülmektedir. Birçok öğretmen sosyal medyayı uygun bir şekilde kullanmasına rağmen bazı öğretmenler uygun olmayan yorumlar, fotoğraflar ya da iletişimler kurarak kullanmaktadır. Bazen öğretmen ve öğrenci arasında olması gereken sınırların bile aşıldığı görülmektedir (Akiti, 2012). Facebook'un öğretmen-öğrenci etkileşimleri açısından olumlu yönleri olduğu kadar olumsuz yönlerinin de olduğu görülmektedir. Bu bakımdan Facebook üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinde dikkatli olunmalıdır.

2.3. Sosyal Medyada Örtük Program

Günümüzde insanlar zamanlarının çoğunu hayatının farklı boyutlarına hitap eden gerçek dünya yerine, sanal bir dünyada geçirmekte ve internet bağlantısının olmadığı bir durumu hayal bile edememektedir (Srivastava, 2012). Hızlı bir değişim içinde olan toplumla birlikte okul, öğrenciler için dünyayı anlamada artık tek kaynak olmaktan çıkmıştır (Tsai vd, 2015). Öğrencilerin hayatında artık büyük bir yer tutan internet ve bilişim teknolojileri, onlara okul dışında hayatı anlama fırsatı sunan diğer kolay bir kaynak haline gelmiştir. Öğrencilerin, yeni bir kaynak olarak kullandığı internet ve bilişim teknolojilerinden günlük hayatta en sık kullanılanı ise sosyal medyadır. İnsanların sosyal ağlarda kurmuş olduğu etkileşimler öncelikli olarak arkadaşlık, ilişki, ilgi ve aktiviteler üzerine kurulu olmasına rağmen bu ağlarda öğretmenler, okul personelleri, komşular ve toplum içerisinde yer alan diğer insanlarla kurulan etkileşimler de söz konusudur (Çam ve İşman, 2013).

Etkileşim herhangi bir eğitsel sürecin en temel ögesidir (Alarcia ve Bravo, 2012). Geleneksel sınıf ortamlarında öğrencilerin daha çok öğretmenleri ve arkadaşları ile arasında iletişim ve etkileşimleri söz konusu iken internet ve sosyal medyanın gelişimi ile öğrencilerin farklı kaynaklardan da etkileşimler yoluyla yeni şeyler öğrenmesinin yolu açılmıştır. Dawley (2009), sosyal medyada gerçekleşen etkileşimlerin karmaşıklığını göz önüne sermek için aşağıdaki etkileşim örüntüsünü ortaya koymuştur. Bu örüntü öğretmenin tek kaynak olmaktan çıktığını gözler önüne sermektedir.

Şekil 6. Sosyal medya vasıtasıyla iletişim örneği (Dawley, 2009)

Sosyal ağlar, sınıf içi öğrenme-öğretme çalışmalarına yönelik yeni bir bakış açısı sunmaktadır (Foulger, Ewbank, Kay, Popp ve Carter, 2009). Sosyal medyanın kullanımı, eğitim ve öğretimi sınıf dışına genişletir, öğrencilerin yeni teknolojiler kullanmasını sağlar, öğrencilerin öğrenmelerini yansıtma fırsatı verir ve en önemlisi öğrenci öğrenmelerini iyileştirir ve geliştirir (Zgheib ve Dabbagh, 2013).

Öğretmen ve öğrencilerin en sık etkileşim kurduğu sosyal ağ olan Facebook, öğretmenle öğrencinin çeşitli yollarla etkileşimine imkân vererek iletişim ve etkileşimlerinin artırılmasını sağlamaktadır (Couillard, 2009; Kamnoetsin, 2014; Kırksekiz, 2008). Öğrenciler Facebook'ta öğretmenleri ile etkileşime girmenin kendilerinin öğrenmelerini artıracaklarını düşündüklerini belirtmişlerdir (Irwin, Desbrow ve Leveritt, 2012). Öğrencilerin diğer benzer uygulamalara göre Facebook'un sınıf içi

eğitsel bir araç olarak kullanılmasına daha açık oldukları görülmektedir (Roblyer, McDaniel, Webb, Herman ve Witty, 2010). Facebook öğretmen ve öğrenciler için birçok fırsatlar sunmaktadır. Facebook ile ayrı ortamlarda aynı konu üzerine konuşulabilir, paylaşımlar yapılabilir ve yeni bir ürün oluşturulabilir (Atkins, 2010). Facebook'un yapısı ve esnekliği, yeni bir öğrenme çevresi olarak öğretmenler ve öğrenciler için büyük bir kaynak ve bir fırsattır (Couillard, 2009). Bu bakımdan öğretmen ve öğrenci arasında çok fazla ve farklı şekillerde etkileşim kurulmasına imkân veren, yeni bir öğrenme çevresi olarak sosyal medyada öğrencilerin, örtük program kapsamında öğrenmeler edinmesi de kaçınılmaz bir gerçektir. Nitekim Duek ve Tourn (2016) da öğrencilerin sosyal medyada geçirmiş oldukları süre boyunca arkadaşları, öğretmenleri gibi çeşitli insanlarla etkileşimi ve sosyalleşmesi sonucunda da çeşitli öğrenmeler edindiğini ve bu açıdan bu yeni teknolojilerin, araçların ve sosyal medyanın örtük program oluşturabildiğini belirtmişlerdir.

Öğrenciler, öğretmenleriyle etkileşimleri ve öğretmenlerinin Facebook hesaplarını incelemeleri sonucu öğretmenleriyle ya da okulla ilgili bilerek ya da bilmeyerek örtük program kapsamında birçok öğrenme edinmektedir. Bu bakımdan bu etkileşimlerin kalitesi de oldukça önemlidir. Sosyal medyayı öğrenciler daha çok sosyalleşme amacıyla kullanmalarına rağmen, bazı öğrenciler sosyal medyanın kendilerinin akademik başarılarına da olumlu etkisinin olduğunu düşünmektedirler (Helou, Rahim ve Oye, 2012). Ayrıca sosyal medya, öğrencinin sınıf içerisindeki ilişkilerinin ve etkileşimlerinin sınıf dışına taşınmasını ve öğretmen ve öğrenci arasında yakınlık (Smith, 2015) ve duygusal bir bağ kurulmasını sağlamakta, öğretmen ve öğrenci arasında söz konusu olan bu ilişkinin de kalitesinin artırılmasını sağlamakta (Haeger, Wang ve Lorenz, 2014; Kuzu, 2014) ve bunun yanı sıra öğrencilerin öğretmenlerinden aldıkları uygun dönütler sayesinde olumlu öğrenmeler edinmelerini sağlamakta (Perez, Araiza ve Doerfer, 2013) ve iletişim becerilerini de artırmaktadır (Ha ve Shin, 2009; Hassan ve Landani, 2015; Menteşe, 2013). Bu bakımdan sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimi ve sosyal medyanın eğitim süreçlerinde kullanılması, öğrencinin sınıf içi katılımını artırmakta, sosyal ilişkilerini, iletişim ve etkileşim becerisini de güçlendirmektedir (Lam, 2012). En önemlisi de bu etkileşimler sonucunda öğrencilerin, iletişime yönelik stresinin azalması ve sınıf içi iletişim konusunda özgüven kazanmasıdır (Kamnoetsin, 2014).

Öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleriyle kurmuş oldukları etkileşimler vasıtasıyla edindikleri, öğretmenin kişisel bilgileri, arkadaşları, ilgileri ve arka planı gibi

duyuşsal öğrenmelerin, sınıf iklimi ve kendi motivasyonlarına yönelik olumlu etkileri de bulunmaktadır (Munoz ve Towner, 2009). Öğrenciler, öğretmenleriyle etkileşime girmenin ve onlarla ortak ilgi alanlarının olmasının (Kırksekiz, 2013) hem kendilerine keyif verdiğini (Atkins, 2010) hem de aralarındaki ilişkinin gelişmesini sağladığını belirtmişlerdir (Eke, Omekwu ve Odoh, 2014). Öğrencilerin öğretmenleriyle yaşadıkları etkileşimler sonucunda, sınıf içinde ve dışında öğretmene yönelik güven ve yakınlık duygularının arttığını (Lane, 2013; Lane ve Lewis, 2013) ve öğretmeni tanıdıkça dersle ilgili başarı ve motivasyonlarının arttığı (Atkins, 2010), derse ve öğretmene yönelik olumlu tutumlar kazandıkları (Tuncel, 2007), öğretmenlerine karşı daha açık ve daha ilgili olduklarını belirtilmektedir (Akkoyunlu, Dağhan ve Erdem, 2015; Bridges, 2009). Bu bakımdan yapılan çalışmalarda sosyal medya kullanımı ile öğretmene yönelik tutum arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur (Arthur ve Bostedo-Conway, 2012). Ayrıca öğretmenin Facebook üzerinden kendini açması öğrencilerin öğretmene yönelik ipuçları edinmesini sağlamakta, sınıf iklimi ve öğrenci motivasyonunu olumlu bir şekilde etkilemektedir (Atkins, 2010).

Öğrencilerin elde ettiği bu öğrenmeler her zaman olumlu olmayabilir. Öğretmenler sosyal medyada öğrencileriyle etkileşimleri sonucunda örtük program kapsamında öğrenciye yönelik önyargılar edinebilir. Tuncel (2007), yapmış olduğu bir araştırmada öğretim elemanlarının öğrencileri, herhangi bir kanıtlanmış bilgiye dayalı olmadan “meslek ile yetenekleri örtüşen ya da örtüşmeyen öğrenciler” ya da “mesleğe yatkın ya da yatkın olmayan öğrenciler” biçiminde sınıflandırdıkları belirlenmiştir. Bu durumun “öğretim elemanında önyargı” oluşturarak öğretim elemanının “öğrenciye yönelik tutumunu” ve “öğretme çabasını” etkileyebildiği sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir şekilde öğrenciler de sosyal medyada yaşadıkları etkileşimler sonucunda öğretmenle ilgili yetersizlikler ve öğretmene yönelik önyargılar da edinebilmektedir (Selwyn, 2009). Öğrencilerin, öğretmenlerin kişisel özellikleri, özel hayatı, arkadaş çevresi gibi edindikleri öğrenmelerin, öğretmenlerin sınıf içi otoritesini sarsacağı düşünülmektedir (Akkoyunlu vd., 2015). Facebook aynı zamanda öğrenci olsun ya da öğretmen olsun bir kişinin ideolojik özelliklerini ortaya çıkartarak (Atkins, 2010) öğretmen ya da öğrencilerin birbirlerine karşı önyargılı davranmalarına da sebep olabilmektedir.

Sosyal medyada öğretmen-öğrenci etkileşiminin öğrenciye bakan bir boyutu da öğrencinin bu etkileşimler sonucunda örtük program kapsamında ele alınabilecek olan kısıtlanmaya yönelik öğrenmeler edinebileceğidir. Bu etkileşimler sonucunda öğretmenin sosyal medyadaki varlığının öğrenci tarafından hissedilmesinin paylaşım

yaparken rahat olamama ve kısıtlanma (Akkoyunlu vd., 2015) şeklinde tezahür ettiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu etkileşimler sonucunda öğrencilerin öğretmenlerden farklı düşündükleri konularla ilgili onların daha büyük, bilgili ve deneyimli olduğunu düşünerek kendi bilgi ve düşüncelerinden vazgeçmeyi, bir başka deyişle kendi bilgi ve düşüncelerini öğretmeninkilere göre daha değersiz bulmayı öğrendikleri de görülmüştür. Öğrencilerin bu öğrenmeleri edinmelerinde öğretmenlerin, farklı düşünceler ortaya çıktığında çoğunlukla doğrusunu söyleme, açıklama yapma ya da bu yanıtı beklemediğini belli etme davranışlarını sergilemeleri de etkilidir (Adıay, 2011).

Öğretmenlerin resmi program dışındaki etkinlikleri, sınıf içerisinde, okul içerisinde ve okul dışındaki davranışları örtük olarak öğrencilerin “demokratik davranabilme”, “özerk davranabilme”, “sorumluluk alma”, “adil davranma”, “düzenli olabilme”, “dakik olabilme”, “okul kurallarına uygun giyinebilme”, “başladığı işi bitirebilme”, “etik davranabilme”, “itaat etme”, “okulun ve toplumun kurallarına uyabilme”, “sadık olma”, “milli duyguya sahip olabilme”, “rekabet edebilme” gibi becerileri kazanmasında etkili olmaktadır (Akbulut, 2011). Örtük programın sosyal becerilerin kazanılması sürecinde de çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Öğretmen boyutunda bu işlevler; destekleme, beklenti, iletişim, model olma, ceza ve zaman kullanımı olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca örtük programın, sosyal becerilerin kazanılması sürecinde olumlu ve olumsuz etkileri de bulunmaktadır (Serhatlıoğlu, 2012). Bu bakımdan öğrencilerin öğretmenleriyle Facebook’da yaşamış olduğu etkileşimler, öğrencilerin siyasi, dini ve çeşitli güncel konular hakkında görüşler edinmesini sağlamakta ve kimlik gelişimlerine de katkıda bulunmaktadır (Eke vd., 2014). Öğrenciler öğretmenleri ile bu etkileşimleri sonucunda okul ve sınıfın kurallarını öğrendiği, öğretmenlerin beklentilerini ve bu beklentilerin yerine getirilmediğinde ne tür yaptırımların söz konusu olacağını öğrenecekleri belirtilmektedir (Adıay, 2011; Veznedaroğlu, 2007; Yüksel, 2004a).

Öğrenciler öğretmenleriyle sosyal medyadaki bu etkileşimleri sonucunda, örtük program kapsamında, sınıf içi işleyişe yönelik bazı öğrenmeler de edinmektedirler. Öğrenciler ders ve konuların işleniş (Nkohama, 2015), sınıf iklimi (Munoz ve Towner, 2009), okul ve sınıf ile ilgili bazı bilgiler (Atkins, 2010) edinmektedirler. Ancak bu öğrenmeler her zaman olumlu olmamaktadır. Bazı öğretmenler, öğrencilerin sanal âlemdeki rahatlığı sınıfa taşıyabileceğini belirtmişlerdir. Bazıları da öğrencilerin öğretmenlerinin özel hayatını ve ilgilerini bilmelerinin sınıf içi otoritesini sarsacağını

düşünmektedirler (Akkoyunlu vd., 2015). Öğretmenin paylaşımları, beğenileri ve yorumları da öğrencinin gözünde öğretmenlerin güvenilirliğini zedeleyebilmektedir (Sang, 2014). Bu gibi durumlara öğretmenlerin olumsuz ve uygun olmayan içerikli paylaşımları sebep olmaktadır. Bu bakımdan Amerika yeni Zelanda ve Avustralya gibi birçok ülkede öğretmenlerin paylaşımları sınırlandırılmıştır (Russo, Squelch ve Varnham, 2010).

Her şeyin fazlasının zararlı olduğu evrensel gerçeğiyle sosyal medyanın da fazla kullanımının zararlarının olması kaçınılmazdır. Bu bakımdan sosyal medya kullanıcılarının buna dikkat etmeleri gerekmektedir (Srivastava, 2012). Sosyal medya öğretmen ve öğrenciler için çok büyük bir kaynak olmasına rağmen daha ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde sosyal medyanın öğrenciler üzerine olumsuz etkilerinin de olduğu görülmektedir (Mawhinney, 2013; Roy ve Chakraborty, 2015). Mahremiyet, zaman israfı ve yanlış iletişimler Facebook'un ve sosyal medyanın problemlerinden bazılarıdır (Zaidieh, 2012). Ancak yine de Facebook'un eğitimde kullanılmasının, öğretmenin kendini aşırı ifşası, öğrencilerin itaat sorunu ve isteksizliği gibi negatif yönleri olmasına rağmen uygun zaman ve doğru teknikler kullanılarak eğitim açısından çok değerli bir araç olabilir (Couillard, 2009).

Sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ile sınıf içinde gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşiminin sınıf dışına taşınması ile birlikte, örtük programın işlev ve etkilerinin okul ortamının yanı sıra sosyal medya ortamlarına da taşındığı görülmektedir. Öğrenciler, sosyal medya vasıtasıyla bilerek ya da bilmeyerek çok büyük bir miktarda öğrenmeler edinmektedir (Dron ve Anderson, 2014). Bu bakımdan öğrencilerin öğretmenleriyle etkileşimleri göz önünde bulundurulduğunda ve bu etkileşimler çerçevesinde resmi program kapsamı dışında ele alınabilecek öğrenmeler edindikleri düşünüldüğünde, yeni bir öğrenme çevresi olarak sosyal medyanın, öğrencilerin örtük program kapsamında öğrenmeler edinmesi (Duek ve Tourn, 2016) sürecinde etkili bir araç olduğunu söylemek mümkündür. Bu araştırmada Ahola (2000), Yüksel (2004a) ve Veznedaroğlu (2007)'nin sınıflandırmalarına ek olarak, okul dışı etkileşimler kapsamında sosyal medyanın bir boyutu olarak örtük program ele alınmaya çalışılmıştır.

2.4. İlgili Araştırmalar

2.4.1. Örtük Program İle İlgili Çalışmalar

Bu başlık altında, okullarda gözlenen örtük programı inceleyen, ulaşılabilen yurt içi ve yurt dışı çalışmaların temel bulgu ve sonuçlarına yer verilmiştir.

Balboni vd. (2015), tıp örtük programının boyutları ile kesiştiği için din ve ruhaniliğin rolünü ortaya çıkarmayı amaçladıkları “*Religion, Spirituality, and the Hidden Curriculum: Medical Student and Faculty Reflections*” adlı çalışmaları sonucunda din ve ruhaniliğin tıp eğitiminde bir faktör olarak görüldüğü 3 alan ortaya çıkmıştır. Birincisi din ve ruhaniliğin örtük program ile ilgili eşsiz fayda ve zorluklar sunabilmesidir. İkincisi din ve ruhaniliğin acı çeken hastalarla karşılaştığında zorluklarla başa çıkma stratejilerini etkileyebilmesidir. Üçüncüsü ise din ve ruhanilik seviyesinde tıp eğitimi ile ilgili olarak dalgalanmaların görünmesidir. Sonuç olarak çalışmada din ve ruhaniliğin öğrencilerin sosyalleşmeleri üzerinde muhtemel bir etkililerinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Başara Baydilek (2015), okul öncesi eğitim programında bilişsel bir süreç olan akıl yürütmeyi örtük program bağlamında inceleyen “*Okul öncesi eğitim programında akıl yürütme becerilerinin yeri ve okul öncesi eğitim sınıflarında akıl yürütme becerilerinin desteklenmesinde örtük programın işlevi*” adlı çalışmasında, dört yaş grubundaki çocukların yaşantı ve deneyimleri sonucunda elde ettikleri bilgi, fikir ve becerileri birbirleriyle paylaşma eğiliminde olduklarını, birbirlerinin fikirlerinden etkilendiklerini ve bu etki doğrultusunda hareket edebildiklerini ortaya çıkarmıştır. Beş yaş grubundaki çocuklarda ise aralarındaki iletişimin genel olarak olumlu olduğu, çocukların birbirleriyle fikirlerini paylaştığı ve birbirlerinin neler yaptıklarını izlediği ortaya çıkmıştır. Öğretmenle yapılan görüşmede öğretmen örtük programın çocuklar arasındaki ilişkileri ve çocuklar ve öğretmen arasındaki ilişkileri kapsadığı görüşünü belirtmiştir. Uygulamada yaşanan sorunlar nedeniyle programda yer alan kazanım ve göstergelerin kâğıt üzerinde kaldığını belirtmiş, eğitim programının okullarda ve sınıflarda oluşan örtük program üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Stanek, Clarkin, Bould ve Doja (2015), sağlıkla ilgili yapılan popüler televizyon programlarında örtük programın göstergelerini ortaya çıkarmayı amaçladığı “*Life imitating art: Depictions of the hidden curriculum in medical*

television programs” adlı araştırmalarında tüm televizyon programlarında karşılaşılan en yaygın temaları belirlemişlerdir. Bunlar; tıbbın hiyerarşik doğası, tıba geçiş aşamalarında yaşanan sorunlar, rol modelliğin önemi, hastanın insan olma durumu, birinin yeteneklerinin olduğundan iyi gösterilmesi, profesyonelliğin olmaması, idealizm kaybı, iş ve yaşam dengesindeki zorluklar olarak belirlenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda sağlıkla ilgili yapılan popöler televizyon programlarda sıklıkla örtük programın görüldüğü ve bu örtük program örneklerinin mezuniyet öncesi tıp programlarında değerli bir öğrenme kaynağı olarak sunulabileceği ortaya çıkmıştır.

Beigi, Zadeh ve İzadi (2014), ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin üzerine eğilerek sosyal etkileşimlerde, ilkokuldaki örtük programın etkilerinin araştırıldığı *“The study of social interactions effect on the hidden curriculum of elementary schools, with emphasis on classes of fifth grade elementary schools”* adlı çalışmalarında, okuldaki örtük programın öğrenciler üzerine ve öğrencilerin birbirleriyle etkileşimleri üzerinde çok etkisinin olduğunu ve bu programın, öğrencilerin öğretmenleri ve idarecilerle etkileşimlerini ve öğretmenlerin meslektaşları ve idarecilerle etkileşimlerini etkilediğini ortaya çıkarmışlardır.

Bektaş, Nalçacı ve Karadağ (2014)’ın ilköğretim okulu öğrencilerinin okul ikimi algılarının evrensel değerleri yordama düzeyini belirlemek amacıyla ilişkisel desende 16 ortaokuldan 1004 öğrenci üzerinde yürütmüş oldukları *“İlköğretim okulu öğrencilerinin algıladıkları evrensel değerlerin bir yordayıcısı olarak okul iklimi”* adlı araştırmalarında ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul iklimi (destekleyici öğretmen davranışları, başarı odaklılık ve güvenli öğrenme ortamı) algıları ile evrensel değerler arasında pozitif yönde manidar ilişki olduğu saptanmıştır.

Bayanfar (2013), ortaöğretim öğrencilerinin akademik başarılarına ilişkin örtük programın etkilerini incelediği ve örtük programın negatif etkilerini azaltmak için makul bir model sunmaya yönelik yaptığı *“The effect of hidden curriculum on academic achievement of high school students”* adlı araştırmasında, nicel analizler sonucunda, genel itibariye akademik başarı ile örtük program arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını belirtmiş, öğrencilerin ancak %24,77’sinin akademik başarılarının örtük programdan etkilendiği sonucunu bulmuştur. Yapılan nitel analizler sonucunda da model de olması gereken bölümleri belirlemiştir.

Beydoğan (2012), okullarda işe koşulan sosyal-kültürel etkinliklerin öğrencilerin değer edinimine etkisini incelemeyi amaçladığı “*Okullarda uygulanan sosyal ve kültürel etkinliklerin öğrencilerin değer edinimine etkisi*” adlı araştırmasında ilköğretim yedinci sınıflarda okuyan 276 ve eğitim fakültesi üçüncü sınıfta okuyan 210 öğrenci üzerinden elde ettiği verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular, sosyal kültürel değerler ölçeğinin “demokratik değerler”, “paylaşma ve hoşgörü”, “çevreye duyarlık”, “toplumsal kurallara uyma”, “tasarruf etme”, “birlikte hareket etme”, “değerleri koruma” ve “sosyal farkındalık” gibi alt ölçeklerdeki bazı davranışlarda arkadaş çevresi ve okul etkili olmasına rağmen, ölçeğin bütününde ve alt ölçeklerinde ailenin etkili olduğu görülmüş ancak okullarda işe koşulan sosyo-kültürel etkinliklerin etkisinin çok cılız kaldığı ortaya çıkmıştır.

Çubukçu (2012), ilköğretim okullarında karakter eğitimi kapsamında değerlerin kazandırılmasında örtük programın önemini ortaya çıkarmak düşüncesiyle, ilköğretim programlarının uygulanması sürecinde okullarda yapılan örtük programı destekleyici etkinlikler ve bu etkinliklere katılan öğrencilerin görüşlerini belirlemek amacıyla yapmış olduğu “*İlköğretim öğrencilerinin karakter eğitiminde örtük programın etkisi*” adlı çalışması sonucunda ilköğretim programlarının değerlere yer verdiği ve değerlerin kazanılması, içselleşmesi sürecinde örtük programı destekleyici etkinliklerin önemli bir yer tuttuğu belirlenmiştir.

Hashemi vd. (2012), örtük programın Bandar- Abbas şehrindeki liselerin sosyal bölümünde okuyan öğrenciler üzerindeki etkisini ortaya çıkarmayı amaçladığı “*The role of the hidden curriculum on social education of high school students*” adlı araştırmaları sonucunda açık atmosfere sahip okullardaki öğrencilerin daha sosyal ve eğitsel ve günlük hayattaki görevlerini yapma konusunda daha iyi olduklarını, açık atmosfere sahip okullardaki öğrencilerin sosyal ahlak ve becerilerindeki seviyelerinin daha iyi olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca örtük programın öğelerinden birisi olan örgütsel yapıya bakarak öğrencilerin sosyal becerilerinin daha iyi tahmin edilebileceği sonuçlarına ulaşmıştır.

Adıay (2011), sınıf yaşantısı üzerinde ortaya çıkan örtük programın ortaya çıkarılmasını ve ilköğretim matematik programının uygulanması sırasında ortaya çıkan örtük programın öğelerini belirlemeyi amaçladığı “*Başarı düzeyleri farklı ilköğretim 7. Sınıf ortamlarının örtük programın sınıf iklimi boyutu açısından incelenmesi*” adlı

çalışmasında öğrenci ve öğretmenlerle yapmış olduğu görüşmeler sonucu elde ettiği verilerden nitel analizler sonucunda başarıda farkı asıl oluşturan faktörün sınıf iklimi olduğu, öğretmenlerin sınıfta birer otorite ve güç kaynağı olarak bulunduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Ayrıca öğrenciler; kurallara uymadıkları durumlarda öğretmenlerin güç ve otoritelerini kullanarak kendilerine yazılı olmayan bazı yaptırımlar uygulayabileceklerini, kendi bilgi ve düşüncelerini öğretmenlerin bilgi ve düşüncelerine göre daha değersiz olduğunu, öğretmenin düşünceleri karşısında kendi düşüncelerinden vazgeçmeyi öğrenmişlerdir.

Akbulut (2011), “İlköğretim okullarında örtük program faaliyetlerinin saptanması” adlı çalışmasında, öğretmenlerin resmi program dışındaki etkinliklerinin, sınıf içerisindeki, okul içerisindeki ve okul dışındaki davranışlarının örtük olarak öğrencilerin demokratik davranabilme, özerk davranabilme, sorumluluk alma, adil davranma, düzenli olabilme, dakik olabilme, okul kurallarına uygun giyinebilme, başladığı işi bitirebilme, etik davranabilme, itaat etme, okulun ve toplumun kurallarına uyabilme, milli duyguya sahip olabilme, rekabet edebilme gibi becerileri kazanmasında etkili olduğunu, öğretmenlerin örtük etkinlikleri sonucunda kazanılan becerilerin toplumsal tabakalara göre farklılık gösterdiğini bulgulamıştır.

Kuş (2009), ilköğretim programlarının, örtük programın ve okul dışı etmenlerin değerleri kazandırma etkililiğinin 8. Sınıf ilköğretim öğrencilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine göre incelemeyi amaçladığı “İlköğretim programlarının, örtük programın ve okul dışı etmenlerin değerleri kazandırma etkililiğinin 8. sınıf ilköğretim öğrencilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesi” adlı araştırmasında, öğrencilerin 1–8. sınıf ilköğretim programlarında yer alan kişisel-evrensel ve ulusal değerleri kazanma etkililiğinin hem değerlerin kazanıldığı yola göre (resmi program, örtük program, okul dışı etmenler) hem de öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. Ayrıca, öğrencilerin değer kazanma yollarının (resmi program, örtük program, aile ortamı, akraba ortamı, medya-sosyal çevre) etkililiğinin hem öğretmen hem de öğrenci görüşlerine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Araştırmayla, okul dışı etmenlerin (aile, medya-sosyal çevre) değerlerin kazanılmasında en etkili faktör olduğu hem öğretmen hem de öğrenci görüşüyle belirlenmiştir. Örtük programın özellikle kişisel-evrensel değerlerin kazanılmasında resmi programın önüne geçtiği tespit edilmiştir. Değerlerin kazanılmasında öğrencilere göre örtük programın resmi programdan daha

etkili olduğu; öğretmenlere göre ise resmi programın örtük programdan daha etkili olduğu saptanmıştır.

Murakami, Kawabata ve Maezawa (2009), mezuniyet öncesi tıp eğitimini etkileyen örtük programın, öğrenci algılarıyla ilgili olan temaların tanımlanmasını amaçladığı “*The perception of the hidden curriculum on medical education: an exploratory study*” adlı çalışmasında katılım için gönüllü olan 25 tıp öğrencisi (ortalama yaşları 25 olan 18 erkek ve 7 bayan) ile yapmış olduğu mülakatlardan elde edilen veriler doğrultusunda yapılan analizler sonucunda 7 tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar; eğitimin düşük önceliğe sahip olması algısı, pozitif/negatif rol model yaygınlığı, hiyerarşi ve ayrıcalığın direnci, cinsiyet sorunlarının varlığı, aşırı yüklenmiş tıp bilgisi, meslektaşlar ve mesai grubu ile ilgili insani ilişkiler, uygulama odasında hastalarla olan ilk deneyimleri olarak ortaya çıkmıştır. Çalışma sonucunda İngiltere’de elde edilen sonuçlara benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkmıştır. Demografik yapıları, kültürleri ve felsefeleri farklı olmasına rağmen tıp eğitimindeki örtük programın bazı etkilerinin İngiltere ve Japonya’da benzerlikler göstermesinin muhtemel olacağı sonucu ortaya çıkmıştır.

Tuncel (2008), duyuşsal özelliklerin gelişimi açısından örtük programın boyutlarının etkisini ortaya çıkarmak amacıyla yaptığı “*Duyuşsal özelliklerin gelişim açısından örtük program*” adlı araştırmasında, sınıfın fiziki ortam ve düzenlemelerinden kaynaklanan örtük programın; öğrencilerde öğrenci görüşlerine değeri verilmediği ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerine önem verilmediği algısına neden olduğu, öğrencilerin derse katılım isteğini azalttığı ve bunun yanında öğretim elemanlarının fiziki ortamdaki engellerle başa çıkma çabalarının öğrencilerde model alma isteğini uyandırdığı sonuçlarına ulaşmıştır. Öğretme-öğrenme etkinliklerinden kaynaklanan örtük program kapsamında ele alınan öğretim elemanı beklentilerinden; 1) sosyal etkinliklere katılım beklentisinin, öğrencilerin paylaşma ve dayanışma duygusunu ve benlik saygısını geliştirdiği ve ilgilerini açığa çıkardığı, 2) öğrenmeyi öğrenme beklentisinin, bazı öğrencilerde öğrenme sorumluluğunun farkında olma ve bazı öğrencilerde ise öğretim elemanına ve derse yönelik olumsuz tutum geliştirme biçiminde etkilerinin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Öğrencilerin sahip olduğu hazır bilgi alma alışkanlığı, öğretme-öğrenme sürecinde öğretim elemanının beklentilerini gerçekleştirmesini olumsuz etkilemektedir.

Yüksel (2004b), “Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik meslek bilgisi derslerine yönelik direnç davranışları adlı araştırmasında”, eğitim fakültesi öğrencilerinin hem ÖMB derslerine, hem de bu derslere giren öğretim elemanlarına yönelik düşüncelerinin olumsuz olduğu, bunun sonucunda da öğrencilerin bu derslerde direnç davranışları gösterdiklerini tespit etmiştir. Sonuçlar değişkenlere göre analiz edildiğinde i) rehberlik ve psikolojik danışmanlık, resim-iş, müzik, beden eğitimi ve okul öncesi anabilim dalı öğrencilerinin; ii) erkek öğrencilerin ve iii) ikinci öğretime kayıtlı öğrencilerin ÖMB derslerine ve öğretim elemanlarına ilişkin olumsuz düşüncelerinin olduğu ve bu derslere daha sık ve daha yoğun direnç gösterdikleri tespit edilmiştir.

2.4.2. Eğitimde Sosyal Medyanın Kullanımı İle İlgili Çalışmalar

Hollis ve Houser (2015), sosyal medyanın, öğrencilerin günlük işlerindeki etkileşimlerini sağladıkları, rahat ve bilindik bir araç olarak, öğrencilerin öğrenme deneyimlerini artırıp artırmayacağını belirlemek amacıyla yapmış oldukları “*The impact of social media on social presence and student satisfaction in nursing education*” adlı çalışmalarında 49 sosyal medya kullanan (Facebook kullanan) hemşirelik öğrencisini öğrencilerin geleneksel çevrimiçi öğrenme platformları kullandıkları zamanki durumları ile karşılaştırarak değerlendirmiştir. İlk altı hafta boyunca sosyal medya ile başlayıp sonra geleneksel çevrimiçi öğrenme platformları kullanan gruba göre ilk altı hafta geleneksel çevrimiçi öğrenme platformları ile başlayıp daha sonra sosyal medya kullanan öğrencilerin sosyal varlığında anlamlı derecede yüksek puanlar elde ettiği ortaya çıkmıştır.

Montoneri (2015), öğrencilerin bir Facebook grubuna katılımlarının motivasyonları, notları ve öğretmenlerini değerlendirmeleri üzerindeki etkisini araştırmayı amaçladığı “*Impact of students' participation to a Facebook group on their motivation and scores and on teacher's evaluation*” adlı çalışmasında öğrencilerin motivasyonlarındaki, gruba katılmalarındaki ve notlarındaki iyileşmeyi ölçmek için birinci ve ikinci dönemden elde ettiği verileri karşılaştırmıştır. Araştırma için gerekli olan verileri tüm ikinci dönem boyunca Facebook grubundan ve her bir dönemin sonunda öğrencilerin öğretmenlerine yönelik değerlendirmeleri ile elde etmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda Facebook’un eğitimcilere kendi derslerini sunmada ve özellikle öğretim materyallerini organize etmede yardım

edebileceği ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenlerin, bir Facebook grubunda yönetici olabileceğini, bazı kurallar oluşturabileceğini, mesaj ve yorumları kontrol edebileceğini, bir gruba üye olarak öğrencileri ile etkileşime geçebileceğini belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin yönetici ve üye olarak öğrencilerin ilerlemelerini, motivasyonlarını ve ihtiyaçlarını gözleme fırsatına sahip olduklarını, hangi mesajları öğrencilerin tercih ettiğini ve hangi ders planlarını yapacağını görebileceklerini belirtmiştir.

Nkhoma vd. (2015), öğrenci ve Facebook'u etkileşimli bir öğretim aracı olarak kullanan öğretmen arasındaki sınıf dışı iletişimin kullanımını düzeyini ortaya çıkarmayı amaçladığı *"Facebook as a tool for learning purposes: Analysis of the determinants leading to improved students' learning"* adlı çalışmada, öğrencilerin ne sıklıkla ya da ne kadar Facebook kullandığı, çevrimiçi iletişim nedenleri, öğrencilerin öğretmenlerle Facebook üzerinden etkileşimlerinin kalitesi ile ilgili algıları, öğrencilerin öğrenme sonuçları için bir gösterge ve iç kaynaklı bir değişken olarak kabul edilen performanslarını nasıl algılamakta oldukları araştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda Facebook üzerinde yaşanan çevrimiçi iletişimin öğrencilerin, "öğrenci- öğretmen etkileşimi içerik kalitesi algılarına" olumlu bir etkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrencilerin algıladıkları performansları üzerine "öğrenci- öğretmen etkileşimi içerik kalitesi öğrenci algıları" söz konusu olduğunda Facebook kullanımının negatif bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Ha ve Shin (2014), Facebook gibi sosyal medya sitelerinin yükseköğretimdeki yüz yüze iletişim veya e-posta etkileşiminin ne derece yerini alabildiğini ve dijital medya çevrelerinde öğrenci öğrenmeleri üzerinde e-postanın etkisini ortaya çıkarmayı amaçladıkları *"Facebook in a standard college class: an alternative conduit for promoting teacher-student interaction"* adlı araştırmaları sonucunda, sosyal medya siteleri ile ilgili öğrenciler arasında inkâr edilemez bir şüphe var olmasına rağmen standart bir üniversitede bir öğrenme aracı olarak sosyal medyanın fonksiyonlarını öğrenciler pozitif bir şekilde değerlendirmişlerdir. Özellikle üniversite 1. Sınıf öğrencileri derslerine giren öğretmenleriyle etkileşimlerini sağlayan bir araç olarak sosyal medya sitelerini daha olumlu bir şekilde değerlendirmişlerdir. Daha genç öğrencilerin anne babalarıyla, daha yaşlı akrabalarıyla, öğretmenleriyle ve çalışma arkadaşlarıyla çevrimiçi karşılaşmaya alışkın olmasından dolayı öğrencilerin sosyal

medya sitelerinin kişisel fonksiyonlarını daha az kullanmaya dikkat etmediklerini belirtmiştir. Bu çalışma sonucunda birçok öğrenci hala sosyal medya sitelerini sıradan ve akran temelli, öğrencilerin kendini rahat ya da samimi bir şekilde temsil edebileceği ve yalnızca kişisel arkadaşları için tasarladığı sosyal bir alan olarak düşünmeyi tercih ettiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca üniversitede sınıflarında bir iletişim aracı olarak kullanıldığında Facebook gibi sosyal medya sitelerinin faydalarının aşırı bir şekilde abartılmaması gerektiğini belirtmişlerdir.

Kuzu (2014), bilişim teknolojileri (BT) öğretmen adaylarının yoğunlukla kullandıkları çevrimiçi sosyal ağların (ÇSA'ların) öğretim amaçlı kullanımını bir yenilik olarak kabul etme süreçlerinin değerlendirilmesini amaçladığı "*Bilişim teknolojileri öğretmen adayları arasında çevrimiçi sosyal ağların öğretim amaçlı kullanımı*" adlı çalışmasında BÖTE öğrencilerinin ÇSA'ları öğretim amaçlı olarak kullanmaya ilişkin olumlu yaklaşım sergilediklerini gözlemlemiş ve ÇSA'ların öğretim amaçlı kabul ve kullanımına ilişkin ortalama puanlarının cinsiyet ve üniversite bağlamında farklılaştığı, sınıf düzeyinin kabul ve kullanım üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonucunda var olan BÖTE bölümü programlarının ÇSA'ların öğretim amaçlı kabul ve kullanımını üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak, var olan farklılığın, üniversitelerde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının kendi derslerinde ÇSA'ları öğretim amaçlı kullanma düzeyleriyle açıklanabildiği sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Kırksekiz (2013), Sakarya Üniversitesi öğretim elemanlarının Facebook benimsemesi (yarar, kullanım kolaylığı, sosyal etki, kolaylaştırıcı faktörler ve topluluk kimliği), Facebook kullanım amaçları (sosyal ilişkiler, çalışmalara ilişkin ve günlük kullanım) ve Facebook'un eğitsel kullanımına (iletişim, işbirliği, kaynak ve materyal paylaşım) ilişkin cinsiyet, yaş, unvan, kullanım sıklığı ve kullanım süresi değişkenlerine göre öğretim elemanlarının görüşleri incelediği "*Sosyal ağlardan Facebook'un kullanımına ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri*" adlı araştırması sonucunda elde edilen veriler sonrasında yapılan *t*-testi sonuçlarına göre öğretim elemanları arasından 26 – 35 yaş aralığında bulunan, öğretim görevlisi ve araştırma görevlisi unvanlarına sahip çoğunlukla erkek öğretim elemanlarının Facebook'u daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir. Maddeler, faktörler ve ölçek toplam puanları açısından yapılan ANOVA analizi sonuçlarına göre çeşitli değişkenler açısından

anlamli farklılıklar bulunmuştur.

Mawhinney (2013), sosyal medya araçlarının olumlu bir şekilde kullanımı ve sosyal medyanın okul çevresinde olumsuz etkilerini kontrol altına almak için uygun sosyal medya tedbirlerini ortaya çıkarmayı amaçladığı “*The Importance of an appropriate social media policy for K-12 education.*” adlı çalışmasında, sosyal medyanın modern sınıflarda büyük bir eğitim aracı olarak kullanılabilmesine rağmen çeşitli problemlerin olduğunu ve okulların sosyal medyayı adapte etmeye ve sınıflarda etkili bir şekilde kullanılması gerekliliğini belirtmiştir. Araştırma sonucunda, sosyal medya sitelerinin okullar tarafından engellenmesine rağmen birçok eğitimci sosyal medya sitelerini kullandıklarını ve sosyal medya sitelerinin bir araç olarak kullanılmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca öğrencilerin gelişimine göre negatif etkilerinin daha az zarar verdiği ortaya çıkmıştır. Okul idarecilerinin iletişim için modern yolların adapte edilmesine ihtiyacın olduğunu ancak bununla ilgili ortaya çıkan zorluklardan endişe duydukları da ortaya çıkmıştır.

Helou vd. (2012), sosyal medya sitelerinin öğrencilerin akademik başarılarını etkilediği ile ilgili öğrenci algılarını elde etmeyi amaçladıkları “*Students’ perceptions on social networking sites influence on academic performance*” adlı araştırmalarında, bilgisayar bilimi ve bilgi sistemleri fakültesinde okuyan öğrencilerden daha genç olanların çoğunun sosyal medya sitelerini akademik amaçlı kullanmadan ziyade sosyalleşme amacıyla kullandıkları ve bununla birlikte öğrencilerin çoğunun sosyal medya sitelerinin akademik performansları üzerinde daha pozitif bir etkiye sahip olduğunu hissettikleri sonuçları ortaya çıkmıştır. Ayrıca katılımcıların araştırma sorularına verdiği cevaplardan elde edilen verilerin analizleri sonucunda en yüksek ortalama (2.97) ile öğrencinin akademik performansını etkilediği için sosyal medya sitelerine bağlılığın bir sorun oluşturmakta olduğu ortaya çıkmış, benzer bir şekilde katılımcıların vermiş olduğu cevaplardan elde edilen en yüksek ortalama (3.64), öğrenciler sosyal medya sitelerinin kullanımı vasıtasıyla fakülte üyeleriyle bilgi ve ders materyalleri (videolar, resimler, dosyalar, bağlantılar vs.) paylaşabileceklerini ve bunun akademik performanslarını iyileştireceğini belirtmişlerdir.

Hurt, Moss, Bradley, Larson ve Lovelace (2012), Facebook grup forumları ve üniversite destekli çevrimiçi araçların, öğrencilerin algılarını, tutumlarını ve bu iki farklı tartışma araçları ile ilgili öğrencilerin algılanan öğrenmelerini karşılaştırmayı amaçladıkları “*The ‘Facebook’ effect: college students’ perceptions of online*

discussions in the age of social networking” adlı çalışmalarında; çevrimiçi tartışmalarda öntest sonuçlarına göre çok az öğrencinin memnun olduğu ortaya çıkmasına rağmen son test sonuçlarına göre web temelli tartışma forumlarının (Açık bir şekilde Facebook tercih edilmekte) fonksiyonelliği ve değeri ile ilgili öğrenci görüşlerinde önemli değişiklikler olduğu ortaya çıkmıştır. Facebook’taki tartışmalara katılan öğrencilerin sitenin aşinalık, gezinebilirlik ve estetik açıdan çekici bir arayüzü olmasından memnun oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca Facebook kullanıcılarının sınıf arkadaşlarını daha iyi tanımayı başardıkları, kendilerini dersteki değerli katılımcılar gibi hissettikleri ve ders ile ilgili materyalleri daha iyi öğrendikleri sonuçları ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırmacılar Facebook’un, sınıf toplumu oluşturarak ve entelektüel bir söylem geliştirerek, belirli öğrenme durumlarında, öğrenci etkileşimini artırmada yardımcı olabileceğini belirtmişlerdir.

Sincar ve Uğurlu (2012), forum sayfalarını kullanan eğitimcilerin etik davranışlarının sorgulanmasını amaçlayan “*Öğretmenlerin forum sayfalarında karşılaştıkları etik sorunlar*” adlı araştırmalarında bu kapsama dayalı olarak çalışmanın amacını iki farklı madde altında dile getirmişlerdir. Bunlar; I. Forum sayfalarının kullanımında karşılaşılan etik sorunlara ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek, II. Bir iletişim ortamı olarak forum sayfalarının kullanımında ortaya çıkan etik sorunlara dikkat çekmek olarak sıralanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda, öğretmenlerin forum sayfalarında karşılaştıkları etik problemlerin karakter, saldırganlık, takıntı ve saygısızlık olarak adlandırılan kategoriler altında toplandığını ortaya çıkmıştır. Öğretmenler forum sayfalarında karakter kategorisine ilişkin sorumsuzluk, bencillik, yalan, alaycılık; saldırganlık kategorisine ilişkin özel yaşama müdahale, kışkırtma, cinsel taciz, karalama, zorbalık; takıntı kategorisine ilişkin saplantı, bağımlılık, tuzak kurma ve saygısızlık kategorisine ilişkin söz hakkına müdahale ve illegal dosya paylaşımı olarak tanımlanan olumsuz davranışlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Stanciu, Mihai ve Aleca (2012), sosyal medyanın Romanya yükseköğretim programındaki eğitsel süreçler üzerine etkisini analiz etmeyi amaçladığı “*Social networking as an alternative environment for education*” adlı araştırmalarında sosyal medya web sitelerinin eğitsel değeri ile ilgili teorik bir çerçeve işe koşarak yükseköğretim öğrenme süreçlerinde Facebook kullanımı için bir uygulama modeli önermişlerdir. İddialarını desteklemek için öğrenci ve öğretmenlerden elde ettikleri

verilerin analizi sonucunda sosyal medya sitelerinin öğrenciler arasında popüler olduğu ve eğitim için değerli bir araç olarak düşünülebileceği ortaya çıkmıştır. Ayrıca çalışma öğrencilerin sosyal ağ siteleri ve diğer web temelli teknolojileri kullanmak için durumlarına geniş bir perspektif açtığı ortaya çıkmıştır.

Taylor, King ve Nelson (2012), sosyal medyanın ve sosyal öğrenmenin üst düzey beceriler için eğitsel fırsatları teşvik edip etmediğini ve sosyal medyayı dersler için bir fırsat olarak görüp görmediklerini ve üniversite öğrencilerinin sosyal medyanın kullanımı ile ilgili gördükleri sorunların ne olduğunu ortaya çıkarmayı amaçladıkları “*Student learning through social media*” adlı araştırmalarında; öğrencilerin sosyal medyaya yönelik olumlu tutumları olduğu ve çevrimiçi kurslarda sosyal medya kullanımının değerini onayladıkları ortaya çıkmıştır.

Shih (2011), harmanlanmış öğretim yaklaşımı vasıtasıyla üniversite İngilizce yazma öğretimi akran değerlendirmesinin ve Facebook’un entegrasyonunun etkisini araştırmayı amaçladığı “*Can web 2.0 technology assist college students in learning English writing? Integrating Facebook and peer assessment with blended learning*” adlı araştırmasında karma yöntem kullanmıştır. Bu karma yaklaşımda bir dönemin 1/3’ü sınıf içi öğretim ve dönemin kalan 2/3’si Facebook, akran değerlendirmesi ve sınıf içi öğretimi etkinliklerinden oluşmaktadır. Denekler, Tayvan’da bir teknoloji üniversitesinde İngilizce bölümü 1. Sınıfında okuyan ve 18 haftalık İngilizce kompozisyon dersine katılan 23 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda, İngilizce yazma etkinliklerinde akran değerlendirmeyi dâhil ederek Facebook’un kullanılmasının ilgi çekici olabileceği ve üniversite seviyesindeki sınıflar içi İngilizce yazma derslerinde etkili olabileceği ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrencilerin, İngilizce kompozisyon bilgi ve becerilerini sadece sınıf içi dersler aracılığıyla değil işbirlikli öğrenme sayesinde de geliştirebileceği ortaya çıkmıştır. Dahası, bu Facebook entegreli öğretimin, öğrencilerin ilgi ve motivelerini büyük ölçüde artırabileceği ortaya çıkmıştır.

Yukarıdaki akademik çalışmalar incelendiğinde, örtük program ve sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimi ile ilgili yapılan birçok çalışma olduğu görülmüş ancak öğrencilerin sınıf dışı öğrenme çevresi olarak sosyal medyada öğretmenleri ile kurmuş oldukları etkileşimler sonucunda edindikleri öğrenmeleri örtük program kapsamında inceleyen bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Buradan hareketle bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı ve geliştirilmesi, verilerin toplanması ve verilerin analizi yer almaktadır.

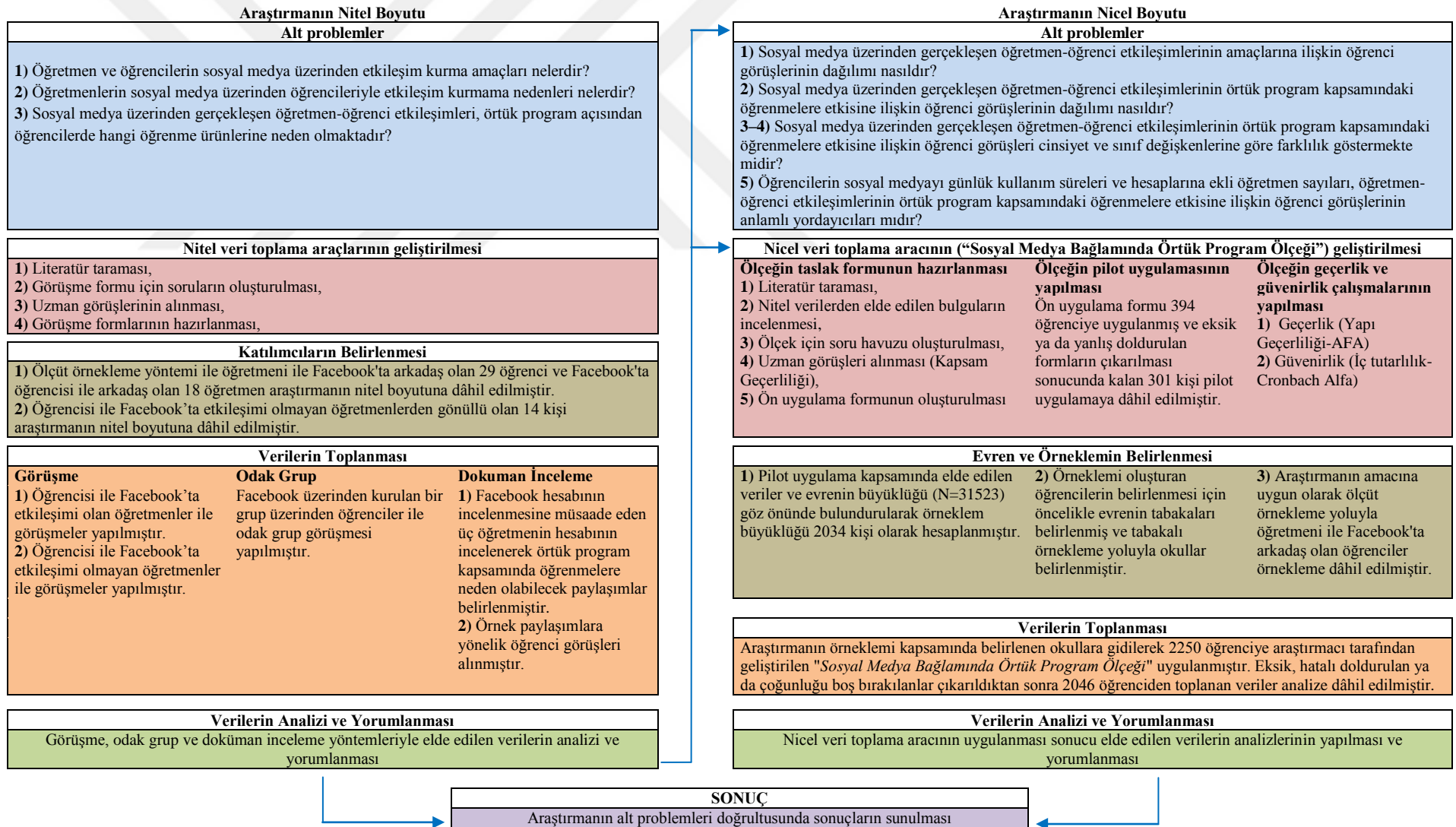
3.1. Araştırmanın Deseni

Sosyal medya platformlarından Facebook üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program açısından, öğrenci öğrenmeleri üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada nitel ve nicel araştırma desenlerinin birlikte kullanıldığı *karma yöntem* kullanılmıştır. Karma yöntem araştırması “araştırma problemini kapsamlı ve çok boyutlu incelemek amacıyla pragmatist felsefenin ilkeleri doğrultusunda nitel ve nicel yöntemleri birlikte kullanarak gerçekleştirilen çalışmadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 351). Karma yöntem araştırmaları nitel ve nicel yöntemlerin basit bir birlikteliği değil bu yöntemlerin güçlü yönlerinin birbirlerini destekler nitelikte kullanıldığı ve en iyi şekilde daha kapsamlı bulguların elde edildiği çalışmalardır (Creswell, 2003; Creswell, 2006; Fırat, Kabakçı Yurdakul ve Ersoy, 2014). Çevremizdeki olay ve olgular basit ve tek boyutlu değildir. Bu yüzden olay ve olguları algılamak, onlarla ilgili tüm gerçeği bütüncül bir şekilde ortaya çıkarmak için karma yöntemler kullanılmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada Creswell ve Plano Clark (2015) tarafından tanımlanan, karma yöntem desenlerinden *keşfedici karma desen* kullanılmıştır. İki aşamadan oluşan bu desende öncelikle araştırmanın nitel bölümü gerçekleştirilir, araştırma problemine yönelik nitel veriler toplanarak analiz edilir ve daha sonra elde edilen veriler doğrultusunda araştırmanın nicel kısmı başlatılıp nicel veriler toplanır, analiz edilir yorumlanır (Kocaman Karoğlu, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmanın özeld nitel ve nicel boyutunda kullanılan desenler ise aşağıda açıklanmıştır.

Araştırmanın nitel boyutunun üç temel amacı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi “öğretmen ve öğrencilerin sosyal medya üzerinden etkileşim kurma amaçlarının neler olduğunun belirlenmesi”, ikincisi “öğretmenlerin sosyal medya üzerinden öğrencileriyle etkileşim kurmama nedenleri”, üçüncüsü ise “sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program açısından öğrencilerde hangi öğrenme ürünlerine neden olduğunun belirlenmesidir”. Nitel araştırmalar, araştırma yapılan ya da yapılması planlanan kişilerin sahip oldukları öznel görüş ve deneyimlere bağlı olarak ortaya çıkan anlamların sistematik olarak incelenebilmesinde tercih edilen araştırma yöntemleridir (Ekiz, 2009). Bu amaçla araştırmanın nitel boyutunda *olgubilim araştırma deseni* kullanılmıştır. “Olgubilim (Fenomenoloji) deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 78). Olgubilim çalışmaları “birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını tanımlar” (Creswell, 2015: 77). Bu araştırma kapsamında *öğrencilerin sosyal medya üzerinden öğretmenleri ile etkileşime girmeleri* bir olgu olarak alınmış ve bu etkileşim sonucu gerçekleşen öğrenme ürünleri örtük program açısından incelenmiştir.

Araştırmanın nicel boyutunun da beş amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki “sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin amaçlarına ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımının belirlenmesi”, ikincisi “sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımının” belirlenmesi, üç ve dördüncüsü ise “sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin öğrenci görüşlerinin öğrencinin cinsiyeti ve sınıf değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının” belirlenmesidir. Beşinci ve son araştırma problemi ise “öğrencilerin günlük sosyal medya kullanım süresi ve hesaplarındaki ekli öğretmen sayısının, sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşiminin örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin öğrenci görüşlerinin anlamlı yordayıcıları olup olmadığının” belirlenmesidir. Bu doğrultuda araştırmanın ikinci bölümünde nicel araştırma desenlerinden betimsel tarama ve ilişkisel tarama desenleri kullanılmıştır. Tarama deseni, daha önceden meydana gelen ya da hâlihazırda var olan bir olayı veya durumu, hiçbir şekilde müdahale olmadan, olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Araştırılmak istenen olay, nesne ya da durum kendi koşulları

içerisinde olduğu şekliyle betimlenmeye çalışılmalı ve araştırmacı tarafından var olan durum, en uygun biçimde gözlenerek tüm yönleri ile ortaya konulmalıdır (Karasar, 2010). Değişkenler arasında var olan ilişkilerin incelenmesi amacıyla *nedensel-karşılaştırma ve korelasyonel araştırma* desenleri kullanılmaktadır. Nedensel-karşılaştırma deseninde, bağımlı değişkende gözlemlenen farklılaşmalara neden olabilecek etmenler karşılaştırmalı olarak incelenir, faydalanılır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011). Korelasyonel araştırma deseninde ise iki ya da daha fazla değişken arasında var olan ilişkinin müdahale olmaksızın incelenmesi söz konusudur. Korelasyonel araştırma deseninde, değişkenlerin birbirleri ile birlikte değişimi üzerine odaklanılır (Büyüköztürk vd., 2011). Bu bakımdan sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimleri sonucu, örtük program kapsamında elde edilen öğrenci öğrenmelerinin algılanan etki düzeylerinin cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla ilişkisel tarama deseni kapsamında nedensel-karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin günlük sosyal medya kullanım süresi ve hesaplarına ekli öğretmen sayılarının; sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşiminin örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin görüşlerinin anlamlı yordayıcıları olup olmadığının belirlenmesi amacıyla da korelasyonel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı, keşfedici karma desende yapılan bu araştırmanın akış şeması Şekil 7’de verilmiştir.

Şekil 7. Keşfedici karma desende yapılan araştırmanın akış şeması

3.2. Katılımcılar ve Evren-Örneklem

3.2.1. Araştırmanın Nitel Boyutuna Dâhil Edilen Katılımcılar

Keşfedici karma desen araştırmalarında örnekleme, birbiriyle ilişkili olan iki aşamadan meydana gelmektedir (Creswell ve Plano Clark, 2015). Bu bakımdan araştırmanın nitel boyutunda amaçlı örnekleme yöntemlerinden, ölçüt örnekleme yoluyla katılımcılar belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin seçiminde, öğrencilerin ortaokul öğrencisi olmaları, Facebook üzerinden öğretmenleri ile etkileşim içerisinde olmaları ve gönüllülük temel ölçütler olarak alınmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013), olgubilim deseninde yapılan çalışmalarda, olgunun derinlemesine ortaya çıkarılabilmesi için görüşme yapılan kişi sayısının 10'u geçmemesi gerektiğini belirtirken, Polkinghorne (1989), olgu veya olayların tüm gerçekliği ile ortaya çıkarılması için olguyu bütünüyle deneyimleyen 5 ile 25 kişi arasında, kişi ile derinlemesine görüşme yapılması gerektiğini belirtmiştir (akt. Creswell, 2015). Bu bilgiler doğrultusunda araştırmanın nitel boyutuna dâhil edilen katılımcılar ile ilgili özellikler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın Nitel Boyutuna Dâhil Edilen Katılımcıların Dağılımı

Katılımcı	Görev	Cinsiyet	Branş-Kıdem(Yıl) /Sınıf Düzeyi	Sosyal medyada öğretmeni ya da öğrencisi ile etkileşim durumu	Veri Toplama Yöntemi
Ö1	Öğretmen	K	İngilizce (15)	Evet	Görüşme
Ö2	Öğretmen	E	Türkçe (22)	Evet	Görüşme
Ö3	Öğretmen	K	Sosyal Bilgiler (20)	Evet	Görüşme
Ö4	Öğretmen	K	Fen Bilimleri (21)	Evet	Görüşme
Ö5	Öğretmen	K	Bilişim Tek. (18)	Evet	Görüşme
Ö6	Öğretmen	E	Fen Bilimleri (16)	Evet	Görüşme
Ö7	Öğretmen	K	Beden Eğitimi (15)	Evet	Görüşme
Ö8	Öğretmen	K	Türkçe (15)	Evet	Görüşme
Ö9	Öğretmen	E	Türkçe (25)	Evet	Görüşme
Ö10	Öğretmen	E	Matematik (12)	Evet	Görüşme
Ö11	Öğretmen	E	Matematik (13)	Evet	Görüşme
Ö12	Öğretmen	K	Din Kültürü (13)	Evet	Görüşme
Ö13	Öğretmen	E	Türkçe (13)	Evet	Görüşme
Ö14	Öğretmen	K	Türkçe (13)	Evet	Görüşme
Ö15	Öğretmen	E	Türkçe (14)	Evet	Görüşme
Ö16	Öğretmen	K	Fen Bilimleri (16)	Evet	Görüşme
Ö17	Öğretmen	E	Türkçe (17)	Evet	Görüşme
Ö18	Öğretmen	E	Sosyal Bilgiler (9)	Evet	Görüşme
Ö19	Öğretmen	K	İngilizce (13)	Hayır	Görüşme
Ö20	Öğretmen	E	Beden Eğitimi (18)	Hayır	Görüşme
Ö21	Öğretmen	K	Müzik (15)	Hayır	Görüşme
Ö22	Öğretmen	E	Matematik (13)	Hayır	Görüşme

Tablo 1. (Devamı)

Katılımcı	Görev	Cinsiyet	Branş-Kıdem(Yıl) /Sınıf Düzeyi	Sosyal medyada öğretmeni ya da öğrencisi ile etkileşim durumu	Veri Toplama Yöntemi
Ö23	Öğretmen	E	Türkçe (15)	Hayır	Görüşme
Ö24	Öğretmen	E	Rehberlik (8)	Hayır	Görüşme
Ö25	Öğretmen	K	Matematik (12)	Hayır	Görüşme
Ö26	Öğretmen	E	Matematik (22)	Hayır	Görüşme
Ö27	Öğretmen	E	Fen Bilimleri (29)	Hayır	Görüşme
Ö28	Öğretmen	K	Din Kültürü (3)	Hayır	Görüşme
Ö29	Öğretmen	E	Görsel Sanatlar (8)	Hayır	Görüşme
Ö30	Öğretmen	E	Rehberlik (7)	Hayır	Görüşme
Ö31	Öğretmen	K	Görsel Sanatlar (8)	Hayır	Görüşme
Ö32	Öğretmen	E	Matematik (12)	Hayır	Görüşme
T1	Öğrenci	K	8. sınıf	Evet	Odak grup
T2	Öğrenci	K	8. sınıf	Evet	Odak grup ve Doküman İnceleme
T3	Öğrenci	K	8. sınıf	Evet	Odak grup
T4	Öğrenci	K	8. sınıf	Evet	Odak grup ve Doküman İnceleme
T5	Öğrenci	K	8. sınıf	Evet	Odak grup
T6	Öğrenci	K	7. sınıf	Evet	Odak grup ve Doküman İnceleme
T7	Öğrenci	K	7. sınıf	Evet	Odak grup ve Doküman İnceleme
T8	Öğrenci	K	7. sınıf	Evet	Odak grup ve Doküman İnceleme
T9	Öğrenci	E	7. sınıf	Evet	Odak grup ve Doküman İnceleme
T10	Öğrenci	K	6. sınıf	Evet	Odak grup
T11	Öğrenci	K	6. sınıf	Evet	Odak grup ve Doküman İnceleme
T12	Öğrenci	E	6. sınıf	Evet	Odak grup ve Doküman İnceleme
T13	Öğrenci	K	6. sınıf	Evet	Odak grup ve Doküman İnceleme
T14	Öğrenci	K	6. sınıf	Evet	Odak grup ve Doküman İnceleme
T15	Öğrenci	E	6. sınıf	Evet	Odak grup
T16	Öğrenci	E	6. sınıf	Evet	Odak grup ve Doküman İnceleme
T17	Öğrenci	K	6. sınıf	Evet	Odak grup ve Doküman İnceleme
T18	Öğrenci	E	7. sınıf	Evet	Odak grup
T19	Öğrenci	E	6. sınıf	Evet	Odak grup ve Doküman İnceleme
T20	Öğrenci	E	6. sınıf	Evet	Odak grup ve Doküman İnceleme
T21	Öğrenci	E	8. sınıf	Evet	Odak grup
T22	Öğrenci	E	8. sınıf	Evet	Odak grup
T23	Öğrenci	E	8. sınıf	Evet	Odak grup
T24	Öğrenci	K	7. sınıf	Evet	Odak grup
T25	Öğrenci	K	8. sınıf	Evet	Odak grup
T26	Öğrenci	E	7. sınıf	Evet	Odak grup
T27	Öğrenci	E	8. sınıf	Evet	Odak grup
T28	Öğrenci	E	8. sınıf	Evet	Odak grup
T29	Öğrenci	E	7. sınıf	Evet	Odak grup

Araştırmanın nitel boyutunun çalışma grubundaki katılımcılar, Kahramanmaraş il sınırları içerisinde yer alan; 6 farklı ortaokuldan, Facebook üzerinden öğretmenleri ile etkileşim kuran, araştırmaya ve Facebook'ta kurulan tartışma grubuna katılmaya

gönüllü olan 29 ortaokul öğrencisi, farklı okullarda görevli ve Facebook üzerinden öğrencisi ile etkileşim kuran 18 öğretmen ve Facebook üzerinden öğrencisi ile etkileşim kurmayan 14 öğretmen olmak üzere toplam 32 öğretmenden oluşmaktadır. Ayrıca Facebook üzerinden öğrencileriyle sık etkileşimi söz konusu olan 3 öğretmen ile ilgili olarak sosyal medya hesapları eğitim programı ve örtük program açısından uzman olan bir ekip tarafından doküman incelemesine tabi tutulmuş ve daha önce görüşme yapılan ve gönüllü olan 14 öğrencinin, öğretmenlerinin paylaşımlarından edindikleri öğrenmeler ile ilgili görüşleri yazılı olarak alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler ile ilgili bilgiler Ek B’de ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

3.2.2. Araştırmanın Nicel Boyutunun Evren ve Örnekleme

Genel tarama ve nedensel-karşılaştırma desenine uygun olarak desenlenen araştırmanın ikinci bölümünde ise nitel verilerden elde edilen bulgular ve literatür taraması doğrultusunda geliştirilen “Sosyal Medya Bağlamında Örtük Program Ölçeği” ile daha geniş bir örneklem grubundan nicel verilerin toplanması amaçlanmıştır. Araştırmanın nicel boyutunun Evreni, Kahramanmaraş merkez ilçe sınırları içindeki 39 ortaokulun 5–8. sınıflarında öğrenim gören 31523 öğrenci oluşturmaktadır (Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2017). Bu bağlamda evrendeki tüm öğrencilere ulaşılmasının zaman ve imkân gibi çeşitli nedenlerden dolayı zor olduğu görülmüş ve örneklem alınmasına karar verilmiştir.

Araştırmanın odak noktasını oluşturan sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimi sonucunda, öğrencilerde örtük program açısından meydana gelen öğrenme ürünlerinin sürekli değişken özelliği taşıması bakımından, örneklem büyüklüğü belirlenirken (Büyüköztürk vd., 2011) aşağıda verilen formül kullanılmıştır.

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{N}} \quad n_0 = [(tS) / d]^2$$

N=Evrenin büyüklüğü,

n=Örneklem büyüklüğü,

t=Güven düzeyine karşılık gelen tablo değeri,

S=Evren için tahmin edilen standart sapma,

d=Araştırma evreninin özelliğine ilişkin yapılacak tahminle ilgili hoşgörü miktarı.

Araştırma kapsamında örneklem büyüklüğünün belirlenmesi için yapılan hesaplamalarda evren büyüklüğü 31523 olarak ele alınmıştır. Maddelere verilen cevaplar doğrultusunda ortalamanın tahmini için hoşgörü miktarı $d=0,05$ olarak alınmıştır. *Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeğinin geliştirilmesi sürecinde yapılan pilot uygulamada, madde bazında yapılan analizler sonucunda her bir maddenin standart sapma değerleri ve ortalamaları hesaplanmıştır. Madde bazında yapılan bu analizler sonucunda standart sapma değerlerinin ortancasının da “1,19” olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle evren için tahmin edilen standart sapma değeri “1,19” ve güven düzeyi $(1-\alpha)=0,95$ olarak alınmıştır. Bu güven düzeyine karşılık gelen tablo değeri ise 1,96’dir. Bulunan bu değerler, $n_0 = [(t.S) / d]^2$ formülünde yerine yazıldığında;*

$$n_0 = [(1.96 \times 1,19) / 0.05]^2 = 2176,035$$

$n = [n_0 / (1 + (n_0 / N))]$ formülünde N ve hesaplanan n_0 değerleri yerine yazıldığında ise

$$n = [2176,035 / (1 + (2176,035 / 31523))] = 2033,678 \text{ olarak ortaya çıkmıştır.}$$

Yapılan bu hesaplamalar sonucunda uygun olan örneklem büyüklüğü minimum 2034 kişi olarak belirlenmiştir. Uygulanacak ölçeğin doldurulmasında yaşanacak problemler ve eksik ya da yanlış doldurulan ölçeklerin çıkarılması göz önünde bulundurularak daha fazla öğrenciye ulaşılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın örnekleminde yer alacak olan öğrencilerin belirlenmesi için iki aşamalı olarak örnekleme gidilmiştir. Öncelikli olarak olasılığa dayalı örnekleme yöntemlerinden tabakalı örnekleme yöntemi ile evrendeki tüm alt gruplar belirlenerek evren içerisindeki oranlarına uygun olarak temsil edilmesi (Büyüköztürk vd., 2011) sağlanmıştır. Bu araştırmada Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün il merkezi sınırları içerisinde belirlemiş olduğu eğitim bölgeleri göz önünde bulundurularak evren dört tabaka (Eğitim bölgesi) olarak ele alınmıştır. Evrende yer alan 39 ortaokul arasından evreni temsil edebilecek olan toplam 22 ortaokul yansız olarak belirlenmiştir. Örnekleme dâhil edilen okulların evrenin tabakalarına göre dağılımı aşağıda Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Örnekleme dâhil edilen okulların tabakalara göre dağılımı

Evrenin Alt Tabakaları	Seçkisiz Olarak Örnekleme Dâhil Edilen Örnekleme Birimleri
1. Bölge	Akçakoyunlu Ortaokulu, Arif Balduk Ortaokulu, Sergentepe Ortaokulu, Türk Telekom Ortaokulu, Kahramanmaraş Ortaokulu
2. Bölge	Dumlupınar Ortaokulu, Gazi Ortaokulu, Muallim Hayrullah Ortaokulu, Arslanbey Ortaokulu, Vali Hilmi Tolun Ortaokulu, Yavuz Selim Ortaokulu
3. Bölge	Binevler Ortaokulu, Serhan Çalık Ortaokulu, Yunus Emre Ortaokulu, 100. Yıl Ortaokulu, Nuri Pakdil Ortaokulu, Sümer Ortaokulu
4. Bölge	Akedaş Ortaokulu, Ayser Çalık Ortaokulu, Ökkaş Gümüşer Ortaokulu, Kanuni Ortaokulu, Muhammed Fatih Safitürk Ortaokulu

Evrenin alt tabakalarından örnekleme de yer alması planlanan okullar seçkisiz olarak belirlendikten sonra araştırmanın amacına uygun olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden, ölçüt örnekleme kullanılarak katılımcılar belirlenmiştir. Bu aşamada ölçüt; öğretmeni ile sosyal medyada arkadaş olma olarak belirlenmiştir. Bu amaçla her sınıf düzeyi için sosyal medyada öğretmeni ile arkadaş olan öğrenciler belirlenmiştir. Araştırmanın örnekleme kapsamında ölçüğün uygulandığı 2250 öğrenci içerisinde eksik, hatalı doldurulan ya da çoğunluğu boş bırakılan ölçekler çıkarıldıktan sonra kalan 2046 öğrenci araştırmanın örnekleme grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın evreninin farklı bölge, sınıf ve cinsiyet alt tabakalarına göre dağılımı ile örneklemin farklı bölge, sınıf ve cinsiyet alt tabakalarına göre evren içerisindeki dağılımına yönelik bilgiler Tablo 3 ve Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 3. Araştırmanın evreninin eğitim bölgeleri, sınıf düzeyi ve cinsiyet tabakalarına göre dağılımı

Eğitim Bölgeleri	EVREN																Genel Toplam	
	5. Sınıf				6. Sınıf				7. Sınıf				8. Sınıf					
	Erkek		Kız		Erkek		Kız		Erkek		Kız		Erkek		Kız			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Bölge	1433	16,02	1365	15,26	1031	11,53	899	10,05	1118	12,50	946	10,58	1175	13,14	977	10,92	8944	28,37
2. Bölge	2140	18,02	1878	15,82	1381	11,63	1255	10,57	1351	11,38	1218	10,26	1400	11,80	1250	10,53	11873	37,66
3. Bölge	982	17,20	873	15,29	663	11,61	576	10,09	699	12,24	593	10,39	694	12,16	629	11,02	5709	18,11
4. Bölge	824	16,49	830	16,61	621	12,43	554	11,09	570	11,41	544	10,89	525	10,51	527	10,55	4997	15,85
Toplam																	31523	100

Tablo 4. Araştırmanın örnekleminin eğitim bölgeleri, sınıf düzeyi ve cinsiyet tabakalarına göre dağılımı

Eğitim Bölgeleri	ÖRNEKLEM																Genel Toplam	
	5. Sınıf				6. Sınıf				7. Sınıf				8. Sınıf					
	Erkek		Kız		Erkek		Kız		Erkek		Kız		Erkek		Kız			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1. Bölge	48	8,35	34	5,91	105	18,26	58	10,09	74	12,87	63	10,95	101	17,57	92	16,00	575	28,10
2. Bölge	73	10,31	37	5,23	122	17,23	63	8,90	114	16,10	74	10,45	122	17,23	103	14,55	708	34,60
3. Bölge	36	8,83	24	5,88	57	13,97	34	8,33	51	12,50	37	9,07	88	21,57	81	19,85	408	19,94
4. Bölge	25	7,04	17	4,79	52	14,65	31	8,73	47	13,24	35	9,86	76	21,41	72	20,28	355	17,35
Toplam																	2046	100

Araştırmanın nicel boyutu kapsamında evren içerisinde yansız olarak belirlenen 2046 kişilik örneklem grubunda yer alan öğrenciler ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Araştırmanın nicel boyutuna katılan öğrencilere ait betimsel istatistikler

Değişken	Grup	N	%
Sınıf	5. Sınıf	293	14,3
	6. Sınıf	522	25,5
	7.Sınıf	495	24,2
	8. Sınıf	736	36
	Toplam	2046	100
Cinsiyet	Kız	855	41,8
	Erkek	1191	58,2
	Toplam	2046	100
	\bar{x}	Ss	Min.-Maks.
Algılanan Günlük Facebook Kullanım Süresi (dk.)	44,95	49,94	1–420
Facebook Hesabında Ekli Öğretmen Sayısı	2,68	1,98	1–16
Facebook Kullanım Deneyimi (Yıl)	3,01	1,77	1–10

Tablo 5’teki bilgiler incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen 2046 öğrencinin vermiş olduğu yanıtlar doğrultusunda araştırmaya dâhil edilen öğrencinin 293’ü (%14,3) ortaokul 5. Sınıfa, 522’si (%25,5) 6. Sınıfa, 495’i (%24,2) 7. Sınıf ve 736’sı (%36) da 8. Sınıfa devam etmektedir. Öğrencilerin 855 tanesi (%41,8) kız ve 1191 tanesi (%58,2) de erkektir. Ayrıca araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin algılanan günlük Facebook kullanım süreleri ortalamasının 44,95 dakika olduğu ve bu öğrencilerin sosyal medyayı günlük kullanım sürelerinin de 1 ila 420 dakika arasında değiştiği görülmektedir. Buradan bazı öğrencilerin sosyal medyayı oldukça az kullanırken bazılarının ise gündelik hayatının büyük bir bölümünü sosyal medyaya ayırdığı görülmektedir. Ayrıca araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin sosyal medya hesaplarında ekli öğretmen sayısının da ortalama 3 civarında ($\bar{x}=2,68$) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin sosyal medya hesaplarında ekli öğretmen sayılarının da 1

ila 16 öğretmen arasında değiştiği görölmektedir. Son olarak araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin kaç yıldır Facebook kullandıklarına ilişkin ortalamanın yaklaşık 3 yıl olduğu ($\bar{x}=3,01$) görölmektedir. Araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin sosyal medyayı kullanım yılları 1 ila 10 yıl arasında değişmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler hem nitel hem de nicel veri toplama araçları kullanılarak toplanmıştır. Bu bakımdan nitel verilerin toplanması amacıyla öğretmen ve öğrenciler için yarı yapılandırılmış görüşme formları geliştirilmiştir (bkz. Ek Ç, D, E). Araştırmada ayrıca nicel verilerin toplanması amacıyla da “Öğretmenle etkileşim kurma amaçları anketi” oluşturulmuş ve “Sosyal Medya Bağlamında Örtük Program Ölçeği” (bkz. Ek A) araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Aşağıda veri toplama araçlarının geliştirilmesi süreci ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.3.1. Nitel Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nitel boyutunda kullanılan olgubilim araştırma deseninde veriler görüşme yöntemi ile elde edilir (Yıldırım ve şimşek, 2013). Görüşme yöntemi katılımcı sayısına göre bireysel ve odak grup olmak üzere iki sınıfta ele alınabilir. Bireysel görüşmelerde görüşmeyi yapan ve görüşme yapılan dışında kimse bulunmazken, çok sayıda kaynak kişiden bir konu hakkında veri elde edilir. Odak grup görüşmelerinde gruptaki her üye kendi görüşlerini belirtirken diğer üyelerin de görüşlerini öğrenirler. Bireysel görüşmelerde elde edilemeyen birçok bilgi grupla yapılan görüşmelerde elde edilebilir (Karasar, 2010). Araştırmada gerçeği sonuçlara ulaşma adına araştırmacı, bireysel ya da grupla yapılabilecek olan görüşme türlerinden duruma uygun bir şekilde herhangi birisini ya da ikisini kullanabilir (Yıldırım ve şimşek, 2013). Bu bakımdan araştırmada öğretmen ve öğrencilerin sosyal medyada hangi amaçlarla etkileşime girdiklerinin, öğrencisi ile sosyal medya üzerinden etkileşim kurmayan öğretmenlerin etkileşim kurmama nedenlerinin, öğretmen ve öğrencilerin sosyal medyada girdikleri etkileşimlerin örtük program açısından öğrencilerde ne tür öğrenme ürünlerine neden olduğunun ortaya çıkarılmasına yönelik nitel verileri toplamak amacıyla öğretmen ve öğrencilere yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formları geliştirilmiştir (bkz. Ek Ç, D). Hazırlanan görüşme sorularıyla ilgili öncelikle literatür taraması yapılmış ve öğrencileri ile etkileşimde olan 2 öğretmenin görüşü alınmıştır. Görüşme formunun kapsam

açısından geçerliliğini sağlamak amacıyla eğitim programı ve örtük program konusunda çalışmaları olan iki uzmanın görüşüne başvurulmuş, gelen öneri ve eleştiriler doğrultusunda görüşme formlarında yer alan sorular yeniden yapılandırılmış ve son şeklini alan yarı yapılandırılmış görüşme formları toplam 3'er sorudan oluşturulmuştur. Öğrencisi ile sosyal medyada etkileşim kurmayan öğretmenlerin neden etkileşim kurmadıklarını ortaya çıkarmak için de tek sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur (bkz. Ek E). Ayrıca veri çeşitliliğinin sağlanması amacıyla öğrencisi ile sık etkileşimi söz konusu olan 3 öğretmenin de Facebook hesaplarının incelenmesi hususunda öğretmenlerden izin alınmış ve bu öğretmenlerin Facebook hesapları, eğitim programları ve öğretim alanından üç araştırmacı tarafından incelenmiş ve örtük program kapsamında öğrenmelere neden olabilecek 31 örnek öğretmen paylaşımı (bkz. Ek F) belirlenmiştir. Daha sonra elde edilen öğretmen paylaşımları öğrencilere inceletilerek, öğretmenlerin bu paylaşımlarından öğrencilerin elde ettikleri mesajlar ve öğrenmeler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

3.3.2. Nicel Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nicel boyutu ile ilgili kısmında kullanılacak olan tarama deseninde ise veriler çoğunlukla anketler kullanılarak elde edilir (Büyüköztürk vd., 2011). Bu bakımdan araştırmanın nitel boyutundan elde edilen veriler ve yapılan literatür taramaları sonucunda, 6 sorudan oluşan, öğrencilerin Facebook'ta öğretmenleriyle etkileşim kurma amaçları anketi oluşturulmuştur. Ayrıca Facebook üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program açısından öğrenci öğrenmeleri üzerindeki algılanan etki düzeyini ölçmek amacıyla "Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeği" geliştirilmiştir (bkz. Ek-A).

3.3.2.1. Sosyal Medya Bağlamında Örtük Program Ölçeğinin Geliştirilmesi

Araştırmada, sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimi sonucu, örtük program kapsamında öğrencilerde meydana gelen öğrenmeleri ortaya çıkarmak amacıyla bir ölçek geliştirilmesi planlanmıştır. Bu bakımdan ölçekte yer alacak maddelerin yazılabilmesi amacıyla öncelikle örtük program (Adıay, 2011; Akbulut ve Aslan, 2016; Azimpour ve Khalilzade, 2015; Çubukçu, 2012; Elitok Kesici ve Türkoğlu, 2012; Livesey (Tarihsiz)'den akt. Yüksel, 2004a; Meighan (1994)'den akt. Yüksel, 2004a; Ruff, 2013; Serhatlıoğlu, 2012; Tezcan, 2003; Tuncel, 2007; Veznedaroğlu, 2007; Yangın ve Dindar, 2010; Yüksel, 2004a) ve sosyal medyada

gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimi (Acar ve Yenmiş, 2014; Akkoyunlu vd., 2015; Alican ve Saban, 2013; Alvarez ve Smith, 2013; Arthur ve Bostedo- Conway, 2012; Asad, Mamun ve Clement, 2012; Baştürk Akça, Sayımer ve Ergül, 2014; Bridges, 2009; Cemaloğlu ve Bıçak, 2016; Dawson, 2008; Irwin vd., 2012; Eke vd., 2013; Eugenia ve Wong, 2013; Foote, 2011; Ha ve Shin, 2014; Haeger vd., 2014; Hassan ve Landani, 2015; Hurt vd, 2012; İli, 2013; İşman ve Albayrak, 2014; Junco, Heiberger ve Loken, 2010; Kırksekiz, 2013; Kuzu, 2014; Lam, 2012; Lane, 2013; Lane ve Lewis, 2013; Liccardi vd., 2007; Montoneri, 2015; Munoz ve Towner, 2009; Nkhoma vd, 2015; Özgan, Aslan ve Kara, 2014; Reid ve Boyer, 2013; Russo vd, 2010; Sang, 2014; Selwyn, 2009; Smith, 2015; Tarantino, Mc Donough ve Hua 2013; Tarawneh, 2014; Tiryakioğlu ve Erzurum, 2011; Togay, Akdur, Yetişken ve Bilici, 2013; Tonbuloğlu ve İşman, 2014) ile ilgili literatür incelenmiş, daha sonra Facebook üzerinden öğretmenleri ile etkileşim kuran 29 ortaokul öğrencisi ve Facebook üzerinden öğrencisi ile etkileşim kuran 18 öğretmen ile yapılan görüşmelerden elde edilen nitel veriler incelenmiştir.

Yapılan çalışmalar neticesinde sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimi sonucunda ortaya çıkan örtük program kapsamındaki öğrenci öğrenmeleri ile ilgili 70 maddelik bir soru havuzu oluşturulmuştur. Maddelerin oluşturulması sürecinde öğrencilerin yaş düzeyleri de dikkate alınarak kısa ve anlaşılır ifadeler yazılmaya çalışılmıştır. Daha sonra bu maddelerin anlaşılabilirliği ve öğrenci düzeyine uygunluğu açısından ön incelenmesinin yapılması amacıyla bir Türkçe öğretmeni ve eğitim programları ve öğretim alanında görev yapan bir uzmanın görüşleri alınmış ve bu işlemler sonucunda 64 maddelik bir uzman değerlendirme formu oluşturulmuştur.

Kapsam geçerliğinin sağlanması amacıyla, oluşturulan 64 maddelik uzman değerlendirme formu, Türkiye’de örtük program konusunda lisansüstü çalışması, hakemli dergilerde makalesi ve bu alanda kitap veya kitap bölümü yazmış olan yedi uzmana gönderilmiş ve belirlenen süre içerisinde bu uzmanların beşinden görüş alınabilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda 30 madde kapsam, sosyal medya yoluyla edinilebilirlik ve anlaşılabilirlik açısından uygun bulunmayarak atılmıştır. Ayrıca kalan maddeler, tekrar bir alan uzmanı tarafından incelenmiş; birden fazla görevi ifade eden maddeler, tek bir görevle sınırlandırılıp, benzer görevi yapan maddeler de çıkarılarak ölçeğin 31 maddelik denemelik formu oluşturulmuştur. Diğer yandan ölçeğin denemelik formundaki maddeler, formu yanıtlayacak olan kişilerin görüşlerini derece olarak ortaya koymasına imkân verecek şekilde “1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-

Kısmen katılıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum” şeklinde derecelendirilmiştir.

Tablo 6. Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeğinin denemelik formunda yer alan maddeler ve boyutları

Madde No	Boyutlar ve Maddeler
	<i>Kural Öğrenme</i>
26	Öğretmenlerimin Facebook’ta yaptıkları beğeni, yorum ve paylaşımlarından sınıf içerisinde uymam gereken kurallarla ilgili bilgi sahibi olurum (Elitok Kesici ve Türkoğlu, 2012; Yüksel, 2004a).
17	Öğretmenlerimin Facebook üzerinden iyi ya da kötü öğrenci özellikleri ile ilgili paylaşımlarından sınıf içerisinde ve dışında nasıl davranmam gerektiği ile ilgili mesajlar alırım (Livesey (Tarihsiz), akt. Yüksel, 2004a; Veznedaroğlu, 2007).
5	Öğretmenlerimin, Facebook’taki paylaşımlarından ve öğrencilerle olan etkileşimlerinden hareketle, hem okulda hem de sosyal medyada nasıl davranmam gerektiği ile ilgili beklentilerini öğrenirim (Çubukçu, 2012; Serhatlıoğlu, 2012; Veznedaroğlu, 2007, Yüksel, 2004a).
	<i>Değer Öğrenme</i>
20	Öğretmenlerimin Facebook’ta yaptığı paylaşımlardan, evrensel ve ahlaki değerlerle (<i>iyi olma, saygılı olma, dürüstlük vs.</i>) ilgili bilgiler edinirim (Nitel Görüşmeler).
21	Öğretmenlerimin Facebook’ta yaptığı paylaşımlardan, toplumsal değerlere (<i>İnsanlara saygı, topluma karşı vazifelerimiz vs.</i>) yönelik bilgiler edinirim (Cemaloğlu ve Bıçak, 2016; Tarantino vd, 2013; Liccardi vd., 2007; Nitel Görüşmeler).
22	Öğretmenlerimin Facebook’ta yaptığı paylaşımlardan, manevi değerlere yönelik bilgiler edinirim (Nitel Görüşmeler).
	<i>İşleyişi Öğrenme</i>
18	Öğretmenlerimin Facebook’ta yapmış oldukları paylaşımları okuyup incelemeyen öğretmenin gözüne girmek için beğenir ve kendi sayfamda paylaşırım (Nitel Görüşmeler).
19	Öğretmenlerimle Facebook’ta kurduğumuz etkileşimleri (<i>beğeni, paylaşım, sohbet, şakalaşma vs.</i>) okulda arkadaşlarımla ve öğretmenlerimle paylaşırım (Alican ve Saban, 2013; Tonbuloğlu ve İşman, 2014).

Madde No	Boyutlar ve Maddeler
23	Öğretmenlerimin Facebook'ta yapılmasını hoş karşılamadıkları paylaşım, beğeni ve etkileşimleri kendilerinin yaptığını gördüğümde üzerimdeki etkileri azalır (Cemaloğlu ve Bıçak, 2016; Akkoyunlu vd., 2015; Serhatlıoğlu, 2012; Tarantino vd, 2013).
27	Öğretmenlerimle Facebook'ta yaşadığım etkileşimlerde, öğretmenim gibi mi yoksa arkadaşım gibi mi davranmam gerektiği ile ilgili kararsızlık yaşarım (Selwyn, 2009).
31	Facebook'ta öğretmenlerimin okulla ilgili olumsuz beğeni, yorum ve paylaşımları, benim de okulla ilgili olumsuz düşüncelerimi artırır (Cemaloğlu ve Bıçak, 2016).
Öğretmeni Tanıma	
1	Öğretmenlerimin kişisel özellikleri, aile hayatı ve günlük yaşantısı ile ilgili yapmış olduğu Facebook paylaşımlarından öğretmenlerimle ilgili bilgiler edinirim (Tarawneh, 2014).
2	Öğretmenlerimin Facebook'ta yapmış olduğu beğeni, paylaşım ya da etkileşimlerinden farklı konularla (<i>Siyasi, manevi, ahlaki, evrensel vs.</i>) ilgili düşünceleri hakkında bilgi sahibi olurum (Yüksel, 2004a).
3	Öğretmenlerimin, Facebook'taki etkileşimlerinden, küfürlü, argo ve uygunsuz konuşmaları ve paylaşımları yapan öğrencilere karşı nasıl davrandığımı öğrenirim (Çubukçu, 2012 Veznedaroğlu, 2007, Yüksel, 2004a).
10	Öğretmenlerimle Facebook'ta yaptığım etkileşimlerde bana karşı baskınlığını (üstünlüğünü) hissederim (Foote, 2011).
11	Öğretmenler, Facebook'ta kendileri ile karşıt fikir ve düşüncelerde paylaşımları olan öğrencileri azarlar/ hakaret eder (Baştürk Akça vd., 2014).
24	Bazı öğretmenlerimin kişisel Facebook sayfalarına ve paylaşımlarına baktığımda onlarla ilgili olumsuz düşünceler (önyargılar) edindiğim olur (Selwyn, 2009; Tuncel, 2007).
25	Öğretmenlerimin Facebook'taki arkadaş listesini ve arkadaşlık isteklerine verdikleri cevapları incelediğimde, arkadaş olurken dikkat ettikleri bazı ölçütleri (<i>Çalışkan-tembel, kız-erkek, saygılı- saygısız olma gibi</i>) olduğunu anlarım (Akbulut ve Aslan, 2016; Veznedaroğlu, 2007; Yangın ve Dindar, 2010).
28	Öğretmenlerimle Facebook'taki etkileşimlerimizden, öğretmenlerimin iletişime geçme konusunda açık ve istekli olduklarını anlarım (Foote, 2011; Montoneri, 2015).
29	Öğretmenlerimle Facebook'taki etkileşimlerimizden, öğretmenlerimin öğrencileri ile iletişimlerini sınırlı tutmak istediklerini anlarım (Foote, 2011).

Madde No	Boyutlar ve Maddeler
30	Öğretmenlerimle Facebook'ta yaptığım etkileşimlerden, öğretmenlerimin öğrencileri ile aralarına mesafe koymak istediğini anlarım (Foote, 2011).
<i>Kısıtlanmayı Öğrenme</i>	
6	Öğretmenlerimin siyasi paylaşımlar yapan öğrencilerle olan etkileşimlerinden ve yapmış oldukları paylaşımlarından, siyasi konularla ilgili paylaşımlar yapmam gerektiğini anlarım (Nitel Görüşmeler).
7	Öğretmenlerimin Facebook'ta yaptığım beğeni, paylaşım ve arkadaşlarımla etkileşimlerimi görmesi beni kaygılandırır (Bridges, 2009).
8	Facebook'ta öğretmenimle arkadaş olduğum için her istediğim beğeni, yorum ve paylaşımı yapamam, beğeni, yorum ve paylaşımlarımı yaparken daha dikkatli davranırım (Akkoyunlu vd., 2015; Sang, 2014; Nitel Görüşmeler).
4	Öğretmenimle farklı görüşlerde olduğumuz herhangi bir konuyla ilgili, Facebook üzerinden etkileşimde bulunduğumuzda, düşüncelerim öğretmenimin düşünceleri yönünde değişir (Asad vd., 2012).
9	Facebook'taki etkileşimlerimizde öğretmenlerimin söylediklerini itiraz etmeden doğru kabul ederim (Azimpour ve Khalilzade, 2015; Tezcan, 2003; Yüksel, 2004a).
12	Facebook'ta öğretmenlerimin düşünce, inanç ve siyasi görüşlerinden farklı paylaşımlarımın, öğretmenlerimi rahatsız edeceğini düşünürüm (Akbulut ve Aslan, 2016; Ruff, 2013).
<i>İletişimde Özgüven Kazanma</i>	
13	Facebook'ta öğretmenlerimle arkadaş olmam ve etkileşimlerimiz sınıf içinde daha özgüvenli olmamı sağlar (İli, 2013).
14	Öğretmenlerimle Facebook'ta yaptığım etkileşimler sayesinde, hem sosyal medyada hem de sınıf içerisinde, kendimi rahatlıkla ifade edebileceğimi anlarım (Foote, 2011).
15	Facebook'ta öğretmenlerimle arkadaş olmam ve etkileşimlerde bulunmam sınıf içi iletişim becerimi olumlu etkiler (Acar ve Yenmiş, 2014; Irwin vd., 2012; Eugenia ve Wong, 2013; Ha ve Shin, 2014; Haeger vd., 2014; Hassan ve Landani, 2015; Junco vd., 2010; İli, 2013; Kırksekiz, 2013; Kuzu, 2014; Sang, 2014; Tarantino vd., 2013; Tarawneh, 2014; Tiryakioğlu ve Erzurum, 2011).
16	Facebook'taki etkileşimler yoluyla yakınlaştığım öğretmenlerim, bana daha hoşgörülü davranır (Adıay, 2011, Akbulut ve Aslan, 2016; Togay vd. 2013).

3.3.2.2. Denemelik “Sosyal Medya Bağlamında Örtük Program Ölçeği”nin Uygulanması

Denemelik ölçek formunun geliştirilmesi kapsamında 2016–2017 eğitim–öğretim yılında Kahramanmaraş’ta öğrenim gören 394 ortaokul öğrencisine ulaşılmış ve bu öğrencilere ön uygulamalar yapılmıştır. Ön uygulama tamamlandıktan sonra tüm cevap formları incelenmiş, ön uygulama formunu büyük ölçüde boş bırakan, soruların tamamına aynı cevabı veren, birden fazla kodlama ya da bazı soruları kodlamama gibi nedenlerle cevapları geçersiz sayılacak öğrencilerin (n=93) kâğıtları belirlenmiş ve bu formlar analiz dışı bırakılmıştır. Sonuç olarak kalan 301 ortaokul (5–8. sınıf) öğrencisi araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada yer alan öğrencilere ait bilgiler Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Ön Uygulamaya Katılan Öğrencilerin Özelliklerine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	Katılımcılar					
	Kız		Erkek		Toplam	
	n	%	n	%	N	%
5. sınıf	30	57	23	43	53	18
6. sınıf	29	41	41	59	70	23
7. sınıf	50	57	38	43	88	29
8. sınıf	44	49	46	51	90	30
Toplam	153	51	148	49	301	100

Tablo 7’deki öğrenci özelliklerine ait bilgiler incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen öğrencilerden 53 tanesinin (%18) 5. Sınıf, 70 tanesinin (%23) 6. Sınıf, 88 tanesinin (%29) 7. Sınıf ve 90 tanesinin (%30) de 8. Sınıf öğrencisi olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık %51’inin kız ve yaklaşık %49’unun da erkek olduğu görülmektedir.

3.3.2.3. “Sosyal Medya Bağlamında Örtük Program Ölçeği (SMÖPÖ)”nin Geçerliğine İlişkin Bulgular

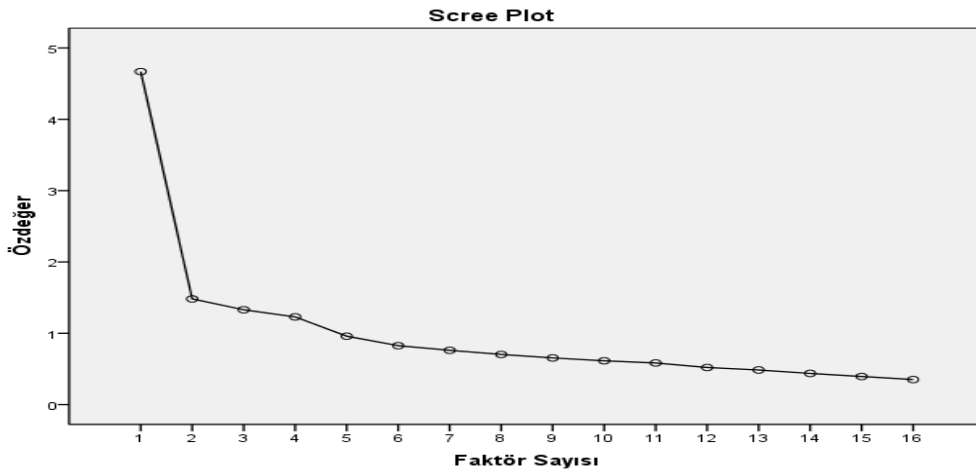
Araştırmaya katılan 301 öğrencinin ön uygulama formunda yer alan maddelere verdikleri cevaplar puanlanmış ve SPSS 18.0 paket programı kullanılarak, elde edilen veriler analiz edilmiş ve sonuçların yorumlanmasında anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir. Cevapların işlenmesi sürecinde ifadeler “Kesinlikle katılmıyorum”

seçeneğinden “Kesinlikle katılıyorum” seçeneğine doğru 1’den 5’e biçiminde puanlanmıştır.

Yapı geçerliğini ölçmede, hipotez testi ve faktör analizi olmak üzere kullanılan iki yöntem bulunmaktadır. Hipotez testi yaklaşımında benzer testler arasındaki korelasyonun veya özelliği bilinen grupların test puanları arasındaki farkın anlamlılığı test edilir (Büyüköztürk vd., 2011; Karasar, 2010). Faktör analizinde ise ölçekten elde edilen puanların testin ölçmek istediği özelliği ölçüp ölçmediğine bakılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2011). Ayrıca faktör analizi ile ölçekte yer alan çok sayıdaki maddenin daha az sayıda yeni veri yapılarıyla, faktörlerle ifade edilmesi (Karasar, 2010; Özdamar, 1999) de sağlanmaktadır. Bu araştırmada yapı geçerliği, ölçek için daha önceden belirlenmiş faktörler olmadığı için ölçeğin faktör yapısını ortaya çıkarmak amacıyla açımlayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Faktör analizinde kullanılan birçok teknik bulunmaktadır. Bu araştırmada yapılan açımlayıcı faktör analizinde, faktörleştirme tekniği olarak sıklıkla başvurulan temel bileşenler analizi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2014). Faktör analizinde faktörlerin oluşturulması sürecinde şu ölçütler dikkate alınmıştır: **a)** Maddelerin faktör yük değerlerinin “.30” veya daha fazla olması (Büyüköztürk, 2014; Şencan, 2005); **b)** Maddelerin buldukları faktördeki yük değeri ile diğer faktörlerdeki yük değerleri arasındaki farkın “.10” veya daha fazla olması (Büyüköztürk, 2014; Çeçen, 2006); **c)** Ayrı ayrı her bir faktör altında toplanan maddelerin anlam ve içerik açısından birbirleriyle tutarlı olması (Çeçen, 2006); **d)** Her bir faktöre ait özdeğerin en az 1 veya daha fazla olması (Büyüköztürk, 2014; Çeçen, 2006; Şencan, 2005); **e)** Her faktörde yer alan madde sayısı en az 3 olmalı (Şencan, 2005).

Açımlayıcı faktör analizi öncesinde ilk olarak, faktör analizinde örneklem büyüklüğünün uygunluğunu test etmede kullanılan Kaiser Meyer Olkin (KMO) ve verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini belirlemede kullanılan Barlett Küresel Testi kullanılmıştır (Akdağ, 2011). Elde edilen değerlere göre (Kaiser Meyer Olkin = .818, Bartlett Küresel Testi = 2318,50, sd= 465, p= .000) verilerin faktör analizi için uygun olduğu (Büyüköztürk, 2014; Şencan, 2005) belirlendikten sonra açımlayıcı faktör analizine geçilmiştir. Yapılan analizlerden sonra elde edilen belirli sayıdaki faktör eksen döndürmesine tabi tutulmuştur. Eksen döndürmesi ile hangi maddelerin belirlenen faktörlerle daha yüksek ilişki içerisinde olduğu ortaya çıkarılır. Bu araştırmada yaygın bir dik döndürme tekniği olan Varimax’tan yararlanılmıştır (Büyüköztürk, 2014; Özdamar, 1999).

Yapılan ilk açımlayıcı faktör analizi sonucunda, yukarıdaki ölçütlere uymayan toplam 7 madde (7., 10., 16., 19., 24., 25., 28. maddeler) ölçekten çıkarılarak faktör analizi tekrar yapılmıştır. Kalan maddeler üzerinde yapılan açımlayıcı faktör analizi sonrasında yine ölçütlere uymayan 2 madde (4. ve 11. maddeler) çıkarılarak analizler tekrar yapılmıştır. Üçüncü analiz sonucunda ölçütlere uymayan 2 madde (23. ve 27. maddeler) daha çıkarılarak analizler tekrar yapılmıştır. Dördüncü analiz sonucunda ortaya çıkan faktörlerden ikisinin altında 2'şer maddenin (18., 31. ve 29., 30. maddeler) olduğu görülmüş ve bu maddeler de çıkarılarak analiz tekrar yapılmıştır. Ayrıca ölçeğin faktör sayısının teyit edilmesi amacıyla yamaç grafiği incelenmiştir.

Şekil 8. Sosyal Medya Bağlamında Örtük Program Ölçeğine ait yamaç grafiği

Şekil 8’ de görüldüğü gibi, beşinci noktadan sonra çizginin eğiminin yatay bir seyre geçtiği görülmüş, beşinci noktaya kadar olan nokta aralıkları sayıldığında ölçeğin dört faktörlü yapıda olduğu yorumlanmıştır. Ayrıca maddelerin faktörlere dağılımı içerik analizine tabi tutularak ve araştırmanın nitel boyutunda ortaya çıkan boyutlar dikkate alınarak faktörler isimlendirilmiştir: 1) Birinci faktörde yer alan 5 maddenin (17, 20, 21, 22 ve 26) oluşturduğu boyut *Kural ve Değer Öğrenme* [KDÖ] şeklinde isimlendirilmiştir; 2) İkinci faktörde yer alan 4 maddenin (1, 2, 3 ve 5) oluşturduğu boyut *Öğretmeni Tanıma* [ÖT] şeklinde isimlendirilmiştir; 3) Üçüncü boyutta yer alan 4 maddenin (6, 8, 9 ve 12) oluşturduğu boyut *Kısıtlanmayı Öğrenme* [KÖ] olarak isimlendirilmiştir ve 4) Dördüncü ve son boyutta yer alan 3 maddenin (13, 14 ve 15) oluşturduğu bu boyut da *İletişimde Özgüven Kazanma* [İÖK] şeklinde

isimlendirilmiştir. Yapılan açımlayıcı faktör analizleri sonrasında ölçekte yer alan maddeler ve psikometrik özellikler Tablo 8’de gösterilmiştir:

Tablo 8. ‘Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeği’ için açımlayıcı faktör

Maddeler	Faktör ortak varyansı	KDÖ	ÖT	KÖ	İÖK	Düzeltilmiş madde toplam korelasyonu
20. Öğretmenlerimin Facebook’ta yaptığı paylaşımlardan, evrensel ve ahlaki değerlerle (iyi olma, saygılı olma, dürüstlük vs.) ilgili bilgiler edinirim.	,687	,808				,492
21. Öğretmenlerimin Facebook’ta yaptığı paylaşımlardan, toplumsal değerlere (İnsanlara saygı, topluma karşı vazifelerimiz vs.) yönelik bilgiler edinirim.	,650	,790				,485
17. Öğretmenlerimin Facebook üzerinden iyi ya da kötü öğrenci özellikleri ile ilgili paylaşımlarından sınıf içerisinde ve dışında nasıl davranmam gerektiği ile ilgili mesajlar alırım.	,492	,637				,492
22. Öğretmenlerimin Facebook’ta yaptığı paylaşımlardan, manevi değerlere yönelik bilgiler edinirim.	,441	,573				,462
26. Öğretmenlerimin Facebook’ta yaptıkları beğeni, yorum ve paylaşımlarından sınıf içerisinde uymam gereken kurallarla ilgili bilgi sahibi olurum.	,447	,552				,531
1. Öğretmenlerimin kişisel özellikleri, aile hayatı ve günlük yaşantısı ile ilgili yapmış olduğu Facebook paylaşımlarından öğretmenlerimle ilgili bilgiler edinirim.	,625		,786			,377
3. Öğretmenlerimin, Facebook’taki etkileşimlerinden, küfürlü, argo ve uygunsuz konuşmaları ve paylaşımları yapan öğrencilere karşı nasıl davrandığımı öğrenirim.	,583		,720			,479
2. Öğretmenlerimin Facebook’ta yapmış olduğu beğeni, paylaşım ya da etkileşimlerinden farklı konularla (Siyasi, manevi, ahlaki, evrensel vs.) ilgili düşünceleri hakkında bilgi sahibi olurum.	,525		,653			,429
5. Öğretmenlerimin, Facebook’taki paylaşımlarından ve öğrencilerle olan etkileşimlerinden hareketle, hem okulda hem de sosyal medyada nasıl davranmam gerektiği ile ilgili beklentilerini öğrenirim.	,467		,558			,494
8. Facebook’ta öğretmenimle arkadaş olduğum için her istediğim beğeni, yorum ve paylaşımı yapamam, beğeni, yorum ve paylaşımlarımı yaparken daha dikkatli davranırım.	,532			,686		,459
9. Facebook’taki etkileşimlerimizde öğretmenlerimin söylediklerini itiraz etmeden doğru kabul ederim.	,465			,646		,352
12. Facebook’ta öğretmenlerimin düşünce, inanç ve siyasi görüşlerinden farklı paylaşımlarımın, öğretmenlerimi rahatsız edeceğini düşünürüm.	,475			,646		,374

Maddeler	Faktör ortak varyansı	KDÖ	ÖT	KÖ	İÖK	Düzeltilmiş madde toplam korelasyonu
6. Öğretmenlerimin siyasi paylaşımlar yapan öğrencilerle olan etkileşimlerinden ve yapmış oldukları paylaşımlarından, siyasi konularla ilgili paylaşımlar yapmamam gerektiğini anlarım.	,547			,642		,437
13. Facebook'ta öğretmenlerimle arkadaş olmam ve etkileşimlerimiz sınıf içinde daha özgüvenli olmamı sağlar.	,736				,847	,344
15. Facebook'ta öğretmenlerimle arkadaş olmam ve etkileşimlerde bulunmam sınıf içi iletişim becerimi olumlu etkiler.	,609				,729	,439
14. Öğretmenlerimle Facebook'ta yaptığım etkileşimler sayesinde, hem sosyal medyada hem de sınıf içerisinde, kendimi rahatlıkla ifade edebileceğimi anlarım.	,430				,505	,478
KMO= .834						
Bartlett Küresel Testi= 1193,891; p= .000						
Özdeğer=		4,669	1,482	1,330	1,230	
Varyans açıklama oranı (%)= 54,439 (Toplam)		16,614	13,813	12,783	11,229	
Cronbach Alpha =	0,832 (Toplam)	0,764	0,702	0,638	0,653	

Not: .30'un altındaki faktör yük değerleri gösterilmemiştir.

Tablo 8 incelendiğinde, maddelerin faktör yüklerinin “.505” ile “.847” arasında değiştiği görülmektedir. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam 16 maddeden oluşan ve dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenen ölçeğin, toplam varyansı açıklama düzeyinin %54.439 olduğu belirlenmiştir. Toplam varyansı açıklama düzeyinin %40'ın üzerinde olması, yapı geçerliği için önemli göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir (Kline, 1994'den akt. Özer ve Dönmez, 2013). Bu bakımdan sosyal medya bağlamında örtük program ölçeğinin yapı geçerliğinin sağlandığı ortaya çıkmıştır.

3.3.2.4. “Sosyal Medya Bağlamında Örtük Program Ölçeği”nin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Gerçekleştirilen analizler sonucunda ölçeğe 16 madde ile son şekli verilmiştir (Ek-A). 16 madde için yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.832 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca 1. Faktöre ait güvenilirlik katsayısı 0.764 ve 2. Faktöre ait güvenilirlik katsayısı 0.702, 3. Faktöre ait güvenilirlik katsayısı 0.638 ve 4. Faktöre ait güvenilirlik katsayısı 0.653 olarak bulunmuştur.

Cronbach Alfa katsayısının değerlendirilmesinde güvenilirlik aralıkları aşağıdaki gibi belirtilmektedir.

$0.0 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değil,

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir,

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilirirdir,

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirirdir (Alpar, 2006; Özdamar, 1999).

Bu bakımdan bu araştırmadaki ölçeğe ait faktörlere ayrı ayrı bakıldığında birinci ve ikinci faktördeki maddelere ait güvenilirlik katsayılarının oldukça yüksek, üçüncü ve dördüncü faktördeki maddelere ait güvenilirlik katsayılarının ise kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu söylenebilir. Ayrıca ölçeğin geneli açısından ele alındığında güvenilirlik katsayısının 0.832 çıkması ile ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Veriler, araştırmacı tarafından, çalışma grubundaki öğretmen ve öğrencilerle 16.05.2016 tarihi ile 30.06.2016 tarihleri arasında öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler, Facebook'ta oluşturulan araştırma grubu üzerinden öğrencilerle yapılan odak grup görüşmesi ve eğitim programları ve öğretim alanından üç araştırmacı tarafından, üç öğretmenin Facebook hesabı ile ilgili yapılmış olan doküman incelemesi sonucu elde edilen paylaşımlara öğrencilerin yazılı verdikleri yanıtlar aracılığıyla toplanmıştır.

Araştırmanın nicel boyutu ile ilgili kısmında kullanılacak olan tarama deseninde ise veriler çoğunlukla anket ve ölçekler kullanılarak elde edilir (Büyüköztürk vd., 2011). Bu bakımdan araştırmanın nitel boyutundan elde edilen veriler ve yapılan literatür taramaları sonucunda öğrencilerin Facebook'ta öğretmenleriyle etkileşim kurma amaçları anketi oluşturulmuş ve sosyal medya üzerinden gerçekleşen, öğretmen-öğrenci etkileşimi sonucu örtük program kapsamında öğrencilerde meydana gelen öğrenmeleri ortaya çıkarmak amacıyla "Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeği" geliştirilmiştir. Nicel boyutu ile ilgili veriler, 13.03.2018 tarihi ile 06.04.2018 tarihleri arasında geliştirilmiş olan anket ve ölçek vasıtasıyla toplanmıştır. Öğrencilerin ölçeği yaklaşık 15–20 dakika arasında doldurdukları gözlemlenmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

3.5.1. Nitel Verilerin Analizi

Araştırmada yapılan görüşmeler ve doküman incelemesi sonucu elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259). İçerik analizi kapsamında, araştırma soruları doğrultusunda birbirine benzeyen veriler, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde kodlanarak bir araya getirilip ve okuyucunun anlayacağı biçimde düzenlenerek yorumlanmıştır. Araştırmada katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamış yerine kodlama yapılmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Öğrencisi ile etkileşimi olan ve olmayan öğretmenler “Ö.” ve sosyal medyada öğretmeni ile etkileşimi olan öğrenciler “T.” kısaltması kullanılarak isimlendirilmiştir. Tablolarda *n* sayısı kodu ifade eden katılımcı sayısını, *f* sayısı ise ifadenin tekrarlanma sıklığını göstermektedir. Ayrıca doğrudan alıntılarda öğrencinin özelliğinin daha iyi anlaşılabilmesi bakımından sıklık tablosunda T₉ şeklinde yer alan öğrenci, doğrudan alıntılarda “T9_Berkay_7” şeklinde kodlanmıştır. Bu kodlama ile doğrudan alıntısı yapılan kişinin erkek ve 7. Sınıfa giden bir öğrenci olduğunun anlaşılması amaçlanmıştır. Araştırma içerisinde yer alan doğrudan alıntılar aşağıdaki gibi verilmiştir.

“Dünyada erkeklerin kadınlardan üstün gibi gözüktüğünü ama üstün olmadığını anladım. Çünkü kadın erkek eşitliği vardır.” (T9_Berkay_7)

Doğrudan alıntılarda öğretmenlerin de özelliklerinin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla doğrudan alıntısı yapılan ve sıklık tablosunda Ö₂ şeklinde yer alan öğretmen, “Ö2_Ramazan_22” şeklinde kodlanmıştır. Bu kodlama ile doğrudan alıntısı yapılan kişinin erkek ve 22 yıllık öğretmen olduğunun anlaşılması amaçlanmıştır. Araştırma içerisinde yer alan doğrudan alıntılar aşağıdaki gibi verilmiştir.

“Daha samimi bir ortam oluşuyor. Normalde sınıf ciddiyeti öğrenci ile aranızda etkileşim sorunu oluşturuyor. Öğrenciler Facebook’ta kendini daha rahat hissediyor.” (Ö2_Ramazan_22)

Araştırmanın nitel boyutunda geçerlik ve güvenilirliğin sağlanabilmesi amacıyla bazı önlemler alınmıştır. Araştırmanın geçerliğinin sağlanması amacıyla uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi, ayrıntılı betimleme

ve amaçlı örnekleme, güvenilirliğin sağlanması amacıyla da tutarlılık incelemesi ve teyit incelemesi yollarına başvurulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada iç geçerliğin (inandırıcılık) sağlanması amacıyla öncelikle araştırma konusu ve nitel araştırma konusunda bir uzman tarafından araştırmanın çeşitli boyutları ile incelenmesi sağlanmış, görüşme ve doküman incelemesi ile veri çeşitlemesine gidilmiştir. Dış geçerliğin (aktarılabirlik) sağlanması amacıyla katılımcılar araştırmanın amacına uygun olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile belirlenmiş ve görüşme ve doküman incelemesi ile ilgili olarak doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilmiştir. İç güvenilirliğin (tutarlık) sağlanması amacıyla katılımcılardan aynı veri toplama araçlarıyla veriler toplanmış, görüşme ve doküman incelemesinden elde edilen veriler birbirleriyle karşılaştırılarak analiz edilmiş, elde edilen verilerin bu alanda uzman bir araştırmacı tarafından incelenmesi sağlanmış ve uzman ile araştırmacının analizleri karşılaştırılmıştır. Son olarak ta dış güvenilirliğin (teyit edilebilirlik) sağlanması amacıyla elde edilen sonuçların teyit edilebilmesi için araştırma süresince kullanılan veri toplama araçları, ham veriler ve veri analizinde yapılan çalışmalar araştırmacı tarafından saklanmıştır.

3.5.2. Nicel Verilerin Analizi

Araştırmada hangi testlerin kullanılabilceğinin belirlenmesi amacıyla, elde edilen verilerin normal dağılıma uygunluğu test edilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda bağımsız değişkenlerin her bir gözeneğine ait bağımlı değişken puanlarının Çarpıklık (Skewness) değerleri -0.422 ile 0.084 arasında, Basıklık (Kurtosis) değerleri ise -0.589 ile 0.168 arasında bulunmuştur. Bu değerlerin -1 ile 1 arasında çıkması elde edilen puanların, normal dağılımdan önemli bir sapma yapmadığının bir göstergesidir (Büyüköztürk, 2014). Bu bakımdan araştırmada elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilerek parametrik istatistiksel yöntemler tercih edilmiştir.

Araştırmanın nicel alt problemlerinden **1)** “*Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin amaçlarına ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı*” frekans dağılımı ve yüzde (%), **2)** “*Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı*” aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma, **3)** “*Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin öğrenci görüşleri öğrencinin cinsiyetine göre farklılığının anlamlılığı*” t-testi ve **4)** “*Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin öğrenci görüşlerinin öğrencinin sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşp*

farklılaşmadığı” tek yönlü ANOVA, 5) “*Öğrencilerin günlük sosyal medya kullanım süresi ve hesaplarına ekli öğretmen sayıları; sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşiminin örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin görüşlerinin anlamlı yordayıcıları olup olmadığı*” çoklu doğrusal regresyon analizleri ile çözümlenmiştir.

Bağımsız değişkenler için elde edilen ortalamaların arasında fark olup olmadığının karşılaştırılması yapılmadan önce, grup varyanslarının homojen dağılıp dağılmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Grup varyanslarının homojenliği Levene Testi (*Levene’s Test for Equality of Variances*) ile incelenmiştir. İki gruptan oluşan değişkenler için varyansların homojenliği durumuna göre hesaplanan *t* değeri kullanılmıştır. İki den fazla gruptan oluşan değişkenler için ise varyansların homojen dağıldığı durumda tek yönlü varyans analizi sonucu elde edilen *F*, *Sd*, ve *p* değerleri kullanılmıştır. Varyansların homojen dağılmadığı durumda ise Brown-Forsythe testinden elde edilen *F*, *Sd*, ve *p* değerleri kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonucunda, gruplar arasındaki farkın anlamlı çıkması durumunda farkın gerçekte hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla, gruplar arasında çoklu karşılaştırmalara imkan sağlayan, post-hoc testleri kullanılır (Can, 2013). Yapılan varyans analizi sonucunda varyansların eşit olmaması durumunda örneklem eşit değilse, LSD, Sidak, Bonferoni, Tukey HSD, Hochberg’s GT2, Gabriel ve Scheffe testlerinden herhangi birisi kullanılabilir (Kayri, 2009).

Ortalama puanlarının karşılaştırılmasında ve yorumlanmasında göz önünde bulundurulması gereken bir başka istatistik de etki büyüklüğü değerleridir. Etki büyüklüğünün hesaplanarak yorumlanması, yapılan istatistiklerin ve analizlerin sonuçlarının daha anlaşılır olmasını sağlamaktadır. Etki büyüklüğü katsayılarından en çok kullanılanları eta-kare (η^2) ve Cohen’s *d* değerleridir (Büyüköztürk, 2014). Bu bakımdan bu araştırmada da grup ortalamaları karşılaştırıldıktan sonra ortaya çıkan farkın, pratikte ne derece anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla eta-kare (η^2) ve Cohen’s *d* değerleri hesaplanmıştır. “*İşaretine bakılmaksızın d değerinin .2, .5 ve .8; eta-kare .01, .06 ve .14 olması sırasıyla küçük (small), orta (medium) ve geniş (large) etki büyüklüğü olarak yorumlanır*” (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2015). Bu bakımdan grup ortalamaları karşılaştırıldıktan sonra ortaya çıkan farkın, pratikte ne derece anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla eta-kare (η^2) ve Cohen’s *d* değerleri hesaplanmıştır.

Birden fazla bağımsız değişkenin bağımlı bir değişkeni ne derece etkilediğini belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon çözümlemesine başvurulur (Alpar, 2006). Bu araştırmada da öğrencilerin günlük sosyal medya kullanım süresi ve hesaplarına ekli öğretmen sayıları; sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşiminin örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin görüşlerinin anlamlı yordayıcıları olup olmadığını belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizinden faydalanılmıştır. Çoklu regresyon analizinde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkene yönelik önem sırasının belirlenmesinde regresyon katsayıları yerine işaretine bakılmaksızın standardize regresyon katsayısı olan β (Beta) ya da β^2 değerlerine bakılır. β^2 , her bir bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni kestirmede tek başına yaptığı katkıyı göstermektedir. Regresyon analizinde bağımsız değişkenler arasında yüksek düzeyde ortaya çıkan ilişkiler, çoklu-bağlantılılık olarak adlandırılan bir sorun olduğu anlamına gelir. Bağımsız değişkenler arasında yapılan ikili korelasyonlar 0.80 üzerinde olduğunda çoklu-bağlantılılık sorunu olabileceğini, 0.90 ve üzeri korelasyon olduğunda ise ciddi bir çoklu-bağlantılılık sorunu olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca yapılan analizler sonucunda tolerans değerinin 0.20'den küçük olduğu durumlarda, VIF (Varyans büyütme faktörü) değerinin 10'dan büyük çıkması durumunda ve CI (Durum indeks) değerinin 30'dan büyük olması durumunda da bağımsız değişkenler arasında çoklu-bağlantılılık sorununu olduğu anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2014). Yapılan analizler sonucunda veri seti ile ilgili olarak çoklu-bağlantılılık sorununun olmadığı bulunmuş ve regresyon analizine devam edilmiştir. Bu araştırmada nicel verilerin analizinde bahsedilen hususlar göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca nicel verilerin analizinde SPSS 18 paket programı kullanılmış ve anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak alınmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal medya bağlamında örtük program ölçeğine verdikleri cevapların yorumlanması amacıyla katılım durumları için aşağıdaki puan aralıkları esas alınmıştır:

- (1) $1.00 \leq \alpha \leq 1.80$ ise kesinlikle katılmıyorum
- (2) $1.80 < \alpha \leq 2.60$ ise katılmıyorum
- (3) $2.60 < \alpha \leq 3.40$ ise kısmen katılıyorum
- (4) $3.40 < \alpha \leq 4.20$ ise katılıyorum
- (5) $4.20 < \alpha \leq 5.00$ ise kesinlikle katılıyorum

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUM

Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program kapsamındaki öğrenci öğrenmeleri üzerine etkisinin ortaya çıkarılmasını amaçlayan bu çalışmada elde edilen bulgular, çalışmanın alt problemleri doğrultusunda tablolar halinde gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

4.1. Çalışmanın Nitel Boyutunun Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın nitel boyutunun birinci alt problemi; “*Öğretmen ve öğrencilerin sosyal medya üzerinden etkileşim kurma amaçları nelerdir?*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme cevap bulabilmek amacıyla nitel verilerden elde edilen bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

4.1.1. Öğretmenlerin Öğrencileriyle Etkileşim Kurma Nedenleri

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, öğrencileri ile Facebook’ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçeler Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Öğretmenlerin, öğrencileri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçeler

Gerekçeler	f	n	Katılımcılar
Öğrenciyi Tanıma	26	13	Ö ₁ , Ö ₃ , Ö ₄ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈
Tutum ve Değer Kazandırma	25	10	Ö ₂ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₅
Rapport Kurma	23	11	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₁₂ , Ö ₁₄ , Ö ₁₆ , Ö ₁₈
Duyuru Yapma (Bülten Tahtası)	14	8	Ö ₁ , Ö ₄ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₃ , Ö ₁₈
Toplam	88	18	

Tablo 9'da öğretmenlerin, öğrencileri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçeler yer almaktadır.

Öğretmenlerin, öğrencileri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçelerin ($f=88$) başında *öğrenciyi tanıma* ($f=26$, %30) gelmektedir. Buna göre öğretmenler, Facebook'taki etkileşimler yoluyla öğrencilerini daha iyi tanımak, okul dışında ne yaptığını takip etmek, paylaşımlarını, beğenilerini ve eğilimlerini öğrenmek, okul dışında da kontrol altında tutabilmek, gerektiğinde uygun yönlendirmeler ile öğrenciye gerekli olan rehberliği yapmak amaçlarıyla öğrencileriyle etkileşim kurduklarını belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Onları daha iyi tanıyabilmek için etkileşimlerimiz oluyor.”
(Ö1_Tuğba_15)

“Genelde onlar bulup arkadaşlık istiyorlar. Ama birkaç öğrenciyi de ben yakından takip etmek istiyorum” (Ö3_Seher_20)

“Öğrencilere çeşitli konularda rehberlik yapmak için öğrencilerimi ekledim.” (Ö9_Cemal_25)

“Öğrencileri daha iyi tanımak ve takip etmek için kullanıyorum.”
(Ö17_Muhammet_17)

Öğretmenlerin, öğrencileri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçelerin ikinci sırasında *tutum ve değer kazandırma* ($f=25$, %28) gelmektedir. Buna göre öğretmenler, öğrencileri ile yaşamış oldukları etkileşimleri bir fırsat olarak gördüklerini ve bu etkileşimler yoluyla öğrencilerine okul dışında da tutum ve değer kazandırabileceklerini düşündüklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler kendi sayfalarında yapmış oldukları paylaşımlar ve öğrencileriyle yaşamış oldukları etkileşimler yoluyla öğrencilerine maddi ve manevi değerler verilebileceğini, ahlaki fikirler aşılabilirliğini, öğrencilerin yapmış oldukları güzel davranışların desteklenerek pekiştirilebileceğini, olumsuz davranışlarının düzeltilmesinin sağlanabileceğini ve kendi paylaşım, beğeni ve yorumları ile öğrencilere sosyal medya kullanımı konusunda bir rol model olunabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, sosyal medyada yaşanan öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin öğrencilerin derse ve öğretmene yönelik tutumuna da olumlu yönde etki edeceğini ve bu amaçla da öğrencileri ile sosyal medyada etkileşim kurduklarını belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Öğrencilerimin gururu okşansın ve paylaşımındaki güzel davranışları örnek alsın diye etkileşimde bulunuyorum.” (Ö7_Seda_15)

“Öğrencileri paylaşımlarımla eğitmek, olumlu paylaşımlarını pekiştirmek için öğrencilerimi ekledim.” (Ö9_Cemal_25)

“Ben Facebook hesabımda öğrencilere bazı ahlaki fikirleri aşılacak amacıyla ara sıra paylaşımlarda bulunuyorum. Ayrıca öğretmenim beni takip ediyor, paylaşımlarımı beğeniyor gibi düşünceler öğrenciyi motive etmekte ve kafasındaki ulaşılmaz öğretmen profilini yıkmaktadır. Bu durumun dolaylı veya doğrudan derslere olumlu yansımaları da olduğu kanaatindeyim.” (Ö11_Tuncay_13)

Öğretmenlerin, öğrencileri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları üçüncü neden ise *rapport kurmadır* ($f=23$, %26). Buna göre öğretmenlerin, öğrencilerini Facebook'ta arkadaş olarak eklemelerinin, öğrencileri ile paylaşımlarda bulunmanın, attıkları mesajlara cevap verme, yaptıkları paylaşımları beğenme ve yorum yapma gibi çeşitli şekilde yaşamış oldukları etkileşimlerin, öğrenciler tarafından kendilerine verilen değer olarak algılandığı ve bu yüzden

öğretmenler, öğrencilerinin etkileşim kurma çabalarını karşılıksız bırakmadıklarını, onlarla yakınlaşma adına sosyal medyada etkileşime girdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, öğrencileri ile karşılıklı saygı ve anlayışa dayalı içten bir ilişki kurma ve bu ilişkinin sürdürülebilmesi adına öğrencileri ile sürekli iletişim ve etkileşim içerisinde bulunmalarının gerekli olduğunu, öğretmenin ulaşamaz konumda olmaması gerektiğini ve öğrencinin ihtiyaç duyması halinde her an ulaşılabilir olmanın gerekli olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Aramızdaki etkileşimi biraz daha artırmak için öğrencimle arkadaş oldum. Genellikle doğum günü kutlama veya bir anı paylaşımıyla ilgili paylaşımlar yapıyorum” (Ö1_Tuğba_15)

“Daha hızlı ulaşsınlar, beni kendilerine daha yakın görsünler diye etkileşim kuruyorum.” (Ö6_Erhan_16)

“Öğrencilerimi çok seviyorum onlara uzak görünmek ilişkilerimizi zedeler diye düşündüğüm için Facebook’ta öğrencilerimle etkileşimim söz konusu.” (Ö14_Dilek_13)

Öğretmenlerin, öğrencileri ile Facebook’ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçelerden sonuncusu da bir bülten tahtası gibi sosyal medyanın *duyuru yapma* ($f=14$, %16) amacıyla kullanılmasıdır. Buna göre öğretmenler, okul ile ilgili duyuruların öğrencilere iletilmesi, ders programlarının duyurulması, ödevlerin ve işlenecek konular hakkında öğrencilerin bilgilendirilmesi, sınav tarihinin, sınavda çıkacak konuların ve sınav sonuçlarının öğrencilere bildirilmesi gibi çeşitli konular hakkında öğrencilerini bilgilendirmek amacıyla Facebook üzerinden öğrencileri ile etkileşimlerinin söz konusu olduğunu belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Genelde okul veya ders ile ilgili bilgi almak amaçlı mesajlar gönderiyorlar, ben de onları aydınlatmak amacıyla onlara cevap veriyorum.” (Ö1_Tuğba_15)

“Dersler, sosyal etkinlikler vs. gibi okulla ilgili konularda öğrencilerimle mesajlaşıyorum. (Ö7_Seda_15)

“Ben Facebook hesabında çok sık paylaşım yapan biri değilim ancak öğrencilerimi bilgilendirmek amacıyla ara sıra paylaşımlarda bulunuyorum.” (Ö11_Tuncay_13)

4.1.2. Öğrencilerin Öğretmenleriyle Etkileşim Kurma Nedenleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçeler Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçeler

Gerekçeler	f	n	Katılımcılar
Duyurulardan haberdar olma (Bülten tahtası)	66	22	T ₁ , T ₂ , T ₃ , T ₆ , T ₇ , T ₈ , T ₉ , T ₁₀ , T ₁₁ , T ₁₃ , T ₁₄ , T ₁₅ , T ₁₆ , T ₁₇ , T ₁₈ , T ₁₉ , T ₂₀ , T ₂₁ , T ₂₃ , T ₂₆ , T ₂₇ , T ₂₉
Öğretmenle yakınlık kurma	43	17	T ₁ , T ₃ , T ₄ , T ₅ , T ₆ , T ₈ , T ₉ , T ₁₃ , T ₁₅ , T ₁₆ , T ₁₈ , T ₂₀ , T ₂₁ , T ₂₂ , T ₂₃ , T ₂₄ , T ₂₆
Akademik başarı	22	15	T ₁ , T ₃ , T ₄ , T ₅ , T ₈ , T ₉ , T ₁₀ , T ₁₂ , T ₁₇ , T ₁₉ , T ₂₀ , T ₂₁ , T ₂₃ , T ₂₄ , T ₂₆
Öğretmenin gözüne girme	9	6	T ₁₁ , T ₁₂ , T ₁₅ , T ₁₈ , T ₁₉ , T ₂₀
Öğretmeni daha iyi tanıma	4	2	T ₁ , T ₁₄
Toplam	144	29	

Tablo 10'da öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçeler yer almaktadır.

Öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçelerin ($f=144$) başında *duyurulardan haberdar olma* (Bülten tahtası) ($f=66$, %46) gelmektedir. Buna göre öğrenciler, okul ve dersler ile ilgili duyurular, ders programları, kendi başarı ve performans durumları, ödevler, sınav tarihi, türü, kapsamı ve sonuçları gibi çeşitli konular ve duyurular hakkında bilgi alma amaçlarıyla öğretmenleri ile Facebook'ta etkileşimlerinin söz konusu olduğunu belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

"Ödevleri, yazılıları veya okul hakkındaki bilgileri öğrenebilmek için, yazılı tarihlerini veya ödevleri bilmediğim zaman sormak için etkileşimde bulunuyorum." (T2_Kifayet_8)

“Ondan yazılıları sonuçlarını öğrenmek için.” (T14_Yaren_6)

“Sınav, ödev ve nereleri işleyeceğimizi sormak için öğretmenimle arkadaş oldum.” (T16_Akif_6)

“Öğretmenlerimden okulla ilgili bilgileri öğrenmek, okulda yazılı zamanını vb. öğrenmek için arkadaş oldum.” (T17_Deniz6)

“Arkadaş olma amacım okul ile ilgili olayları sormak.” (T18_Yusuf_6)

Öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçelerin ikinci sırasında *öğretmenle yakınlık kurma* ($f=43$, %30) gelmektedir. Buna göre öğrenciler, Facebook üzerinden öğretmenleri ile konuşmak, öğretmenleri ile eğlenceli paylaşımlarda bulunmak, kendi sorunlarını paylaşmak, iyi davranmasını sağlamak, daha samimi olmak, öğretmenin paylaşımlarına beğeni yaparak öğretmene değer verdiğini göstermek, kendini öğretmene hatırlatmak ve öğretmenleri ile yakınlık kurmak amaçlarıyla öğretmenleri ile etkileşimlerinin söz konusu olduğunu belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Samimi olmak, bazı konularda teşekkür etmek, aramızın daha iyi olması için ve eğlence, komedi amaçlı öğretmenimle arkadaş oldum.” (T9_Berkay_7)

“Hocaya yakın olmak samimi olmak için arkadaş oldum.” (T15_Nurullah_6)

“Öğretmenimle okulda daha samimi olabilmek için mesajlaşıyorum.” (T16_Akif_6)

“Komik şeyleri öğretmenlerimle paylaşmak içim.” (T20_Ali_6)

Öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçelerin üçüncü sırasında *akademik başarı* ($f=22$, %15) gerekçesi gelmektedir. Buna göre öğrenciler, Facebook yolu ile öğretmenlerine anlamadıkları konu ve soruları sorma, öğretmenlerinin dersle ilgili yapmış olduğu paylaşımlardan faydalanma ve sınav notunun yükseltilmesini isteme amaçlarıyla

öğretmenleriyle etkileşimlerde bulduklarını belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Derslerime faydalı olacağını düşündüğüm için öğretmenimle arkadaş oldum.” (T5_Emine_8)

“Puan istemek için öğretmenimle arkadaş oldum.” (T9_Berkay_7)

“Öğretmenimle arkadaş olma amacım onlardan çözemediğim sorularda yardım almak amacıyla arkadaş olarak ekledim.” (T21_Devran_8)

“Öğretmenimle hafta sonu görüşemez isek anlamadığımız soruları sormak için arkadaş oldum.” (T26_Enes_8)

Öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçelerin dördüncü sırasında *öğretmenin gözüne girme* ($f=9$, %6) gelmektedir. Buna göre öğrenciler, Facebook'ta öğretmenlerin paylaşımlarına yapmış oldukları beğenilerin, öğretmenlerini övmeye yönelik yorumların ve etkileşimlerinde yapmış oldukları yalakalıkların, öğretmenin gözüne girmelerini sağlayacağını düşündüklerini ve bu yüzden öğretmenleri ile Facebook'ta etkileşimde bulduklarını belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Mesajlaşırken dandik dandik konuşmayarak, saygılı bir öğrenci olarak gözüne girebilirim.” (T12_Erdem_6)

“Öğretmenlerin bizim hakkımızda olumlu düşünmesini sağlamak için paylaşımlarına beğeni ve yorum yapıyorum. Kim sevmez ki paylaşımlarının beğenilmesini. Yorumları ise övgü yapıp gözüne girmek için yapıyorum.” (T18_Yusuf_6)

“Öğretmenimin biraz daha gözüne girebilmek için paylaşımlarına beğeni ve yorum yapıyorum.” (T19_Burak_6)

Öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta etkileşim kurma nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları son gerekçe ise *öğretmeni daha iyi tanıma* ($f=4$, %3) olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre öğrencilerin, öğretmenlerini Facebook yoluyla daha iyi tanımak,

paylaşımları ve eğilimlerini ve yaptıklarını takip etmek, okul dışındaki yaşantılarında neler yaptıklarını öğrenmek istedikleri için öğretmenleri ile Facebook'ta etkileşim kurdukları ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Benim amacım hocaları merak etmem ödev falan yazılılar bahane aslında burada hocaların profiline girip yorumları beğenenlere bakmayan öğrenci yoktur mesela bir örnek vermek gerekirse ben öğretmenleri sosyal medyada eklemeden önce bizimle nasıl konuşuyorlarsa öğretmenlerle de aynı olduğunu aynı seviyeli olduğunu düşünüyordum ama Facebook gibi sosyal medyada attıkları fotoğraflardaki yorumları okudukça çok farklı olduğunu anladım biraz da gözlemleyince az çok çözdüm kişiliklerini.”
(T1_Pelin_8)

“Onu iyi tanımak için mesela iyi mi kötü mü, küfür eder mi diye arkadaş oldum.” (T14_Yaren_6)

Öğrenciler, okul içerisinde ya da okul dışında farklı şekillerle öğretmen, öğrenci ya da idarecilerle kurmuş oldukları etkileşimler sonucunda çeşitli öğrenmeler edinmektedirler. İnternet ve bilişim teknolojilerinin gelişimi ile artan bu etkileşimler sosyal medyada da kendini göstermektedir. Günümüz dünyasında birçok insanın, öğretmeni olsun, arkadaşı olsun ya da tanıсын, tanımasın birçok kişi ile sosyal medya üzerinden bağlantı ve etkileşim kurduğu görülmektedir (Akıti, 2012). Bu bakımdan, kısmen de olsa, yüz yüze etkileşimlerin yerini sosyal medyada yaşanan etkileşimlerin aldığını söylemek mümkündür (Liccardi vd., 2007).

Sosyal medyada öğretmen ve öğrencilerin birbirleriyle kurmuş oldukları etkileşimler, okul içinde eksik kalan veya yapılamayan etkinliklerin okul dışında da yapılmasına imkân sağlamaktadır. Öğretmenler, sosyal medyadaki bu etkileşimleri öğrencilerine ekstradan ayırdıkları bir zaman dilimi olması bakımından kaçırılmayacak bir fırsat olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda öğretmen ve öğrenci etkileşiminin sadece okul ile sınırlı kalmayarak okul dışında da devam etmesi gerektiği gerçeğinden (Smith, 2015) hareketle sosyal medya, eğitsel bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitsel bir araç olarak kullanılabilme özelliği olmasıyla birlikte sosyal medyada gerçekleşen öğretmen ve öğrenci etkileşimlerinin farklı gerekçelerinin de olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci

etkileşimlerinin gerekçelerini ortaya çıkarmak amacıyla öğretmen ve öğrencilerden elde edilen verilerin analizi sonucunda öğretmenlerin, öğrenciyi tanıma, öğrenciyeye tutum ve değer kazandırma, rapport kurma ve duyuru yapma gerekçeleriyle öğrencileri ile sosyal medyada etkileşimlerde bulunduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin ise öğretmenlerinin yapmış olduğu duyurulardan haberdar olma, öğretmenleri ile yakınlık kurma, akademik başarı, öğretmenin gözüne girme ve öğretmeni daha iyi tanıma gerekçeleriyle öğretmenleri ile sosyal medyada etkileşimlerde bulunduğu ortaya çıkmıştır.

Sosyal medyada öğretmen ve öğrenci arasında gerçekleşen etkileşim gerekçeleri ile ilgili olarak literatürde yer alan araştırma bulgularında sosyal medyanın; öğrenciyi okul dışı zaman dilimlerinde yaşanan etkileşimler yoluyla eğitime (Akiti, 2012), öğrencinin etkileşim kurduğu öğretmen ve dersine yönelik olumlu tutum kazandırma (Akkoyunlu vd., 2015; Bridges, 2009), öğretmenlerin öğrenci paylaşımlarına yapmış oldukları beğeni ve yorumlarla öğrencilerin kendilerini değerli hissetmelerini sağlama (Atkins, 2010) gerekçeleriyle kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra sosyal medyanın; öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkinin geliştirilmesi (Akiti, 2012; Couillard, 2009; Kamnoetsin, 2014; Kırksekiz, 2008; Montoneri, 2015), öğrencilerin okul, sınıf, sınav ve derslerle ilgili bilgiler alabilmesini sağlama (Atkins, 2010; Nkhoma vd., 2015) ve öğrencilerin akademik başarılarının artırılması (Helou, vd., 2012) amaçlarıyla öğretmen ve öğrenciler tarafından kullanılabilmesi de belirtilmektedir. Bu bakımdan elde edilen araştırma bulgularının literatürde yer alan araştırma bulgularıyla da tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Literatürde yer alan bulgulara ek olarak ayrıca öğretmen ve öğrencilerin birbirlerini tanımak amacıyla etkileşim kurdukları ve öğrencilerin de öğretmenlerinin gözüne girebilme amacıyla sosyal medyada öğretmenleriyle etkileşim kurdukları bulunmuştur.

Sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimi ile ilgili olarak öğretmen ve öğrencilerin belirtmiş oldukları gerekçelerden öğrenciyi tanıma, duyuru yapma, öğrencilerin duyurulardan haberdar olması ve akademik başarı gerekçelerinin resmi program kapsamı içerisinde, diğer gerekçelerin de örtük program kapsamı içerisinde yer aldığı görülmektedir. Örtük program “resmi programda belirtilen amaç ve faaliyetlerin dışında, öğrenme-öğretme süreci içerisinde ortaya çıkan bilgi, fikir ve uygulamalar ile öğrencilerin ulaştıkları niteliklerdir” (Yüksel, 2004a: 10). Örtük programın, amaçlı ya da amaçsız etkinlikler yoluyla, öğretmenler tarafından örtük bir şekilde aktarılan, öğrencilerin deneyimleri sonucu elde ettikleri kişisel ve sosyal öğrenim sonuçlarını ifade etmesi (Çubukçu, 2012; Tezcan, 2003) bakımından

öğretmenlerin belirtmiş oldukları gerekçelerden, *öğrenciye tutum ve değer kazandırma ve rapport kurma gerekçeleri ile öğrencilerin belirtmiş oldukları öğretmenle yakınlık kurma, öğretmenin gözüne girme ve öğretmeni daha iyi tanıma gerekçeleri ile gerçekleştirilen etkileşimler sonucunda öğrencilerin örtük program kapsamında öğrenmeler edineceği ortaya çıkmıştır.*

4.2. Araştırmanın Nitel Boyutunun İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın nitel boyutunun ikinci alt problemi; “*Öğretmenlerin sosyal medya üzerinden öğrencileriyle etkileşim kurmama nedenleri nelerdir?*” şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 14’ü öğrencileri ile Facebook üzerinden etkileşime girmediklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmenlerin öğrencileriyle etkileşim kurmama ve öğrencilerini arkadaş olarak eklememe nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçeler Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Öğretmenlerin, öğrencileriyle Facebook’ta etkileşim kurmama nedenleriyle ilgili belirtmiş oldukları gerekçeler

Gerekçeler	f	n	Katılımcılar
Öğretmenin Otoritesinin Zarar Görmesi	32	12	Ö ₁₉ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₆ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂
Etkileşimden Zarar Görme Endişesi	15	5	Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₂₆ , Ö ₂₇ , Ö ₃₂
Özel Hayatın Mahremiyeti	10	10	Ö ₁₉ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₇ , Ö ₂₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₂
Olumsuz Örnek Olmaktan Kaçınma	7	6	Ö ₂₀ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₈ , Ö ₃₀ , Ö ₃₂
Toplam	64	14	

Tablo 11’de öğretmenlerin, öğrencileriyle Facebook’ta etkileşim kurmama nedenleriyle ilgili belirtmiş oldukları gerekçeler yer almaktadır.

Öğretmenlerin, öğrencileriyle etkileşim kurmama ve öğrencilerini Facebook’ta arkadaş olarak eklememe nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçelerin ($f=64$) başında öğretmen-öğrenci arasında gerçekleşen etkileşimi sonucunda *öğretmenin otoritesinin zarar görmesi* ($f=32$, %50) gelmektedir. Buna göre öğretmenler, öğretmen-öğrenci arasında gerçekleşen bu etkileşimler sonucunda, öğrencilerin seviye ile ilgili dengeyi ayarlayamayacağı ve öğretmen-öğrenci ilişkisindeki sınırların aşılarak olumsuz durumların da ortaya çıkabileceği, öğrencilerin kendini ayrıcalıklı görme, disiplinsizlik, saygısızlık, öğretmenden taviz koparma gibi davranışları öğrenebilecekleri, öğretmenler hakkında detaylı bilgiye sahip olarak sınıf içerisinde kullanabileceği ve öğrenci ile

gerçekleşen etkileşimler sonucu öğretmenlerin etkililiğini yitirmesi gibi sebeplerden dolayı öğrencileri ile Facebook'ta arkadaş olma taraftarı olmadıklarını belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Öğrencilerin bazılarının seviyesiz davranması, paylaşılmaması gereken şeyleri paylaşmaları, öğretmen öğrenci arasındaki olması gereken mesafeyi aştığı için kabul etmiyorum.” (Ö16_Sait_22)

“Paylaşımları diğer arkadaşları ile paylaşarak seviyesiz durumlar ortaya çıkabiliyor. İlişkilerin mesafeli olmasının doğru olduğunu düşünüyorum.” (Ö20_İbrahim_18)

“Arkadaş olarak kabul ettiğimde kendisini diğer arkadaşlarından ayrıcalıklı görmeye başlıyor. Günümüz öğrencileri öğretmen ile arasındaki mesafeyi ayarlayamıyor. Ne zaman nerede durması gerektiğini, söylediği sözün ya da yayınladığı görüntü ve yazıların sonuçlarının ne olacağını kestiremiyorlar” (Ö22_Ali_13)

“İlişkilerimizin ciddi olması, laçkalaşmaması için Facebook'ta arkadaş olmamaları lazım. Nitekim haberlerde gördüğümüz, olmaması gereken müstehcen öğretmen öğrenci ilişkilerinin başlangıcı Facebook. Hal böyle iken ve çok önemli risk grubunda olan öğrencileri eklemenin tehlikeli olacağını düşünüyorum.” (Ö24_Ali_8)

Öğretmenlerin, öğrencileriyle etkileşim kurmama ve öğrencilerini Facebook'ta arkadaş olarak eklememe nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçelerin ikinci sırasında ise öğretmen-öğrenci arasında gerçekleşen *etkileşimden zarar görme endişesi* ($f= 15$, %23) gelmektedir. Buna göre öğretmenler, sosyal medyada öğrencileri ile arkadaş oldukları için öğrencilerin çeşitli paylaşımlarında (uygunsuz içeriklere sahip paylaşımlar veya öğretmenin görüş ve düşüncelerine aykırı paylaşımlar gibi) öğretmenlerini etiketlemesinin veya öğretmenlerinin paylaşımlarına yapmış oldukları seviyesiz yorumların, öğretmenlerin *sosyal çevrelerinde itibar kaybı yaşamalarına* sebep olacak durumlar oluşturabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, öğrencilerin uygunsuz paylaşımları, argo ve küfürlü konuşmalarına maruz kalmamak ve öğrencilerin kendi aralarında yaşamış oldukları seviyesiz etkileşimlerden *huzursuzluk*

duymamak gibi sebeplerden dolayı öğrencileri ile Facebook'ta arkadaş olmadıklarını belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Yayınladığı yazı ve görsellerde benim dünya görüşüme uygun olmayan, kendi yayınlamadığım ve yayınlamaktan çekindiğim şeylerde beni de ortak etmesinden çekiniyorum.” (Ö22_Ali_13)

“Öğrencinin olur olmadık yapacağı yorumlar beni rahatsız eder. Benimle ilgili öğrencinin yapacağı bir yorumu diğer arkadaşlarımdan görmesini istemem.” (Ö23_Osman_15)

“Öğrenciler genel olarak ergen muhabbetleri ve oyunlarla ilgili paylaşımlar yaptığı için ve öğrencilerden duymak istemediğimiz düzeyde sohbetlere ve uygunsuz içeriklere maruz kalmamak için eklemiyorum.” (Ö32_Ahmet_12)

Öğretmenlerin, öğrencileriyle etkileşim kurmama ve öğrencilerini Facebook'ta arkadaş olarak eklememe nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçelerin üçüncü sırasında *özel hayatın mahremiyeti* ($f=10$, %16) gelmektedir. Buna göre öğretmenler, okul dışındaki özel hayatlarının öğrenciler tarafından bilinmesinin öğrenci açısından gerekli bir durum olmadığını, özel hayatlarının gizli kalması gerektiğini ve bu yüzden Facebook'ta öğrencileri ile arkadaş olmadıklarını belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Özel hayatımdan öğrencilerle paylaşım yapmak istemiyorum.” (Ö20_İbrahim_18)

“Öğrencilerin özel hayatımı görmelerini istemiyorum. Okulla sınırlı kalmasını uygun görüyorum.” (Ö21_Mine_15)

“Resmi olan resmiyette kalmalı. Bizler zaten okulda öğrencilere yeteri kadar ilgi, alaka ve samimiyet gösteriyoruz. Öğrenciler bunlar yetmiyormuş gibi özel hayatımıza dâhil etmenin yararından çok zararı olacağını düşünüyorum.” (Ö24_Ali_8)

Öğretmenlerin, öğrencileriyle etkileşim kurmama ve öğrencilerini Facebook'ta arkadaş olarak eklememe nedenlerine ilişkin belirtmiş oldukları gerekçelerin son sırasında ise öğrenciye *olumsuz örnek olmaktan kaçınma* ($f=7, \%11$) gelmektedir. Buna göre öğretmenler, sınıf içerisinde olduğu gibi sınıf dışında da öğrenciler için bir rol model olarak görülmektedir. Öğrencileri ile Facebook'taki yaşamış oldukları etkileşimler sonucunda, öğrencilerinin her zaman olumlu öğrenmeler edinemeyebileceklerini, olumsuz veya istenmeyen öğrenmelerinin de söz konusu olabileceğini ve bu yüzden öğretmenler öğrencileri ile arkadaş olmanın uygun olmayacağını ifade etmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Facebook paylaşımlarını öğrenci seviyesinde tutamayabiliriz. Yaş gruplarına uygun olmayabilir. Paylaşımlarımızın onları olumsuz yönde etkileyeceğini düşünüyorum.” (Ö25_Şule_12)

“Öğretmen öğrenci için bir örnektir. Öğretmenlerin her davranışını öğrenci inceler. Bu yüzden uygun değildir.” (Ö28_Hatice_3)

“Öğrencilerimiz öğretmenlerini örnek alarak sosyal medyada daha fazla vakit geçirebilirler.” (Ö30_Hakan_7)

Etkileşimin herhangi bir eğitsel süreç için en temel unsur olduğu (Alarcia ve Bravo, 2012), öğretmen-öğrenci etkileşimin sadece okul ile sınırlı kalamayacağı (Smith, 2015) ve yavaş yavaş, yüz yüze etkileşimlerin yerini, sosyal medyada gerçekleşen etkileşimlerin alması (Liccardi vd., 2007) yadsınamaz bir olgu olmasına rağmen bazı öğretmenlerin sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin uygun olmadığını, etkileşimlerin sadece okul ile sınırlı kalması gerektiğini düşündükleri (Akkoyunlu vd., 2015), sosyal medya yerine geleneksel şekillerle öğrencileriyle etkileşimi tercih ettikleri (Leafman, 2013) görülmektedir. Öğretmenlerin bu tutumlarının arkasında birçok çekince bulunmaktadır. Öğretmenlerin sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimleriyle ilgili çekincelerinin başında güvenlik ve ahlaki çekinceler gelmektedir (Atkins, 2010). Bu bilgiler doğrultusunda, öğretmenlerin çeşitli sebeplerden dolayı sınıf içi otoritelerinin kaybolması endişesiyle veya diğer çekincelerle, öğrencileriyle okul içi ya da okul dışında etkileşime girme konusunda isteksiz oldukları görülmektedir. Yapılan bu araştırma sonucunda literatüre paralel olarak bazı öğretmenlerin bu kaygıyı sosyal medyada da yaşadıkları bulunmuştur.

Öğrencileriyle sosyal medyada etkileşim kurmak istemeyen 14 öğretmenle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonrasında öğretmenlerin; sınıf içi otoritelerinin zarar görmesi, öğrenci ile etkileşimlerinden zarar görme endişesi, özel hayatın mahremiyeti ve öğrenciye olumsuz örnek olmaktan kaçınma gibi gerekçelerle sosyal medyada öğrencileriyle etkileşim kurmayı istemedikleri bulunmuştur. Bu bakımdan araştırmadan elde edilen bulguların literatürle tutarlılık gösterdiğini söylemek mümkündür.

Öğretmenlerin etkileşim kurmama gerekçeleri incelendiğinde; öğretmenler bu gerekçelerden *öğretmenin otoritesinin zarar görmesi ve öğretmenin olumsuz örnek olmaktan kaçınması gerekçeleriyle öğrencileriyle yapmış oldukları etkileşimler sonucunda öğrencilerinin örtük program kapsamında bazı öğrenmeler edinebilecekleri belirtmişlerdir. Bu bakımdan öğretmenlerin, sosyal medyadaki etkileşimleri sonucunda öğrencilerinin örtük program kapsamında edinebilecekleri öğrenmeleri göz önünde bulundurarak öğrencileriyle etkileşim kurmayı istemedikleri ortaya çıkmıştır.* Benzer bir şekilde Akkoyunlu vd. (2015) de öğretmenlerin sosyal medyada öğrencileriyle etkileşimleri sonucunda, öğrencilerin sosyal medyada öğrenmiş oldukları bu rahatlığı sınıfa taşıyabileceklerini, bu etkileşimleri suiistimal edebileceklerini ve öğrencilerin bu öğrenmelerinin, öğretmenlerin sınıf içi otoritelerine zarar vereceğini belirtmiştir. Ayrıca Atkins (2010) de bu etkileşimlerde dikkatli olunması gerektiğini ancak öğrencilerin farklı öğrenmeler edinmeleri ve deneyim yaşamaları açısından sosyal medyada öğretmen-öğrenci arasında yaşanan bu etkileşimlerin gerçekleşmesinin öğrenciler açısından faydalı olabileceğini belirtmiştir.

4.3. Araştırmanın Nitel Boyutunun Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın nitel boyutunun üçüncü alt problemi; “*Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimleri, örtük program açısından öğrencilerde hangi öğrenme ürünlerine neden olmaktadır?*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme cevap bulabilmek amacıyla nitel verilerden elde edilen bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir:

4.3.1. Sosyal Medyada Gerçekleşen Öğrenmeler İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Araştırmaya katılan ve sosyal medya üzerinden öğrencileriyle etkileşimi olan öğretmenlerin, gerçekleşen bu etkileşim sonucu örtük program açısından öğrencilerde meydana gelen öğrenme ürünleri ile ilgili belirtmiş oldukları ifadelerinden elde edilen öğrenme ürünleri Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Öğretmen-öğrenci etkileşimleri sonucu öğrencide meydana gelen öğrenme ürünleri

Öğrenme Ürünleri	f	n	Katılımcılar
Kısıtlanmayı öğrenme	73	18	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈
Öğretmeni tanıma	64	16	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₈
İletişimde özgüven kazanma	46	16	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈
Kural öğrenme	45	16	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₈
İşleyişi öğrenme	32	10	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃
Değer öğrenme	17	8	Ö ₂ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈
Toplam	277	18	

Tablo 12’de, sosyal medya üzerinden öğrencileriyle etkileşimi olan öğretmenlerin, bu etkileşimler sonucu örtük program açısından öğrencilerde meydana gelen öğrenme ürünleri ile ilgili belirtmiş oldukları ifadelerinden elde edilen öğrenme ürünleri yer almaktadır.

Öğrencilerin öğretmenleri ile Facebook’ta gerçekleşen etkileşimleri sonucunda örtük program açısından, öğretmenlerin belirtmiş oldukları ve öğrencilerde meydana gelen öğrenme ürünlerinin ($f=277$) başında *kısıtlanmayı öğrenme* ($f=73$, %26) gelmektedir. Öğretmenler, öğrencilerinin kendileri ile yaşamış oldukları iletişimlerden, öğretmenlerin öğrenci beğeni, yorum ve paylaşımlarına göstermiş oldukları tepkilerden ve öğrencilerin Facebook’ta kendi aralarında gerçekleşen etkileşimlerine yapılan öğretmen müdahalelerinden, örtük program kapsamında, kendi arkadaşları ile dahi olsa öğretmenlerinin de görebildiği etkileşimlerinde tutum ve davranış bakımından daha dikkatli olmaları gerektiğini öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra öğretmenler, öğrencilerinin kız-erkek ilişkileri ve siyaset ile ilgili paylaşımların yaşları açısından uygun olmadığını ve bu tarz paylaşımları yapmamaları gerektiğini ve paylaşım yaparken de her istedikleri paylaşımları yapamayıp kısıtlanmayı öğrendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, kendi görüş ve düşünceleri ile çelişmedikleri paylaşımlarda öğrencilerin destekleneceklerini, öğrencilerin kendi görüş ve düşünceleri ile çelişen paylaşımlarında ise yönlendirilmeye maruz kalacaklarını ve öğrencinin ikilemde kaldığı durumlarda ise öğretmenin dediğini doğru kabul etmeyi ve öğretmene itaat etmeyi öğrendiklerini belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Öğrenciler paylaşımlarını yaparken benimde okuyabileceğimi düşünerek paylaşıyorlar. (Ö1_Tuğba_15)

”Facebook’ta çok vakit geçiren öğrencilerimi uyarıyorum. Onlar da bunun farkına varıyor. Benimle arkadaş olmadan önce açık açık erkek arkadaşını açıklayan kız öğrenciler veya kız arkadaşını açıklayan erkek öğrenciler arkadaş olduktan sonra bu uygulamalarına son verdiler” (Ö2_Ramazan_22)

“Evrensel konulara ses çıkarmam ama siyasi içerikle ilgili bir şeyse direkt arkadaşlıktan çıkarıyorum. Hocam neden yaptınız dediğinde ise sizin yaşınız kaç, siyaset sizin işiniz değil diyorum. (Ö14_Dilek_13)

“Küfürlü konuşan, flörtüyle ilgili foto ve yorumlar yayınlayan, film oyuncularını sık sık beğenen, duvarına taşıyan öğrencilerimi uyarıyorum, görüşüyorum.” (Ö16_Nida_16)

Öğrencilerin öğretmenleri ile Facebook'ta gerçekleşen etkileşimleri sonucunda örtük program açısından, öğrencilerde meydana gelen ve öğretmenlerin belirtmiş oldukları öğrenme ürünlerinin ikinci sırasında *öğretmeni tanıma* ($f=64$, %23) gelmektedir. Öğretmenler, kendi kişisel Facebook sayfalarındaki paylaşımlarının, sosyal medyadaki diğer arkadaşları ile yapmış oldukları etkileşimlerinin öğrenciler tarafından incelenmesi ve öğrencileri ile karşılıklı yaşamış oldukları etkileşimler sonucunda öğrencilerinin örtük program kapsamında; öğretmenlerinin kişisel özelliklerini, sosyal medyada öğrencilerle etkileşime girme konusundaki önyargılarını, öğrenciye yönelik tutum ve davranışlarını ve çeşitli konulardaki eğilimlerini öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda öğrencilerin; öğretmenlerinin öğrencilere önyargılı olarak sadece belli özellikteki (karakteri düzgün, suiistimal etmeyen, güven veren ve kendilerine yakın hissettikleri) öğrencileri arkadaş listelerine eklediklerini ve onlarla etkileşimde bulduklarını, öğretmenlerin genel özelliklerini, aile ve arkadaş çevresini, siyasi, dini ve güncel konulardaki fikirlerini ve öğrenciye yönelik tutum ve davranışlarını öğrendikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca tüm bu etkileşimler sonucunda öğrencilerin, öğretmenlerine yönelik bazı önyargılar da edinebileceklerini belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Öğrenciler sınıfta seçim dönemlerinde siyasi fikrimi çok merak ediyorlar. Facebook'ta bu meraklarını gidermiş oluyorum.” (Ö2_Ramazan_22)

“Öğrenciler Facebook hesabıma bakarak arkadaş çevremi, ailemi, nerede görev yaptığımı, nerede okuduğumu, okul dışında neler yaptığımı öğrenebilir.” (Ö7_Seda_15)

“Dürüst olan, sevgisinde samimi bulduğum, kendini bilen öğrencilerimin arkadaşlık isteklerini kabul ediyorum.” (Ö8_Dürdane_15)

“Benim aile hayatım hakkında bilgi sahibi olurlar. Az da olsa dünyaya bakış açım hakkında bir izlenim edinirler.” (Ö14_Dilek_13)

Öğrencilerin öğretmenleri ile Facebook'ta gerçekleşen etkileşimleri sonucunda örtük program açısından öğrencilerde meydana gelen ve öğretmenlerin belirtmiş oldukları öğrenme ürünlerinden üçüncüsü de *iletişimde özgüven kazanmadır* ($f= 46, \%17$). Öğretmenler, öğrencileri ile yaşamış oldukları etkileşimler sonucunda, örtük program kapsamında öğrencilerinin, öğretmenlerinin kendilerine verdiği değer ve önem ile öğretmenlerinin kendilerine karşı sınıfta davrandığına göre daha yakın ve samimi davrandığını öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bu bakımdan, öğrencilerin edindiği bu öğrenmeler ile öğretmenlerin Facebook'taki öğrenci paylaşımlarına verdikleri olumlu tepkilerin, sınıf içerisinde iletişim ile ilgili olarak öğrenciye özgüven kazandırdığı bulunmuştur. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Facebook'ta arkadaş olduğum öğrencilerin kendilerini bana daha yakın hissettiklerini hissediyorum. Zaten bunu da bir şekilde bana hissettiriyorlar.” (Ö1_Tuğba_15)

“Daha samimi bir ortam oluşuyor. Normalde sınıf ciddiyeti öğrenci ile aranızda etkileşim sorunu oluşturuyor. Öğrenciler Facebook'ta kendini daha rahat hissediyor.” (Ö2_Ramazan_22)

“Facebook'ta arkadaş olduğunuz öğrenciler size karşı daha samimi ve şeffaf olabiliyorlar, en çekingen öğrenciniz dahi sizinle rahat bir iletişim içinde olmanın mutluluğunu yaşıyorlar. Bu öğrencilerin bana karşı daha rahat ve özgüvenli olduklarını gördüm.” (Ö11_Tuncay_13)

Öğrencilerin öğretmenleri ile Facebook'ta gerçekleşen etkileşimleri sonucunda örtük program açısından öğrencilerde meydana gelen öğrenme ürünlerinin dördüncü sırasında *kural öğrenme* ($f=45, \%16$) gelmektedir. Öğretmenler, yapmış oldukları Facebook paylaşımlarından ve öğrenciler ile yaşamış oldukları etkileşimlerden, örtük program kapsamında, öğrencilerin sınıf ve okul içerisinde uymaları gereken kuralları, öğretmenlerinin sosyal medyada öğrencileriyle olan etkileşimlerindeki ve sınıf içerisinde öğrenci tutum ve davranışları ile ilgili olan beklentilerini, öğretmenlerin kurallarına uyan ve uymayan öğrencilere yönelik ödül ve yaptırımlarının neler olduğunu öğrendikleri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin, sosyal medyada öğretmenleri ile etkileşimleri sonucunda, sınıf ve okulda uymaları gereken kuralları,

paylaşımlarında öğretmenlerini etiketlememeleri gerektiğini, hem sosyal medyada hem de okul içerisindeki etkileşimlerde, öğretmenleriyle sevgi ve saygı çerçevesinde etkileşimler içerisinde bulunmaları gerektiğini, bu sınırların dışına çıkan öğrencileri öğretmenlerinin sosyal medyadaki arkadaşlık listelerinden çıkararak etkileşimlerini sonlandıracağını öğrendikleri bulunmuştur. Ayrıca öğretmenlerin kural ve beklentilerini yerine getiren öğrencilerin ödüllendirileceğini, uymayan öğrencilerin ise hem sosyal medyada hem de sınıf içerisinde uyarılacağını öğrendikleri ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Yazılı olmayan kurallarımız vardır. Öğrenciye sergilediğiniz tutum o kuralları belirler (Sevgi, saygı, ölçülü olma gibi).” (Ö9_Cemal_25)

“Öğrencilerin okul ve sınıf içerisinde uymaları gereken kurallar ile ilgili örnek olacak davranışları içeren video ve resimleri kesinlikle beğenirim. Bunların öğrencide bir öğrenme oluşturacağını düşünüyorum.” (Ö10_Mustafa_12)

“Sınavda başarı sağlayan öğrencilerimi ödül olarak kendi evime kahvaltıya davet ettim ve onlarla fotoğraf çekinerek Facebook ortamında paylaştım.” (Ö11_Tuncay_13)

“Öncelikle derste nasıl bir saygı- sevgi çerçevesi çizilmişse, sosyal medya da günlük yaşamdan farklı olmadığı için aynı davranışlar bekliyorum. Öğrencilerim paylaşımlarda bulunabilir ama bunu etiketleyerek yapamaz. Böylesi bir durumda uygun bir dille sınıf içerisinde dersle de bağlantı kurarak gerekli şekilde uyarırım.” (Ö13_Murat_13)

Öğrencilerin öğretmenleri ile Facebook'ta gerçekleşen etkileşimleri sonucunda örtük program açısından öğrencilerde meydana gelen ve öğretmenlerin belirtmiş oldukları öğrenme ürünlerinden beşincisi de *işleyişi öğrenmedir* ($f=32$, %12). Öğretmenler, yapmış oldukları Facebook paylaşımları ve öğrenciler ile yaşamış oldukları etkileşimler sonucunda, örtük program kapsamında öğrencilerinin; sınıf içerisinde öğretmenle konuşma biçimi, öğretmenin gözüne girme ve sınıf içerisinde kabul görme gibi davranışlar ile sınıf içi işleyiş ve sınavlar ile ilgili ipuçlarına yönelik öğrenmeler edindiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda öğrencilerin, öğretmenleri ile sosyal medya üzerinden etkileşimleri sonucunda öğretmenin gözüne girme, özenli olma, öğretmenlerinin dediğini yapma, yalakalık ve yaranmaya çalışma gibi davranışları

öğrendiği ve öğrencilerin sınıf içerisinde ön plana çıkmasını sağlayacak sınıf içi işleyiş ve sınavlara yönelik ipuçları edindikleri bulunmuştur. Ayrıca öğretmenler, sosyal medyada öğrencileri ile yaşamış oldukları etkileşimlerinde seviyenin korunamaması durumunda, öğrencilerde ciddiyetin azalacağını ve rahatlık, laubalilik ve laçkalık gibi istenmeyen davranışların da öğrenilebileceğini belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Sene başında dersine yeni girdiğim okulumuza yeni gelen öğrencilerime başarılı olmaları durumunda neler yapacağımı anlattığımda soyut ve inandırıcı gelmiyor. Fakat benim Facebook'ta geçmiş faaliyetlerimi incelediklerinde sınıfta kendileri hatırlatma gereği hissediyorlar.” (Ö2_Ramazan_22)

“Facebook'taki etkileşimlerimiz sonucunda bazı öğrenciler laçkalaşiyor, bazıları daha olumlu davranışlar sergiliyor, bazıları da göze girmeye çalışıyor.” (Ö8_Dürdane_15)

“Sınıf içerisinde öğrenci her zaman dersi kaynatmak için farklı yollar denemeye müsait bir yapıdadır. Öğretmen özelliklerini kullanarak öğrenciler dersi kaynatabilir. Öğretmene laubali davranışlar gösterebilir. Veya öğretmenle yaşadığı bir etkileşimi abartıp sınıfta diğerlerine karşı ön plana çıkmaya çalışabilir.” (Ö10_Mustafa_12)

Öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta gerçekleşen etkileşimleri sonucunda örtük program açısından öğrencilerde meydana gelen ve öğretmenlerin belirtmiş oldukları öğrenme ürünlerinden sonucusu ise *değer öğrenmedir* ($f=17$, %6). Öğretmenler, yapmış oldukları Facebook paylaşımlarından ve öğrenciler ile yaşamış oldukları etkileşimler sonucunda öğrencilerinin örtük program kapsamında değerlerle ilgili öğrenmeler edindiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda sosyal medyadaki etkileşimler yoluyla öğrencilerin, örtük program kapsamında, insanlara karşı saygılı olma, güvenilir olma (doğruluk, dürüstlük, sözünde durma) ve ayrımcılık yapmama gibi çeşitli toplumsal, milli, manevi ve evrensel değerleri edindikleri bulunmuştur. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

”Sınavda başarı sağlayan öğrencilerimi ödül olarak kendi evime kahvaltuya davet ettim ve onlarla fotoğraf çekinerek Facebook ortamında paylaştım. Bunun amacı öğrencilere başarılarından dolayı vaat ettiğimiz sözleri tutmamız gerektiğinin önemini göstermektir.” (Ö11_Tuncay_13)

“Facebook’ta farklı görüşlerde öğrencilerim var. Onlarla ortak noktalarda birleşmeye çalışıyorum. Öğrencilerin bunu fark edip, onların da başkalarının düşüncelerine saygılı olacağını ve ayrımcı paylaşımlar yapmayacaklarını düşünüyorum.” (Ö12_Nurhan_13)

“Özellikle manevi ve milli değerler üzerine paylaşımlarda bulunarak onların karakter eğitimine katkıda bulunmak istiyorum. Çocuklarda farkındalık oluşturduğunu düşünüyorum.” (Ö17_Muhammet_17)

4.3.2. Sosyal Medyada Gerçekleşen Öğrenmeler İle İlgili Öğrenci Görüşleri

Araştırmaya katılan ve sosyal medya üzerinden öğretmenleriyle etkileşimi olan öğrencilerin, gerçekleşen bu etkileşim sonucu örtük program açısından kendilerinde meydana gelen öğrenme ürünleri ile ilgili belirtmiş oldukları ifadelerinden elde edilen bulgular Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13. Sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimleri sonucu öğrencilerde meydana gelen öğrenme ürünleri ile ilgili öğrenci görüşleri

Öğrenme Ürünleri	f	n	Katılımcılar
Kısıtlanmayı öğrenme	96	25	T ₁ , T ₂ , T ₃ , T ₄ , T ₅ , T ₆ , T ₇ , T ₈ , T ₉ , T ₁₀ , T ₁₁ , T ₁₂ , T ₁₃ , T ₁₄ , T ₁₅ , T ₁₆ , T ₁₇ , T ₁₈ , T ₁₉ , T ₂₁ , T ₂₂ , T ₂₃ , T ₂₄ , T ₂₅ , T ₂₉
Öğretmeni tanıma	96	28	T ₁ , T ₂ , T ₃ , T ₄ , T ₅ , T ₆ , T ₇ , T ₈ , T ₉ , T ₁₀ , T ₁₁ , T ₁₂ , T ₁₃ , T ₁₄ , T ₁₅ , T ₁₆ , T ₁₇ , T ₁₈ , T ₁₉ , T ₂₀ , T ₂₁ , T ₂₂ , T ₂₃ , T ₂₄ , T ₂₅ , T ₂₇ , T ₂₈ , T ₂₉
İşleyişi öğrenme	67	19	T ₁ , T ₂ , T ₃ , T ₄ , T ₅ , T ₆ , T ₇ , T ₈ , T ₉ , T ₁₀ , T ₁₁ , T ₁₂ , T ₁₃ , T ₁₄ , T ₁₅ , T ₁₆ , T ₁₇ , T ₁₈ , T ₁₉
İletişimde özgüven kazanma	63	21	T ₁ , T ₂ , T ₃ , T ₄ , T ₅ , T ₆ , T ₈ , T ₉ , T ₁₂ , T ₁₃ , T ₁₄ , T ₁₅ , T ₁₆ , T ₁₇ , T ₁₈ , T ₁₉ , T ₂₀ , T ₂₁ , T ₂₂ , T ₂₄ , T ₂₅
Kural öğrenme	60	24	T ₁ , T ₂ , T ₄ , T ₅ , T ₆ , T ₇ , T ₈ , T ₉ , T ₁₀ , T ₁₁ , T ₁₂ , T ₁₃ , T ₁₄ , T ₁₅ , T ₁₆ , T ₁₇ , T ₁₈ , T ₁₉ , T ₂₀ , T ₂₁ , T ₂₂ , T ₂₃ , T ₂₄ , T ₂₈
Değer öğrenme	15	7	T ₁ , T ₂ , T ₅ , T ₇ , T ₉ , T ₁₂ , T ₁₈
Toplam	397	29	

Tablo13’te sosyal medya üzerinden öğretmenleriyle etkileşimi olan öğrencilerin, gerçekleşen bu etkileşim sonucu, örtük program açısından kendilerinde meydana gelen öğrenmeler ile ilgili belirtmiş oldukları ifadelerinden elde edilen öğrenme ürünleri yer almaktadır.

Öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook’ta gerçekleşen etkileşimleri sonucunda, örtük program açısından, kendilerinde meydana gelen öğrenme ürünlerinin (f=397)

başında *kısıtlanmayı öğrenme* ($f=96$, %24) gelmektedir. Öğrenciler, öğretmenleri ile yaşamış oldukları iletişimlerden, Facebook'ta yapmış oldukları beğeni, yorum ve paylaşımlarına öğretmenlerinin göstermiş oldukları tepkilerinden ve öğrencilerin Facebook'ta kendi aralarında gerçekleşen etkileşimlerine yapılan öğretmen müdahalelerinden, öğretmenleriyle ilgili bazı öğrenmeler edindiklerini belirtmişlerdir. Buna göre öğrenciler, kendi arkadaşları ile dahi olsa öğretmenlerinin de görebildiği etkileşimlerinde, tutum ve davranış bakımından daha dikkatli olmaları gerektiğini, kız-erkek ilişkileri ve siyaset ile ilgili paylaşımların yaşları açısından uygun olmadığını ve bu tarz paylaşımları yapmamaları gerektiğini ve her istedikleri paylaşımları yapmamaları gerektiğini öğrendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin, öğretmenlerinin görüş ve düşünceleri ile çelişmedikleri paylaşımlarda desteklendiği, öğretmenlerinin görüş ve düşünceleri ile çelişen paylaşımlarında ise öğretmenleri tarafından yönlendirilmeye maruz kaldıkları, ikilemde kaldıkları durumlarda ise öğretmenlerinin dediğini doğru kabul etmeyi ve öğretmenlerine itaat etmeyi öğrendikleri bulunmuştur. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Öğrenci öğretmen ilişkisinde öğretmen de öğrenci de birbirini tanımıştır. Nelerden hoşlanıp hoşlanmayacağını bilir. Herkes kendini bir süre sonra frenliyor.” (T1_Pelin_8)

“Facebook'ta öğretmenlerimizle arkadaş olduğumuz için kafamıza göre paylaşımlar yapamıyoruz. Bence bizim için iyi bir şey. Çünkü argo kelimeler kullanmak iyi bir davranış olmadığı için kızgın surat işareti koyar ve bize etkisi olur ve yorumlarımızı ona göre atarız.” (T9_Berkay_7)

“Siyaset ile ilgili, argo ve küfür ile ilgili paylaşımlar yaptığımızda hocaların tepkileri kızgın oluyor. “ (T14_Yaren_6)

“Kısıtlanmış gibi düşünüyorum çünkü küfrederseniz veya argo konuşursanız hocanın gözünden düşecek, okuldan soğuyacağız. Görüp te güldüğümüz argo kelime içeren paylaşımları beğenemiyoruz.” (T18_Yusuf_6)

Öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta gerçekleşen etkileşimleri sonucunda, örtük program açısından, kendilerinde meydana gelen öğrenme ürünlerinin ikinci sırasında *öğretmeni tanıma* ($f=96$, %24) gelmektedir. Öğrenciler, öğretmenleri ile

yaşamış oldukları etkileşimlerden, öğretmenlerinin kişisel Facebook sayfalarındaki paylaşımlarından ve öğretmenlerinin başka kişilerle olan etkileşimlerinden, öğretmenleriyle ilgili bazı öğrenmeler edindiklerini belirtmişlerdir. Buna göre öğrenciler; öğretmenlerinin kişisel özelliklerini, sosyal medyada öğrencilerle etkileşime girme konusundaki önyargılarını, öğrenciye yönelik tutum ve davranışlarını, öğretmenlerinin çeşitli konulardaki eğilimlerini öğrendiklerini ve ayrıca tüm bu etkileşimler sonucunda öğretmenlerine yönelik bazı önyargılar da edindiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda öğrencilerin; öğretmenlerinin kişisel özelliklerini, aile ve arkadaş çevresini, siyasi, dini ve güncel konulardaki fikirlerini, öğrenciye yönelik tutum ve davranışlarını öğrendikleri, ayrıca öğrencilerin, öğretmenlerinin önyargılı olarak sadece belli özellikteki (terbiyeli, çalışkan, suiistimal etmeyen, güven veren) öğrencileri arkadaş listelerine eklediklerini ve etkileşimde bulduklarını, belli özellikte olan öğrenciler ile ise (tembel, öğretmenin kurallarına uymayan, sorun çıkaran ve güven vermeyen öğrencilerle) etkileşimi tercih etmediklerini öğrendikleri bulunmuştur. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Öğretmenlerimiz genelde doğum günlerini söylemiyorlar. Bunu öğrenebiliyoruz ve ilgi alanları, dinlediği şarkılar, sevdiği ünlüler ve ailesi hakkında birçok bilgiyi öğrenebiliyoruz. Sevmediğimiz özelliklerini gördüğümüz zaman soğuyabiliyoruz.” (T2_Kifayet_8)

“Öğretmen sakın, sessiz, dersine çalışan, okul/sınıf kurallarına uyan kişiler ile arkadaş olmuştur. Tembel, kurallara uymayan, ortalığa zarar veren kişiler ile öğretmen neden arkadaş olsun ki!” (T8_Yaren_7)

“Facebook üzerindeki etkileşimin de davranışları normal herkese nasıl davranıyorsa bizlere de öyle davranır, sevgiyle davranıyor mesela sınıfa girerken şaka yaparak bizi kırmayarak yaklaşıyor” (T12_Erdem_6)

“Sorun çıkarmayan öğrencilere like atıp isteği onlar yollarlar ama uymayanlar istek attığında kabul etmezler. Okulda ona kötü bir tavır sergiler.” (T16_Akif_6)

Öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta gerçekleşen etkileşimleri sonucunda, örtük program açısından kendilerinde meydana gelen öğrenme ürünlerinin üçüncü

sırasında ise *işleyişi öğrenme* ($f=67, \%17$) gelmektedir. Öğrenciler, öğretmenlerinin yapmış oldukları Facebook paylaşımlarından ve öğretmenleri ile yaşamış oldukları etkileşimlerden bazı öğrenmeler edindiklerini belirtmişlerdir. Buna göre öğrencilerin; sınıf içerisinde öğretmenle konuşma biçimi, öğretmenin gözüne girme ve sınıf içerisinde kabul görme gibi davranışlar ile sınavlar ve öğretmenin sınıf içi işleyişi ile ilgili ipuçlarına yönelik öğrenmeler edindiği bulunmuştur. Bu bağlamda öğrencilerin, öğretmeni ile sosyal medya üzerinden etkileşimi sonucunda sınıf içerisinde özenli olma, öğretmenin dediğini yapma, öğretmenin hoşuna giden şeyleri yapma ve yalakalık gibi bazı davranışları öğrendiği, öğretmenlerin Facebook hesaplarından ve öğretmenleri ile etkileşimleri sonucunda ise sınavlar ve öğretmenin sınıf içi işleyişi ile ilgili ipuçları edindikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenlerin sosyal medyada öğrencileri ile genel olarak seviyeli bir iletişim tercih ettikleri, öğrencileri ile iletişimlerinde seviyenin korunamaması durumunda ise öğrencilerin sınıf içerisindeki ciddiyetinin de azaldığı ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Genellikle Facebook’ta öğretmenlerimizle seviyeli, hoş ve samimi bir dille konuşuyoruz. Facebook’taki etkileşimlerimiz derslerimize katkı sağlıyor bana kalırsa mesela örnek vermek gerekirse ben öğretmenler ile konuştuğum zaman sınav konularını soruyorum sınavda da o soru çıktığı zaman bana baya faydası oluyor. Ancak bazı öğrenciler Facebook’a bakarak sınıfta öğretmene karşı civıklık yapabiliyorlar. Bazen de bunu öğrenciler yalakalık için kullanıyorlar.” (T1_Pelin_8)

“Öğretmenlerimize istediğimiz zaman soru sorabiliyoruz, yazılı tarihleri ve derslerle ilgili çeşitli bilgiler alabiliyoruz. Ayrıca öğretmenlerimizin bizim için paylaşımlarında bizim için dua etmeleri beni etkiledi ve dedim ki onlar bizim için böyle çırpınırken ben niye kendim için daha fazla çırpınmayayım diye düşünüp derslerde daha dikkatli davranıp ödevleri eksiksiz getirmeye uğraştım.” (T5_Emine_8)

“Facebook’ta arkadaş olmamız bizim için iyi olur aslında. Hocanın gözünden düşeceğim korkusuyla küfürü bırakırız bu da olumlu bir şey.” (T15_Nurullah_6)

Öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta gerçekleşen etkileşimleri sonucunda, örtük program açısından kendilerinde meydana gelen öğrenme ürünlerinin dördüncü sırasında *iletişimde özgüven kazanma* ($f=63$, %16) gelmektedir. Öğrencilerin, öğretmenleri ile yaşamış oldukları etkileşimler sonucunda örtük program kapsamında, kendilerine verilen değer ve önemi ve öğretmenlerinin kendilerine karşı sınıftakine göre daha yakın ve samimi davrandığını öğrendikleri bulunmuştur. Ayrıca öğretmenlerin, öğrencilerinin Facebook'taki paylaşımlarına verdikleri olumlu tepkilerin sınıf içerisinde iletişim ile ilgili olarak öğrenciye özgüven kazandırdığı ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Öğretmenimizi daha iyi tanımamızı sağladığı için mesela aynı ilgi alanlarımızın olduğunu gördüğümüz zaman daha yakın hissetmeye başlıyoruz. Genel olarak onların aslında her ne kadar ciddi dursalar da bizim gibi özellikleri olduklarını fark ettiğimiz için daha yakın hiss ediyoruz.” (T2_Kifayet_8)

“Öğretmenimle Facebook'ta arkadaş olmamın olumlu etkisi oldu. Okulda olan olaylar hakkında bilgi sahibi olabiliyoruz. Hocalarla daha sık iletişime geçebiliyoruz utanmadan sıkılmadan.” (T6_Şeyma_7)

“Okulda Facebook üzerinden şaka atmosferi oluşur. Bizimle daha çok ilgilenirler. Öğrenci-öğretmen ilişkisi çok iyi oldu, bazı hocaların Facebook'u olmadığından fazla yanlarına gitmiyoruz.” (T16_Akif_6)

Öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta gerçekleşen etkileşimleri sonucunda, örtük program açısından kendilerinde meydana gelen öğrenme ürünlerinin beşinci sırasında *kural öğrenme* ($f=60$, %15) gelmektedir. Öğrencilerin, öğretmenlerinin yapmış oldukları Facebook paylaşımlarından ve öğretmenleri ile yaşamış oldukları etkileşimlerinden, örtük program kapsamında, sınıf ve okul içerisinde uymaları gereken kuralları, öğretmenlerin sosyal medyada öğrencilerle etkileşimlerindeki sergilemiş oldukları kurallarını, kendi aralarındaki etkileşimlerinde dikkat etmeleri gereken kuralları, öğretmenlerin kurallarına uymayan öğrencilere yönelik yaptırımlarının neler olduğunu öğrendikleri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin, sınıf ve okul içerisinde uymaları gereken kuralları, sosyal medyada öğretmenleri olan etkileşimlerinin sevgi ve saygı sınırları çerçevesinde olması gerektiğini, kendi

aralarındaki etkileşimlerinde de bu sınırları korumaları gerektiğini öğrendikleri bulunmuştur. Ayrıca öğrenciler, öğretmenlerinin kurallarına uymayan öğrencilerin öğretmenleri tarafından öncelikle sosyal medyadaki arkadaşlık listelerinden çıkarılarak öğretmenleri ile etkileşimlerinin sonlanacağını ve hem sosyal medyada hem de sınıf içerisinde uyarılacaklarını öğrendiklerini belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Sınıf içinde davranışlarımızda etkisi olur çünkü öğretmenimiz öğrencilerin kötü davranışları ile ilgili bir şey paylaştığında bizim o davranışları yapmamamız gerektiğini düşünürüm bu yüzden de davranışlarıma etkisi olur.” (T4_Pakize_8)

“Öğretmenlerimizin bize verdiği öğütler, nasihatlerden sınıf direk etkilenir. Bir sınıfta Facebook'u olan kişiler bu öğütleri alır ve sınıfa yayar. Bu şekilde bizim davranışlarımız olumlu yönde etkilenir, hareketlerimize tavırlarımıza dikkat ederiz.” (T8_Yaren_7)

“Öğretmenimizin kuralları en başta okulda olduğu gibi küfür kesinlikle yasaktır. Öğretmenimiz kurallara uymayan öğrencileri engelleyebilir. İfade bırakıp uyarabilir. Bizi gördüğünde kızabilir.” (T20_Ali_6)

“Öğretmenin kurallarının dışına çıkarsak veya toplumun görüşlerine saygısız ve cıvık davranırsak bizlerden soğur, iletişimi keser, artık bizimle sıcakkanlı davranmaz bir sonraki yanlışımda göstermediği sertliği gösterir ve belki de şiddet uygular (öğretmenden öğretmene değişebilir şiddet konusu kimi sabırlıdır kimi sinirini hemen gösterir.)” (T18_Yusuf_6)

Öğrencilerin, öğretmenleri ile Facebook'ta gerçekleşen etkileşimleri sonucunda, örtük program açısından kendilerinde meydana gelen öğrenme ürünlerinden sonuncusu ise *değer öğrenmedir* ($f=15$, %4). Öğrenciler, öğretmenlerinin yapmış oldukları Facebook paylaşımlarından ve öğretmenleri ile yaşamış oldukları etkileşimlerinden, kendilerinin bazı öğrenmeler edindiklerini belirtmişlerdir. Buna göre öğretmen-öğrenci arasında gerçekleşen bu etkileşimler sonucunda, örtük program kapsamında, öğrencilerin değerlerle ilgili öğrenmeler edindikleri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin sorumluluk sahibi olma, saygılı olma, güvenilir olma (doğruluk, dürüstlük,

sözünde durma) ve toplumsal ahlak ve görgü kurallarına uymanın yanı sıra birçok manevi, toplumsal ve evrensel değerleri de edinebilecekleri ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Öğretmenlerimle etkileşimlerimiz, herkesin fikrine saygı duymamızın gerekliliğini öğrenmemizi sağlıyor ve başkalarının fikirlerine ve görüşlerine daha olumlu bakmamıza yardımcı oluyor.” (T2_Kifayet_8)

“Her doğrunun her yerde söylenmeyeceğini, bazı şeylerin gizli kalması gerektiğini öğrendim.” (T9_Berkay_7)

“Dinimizin istemediği şeyleri kendi profilinde paylaşıp bizim görmemizi istediğini ve bu konularda daha dikkatli olmamız gerektiğini anladım.” (T12_Erdem_6)

“Saygılı, ibadetini yapan biri olmayı ve nasıl durumlarda nasıl konuşmamız gerektiğini öğreniyorum.” (T18_Yusuf_6)

4.3.3. Öğretmenlerin Sosyal Medya Hesaplarından Elde Edilen Örnek Paylaşımlarla İlgili Öğrenci Görüşleri

Araştırmaya katılan ve sosyal medya üzerinden öğretmenleriyle etkileşimi olan öğrencilerin, öğretmenlerinin Facebook hesaplarının doküman incelenmesi sonucu elde edilen paylaşımlarına, yazılı olarak vermiş oldukları cevaplardan, örtük program kapsamında öğrencilerin algıladıkları mesajlarla ilgili elde edilen bulgular (bkz. Ek C) doğrultusunda oluşturulan sıklık tablosu aşağıda Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14. Doküman incelemesinden elde edilen örnek öğretmen paylaşımlarının içerdiği mesajlarla ilgili öğrenci görüşleri

Öğrenme Ürünleri	f	n	Katılımcılar
Değer öğrenme	150	14	T ₂ , T ₄ , T ₆ , T ₇ , T ₈ , T ₉ , T ₁₁ , T ₁₂ , T ₁₃ , T ₁₄ , T ₁₆ , T ₁₇ , T ₁₉ , T ₂₀
Öğretmeni tanıma	85	13	T ₂ , T ₄ , T ₆ , T ₇ , T ₈ , T ₉ , T ₁₁ , T ₁₂ , T ₁₃ , T ₁₄ , T ₁₆ , T ₁₉ , T ₂₀
Kural öğrenme	62	14	T ₂ , T ₄ , T ₆ , T ₇ , T ₈ , T ₉ , T ₁₁ , T ₁₂ , T ₁₃ , T ₁₄ , T ₁₆ , T ₁₇ , T ₁₉ , T ₂₀
Kısıtlanmayı öğrenme	14	13	T ₂ , T ₄ , T ₆ , T ₇ , T ₈ , T ₉ , T ₁₁ , T ₁₂ , T ₁₃ , T ₁₄ , T ₁₇ , T ₁₉ , T ₂₀
İşleyişi öğrenme	6	4	T ₆ , T ₇ , T ₁₃ , T ₁₇
Toplam	317	14	

Tablo 14’te öğretmenlerin sosyal medya hesaplarının doküman incelemesi sonucunda elde edilen paylaşımlarına, öğrencilerin yazılı olarak vermiş oldukları ifadelerinden örtük program kapsamında öğrencilerin algıladıkları mesajlarla ilgili elde edilen bulgular yer almaktadır.

Öğrencilerin, doküman incelemesi sonucu elde edilen örnek öğretmen paylaşımlarının içerdiği mesajlarla ilgili görüşleri ($f=317$) örtük program açısından değerlendirildiğinde, bunların başında *değer öğrenmeye* ($f=150$, %47) yönelik mesajlar gelmektedir. Buna göre öğrenciler, öğretmenlerinin yapmış oldukları örnek paylaşımların, toplumsal ($f=43$), manevi ($f=65$) ve evrensel ($f=42$) değerlere yönelik mesajlar içerdiğini yorumlamışlardır. Bu bağlamda öğrencilerin, öğretmenlerinin

paylaşımlarından manevi değerler kapsamında vefalı olma, ahlaklı olma, tutumlu olma, israf yapmama, adaletli olma, sorumluluk sahibi olma ve güvenilir olma, toplumsal değerler kapsamında saygılı olma, dostluk ve arkadaşlık, barış ve kardeşlik ve vatan sevgisi, evrensel değerler kapsamında çevreye ve insanlara karşı duyarlı olma, toplumumuzda erkeklere pozitif ayrımcılık yapıldığı ancak kadın ve erkeğin eşit olması gerektiği gibi değerleri edinebilecekleri ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Atık yağların lavaboya dökülmemesi gerektiğini, bu konuda duyarlı olunması gerektiğini öğrendim.” (T2_Kifayet_8)

“İnsanların, başkalarının haklarına saygılı olmak çok önemli bir sorumluluktur.” (T6_Şeyma_7)

“Dünyada erkeklerin kadınlardan üstün gibi gözüktüğünü ama üstün olmadığını anladım. Çünkü kadın erkek eşitliği vardır.” (T9_Berkay_7)

“İsraflı davranmamamız gerektiğini öğrendim.” (T16_Akif_6)

“Biz yerlere çöp attıkça yeni bir dünya oluşuyor. Çevremizi kirletmemeliyiz.” (T19_Burak_6)

“Vatanımızı sevmemiz gerektiğini anlıyorum.” (T20_Ali_6)

Öğrencilerin, doküman incelemesi sonucu elde edilen örnek öğretmen paylaşımlarının içerdiği mesajlarla ilgili görüşleri örtük program açısından değerlendirildiğinde, ikinci sırasında *öğretmeni tanımaya* ($f=85$, %27) ilişkin mesajlar gelmektedir. Buna göre öğrenciler, öğretmenlerinin yapmış oldukları örnek paylaşımların, öğretmenlerin kişisel özellikleri, eğilimleri ve önyargıları ile ilgili mesajlar içerdiğini yorumlamışlardır. Bu bağlamda öğrencilerin örtük program açısından, öğretmenlerinin kişisel özelliklerini, siyasi ve dini konulardaki eğilimlerini, öğrenci ve veli özellikleri ile ilgili önyargılarını ve öğrenciye yönelik tutum ve davranışlarını öğrenebilecekleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenlerin yapmış oldukları bazı paylaşımlardan öğrencilerin öğretmene yönelik olumsuz tutum edinebilecekleri de bulunmuştur. Bu bağlamda öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf içerisindeki söylemleri

ile uygulamaları arasındaki tutarsızlıklarını da öğrenebilecekleri ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“..... Partisini tutmadığını anlıyorum.” (T8_Yaren_7)

“Doğum gününü ne zaman olduğunu öğrendim.” (T9_Berkay_7)

“Hocamız çok oyun oynuyor. Sonra da bize kızıyor.” (T11_Ebrar_6)

“Hocanın köşe yazarı olduğunu öğrendim.” (T13_Selcen_6)

“Hocanın evinde dine önem verilmektedir. Bize örnek olmak için bu paylaşımı yapmıştır.” (T17_Deniz_6)

Öğrencilerin, doküman incelemesi sonucu elde edilen örnek öğretmen paylaşımlarının içerdiği mesajlarla ilgili görüşleri örtük program açısından değerlendirildiğinde, üçüncü sırasında *kural öğrenmeye* ($f=62$, %20) ilişkin mesajlar gelmektedir. Buna göre öğrenciler, öğretmenlerinin yapmış oldukları örnek paylaşımların, sınıf ve okul içerisinde uymaları gereken kurallar ve öğrenci davranışları ile ilgili öğretmen beklentileri ile ilgili mesajlar içerdiğini yorumlamışlardır. Bu bağlamda öğrencilerin örtük program açısından, saç uzatmama, saçların toplanması, okula gelirken makyaj yapılmaması, giyim kuşama dikkat edilmesi gibi sınıf ve okul içerisinde uymaları gereken kuralları ve öğrencilerin derse önem göstermesi, planlı olunması, iyi bir öğrenci olunması ve sosyal medyadaki öğretmen paylaşımlarının beğenilmesi gibi öğretmenin öğrenci davranışları ile ilgili beklentilerini ve öğretmenin hangi davranışlara ödül veya yaptırım uygulayacağını öğrenilmesi gibi örtük program kapsamında öğrenmeler edinebilecekleri ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Hocamızın öğrencilerin çok fazla makyaj yaptığını düşündüğünü ve okulda makyaj yapılmaması gerektiğini anlıyorum.” (T2_Kifayet_8)

“Öğrencilerin okul zamanında ders çalışmak yerine Facebook’a giriyor, tatilde ise hiç girmediklerini söylüyor. Ben bundan hocamızın buna sitem ettiğini düşünüyorum.” (T6_Şeyma_7)

“Saçımızı uzatmamalıyız, Okula gelirken saçımızı toplamalıyız.”
(T13_Selcen_6)

“Öyle pantolon giymememiz gerektiğini ve giyimimize dikkat etmemiz gerektiğini anlıyorum.” (T14_Yaren_6)

“Öğrencilerine ilgi gösterdiğini, başarıya önem verdiğini ve başarılarını kutladığını görüyorum.” (T12_Erdem_6)

Öğrencilerin, doküman incelemesi sonucu elde edilen örnek öğretmen paylaşımlarının içerdiği mesajlarla ilgili görüşleri örtük program açısından değerlendirildiğinde, bu mesajların dördüncü sırasında ise *kısıtlanmayı öğrenme* ($f=14$, %4) gelmektedir. Buna göre öğrenciler, öğretmenlerinin yapmış oldukları örnek paylaşımların, siyasi paylaşımlar yapılmaması gerektiği ve siyaset açısından yaşlarının henüz küçük olduğu ile ilgili mesajlar içerdiğini yorumlamışlardır. Bu bağlamda öğrencilerin örtük program açısından, siyasi konularda taraf tutmamaları gerektiğini ve siyaset için yaşlarının henüz küçük olduğunu ve bu yüzden siyaset ile ilgili beğeni, paylaşım ve yorum yapmamaları gerektiğini öğrenecekleri ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Öğrencilerin siyasi partiler hakkında yorum yapmak için yaşının küçük olduğunu anlıyorum.” (T4_Pakize_8)

“Çocukların siyasete karışması için yaşları daha çok küçüktü.”
(T6_Şeyma_7)

“Siyaseti küçük yaşta yapmamalıyız.” (T7_Nisa_7)

“Siyasi partilere şuan yaşımızın yetmediğini, o yüzden yorum yapmamamız gerektiğini anladım.” (T12_Erdem_6)

“Küçük yaşta siyasete karışmamalıyız.” (T20_Ali_6)

Öğrencilerin, doküman incelemesi sonucu elde edilen örnek öğretmen paylaşımlarının içerdiği mesajlarla ilgili görüşleri örtük program açısından değerlendirildiğinde, bu mesajların son sırasında ise *işleyişi öğrenme* ($f=6$, %2)

gelmektedir. Buna göre öğrenciler, öğretmenlerinin yapmış oldukları örnek paylaşımların, sınıf içerisinde ön plana çıkma ve kabul görmeyi sağlayabilecek tutum ve davranışlarla ilgili mesajlar içerdiğini yorumlamışlardır. Bu bağlamda öğrencilerin, öğretmenlerin paylaşımlarından örtük program açısından, öğretmenin gözüne girme, özenli olma ve sınıf içerisinde kabul görmeye yönelik yapılması gereken davranışları öğrendikleri ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Öğretmenin bu modeli beğenmesi ve bizim de yaptığımız zaman öğretmenin gözüne girebiliriz, hoşuna da gidebilir.” (T7_Nisa_7)

“Öğrencilerin öğretmene önem vermesini istediğini anlıyorum. Bizim de önem vermemizi istiyor.” (T13_Selcen_6)

“Bazı öğrencilerin hocalarının gözüne girmek için okul zamanı onların gönderilerine beğeni ve yorum yaptıklarını anladım.” (T17_Deniz_6)

Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimleri sonucunda öğrencilerde meydana gelen, örtük program kapsamındaki öğrenmeleri ortaya çıkarmak amacıyla öğretmenlerle ve öğrencilerle yapılan görüşmeler ve doküman incelemeleri sonucunda, örtük program kapsamında, *öğrencilerin sosyal medyada istedikleri paylaşımları yapamayıp, beğenemedikleri, bazı paylaşımlar yapmalarına öğretmenlerinin müsaade etmeyerek kısıtlanmayı öğrendikleri ortaya çıkmıştır.* Bu bulguya paralel olarak Akkoyunlu vd. (2015) de öğrencilerin öğretmenleriyle sosyal medyada etkileşim içerisinde bulunmasının, öğrencilerin kendi hesaplarında rahat paylaşım yapmaları önünde bir engel olduğunu ve bundan dolayı öğrencilerin kısıtlanmayı öğrendiklerini belirtmiştir. Ayrıca öğrencilerin öğretmenleri ile etkileşimlerinde kendi görüşlerinden vazgeçerek öğretmenlerinin görüşlerini benimsedikleri ve yapılan etkileşimlerde itaate yöneldikleri de görülmüştür. Adıay (2012) da öğrencilerin öğretmenleri ile etkileşimlerinde bu şekilde davranarak kendi görüşlerini değersiz görüp öğretmenin görüşlerini benimsediklerini belirtmiştir.

Öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri etkileşimler sonucu örtük program kapsamında, *öğretmenlerin kişisel özellikleri, önyargıları, öğrenciye yönelik tutum ve davranışları, öğretmenlerin çeşitli konulardaki eğilim ve fikirleri gibi konularda öğretmeni tanımaya yönelik öğrenmeler edindikleri ortaya*

çıkıştır. Öğrencilerin, öğretmenleriyle ilgili sosyal medyadan edindikleri öğrenmelerin, öğrenciler açısından keyif veren bir durum olduğu (Atkins, 2010), öğretmenlere yönelik tutumlarına olumlu bir etkisinin olduğu ve öğrencilerin, öğretmenlerinin kişisel bilgileri, arkadaşları ve ilgileri ile ilgili edindikleri bilgilerin öğrencinin duyuşsal öğrenmeler, sınıf iklimi ve motivasyonuna da önemli katkılar sağladığı görülmektedir (Munoz ve Towner, 2009). Tuncel (2008) de öğretmenle etkileşimler sonucunda öğrencilerin öğretmenle ilgili örtük program kapsamındaki öğrenmelerinin öğretmene yönelik tutumlarına olumlu etkiler oluşturduğunu belirtmektedir. Bunlara ek olarak Selwyn (2009), sosyal medyadan öğrencinin öğretmenle ilgili edindiği bilgilerin her zaman olumlu olamayabileceğini bazı durumlarda öğrencinin öğretmenleriyle ilgili yetersizlikler öğreneceğini ve önyargılar edineceğini belirtmektedir.

Öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri etkileşimler sonucu örtük program kapsamında, *öğretmenlerin öğrencilerine samimi ve yakın davranmalarının ve öğrenci paylaşımlarına yapmış olduğu beğeni ve yorumlarının öğrencilerin sınıf içerisindeki ve dışındaki iletişimleriyle ilgili özgüvenlerini artırdığı ortaya çıkmıştır.* Bu bulguya paralel olarak Kamnoetsin (2014), sosyal medyadaki öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin öğrencinin stresini azalttığını ve kendine olan güvenini artırdığını belirtmiştir. Ayrıca sosyal medya, öğrencilerin öğretmenlerinden gelen sık ve uygun dönütler sayesinde öğrencinin sınıf içi ve dışı iletişim becerisine de olumlu katkılar sağlamaktadır (Ha ve Shin, 2009; Hassan ve Landani, 2015; Kuzu, 2014; Menteşe, 2013). Tuncel (2008) ise öğrencilerin, öğretmenlerinin kendi düşüncelerine önem ve değer vermediklerini öğrenmelerinin öğrencilerin sınıf içi iletişimlerine ve katılımına olumsuz etkilerinin olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri etkileşimler sonucu örtük program kapsamında *kurallar öğrendikleri ortaya çıkmıştır.* Buna göre öğrencilerin okul, sınıf ve öğretmenlerinin kuralları ile ilgili öğrenmeler edindikleri ortaya çıkmıştır. Bu bulgulara paralel olarak literatürde öğrencilerin okul içi ve dışında öğretmenleriyle yaşadıkları etkileşimlerden, öğretmenlerin beklentilerinin karşılanmadığı durumlarda kendilerini uyarabileceğini, kendilerine kızabileceğini, bağırabileceğini ve ceza verebileceğini öğrendikleri (Adıay, 2011) ve öğretmenin, okulun ve sınıfın kurallarını öğrendikleri (Adıay, 2011; Veznedaroğlu, 2007; Yüksel, 2004a) belirtilmektedir.

Öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri etkileşimler sonucu örtük program kapsamında, *sınıf içi işleyişe yönelik öğrenmeler edindikleri ortaya çıkmıştır*. Buna göre öğrencilerin sınıf içi öğretmenle konuşma biçimi, göze girme, kabul görme, özenli olma, yararlanmaya çalışma gibi davranışları ve öğretmenin işleyişi ve sınavlara yönelik ipuçları ile ilgili öğrenmeler edindikleri ortaya çıkmıştır. Bu bulgulara paralel olarak Adıay (2011), öğrencilerin bildiklerini göstermek ve öğretmenin gözüne girmeyi amaçlamalarından kaynaklanan ve resmi programlarda belirtilmeyen bu davranışları sergilediklerini belirtmiştir. İşleyişle ilgili öğrenmeler öğrencilerin sınıf içi katılımına olumlu bir şekilde etki etmektedir (Eugenia ve Wong, 2013; Hurt, vd, 2012; Lane ve Lewis, 2013; Smith, 2015). Ayrıca öğrencilerin sosyal medyadaki rahatlığı sınıf ortamına da taşıyabilecekleri belirtilmektedir (Akkoyunlu vd., 2015).

Öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri etkileşimler sonucu örtük program kapsamında, *değerlere yönelik öğrenmeler edindikleri ortaya çıkmıştır*. Öğrencilerin okul dışı yaşamış oldukları etkileşimler, öğrencilerin okul içerisindeki etkileşimlerine göre örtük program açısından daha fazla öğrenmeler edinmesini sağlamaktadır (Kuş, 2008). Buna göre öğrencilerin, toplumsal, ahlaki, manevi, milli ve evrensel değerlerle ilgili öğrenmeler edindikleri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin resmi program dışında öğrenmiş oldukları kazanımlar, manevi değerler ve sosyal beceriler örtük program kapsamında ele alınmaktadır (Akbulut, 2011; Sarı, 2007; Serhatlıoğlu, 2012). Bu bağlamda araştırmadan elde edilen bulguların, literatürde yer alan bulgularla tutarlılık gösterdiği ortaya çıkmıştır.

4.4. Araştırmanın Nicel Boyutunun Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın nicel boyutunun birinci alt problemi; “*Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin amaçlarına ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı nasıldır?*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme cevap bulabilmek amacıyla öğrencilerden alınan veriler doğrultusunda elde edilen bilgiler Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin öğretmenleriyle Facebook'ta etkileşim kurma nedenleriyle ilgili betimsel istatistikler

Etkileşim Kurma Amaçları	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1.Öğretmenlerimden okul ve derslerle ilgili (ödev, sınav tarihleri, sınav sonuçları, tatil günleri vb.) bilgi almak için	279	13,6	324	15,8	375	18,3	606	29,6	462	22,6	2046	100
2.Öğretmenlerimle aramızda daha yakın bir bağ kurmak için	213	10,4	399	19,5	413	20,2	606	29,6	415	20,3	2046	100
3.Derste anlamadığım ya da takıldığım konularla ilgili sorular sormak için	202	9,9	359	17,5	398	19,5	641	31,3	446	21,8	2046	100
4.Öğretmenlerimi daha iyi tanıyabilmek için	185	9,0	358	17,5	373	18,2	672	32,8	458	22,4	2046	100
5.Okulda yaşadığım sorunları iletmek ve öğretmenimden çözüm bulmasını istemek için	292	14,3	414	20,2	451	22	523	25,6	366	17,9	2046	100
6.Öğretmenimden yüz yüze isteyemeyeceğim bazı şeyleri (not, izin, sınavla ilgili ipucu vb.) daha rahat istemek için	465	22,7	359	17,5	350	17,1	456	22,3	416	20,3	2046	100

Tablo 15'ten elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin öğretmenleri ile Facebook'ta etkileşim kurma amaçlarıyla ilgili olarak “Öğretmenlerimden okul ve derslerle ilgili (ödev, sınav tarihleri, sınav sonuçları, tatil günleri vb.) bilgi almak için” ifadesine cevap veren 2046 öğrencinin 279'u (%13,6) kesinlikle katılmıyorum, 324'ü (%15,8) katılmıyorum, 375'i (%18,3) kısmen katılıyorum, 606'sı (%29,6) katılıyorum ve 462'si (%22,6) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.

“Öğretmenlerimle aramızda daha yakın bir bağ kurmak için” ifadesine cevap veren 2046 öğrencinin 213'ü (%10,4) kesinlikle katılmıyorum, 399'u (%19,5) katılmıyorum, 413'ü (%20,2) kısmen katılıyorum, 606'sı (%29,6) katılıyorum ve 415'i (%20,3) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.

“Derste anlamadığım ya da takıldığım konularla ilgili sorular sormak için” ifadesine cevap veren 2046 öğrencinin 202'si (%9,9) kesinlikle katılmıyorum, 359'u (%17,5) katılmıyorum, 398'i (%19,5) kısmen katılıyorum, 641'i (%31,3) katılıyorum ve 446'sı (21,8) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.

“Öğretmenlerimi daha iyi tanıyabilmek için” ifadesine cevap veren 2046 öğrencinin 185'i (%9,0) kesinlikle katılmıyorum, 358'i (%17,5) katılmıyorum, 373'ü (%18,2) kısmen katılıyorum, 672'si (%32,8) katılıyorum ve 458'i (%22,4) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.

“Okulda yaşadığım sorunları iletmek ve öğretmenimden çözüm bulmasını istemek için” ifadesine cevap veren 2046 öğrencinin 292'si (%14,3) kesinlikle katılmıyorum, 414'ü (%20,2) katılmıyorum, 451'i (%22) kısmen katılıyorum, 523'ü (%25,6) katılıyorum ve 366'sı (%17,9) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.

“Öğretmenimden yüz yüze isteyemeyeceğim bazı şeyleri (not, izin, sınavla ilgili ipucu vb.) daha rahat istemek için” ifadesine cevap veren 2046 öğrencinin 465'i (%22,7) kesinlikle katılmıyorum, 359'u (%17,5) katılmıyorum, 350'si (%17,1) kısmen katılıyorum, 456'sı (%22,3) katılıyorum ve 416'sı (%20,3) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.

Bu bilgiler doğrultusunda araştırmaya katılan 2046 öğrencinin sosyal medyada öğretmenleri ile etkileşim kurma amaçları ile ilgili olarak katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum düzeyinde verdiği cevaplar dikkate alındığında; öğrencilerin daha çok, “Öğretmenlerimi daha iyi tanıyabilmek için” (%55,2), “Derste anlamadığım ya da

takıldığım konularla ilgili sorular sormak için” (%53,1), “Öğretmenlerimden okul ve derslerle ilgili (ödev, sınav tarihleri, sınav sonuçları, tatil günleri vb.) bilgi almak için” (%52,2) ve “Öğretmenlerimle aramızda daha yakın bir bağ kurmak için” (%50) gerekçeleriyle öğretmenleriyle etkileşimlerde bulunduğu ortaya çıkmıştır. Sosyal medyada öğretmen-öğrenci etkileşiminin amaçlarına yönelik literatür incelendiğinde, öğrencilerin; sosyal medyada; okul, sınıf, sınav ve derslerle ilgili bilgiler alma (Atkins, 2010; Nkhoma vd, 2015), ders ile ilgili anlaşılmayan konularda yardım alma (Eren, 2014), öğretmen hakkında bilgi edinme (Atkins, 2010) amaçlarıyla öğretmenleriyle etkileşim kurdukları görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulguların literatürde yer alan bu bulgularla da paralellik gösterdiği söylemek mümkündür. Bu bakımdan araştırmadan elde edilen bu sonuçların literatürde yer alan bilgilerle tutarlılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu bilgilere ek olarak öğrencilerin öğretmenleri ile aralarındaki etkileşimi ve ilişkiyi geliştirme (Akiti, 2012; Couillard, 2009; Kamnoetsin, 2014; Kırksekiz, 2008; Montoneri, 2015) amacıyla da etkileşime girdikleri belirtilmektedir. Öğrencilerin öğretmenleriyle sosyal medyada etkileşim kurma amaçlarıyla ilgili en çok cevap verdikleri dört amaç örtük program kapsamında değerlendirildiğinde, bu amaçlardan “Öğretmenlerimden okul ve derslerle ilgili (ödev, sınav tarihleri, sınav sonuçları, tatil günleri vb.) bilgi almak” ve “Derste anlamadığım ya da takıldığım konularla ilgili sorular sormak” amaçları ile kurulan etkileşimlerin, öğrencilerin daha çok resmi program kapsamındaki öğrenmeleri ile sonuçlanabileceği görülmektedir. “Öğretmenlerimi daha iyi tanıyabilmek” ve “Öğretmenlerimle aramızda daha yakın bir bağ kurmak” amaçları ile kurulan etkileşimler sonucunda ise öğrencilerin okul ve ders ile ilgili öğrenmelerinden ziyade resmi program kapsamı dışında yer alan, öğretmen özellikleri gibi öğrenmeler edinmesi bakımından, bu amaçlarla kurulan etkileşimlerin, öğrencilerin daha çok örtük program kapsamındaki öğrenmeleri ile sonuçlanabileceği söylenebilir.

4.5. Araştırmanın Nicel Boyutunun İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın nicel boyutunun ikinci alt problemi; “Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı nasıldır?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme cevap bulabilmek amacıyla öğrencilerden alınan veriler doğrultusunda elde edilen bilgiler Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeğinden alınan puanların boyut ve madde bazında betimsel istatistik sonuçları (n=2046)

Boyut lar	Maddeler	\bar{X}	Ss	Düzye
Kural ve Değer Öğrenme (KDÖ)	1.Öğretmenlerimin Facebook’ta yaptığı paylaşımlardan, evrensel ve ahlaki değerlerle (iyi olma, saygılı olma, dürüstlük vs.) ilgili bilgiler edinirim.	3,73	1,191	Katılıyorum
	2.Öğretmenlerimin Facebook’ta yaptığı paylaşımlardan, toplumsal değerlere yönelik bilgiler edinirim.	3,65	1,119	Katılıyorum
	3.Öğretmenlerimin Facebook üzerinden yaptığı iyi ya da kötü öğrenci özellikleri ile ilgili paylaşımlarından sınıf içerisinde ve dışında nasıl davranmam gerektiği ile ilgili mesajlar alırım.	3,38	1,264	Kısmen katılıyorum
	4.Öğretmenlerimin Facebook’ta yaptığı paylaşımlar sayesinde manevi değerlere ilişkin farkındalığım artar.	3,37	1,213	Kısmen katılıyorum
	5.Öğretmenlerimin Facebook’ta yaptıkları beğeni, yorum ve paylaşımlarından sınıf içerisinde uymam gereken kurallarla ilgili bilgi sahibi olurum.	3,53	1,208	Katılıyorum
	Boyut Ortalama		3,53	,841
Öğretmeni Tanuma (ÖT)	6.Öğretmenlerimin kişisel özellikleri, aile hayatı ve günlük yaşantısı ile ilgili yapmış olduğu Facebook paylaşımlarından öğretmenlerimle ilgili bilgiler edinirim.	3,30	1,312	Kısmen katılıyorum
	7.Öğretmenlerimin, Facebook’taki etkileşimlerinden, küfürlü, argo ve uygunsuz konuşmaları ve paylaşımları yapan öğrencilere karşı tepkilerini öğrenirim.	3,41	1,351	Katılıyorum
	8.Öğretmenlerimin Facebook’ta yapmış olduğu beğeni, paylaşım ya da etkileşimlerinden farklı konularla (Siyasi, manevi, ahlaki, evrensel vs.) ilgili düşünceleri hakkında bilgi sahibi olurum.	3,39	1,248	Kısmen katılıyorum
	9.Öğretmenlerimin, Facebook’taki paylaşımlarından ve öğrencilerle olan etkileşimlerinden hareketle, hem okulda hem de sosyal medyada nasıl davranmam gerektiği ile ilgili beklentilerini öğrenirim.	3,62	1,173	Katılıyorum
	Boyut Ortalama		3,43	,888

Kısıtlanmayı Öğrenme (KÖ)	10.Facebook'ta öğretmenimle arkadaş olduğum için her istediğim beğeni, yorum ve paylaşımı yapamam, beğeni, yorum ve paylaşımlarımı yaparken daha dikkatli davranırım.	3,74	1,265	Katılıyorum
	11.Facebook'taki etkileşimlerimizde öğretmenlerimin söylediklerini itiraz etmeden doğru kabul ederim.	3,16	1,281	Kısmen katılıyorum
	12.Facebook'ta öğretmenlerimin düşünce, inanç ve siyasi görüşlerinden farklı paylaşımlarımın, öğretmenlerimi rahatsız edeceğini düşünürüm.	3,31	1,285	Kısmen katılıyorum
	13.Öğretmenlerimin siyasi paylaşımlar yapan öğrencilerle olan etkileşimlerinden ve yapmış oldukları paylaşımlarından, siyasi konularla ilgili paylaşımlar yapmamam gerektiğini anlarım.	3,47	1,259	Katılıyorum
	Boyut Ortalama	3,42	,879	Katılıyorum
İletişimde Özgüven Kazanma (İÖK)	14.Facebook'ta öğretmenlerimle arkadaş olmam ve etkileşimlerimiz sınıf içinde daha özgüvenli olmamı sağlar.	3,41	1,307	Katılıyorum
	15.Facebook'ta öğretmenlerimle arkadaş olmam ve etkileşimlerde bulunmam sınıf içi iletişim becerimi olumlu etkiler.	3,46	1,242	Katılıyorum
	16.Öğretmenlerimle Facebook'ta yaptığım etkileşimler sayesinde, hem sosyal medyada hem de sınıf içerisinde, kendimi rahatlıkla ifade edebileceğimi anlarım.	3,55	1,274	Katılıyorum
	Boyut Ortalama	3,48	1,013	Katılıyorum

Tablo 16 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin aldıkları puanların ortalamaları; *Kural ve Değer Öğrenme* alt boyutu (KDÖ) için $\bar{x}= 3,53$, *Öğretmeni Tanıma* alt boyutu (ÖT) için $\bar{x}= 3,43$, *Kısıtlanmayı Öğrenme* alt boyutu (KÖ) için $\bar{x}=3,42$ ve *İletişimde Özgüven Kazanma* alt boyutu (İÖK) için de $\bar{x}= 3,48$ olarak bulunmuştur. Belirlenen puan aralıkları dikkate alındığında sosyal medya bağlamında örtük program ölçeğinin tüm alt boyutlarına öğrencilerin *katılıyorum* düzeyinde cevaplar verdiği görülmektedir. Bulunan bu değerler dikkate alındığında, öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri etkileşimlerden kural ve değer öğrenme, öğretmeni tanımaya yönelik öğrenmeler, kısıtlanmayı öğrenme ve iletişimde özgüven kazanmaya yönelik öğrenmelerinin yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Ölçekte yer alan maddelere öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda elde edilen ortalamalar incelendiğinde; öğrencilerin en yüksek düzeyde katılmış (*Katılıyorum*) olduğu maddeler KDÖ alt boyutu için 1., 2., ve 5. maddeler, ÖT alt boyutu için 7. ve 9. maddeler, KÖ alt boyutu için 10. ve 13. maddeler ve İÖK alt boyutu

için 14., 15. ve 16. maddelerdir. Diğer maddelere ise tüm boyutlar için öğrencilerin *kısmen katılıyor* düzeyinde cevaplar verdiği görülmektedir.

Elde edilen bu bulgular doğrultusunda; öğrencilerin, sosyal medyada öğretmenlerinin yapmış oldukları paylaşımlarından ve öğretmenleriyle etkileşimlerinden, örtük program kapsamında bazı öğrenmeler edindikleri bulunmuştur. Öğrencilerin, öğretmenlerinin paylaşımlarından evrensel, ahlaki ve toplumsal değerler ile ilgili öğrenmeler edindikleri, ayrıca öğrencilerin, öğretmenleri ile sosyal medyada gerçekleştirdikleri etkileşimler ve öğretmenlerinin yapmış oldukları paylaşımlarından da sınıf içerisinde uyulması gereken kurallar ile ilgili öğrenmeler edindikleri ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleri ile yaşadıkları bu etkileşimler sonucunda, öğretmenlerinin küfürlü, argo ya da uygunsuz konuşma ve paylaşımları yapan öğrencilere karşı tepkilerini öğrendikleri ve öğretmenin hem sınıf içerisinde hem de sosyal medyadaki beklentilerinin neler olduğunu öğrendikleri bulunmuştur. Öğrencilerin öğretmenleri ile yaşamış oldukları bu etkileşimlerin öğrenciyi kısıtlayan bir boyutunun da söz konusu olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmeni ile sosyal medyada etkileşimi söz konusu olan öğrencilerin sosyal medyada arkadaş seçiminde ve paylaşım beğeni ve yorumlarda daha dikkatli olduğu ve siyasi konularla ilgili paylaşımlar yapılmaması gerektiğini öğrendiği ortaya çıkmıştır. Son olarak öğrencilerin öğretmenleri ile yaşamış oldukları bu etkileşimlerin öğrencinin sınıf içerisindeki özgüvenini ve iletişim becerisini artırdığı ve öğretmene karşı hem sınıf içerisinde hem de sosyal medyada kendini rahatlıkla ifade edebileceğini öğrendiği ortaya çıkmıştır.

Bu bulgulara paralel olarak literatürde öğrencilerin öğretmenleriyle sosyal medyadaki etkileşimleri sonucunda öğrencilerin okul içi ve dışında öğretmenleriyle yaşadıkları etkileşimlerden, öğretmenin, okulun ve sınıfın kurallarını öğrendikleri (Adıay, 2011; Veznedaroğlu, 2007; Yüksel, 2004a), örtük program kapsamında kazanımlar, manevi değerler ve sosyal beceriler öğrendikleri (Akbulut, 2011; Sarı, 2007; Serhatlıoğlu, 2012). Öğrencilerin bu etkileşimler sayesinde öğretmenlerinin, kişisel bilgileri, arkadaşları ve ilgileri ile ilgili öğretmeni tanımaya yönelik öğrenmeler edindikleri, bu öğrenmelerin öğrencilerin duyuşsal öğrenmelerine, sınıf iklimine ve motivasyonuna da önemli katkılar sağladığı görülmektedir (Munoz ve Towner, 2009).

Ayrıca Selwyn (2009), sosyal medyadan öğrencinin öğretmenle ilgili edindiği bilgilerin her zaman olumlu olamayabileceğini bazı durumlarda öğrencinin öğretmenleriyle ilgili yetersizlikler öğreneceğini ve önyargılar edineceğini belirtmektedir. Akkoyunlu vd. (2015) ise öğrencilerin öğretmenleriyle sosyal medyada etkileşim içerisinde bulunmasının, öğrencilerin kendi hesabında rahat paylaşım yapmaları önünde bir engel olduğunu ve bundan dolayı öğrencilerin kısıtlanmayı öğrendiklerini belirtmiştir. Öğrencilerin özgüvenlerinin artması ile ilgili olarak ta literatürde sosyal medyadaki öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin öğrencinin stresini azalttığını ve kendine olan güvenini artırdığını (Kamnoetsin, 2014), öğretmene ulaşım kolaylığı ve dönütlerin kolay ve sıklıkla alınmasının öğrencinin sınıf içi ve dışı iletişim becerisine de olumlu katkılar sağladığı (Ha ve Shin, 2009; Hassan ve Landani, 2015; Kuzu, 2014; Menteşe, 2013) belirtilmektedir. Bu bağlamda araştırmadan elde edilen bulguların literatürde yer alan bu bulgularla paralellik gösterdiği görülmektedir. Bu bakımdan araştırmadan elde edilen bu sonuçların literatürde yer alan bilgilerle tutarlılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgular ve literatürde yer alan bilgiler ışığında, sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimleri sonucunda öğrencilerin, kural ve değer öğrenme, öğretmeni tanıma, kısıtlanmayı öğrenme ve iletişimde özgüven kazanma ile ilgili örtük program kapsamında öğrenmeler edindikleri ortaya çıkmıştır.

4.6. Araştırmanın Nicel Boyutunun Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın nicel boyutunun üçüncü alt problemi; “*Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin öğrenci görüşleri, öğrencinin cinsiyeti değişkenine göre farklılık göstermekte midir?*” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme cevap bulabilmek amacıyla elde edilen veriler üzerinden *t*-testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 17’de yer almaktadır.

Tablo 17. Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeği puanlarının cinsiyete göre *t*-testi sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
KDÖ	Kız	855	3,54	,78991	1942,300	,632	,527
	Erkek	1191	3,52	,87676			
ÖT	Kız	855	3,41	,84121	1929,287	-,704	,482
	Erkek	1191	3,44	,91991			
KÖ	Kız	855	3,34	,85781	2044	-3,485	,001*
	Erkek	1191	3,48	,88904			
İÖK	Kız	855	3,40	,98379	2044	-2,873	,004*
	Erkek	1191	3,53	1,0302			

*p<.05

Tablo 17 incelendiğinde; Sosyal Medya Bağlamında Örtük Program Ölçeğinin *Kural ve Değer Öğrenme* alt boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde; öğrencilerin cinsiyeti değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farkın olmadığı görülmüştür ($t= ,632$; $p>.05$). Bu doğrultuda kız ve erkek öğrencilerin, sosyal medyada öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri etkileşimler sonucunda, örtük program kapsamında, sınıf içerisinde ve dışarısında uyulması gereken kurallar ile evrensel, ahlaki, toplumsal ve manevi değerlere yönelik edindikleri öğrenmelerinin benzer düzeylerde olduğu söylenebilir.

Öğretmeni Tanıma alt boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde; öğrencilerin cinsiyeti değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farkın olmadığı görülmüştür ($t= -,704$; $p>.05$). Bu doğrultuda kız ve erkek öğrencilerin, sosyal medyada

öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri etkileşimlerde, örtük program kapsamında, öğretmenin aile hayatı, günlük yaşantısı, farklı konularla (Siyasi, manevi, ahlaki ve evrensel) ilgili düşünceleri, olumsuz tutum ve davranışları yapan öğrencilere karşı tutum ve davranışları ile öğrencilere yönelik beklentileri gibi öğretmeni tanımaya yönelik edindikleri öğrenmelerinin benzer düzeylerde olduğu söylenebilir.

Kısıtlanmayı Öğrenme alt boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde; öğrencilerin cinsiyeti değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farkın var olduğu görülmüştür ($t=-3,485$; $p<.05$). Bu doğrultuda grupların aritmetik ortalamaları incelendiğinde, öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri etkileşimlerde, örtük program kapsamında edindikleri *kısıtlanmayı öğrenme* ile ilgili olarak erkek öğrencilerin ($\bar{X}=3,48$) kız öğrencilere ($\bar{X}=3,34$) göre daha yüksek bir öğrenme düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Ortalama puanlarının karşılaştırılmasında ve yorumlanmasında göz önünde bulundurulması gereken bir başka istatistik de etki büyüklüğü değerleridir. Etki büyüklüğünün hesaplanarak yorumlanması, yapılan istatistiklerin ve analizlerin sonuçlarının daha anlaşılır olmasını sağlamaktadır. Etki büyüklüğü katsayılarından en çok kullanılanları eta-kare (η^2) ve Cohen's d değerleridir (Büyüköztürk, 2014). Bu bakımdan bu araştırmada da grup ortalamaları karşılaştırıldıktan sonra ortaya çıkan farkın, pratikte ne derece anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla eta-kare (η^2) ve Cohen's d değerleri hesaplanmıştır. *Kısıtlanmayı Öğrenme* alt boyutu için hesaplanan etki büyüklükleri değerlerinden ($\eta^2=0.006$; $d= -0.16$) hareketle gözlenen varyansın %0,6'sının cinsiyete bağlı olarak ortaya çıktığı, ortalamalar arasındaki farkın ise 0.16 standart sapma kadar olduğu ortaya çıkmıştır. Bulunan bu iki etki büyüklüğü değerlerinden hareketle kısıtlanmayı öğrenme alt boyutu için öğrencinin cinsiyetinin etkisinin küçük sınırlar içerisinde kaldığı söylenebilir.

İletişimde Özgüven Kazanma alt boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde; öğrencilerin cinsiyeti değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farkın var olduğu görülmüştür ($t=-2,873$; $p<.05$). Bu doğrultuda grupların aritmetik ortalamaları incelendiğinde, öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri etkileşimlerde, örtük program kapsamında edindikleri *iletişimde özgüven kazanma* ile ilgili olarak erkek öğrencilerin ($\bar{X}=3,53$) kız öğrencilere ($\bar{X}=3,40$) göre daha yüksek bir öğrenme düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Grup ortalamaları karşılaştırıldıktan sonra ortaya çıkan farkın, pratikte ne derece anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla eta-

kare (η^2) ve Cohen's d değerleri hesaplanmıştır. *İletişimde Özgüven Kazanma* alt boyutu için hesaplanan etki büyüklükleri değerlerinden ($\eta^2= 0.004$; $d= -0.13$) hareketle gözlenen varyansın %0,4'ünün cinsiyete bağlı olarak ortaya çıktığı, ortalamalar arasındaki farkın ise 0.13 standart sapma kadar olduğu ortaya çıkmıştır. Bulunan bu iki etki büyüklüğü değerlerinden hareketle *İletişimde Özgüven Kazanma* alt boyutu için öğrencinin cinsiyetinin etkisinin küçük sınırlar içerisinde kaldığı söylenebilir.

Bu bulgulardan hareketle öğrencinin cinsiyetinin, öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri etkileşimler sonucu edindikleri, örtük program kapsamındaki öğrenmelerden, kural ve değerlere yönelik öğrenmeler ile öğretmeni tanımaya yönelik öğrenmeler açısından önemli bir değişken olmadığı, bunun yanı sıra pratikte sorgulanabilir olmasına rağmen kısıtlanmayı öğrenme ve iletişimde özgüven kazanma açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleriyle yaşamış oldukları etkileşimlerde erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre örtük program kapsamında, kısıtlanmayı öğrenme ve iletişimde özgüven kazanmaya yönelik öğrenmeleri daha fazla edindikleri ortaya çıkmıştır.

4.7. Araştırmanın Nicel Boyutunun Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın nicel boyutunun dördüncü alt problemi; “*Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program açısından, öğrenci öğrenmeleri üzerindeki etkilerine ilişkin öğrenci görüşleri, öğrencinin sınıf değişkenine göre farklılık göstermekte midir?*” olarak ifade edilmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin sosyal medya bağlamında örtük program ölçeği puanlarının sınıf düzeyine göre dağılımına ilişkin betimleyici istatistiksel bulgular ve öğrencilerin örtük program ölçeğinin alt boyutları için aldıkları puanların sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları Tablo 18’ de verilmiştir.

Tablo 18. Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeği puanlarının öğrencinin sınıf düzeyine göre analiz sonuçları

Boyut	Sınıf	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
KDÖ	5. Sınıf	293	3.70	0.800	Gruplar arası	9.700	3	3.233	4.591	0.003	5-7
	6. Sınıf	522	3.53	0.862	Gruplar içi	1438.190	2042	0.704			
	7. Sınıf	495	3.49	0.881	Toplam	1447.890	2045				
	8. Sınıf	736	3.50	0.808							
ÖT	5. Sınıf	293	3.52	0.899	Gruplar arası	9,767	3	3.256	4.150	0.006	5-6
	6. Sınıf	522	3.32	0.902	Gruplar içi	1601.944	2042	0.784			
	7. Sınıf	495	3.47	0.879	Toplam	1611.711	2045				
	8. Sınıf	736	3.44	0.873							
KÖ	5. Sınıf	293	3.63	0.816	Gruplar arası	17.125	3	5.708	7.467	0.000	5-6
	6. Sınıf	522	3.41	0.864	Gruplar içi	1561.177	2042	0.765			
	7. Sınıf	495	3.34	0.895	Toplam	1578.297	2045				
	8. Sınıf	736	3.39	0.890							
İÖK	5. Sınıf	293	3.63	0.932	Gruplar arası	8.992	3	2.997	3.016	0.029	5-7
	6. Sınıf	522	3.45	1.009	Gruplar içi	2088.935	1809.783	1.023			
	7. Sınıf	495	3.42	1.021	Toplam	2097.926					
	8. Sınıf	736	3.48	1.013							

*p<.05

Not: İÖK (Levene=3.480, p=0.015)

Tablo 18’de yer alan veriler incelendiğinde; öğrencilerin *Kural ve Değer Öğrenme* düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F=4.591$, $p<.05$). Gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılmış olan Scheffe testi sonucunda 5. Sınıf öğrencilerinin öğretmenleri ile etkileşimleri sonucunda örtük program kapsamında elde ettikleri öğrenmelerin düzeylerinin ($\bar{X}=3.70$), 7. Sınıf öğrencilerinin örtük program kapsamındaki öğrenme düzeylerine ($\bar{X}=3.49$) ve 8. Sınıf öğrencilerinin örtük program kapsamındaki öğrenme düzeylerine ($\bar{X}=3.50$) oranla daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Anova deseninde, yapılan istatistiklerin ve analizlerin sonuçlarının daha anlaşılır olması için en sık kullanılan istatistik eta- kare (η^2) katsayısıdır. Bu bakımdan bu araştırmada da grup ortalamaları karşılaştırıldıktan sonra ortaya çıkan farkın, pratikte ne derece anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla eta-kare (η^2) katsayısı hesaplanmıştır. *Kural ve Değer Öğrenme* alt boyutu için hesaplanan etki büyüklüğü değerinden ($\eta^2= 0.007$) hareketle gözlenen varyansın %0,7’si sınıf düzeyine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bulunan bu etki büyüklüğü değerlerinden hareketle kural ve değer öğrenme alt boyutu için öğrencinin sınıf düzeyinin etkisinin küçük sınırlar içerisinde kaldığı söylenebilir.

Öğretmeni Tanıma alt boyutuna ilişkin elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin öğretmeni tanımaya yönelik öğrenme düzeylerinin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F=4.150$, $p<.05$). Gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılmış olan Scheffe testi sonucunda farklılaşmanın 5. ve 6. Sınıflardan kaynaklandığı ancak diğer gruplar açısından böyle bir farklılaşmanın söz konusu olmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca yapılan Scheffe testi sonucunda 5. Sınıf öğrencilerinin öğretmenleri ile etkileşimleri sonucunda örtük program kapsamında elde ettikleri öğrenmelerin düzeylerinin ($\bar{X}=3.52$), 6. Sınıf öğrencilerinin örtük program kapsamındaki öğrenme düzeylerine ($\bar{X}=3.32$) oranla daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Yapılan istatistik ve analizlerin sonuçlarının daha anlaşılır olması için grup ortalamaları karşılaştırıldıktan sonra ortaya çıkan farkın, pratikte ne derece anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla eta-kare (η^2) katsayısı hesaplanmıştır. *Öğretmeni Tanıma* alt boyutu için hesaplanan etki büyüklüğü değerinden ($\eta^2= 0.006$) hareketle gözlenen varyansın %0,6’sı sınıf düzeyine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bulunan bu etki büyüklüğü değerlerinden hareketle öğretmeni tanıma alt boyutu için öğrencinin sınıf düzeyinin etkisinin küçük sınırlar içerisinde kaldığı söylenebilir.

Kısıtlanmayı Öğrenme alt boyutuna ilişkin elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin kısıtlanmayı öğrenmeye yönelik öğrenme düzeylerinin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F=7.467$, $p<.05$). Gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılmış olan Scheffe testi sonucunda 5. Sınıf öğrencilerinin öğretmenleri ile etkileşimleri sonucunda örtük program kapsamında elde ettikleri öğrenmelerin düzeylerinin ($\bar{X}=3.63$), 6. Sınıf öğrencilerinin örtük program kapsamındaki öğrenme düzeylerine ($\bar{X}=3.41$), 7. Sınıf öğrencilerinin örtük program kapsamındaki öğrenme düzeylerine ($\bar{X}=3.34$) ve 8. Sınıf öğrencilerinin örtük program kapsamındaki öğrenme düzeylerine ($\bar{X}=3.39$) oranla daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Yapılan istatistik ve analizlerin sonuçlarının daha anlaşılır olması için grup ortalamaları karşılaştırıldıktan sonra ortaya çıkan farkın, pratikte ne derece anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla eta-kare (η^2) katsayısı hesaplanmıştır. *Kısıtlanmayı öğrenme* alt boyutu için hesaplanan etki büyüklüğü değerinden ($\eta^2= 0.011$) hareketle gözlenen varyansın %1,1'i sınıf düzeyine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bulunan bu etki büyüklüğü değerlerinden hareketle kısıtlanmayı öğrenme alt boyutu için öğrencinin sınıf düzeyinin etkisinin küçük sınırlar içerisinde kaldığı söylenebilir.

İletişimde Özgüven Kazanma alt boyutuna ilişkin elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin iletişimde özgüven kazanmaya yönelik öğrenme düzeylerinin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F=3.103$, $p<.05$). Gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılmış olan Scheffe testi sonucunda 5. Sınıf öğrencilerinin öğretmenleri ile etkileşimleri sonucunda örtük program kapsamında elde ettikleri öğrenmelerin düzeylerinin ($\bar{X}=3.63$), 7. Sınıf öğrencilerinin örtük program kapsamındaki öğrenme düzeylerine ($\bar{X}=3.42$) oranla daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Yapılan istatistik ve analizlerin sonuçlarının daha anlaşılır olması için grup ortalamaları karşılaştırıldıktan sonra ortaya çıkan farkın, pratikte ne derece anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla eta-kare (η^2) katsayısı hesaplanmıştır. *İletişimde Özgüven Kazanma* alt boyutu için hesaplanan etki büyüklüğü değerinden ($\eta^2= 0.004$) hareketle gözlenen varyansın %0,4'ü sınıf düzeyine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bulunan bu etki büyüklüğü değerlerinden hareketle iletişimde özgüven kazanma alt boyutu için öğrencinin sınıf düzeyinin etkisinin küçük sınırlar içerisinde kaldığı söylenebilir.

Bu bulgulardan hareketle öğrencinin sınıf düzeyinin, pratikte sorgulanabilir olmasına rağmen, öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri etkileşimler sonucu edindikleri, örtük program kapsamındaki öğrenmelerden, kural ve değerlere yönelik öğrenmeler, öğretmeni tanımaya yönelik öğrenmeler, iletişimde özgüven kazanma ve kısıtlanmayı öğrenmeye yönelik öğrenmeler açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

4.8. Araştırmanın Nicel Boyutunun Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın nicel boyutunun beşinci alt problemi; “*Öğrencilerin günlük sosyal medya kullanım süresi ve hesaplarına ekli öğretmen sayıları; sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşiminin örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin görüşlerinin anlamlı yordayıcıları mıdır?*” olarak ifade edilmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin sosyal medya bağlamında örtük program ölçeği puanları ile öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Öğrencilerin Facebook günlük kullanım süreleri ve Hesaplarında ekli öğretmen sayıları ile örtük program kapsamındaki öğrenmelerinin düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları (n=2046)

	Değişken	B	Standart Hata _B	β	t	p	İkili r	Kısmi r
KDÖ	Sabit	3.237	0.034		95.414	0.000		
	Günlük süre	0.001	0.000	0.06	2.791	0.005	0.082	0.062
	Ekli Öğretmen Sayısı	0.092	0.009	0.216	9.991	0.000	0.222	0.216
	R= 0.230, R ² = 0.053, F _(2,2043) = 57.142, p= 0.000							
ÖT	Sabit	3.074	0.36		86.478	0.000		
	Günlük süre	0.002	0.000	0.090	4.200	0.000	0.113	0.093
	Ekli Öğretmen Sayısı	0.104	0.010	0.232	10.806	0.000	0.241	0.233
	R= 0.257, R ² = 0.066, F _(2,2043) = 72.435, p= 0.000							
KÖ	Sabit	3.143	0.036		88.245	0.000		
	Günlük süre	0.001	0.000	0.057	2.623	0.009	0.076	0.058
	Ekli Öğretmen Sayısı	0.086	0.010	0.193	8.860	0.000	0.198	0.192
	R= 0.206, R ² = 0.043, F _(2,2043) = 45.447, p= 0.000							
İÖK	Sabit	3.158	0.041		76.786	0.000		
	Günlük süre	0.002	0.000	0.089	4.072	0.000	0.106	0.090
	Ekli Öğretmen Sayısı	0.087	0.011	0.170	7.790	0.000	0.179	0.170
	R= 0.199, R ² = 0.040, F _(2,2043) = 42.203, p= 0.000							

p<.05

Öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı değişkenlerine göre KDÖ, ÖT, KÖ ve İÖK’ye ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 19’ da verilmiştir.

Yordayıcı değişkenler ile bağımlı değişken arasındaki ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresi ile KDÖ puanı arasında pozitif yönde düşük düzeyde ($r= 0.08$) bir ilişkinin olduğu bulunmuş, ancak diğer bağımsız değişken kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki ilişkinin $r= 0.06$ olarak hesaplandığı görülmektedir. Öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı ile KDÖ arasında da pozitif yönde düşük düzey ($r= 0.222$) bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Diğer değişken kontrol edildiğinde bu değer $r= 0.216$ olarak hesaplandığı görülmüştür.

Öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı değişkenleri birlikte, öğrencinin KDÖ puanları ile düşük düzeyde anlamlı bir ilişki göstermektedir ($R= 0.230$, $R^2= 0.053$, $p<0.05$). Bu iki değişken birlikte, öğrencilerin KDÖ puanlarına ait toplam varyansın %5,3’ünü açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerden öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı, Facebook’u günlük kullanım süresine göre daha önemli bulunmuştur. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t -testi sonuçları incelendiğinde de bu iki değişkenin öğrencilerin KDÖ puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Regresyon analizi sonuçlarına göre KDÖ’nün yordanmasına ilişkin regresyon eşitliği (matematiksel model) aşağıda verilmiştir.

$$KDÖ= 3.237+ 0.001GSÜRE+ 0.092ÖSAYISI$$

Bu değişkenlerin modele katkısı olan β değerleri incelendiğinde öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresindeki bir birimlik artışın öğrencinin KDÖ puanında 0.001 puan artışa neden olduğu ve öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısındaki bir birimlik artışın ise öğrencinin KDÖ puanında 0.092 puan artışa neden olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresi ile ÖT puanı arasında pozitif yönde düşük düzeyde ($r= 0.113$) bir ilişkinin olduğu bulunmuş, ancak diğer bağımsız değişken kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki ilişkinin $r= 0.093$ olarak hesaplandığı görülmektedir. Öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı ile

ÖT arasında da pozitif yönde düşük düzey ($r= 0.241$) bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Diğer değişken kontrol edildiğinde bu değer $r= 0.233$ olarak hesaplandığı görülmüştür.

Öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı değişkenleri birlikte, öğrencinin ÖT puanları ile düşük düzeyde anlamlı bir ilişki göstermektedir ($R= 0.257$, $R^2= 0.066$, $p<0.05$). Bu iki değişken birlikte, öğrencilerin ÖT puanlarına ait toplam varyansın %6,6’sını açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerden öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı, Facebook’u günlük kullanım süresine göre daha önemli bulunmuştur. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t -testi sonuçları incelendiğinde de bu iki değişkenin öğrencilerin ÖT puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Regresyon analizi sonuçlarına göre ÖT’nin yordanmasına ilişkin regresyon eşitliği (matematiksel model) aşağıda verilmiştir.

$$\text{ÖT} = 3.074 + 0.002\text{GSÜRE} + 0.104\text{ÖSAYISI}$$

Bu değişkenlerin modele katkısı olan β değerleri incelendiğinde öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresindeki bir birimlik artışın öğrencinin ÖT puanında 0.002 puan artışa neden olduğu ve öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısındaki bir birimlik artışın ise öğrencinin ÖT puanında 0.104 puan artışa neden olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresi ile KÖ puanı arasında pozitif yönde düşük düzeyde ($r= 0.076$) bir ilişkinin olduğu bulunmuş, ancak diğer bağımsız değişken kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki ilişkinin $r= 0.058$ olarak hesaplandığı görülmektedir. Öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı ile KÖ arasında da pozitif yönde düşük düzey ($r= 0.198$) bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Diğer değişken kontrol edildiğinde bu değer $r= 0.192$ olarak hesaplandığı görülmüştür.

Öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı değişkenleri birlikte, öğrencinin KÖ puanları ile düşük düzeyde anlamlı bir ilişki göstermektedir ($R= 0.206$, $R^2= 0.043$, $p<0.05$). Bu iki değişken birlikte, öğrencilerin KÖ puanlarına ait toplam varyansın %4,3’ünü açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerden öğrencinin Facebook

hesabında ekli öğretmen sayısı, Facebook’u günlük kullanım süresine göre daha önemli bulunmuştur. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin *t*-testi sonuçları incelendiğinde de bu iki değişkenin öğrencilerin KÖ puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Regresyon analizi sonuçlarına göre KÖ’nün yordanmasına ilişkin regresyon eşitliği (matematiksel model) aşağıda verilmiştir.

$$KÖ = 3.143 + 0.001GSÜRE + 0.086ÖSAYISI$$

Bu değişkenlerin modele katkısı olan β değerleri incelendiğinde öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresindeki bir birimlik artışın öğrencinin KÖ puanında 0.001 puan artışa neden olduğu ve öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısındaki bir birimlik artışın ise öğrencinin KÖ puanında 0.086 puan artışa neden olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresi ile İÖK puanı arasında pozitif yönde düşük düzeyde ($r = 0.106$) bir ilişkinin olduğu bulunmuş, ancak diğer bağımsız değişken kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki ilişkinin $r = 0.090$ olarak hesaplandığı görülmektedir. Öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı ile İÖK arasında da pozitif yönde düşük düzey ($r = 0.179$) bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Diğer değişken kontrol edildiğinde bu değer $r = 0.170$ olarak hesaplandığı görülmüştür.

Öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı değişkenleri birlikte, öğrencinin İÖK puanları ile düşük düzeyde anlamlı bir ilişki göstermektedir ($R = 0.199$, $R^2 = 0.040$, $p < 0.05$). Bu iki değişken birlikte, öğrencilerin İÖK puanlarına ait toplam varyansın %4’ünü açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerden öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı, Facebook’u günlük kullanım süresine göre daha önemli bulunmuştur. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin *t*-testi sonuçları incelendiğinde de bu iki değişkenin öğrencilerin İÖK puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Regresyon analizi sonuçlarına göre İÖK’nin yordanmasına ilişkin regresyon eşitliği (matematiksel model) aşağıda verilmiştir.

$$İÖK = 3.158 + 0.002GSÜRE + 0.087ÖSAYISI$$

Bu değişkenlerin modele katkısı olan β değerleri incelendiğinde öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresindeki bir birimlik artışın öğrencinin İÖK puanında

0.002 puan artışa neden olduğu ve öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısındaki bir birimlik artışın ise öğrencinin İÖK puanında 0.087 puan artışa neden olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin örtük program kapsamında öğrenci öğrenmeleri üzerindeki etkisinin ortaya çıkarılmasını amaçlayan, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı, keşfedici karma desende yapılan bu araştırma sonucunda öğretmenlerin, öğrenciyi tanıma, tutum ve değer kazandırma, rapport kurma ve duyuru yapma amaçlarıyla öğrencileriyle sosyal medyada etkileşimlerde bulunduğu ve bu etkileşimlerle öğrencinin okul dışında da çeşitli öğrenmeler edinmesini sağlamak istedikleri bulunmuştur. Sosyal medyada öğrencisi ile etkileşim kurmayan öğretmenlerin ise otoritelerinin zarar göreceği endişesi, etkileşim sonucunda sosyal çevrelerinde itibar kaybı ve huzursuzluk yaşayarak zarar görme endişesi, özel hayatın mahremiyeti ve olumsuz örnek olmaktan kaçınma gerekçeleri ile öğrencileriyle etkileşime girmedikleri ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin de duyurulardan haberdar olma, öğretmenle yakınlık kurma, akademik başarı, öğretmenin gözüne girme ve öğretmeni tanıma amaçlarıyla etkileşim kurdukları ortaya çıkmıştır.

Sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimi ile ilgili olarak öğretmen ve öğrencilerin belirtmiş oldukları gerekçelerden öğrenciyi tanıma, duyuru yapma, öğrencilerin duyurulardan haberdar olması ve akademik başarı gerekçelerinin resmi program kapsamı içerisinde, diğer gerekçelerin ise daha çok örtük program kapsamı içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bu bakımdan öğretmenlerin etkileşim kurma ve etkileşim kurmamaya yönelik belirtmiş oldukları gerekçelerden *öğrenciye*

tutum ve değer kazandırma, rapport kurma, öğretmenin otoritesinin zarar görmesi ve olumsuz örnek olmaktan kaçınma gerekçeleri ile öğrencilerin belirtmiş oldukları öğretmenle yakınlık kurma, öğretmenin gözüne girme ve öğretmeni daha iyi tanıma gerekçeleri ile gerçekleştirilen etkileşimler sonucunda, öğrencilerin örtük program kapsamında öğrenmeler edineceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle, sosyal medyada öğretmen ve öğrenci arasında gerçekleşen etkileşimler sonucunda öğrencilerin, kısıtlanma, iletişimde özgüven kazanma, kural ve değer öğrenme, öğretmeni tanıma ve işleyişi öğrenmeye yönelik örtük program kapsamında öğrenmeler edindikleri ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin öğretmenleri ile etkileşimlerinde ister okul içi olsun ister okul dışı, isterse de sosyal medyada olsun yer ve zaman ayırt edilmeksizin örtük program kapsamında öğrenmeler edindikleri ortaya çıkmıştır. Öğretmen ve öğrencilerin sosyal medyadaki etkileşimleri sonucunda örtük program kapsamında öğrencilerin edindikleri öğrenmelerin sınıf içerisindeki eğitim öğretim sürecine etkisinin olduğu görülmektedir. Bu bakımdan *öğretmen ve öğrencilerin etkileşim gerekçeleri ile öğretmen ve öğrenciler arasında gerçekleşen etkileşimler yoluyla öğrencilerin elde ettiği öğrenmeler dikkate alındığında, sosyal medyanın, okul dışı bir etkileşim ve öğrenme çevresi olarak, öğrencilerin örtük program kapsamında öğrenmeler edinmesi bakımından etkili bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır.* Araştırmanın bu temel sonuca ulaşmasında ele alınan alt problemlere ait diğer sonuçlar aşağıda sırasıyla özetlenmiştir.

5.1.1. Araştırmanın Nitel Boyutunun Birinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın nitel boyutunun birinci alt problemi; “*Öğretmen ve öğrencilerin sosyal medya üzerinden etkileşim kurma amaçları nelerdir?*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

- a) Araştırmanın nitel boyutunda elde edilen bulgulardan hareketle, öğrencileri ile sosyal medyadaki etkileşimlerinde öğretmenlerin; sosyal medyada yaşamış oldukları etkileşimleri bir fırsat olarak gördükleri bulunmuştur. Ayrıca öğretmenlerin öğrenciyi tanıma, öğrenciye tutum ve değer kazandırma, öğrenciyle rapport kurma ve duyuru yapma amaçlarıyla öğrencileriyle sosyal medyada etkileşimlerde buldukları tespit edilmiştir. Öğretmenleri ile sosyal medyadaki etkileşimlerinde öğrencilerin ise duyurulardan haberdar olma, öğretmenle yakınlık kurma, akademik başarı,

öğretmenin gözüne girme ve öğretmeni daha iyi tanıma amaçlarıyla etkileşimler kurdukları ortaya çıkmıştır.

- b) Öğretmen ve öğrencilerin sosyal medyadaki etkileşim kurma amaçlarıyla ilgili elde edilen verilerden hareketle öğretmenlerin belirtmiş oldukları öğrenciyi tanıma ve duyuru yapma amaçları ile öğrencilerin belirtmiş oldukları amaçlardan duyurulardan haberdar olma ve akademik başarı amaçlarının, öğrencilerin daha çok *resmi program kapsamındaki öğrenmeleri* ile sonuçlanacağı bulunmuştur. Öğretmenlerin belirtmiş oldukları öğrenciye tutum ve değer kazandırma ile rapport kurma amaçlarıyla, öğrencilerin belirtmiş oldukları öğretmenle yakınlık kurma, öğretmenin gözüne girme ve öğretmeni daha iyi tanıma amaçlarıyla da öğrencilerin daha çok *örtük program kapsamındaki öğrenmeleri* ile sonuçlanacağı ortaya çıkmıştır.

5.1.2. Araştırmanın Nitel Boyutunun İkinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın nitel boyutunun ikinci alt problemi; “*Öğretmenlerin sosyal medya üzerinden öğrencileriyle etkileşim kurmama nedenleri nelerdir?*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

Araştırmanın nitel boyutunda elde edilen bulgulardan hareketle, öğrencileri ile sosyal medyada etkileşim kurmayan öğretmenlerin otoritelerinin zarar görmesi, etkileşimden zarar görme endişesi, özel hayatın mahremiyeti ve olumsuz örnek olmaktan kaçınma gerekçeleriyle etkileşim kurmayı tercih etmedikleri tespit edilmiştir. Buna göre öğrencilerin bu etkileşimler sonucunda örtük program kapsamında sınıf içi disiplinsizlik, saygısızlık, kendini diğer öğrencilerden ayrıcalıklı görme, öğretmen hakkında detaylı bilgiye sahip olarak taviz koparma gibi davranışları öğrenerek etkileşimi suiistimal edeceği ve öğretmenlerin sınıf içi otoritelerinin azalmasına sebep olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenin örnek alınacak bir kişi olmasından dolayı öğrencilerin görmemesi gereken ya da bilmemesi gereken öğrenmeler edinebileceklerini düşündükleri ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan öğretmenlerin etkileşim kurmama amaçları incelendiğinde; öğretmenlerin öğrencilerin *örtük program kapsamında öğrenmeler* edinebileceklerini öne sürerek etkileşim kurmadıkları ortaya çıkmıştır.

5.1.3. Araştırmanın Nitel Boyutunun Üçüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın nitel boyutunun üçüncü alt problemi; “*Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimleri, örtük program açısından öğrencilerde hangi öğrenme ürünlerine neden olmaktadır?*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

Araştırmanın nitel boyutunda elde edilen bulgulardan hareketle, örtük program kapsamında öğrencilerin bu etkileşimler sonucunda; **a)** İstedikleri paylaşımları yapamayıp, beğenemedikleri, öğretmenin görüş ve düşünceleri yönünde yaptıkları paylaşımlarda destekleneceklerini, diğer durumda yönlendirme ve uyarıya maruz kalacaklarını ve bu gibi durumlar söz konusu olduğunda da öğretmenin söyledikleri kabul etmeyi yani itaati öğrendikleri, siyaset ve kız-erkek arkadaşlığına yönelik paylaşımlar yapmalarına öğretmenlerinin müsaade etmeyeceğini ve dolayısıyla kısıtlanmayı öğrendikleri, **b)** Öğretmenlerin kişisel özellikleri, sosyal medyada öğrencilerle etkileşime girme konusundaki önyargıları, öğrenciye yönelik tutum ve davranışları, öğretmenin çeşitli konulardaki eğilimleri ve fikirleri gibi öğretmenle ilgili öğretmeni tanımaya yönelik öğrenmeler edindikleri ve ayrıca tüm bu etkileşimlerden öğretmenlere yönelik bazı önyargılar da edindikleri, **c)** Öğretmenlerin; sosyal medyada öğrenciye karşı yakın ve samimi davranmasının, öğrencilere verdiği değer ve önemin öğrenciler tarafından öğrenilmesinin ve öğretmenlerin, Facebook’taki öğrenci paylaşımlarına verdikleri olumlu tepkilerin sınıf içerisinde iletişim ile ilgili olarak öğrenciye özgüven kazandırdığı, **d)** Sınıf içerisinde uymaları gereken kuralları, okulda uymaları gereken kuralları, öğretmenlerin sosyal medyada öğrencilerle etkileşimlerindeki sergilemiş oldukları kurallarını, öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimlerinde dikkat etmeleri gereken kuralları, öğretmenlerin kurallarına uyan ve uymayan öğrencilere yönelik ödül ve yaptırımlarını ve sınıf içerisinde öğrencilerin davranışları ile ilgili öğretmen beklentilerinin neler olduğunu öğrendikleri, **e)** Sınıf içerisinde özenli olma, öğretmenin dediğini yapma, bilir gibi gözükmeme, yaranmaya çalışma ve yalakalık yapma gibi bazı davranışları yapmayı öğrendiği ve öğretmenlerin Facebook hesaplarından ve etkileşimleri sonucunda, öğretmenin sınıf içi işleyişi ve sınavlarla ilgili ipuçları ile ilgili işleyişe yönelik öğrenmeler edindikleri, sosyal medyadaki seviyenin korunamadığı takdirde öğrencilerin sınıf içi davranışlarına olumsuz etkilerinin olduğu, laubalilik ve laçkalık gibi davranışlarını pekiştirdiği ve **f)** Manevi değerler kapsamında vefalı olma, ahlaklı olma, tutumlu olma, israf yapmama,

adaletli olma, sorumluluk sahibi olma ve güvenilir olma, toplumsal değerler kapsamında saygılı olma, görgü kurallarına uyma, dostluk ve arkadaşlık, barış, kardeşlik ve vatan sevgisi, evrensel değerler kapsamında ise kadın-erkek eşitliği, çevreye ve insanlara karşı duyarlı olma gibi değerleri edindikleri ortaya çıkmıştır.

5.1.4. Araştırmanın Nicel Boyutunun Birinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın nicel boyutunun birinci alt problemi; “*Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin amaçlarına ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı nasıldır?*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

Araştırmanın nicel boyutunda araştırmaya katılan 2046 öğrenciden *katılıyorum* ve *kesinlikle katılıyorum* düzeyinde ifade eden öğrencilerin çoğunluğunun sosyal medyada öğretmenleri ile etkileşim kurma amaçları ile ilgili olarak “Öğretmenlerimden okul ve derslerle ilgili (ödev, sınav tarihleri, sınav sonuçları, tatil günleri vb.) bilgi almak için”, “Derste anlamadığım ya da takıldığım konularla ilgili sorular sormak için”, “Öğretmenlerimi daha iyi tanıyabilmek için” ve “Öğretmenlerimle aramızda daha yakın bir bağ kurmak için” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Bu bakımdan araştırmanın nitel boyutunda elde edilen bulgularla nicel boyutunda elde edilen bulguların birbirini destekledikleri de görülmektedir. Buna göre öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleriyle etkileşim kurma amaçlarının genellikle; öğretmenden okul ve dersle ilgili konular hakkında bilgi alma, derste anlaşılmayan konular ve yapılamayan sorular hakkında yardım alma, öğretmeni daha iyi tanıyabilme ve öğretmenle yakın bir bağ kurmak şeklinde olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin öğretmenleriyle sosyal medyada etkileşim kurma amaçlarıyla ilgili en çok cevap verdikleri dört amaç incelendiğinde, bu amaçlardan “Öğretmenlerimden okul ve derslerle ilgili (ödev, sınav tarihleri, sınav sonuçları, tatil günleri vb.) bilgi almak” ve “Derste anlamadığım ya da takıldığım konularla ilgili sorular sormak” amaçlarıyla yapılan etkileşimlerin daha çok öğrencilerin resmi program kapsamındaki öğrenmeleri ile sonuçlanacağı bulunmuştur. “Öğretmenlerimi daha iyi tanıyabilmek” ve “Öğretmenlerimle aramızda daha yakın bir bağ kurmak” amaçlarıyla yapılan etkileşimlerin ise öğrencilerin daha çok örtük program kapsamındaki öğrenmeleri ile sonuçlanacağı ortaya çıkmıştır.

5.1.5. Araştırmanın Nicel Boyutunun İkinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın nicel boyutunun ikinci alt problemi; “*Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı nasıldır?*” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

- a) Araştırmanın nicel boyutundan elde edilen bulgulardan hareketle sosyal medyadan öğretmenleri ile etkileşimde bulunan öğrencilerin bu etkileşimler sonucunda örtük program kapsamındaki kural ve değer öğrenmeye yönelik elde ettikleri öğrenmelerin, katılıyorum düzeyinde olduğu bulunmuştur. Buna göre, öğrencilerin, öğretmenlerinin paylaşımlarından evrensel, ahlaki ve toplumsal değerler ile ilgili öğrenmeler edindikleri, ayrıca öğrencilerin öğretmenleri ile sosyal medyada gerçekleştirdikleri etkileşimler ve öğretmenlerinin yapmış oldukları paylaşımlarından da sınıf içerisinde uyulması gereken kurallar ile ilgili öğrenmeler edindikleri tespit edilmiştir. Araştırmanın nicel boyutunda elde edilen sonuçların nitel boyutunda elde edilen sonuçlarla tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Nitel ve nicel bulgulardan hareketle öğrencilerin, *öğretmenlerinin okul içerisinde açık veya yazılı bir şekilde ifade etmediği değer ve kuralları sosyal medyada öğretmenleriyle yaşamış oldukları etkileşimler sonucu öğrendikleri ortaya çıkmıştır.*
- b) Araştırmanın nicel boyutundan elde edilen bulgulardan hareketle sosyal medyadan öğretmenleri ile etkileşimde bulunan öğrencilerin bu etkileşimler sonucunda örtük program kapsamındaki öğretmeni tanımaya yönelik elde ettikleri öğrenmelerin katılıyorum düzeyinde olduğu bulunmuştur. Buna göre, öğrencilerin, öğretmenlerinin küfürlü, argo ya da uygunsuz konuşma ve paylaşımları yapan öğrencilere karşı tepkilerini, öğretmenin hem sınıf içerisinde hem de sosyal medyadaki beklentilerinin neler olduğunu ve öğretmenlerinin farklı konular hakkındaki görüşleri, kişisel özellikleri, aile hayatı ve günlük yaşantısı ile ilgili öğrenmeler edindikleri tespit edilmiştir. Nitel ve nicel bulgulardan hareketle öğrencilerin, *öğretmenleriyle okul içerisindeki etkileşimlerinde elde edemedikleri öğretmeni tanımaya yönelik ipuçlarını, sosyal medyada öğretmenleriyle yaşamış oldukları etkileşimler sonucunda öğrendikleri ortaya çıkmıştır.*

- c) Araştırmanın nicel boyutundan elde edilen bulgulardan hareketle sosyal medyadan öğretmenleri ile etkileşimde bulunan öğrencilerin bu etkileşimler sonucunda örtük program kapsamındaki kısıtlanmaya yönelik elde ettikleri öğrenmelerin katılıyorum düzeyinde olduğu bulunmuştur. Buna göre, öğrencilerin, sosyal medyada arkadaş seçiminde ve paylaşım beğeni ve yorumlarda daha dikkatli olduğu ve siyasi konularla ilgili paylaşımlar yapılmaması gerektiğini öğrendiği tespit edilmiştir. Nitel ve nicel bulgulardan hareketle öğrencilerin, *sosyal medyadaki bütün yaşadığı etkileşimlerden öğretmenlerinin haberdar olacağı düşüncesi ve öğretmenleriyle yaşamış oldukları etkileşimler sonucunda, kısıtlanmaya yönelik öğrenmeler edindikleri ortaya çıkmıştır.*
- d) Araştırmanın nicel boyutundan elde edilen bulgulardan hareketle sosyal medyadan öğretmenleri ile etkileşimde bulunan öğrencilerin bu etkileşimler sonucunda örtük program kapsamındaki iletişimde özgüven kazanmaya yönelik elde ettikleri öğrenmelerin katılıyorum düzeyinde olduğu bulunmuştur. Buna göre, öğrencilerin, öğretmenleri ile yaşamış oldukları bu etkileşimlerin öğrencinin sınıf içerisindeki özgüvenini ve iletişim becerisini artırdığı ve hem sınıf içerisinde hem de sosyal medyada kendini rahatlıkla ifade edebileceğini öğrendiği tespit edilmiştir. Nitel ve nicel bulgulardan hareketle öğrencilerin, *öğretmenleriyle okul içerisindeki etkileşimlerinde elde edemedikleri, iletişimde özgüven kazanmaya yönelik öğrenmeleri, sosyal medyada öğretmenleriyle yaşamış oldukları etkileşimler sonucunda öğrendikleri ortaya çıkmıştır.*

5.1.6.Araştırmanın Nicel Boyutunun Üçüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın nicel boyutunun üçüncü alt problemi; “*Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin öğrenci görüşleri, öğrencinin cinsiyetine göre farklılık göstermekte midir?*” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

- a) Araştırmanın nicel boyutundan elde edilen bulgulardan hareketle araştırmaya katılan, sosyal medyada öğretmenleri ile etkileşimde bulunan kız ve erkek

öğrencilerin, bu etkileşimler sonucunda örtük program kapsamındaki kural ve değer öğrenmeye yönelik elde ettikleri öğrenmelerin katılıyorum düzeyinde olduğu bulunmuştur. Ancak kız ve erkek öğrencilerin sosyal medyadan öğretmenleriyle etkileşimleri sonucunda, örtük program kapsamında elde ettikleri, kural ve değer öğrenmeye yönelik öğrenme düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır.

- b) Araştırmanın nicel boyutundan elde edilen bulgulardan hareketle araştırmaya katılan, sosyal medyada öğretmenleri ile etkileşimde bulunan kız ve erkek öğrencilerin, bu etkileşimler sonucunda örtük program kapsamındaki öğretmeni tanımaya yönelik elde ettikleri öğrenmelerin katılıyorum düzeyinde olduğu bulunmuştur. Ancak kız ve erkek öğrencilerin sosyal medyadan öğretmenleriyle etkileşimleri sonucunda, örtük program kapsamında elde ettikleri, öğretmeni tanımaya yönelik öğrenme düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır.
- c) Araştırmanın nicel boyutundan elde edilen bulgulardan hareketle araştırmaya katılan, sosyal medyada öğretmenleri ile etkileşimde bulunan kız ve erkek öğrencilerin, bu etkileşimler sonucunda örtük program kapsamındaki kısıtlanmayı öğrenmeye yönelik elde ettikleri öğrenmeler göz önünde bulundurulduğunda, erkek öğrencilerin öğrenme düzeylerinin, kız öğrencilerin öğrenme düzeylerine göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak yapılan istatistiki işlemler sonucunda erkek ve kız öğrencilerin kısıtlanmaya yönelik öğrenmeleri arasındaki farkın etki büyüklüğü küçük olarak hesaplanmıştır.
- d) Araştırmanın nicel boyutundan elde edilen bulgulardan hareketle araştırmaya katılan, sosyal medyada öğretmenleri ile etkileşimde bulunan kız ve erkek öğrencilerin, bu etkileşimler sonucunda örtük program kapsamındaki iletişimde özgüven kazanmaya yönelik elde ettikleri öğrenmeler göz önünde bulundurulduğunda, erkek öğrencilerin öğrenme düzeylerinin, kız öğrencilerin öğrenme düzeylerine göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak yapılan istatistiki işlemler sonucunda erkek ve kız öğrencilerin iletişimde özgüven kazanmaya yönelik öğrenmeleri arasındaki farkın etki büyüklüğü küçük olarak hesaplanmıştır.

5.1.7. Araştırmanın Nicel Boyutunun Dördüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın nicel boyutunun dördüncü alt problemi; “*Sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program açısından, öğrenci öğrenmeleri üzerindeki etkilerine ilişkin öğrenci görüşleri öğrencinin sınıf düzeyine göre farklılık göstermekte midir?*” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

- a) Araştırmanın nicel boyutundan elde edilen bulgulardan hareketle araştırmaya katılan, sosyal medyada öğretmenleri ile etkileşimde bulunan farklı sınıf düzeyindeki öğrencilerin, bu etkileşimler sonucunda örtük program kapsamındaki kural ve değer öğrenmeye yönelik elde ettikleri öğrenmelerin katılıyorum düzeyinde olduğu bulunmuştur. Ancak 5. Sınıf öğrencilerinin örtük program kapsamında elde ettiği kural ve değer öğrenmeye yönelik öğrenme düzeylerinin, 7. ve 8. Sınıf öğrencilerin öğrenme düzeylerine göre daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak yapılan istatistiki işlemler sonucunda farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin kural ve değer öğrenmeye yönelik öğrenmeleri arasındaki farkın etki büyüklüğü küçük olarak hesaplanmıştır.
- b) Araştırmanın nicel boyutundan elde edilen bulgulardan hareketle araştırmaya katılan, sosyal medyada öğretmenleri ile etkileşimde bulunan 5., 7. ve 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin, bu etkileşimler sonucunda örtük program kapsamındaki öğretmeni tanımaya yönelik elde ettikleri öğrenmelerin katılıyorum düzeyinde olduğu, 6. Sınıf öğrencilerinin öğrenme düzeylerinin ise kısmen katılıyorum düzeyinde olduğu bulunmuştur. Ancak 5. Sınıf öğrencilerinin örtük program kapsamında elde ettiği kural ve değer öğrenmeye yönelik öğrenme düzeylerinin, 6. Sınıf öğrencilerin öğrenme düzeylerine göre daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak yapılan istatistiki işlemler sonucunda farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin öğretmeni tanımaya yönelik öğrenmeleri arasındaki farkın etki büyüklüğü küçük olarak hesaplanmıştır.
- c) Araştırmanın nicel boyutundan elde edilen bulgulardan hareketle araştırmaya katılan, sosyal medyada öğretmenleri ile etkileşimde bulunan 5. ve 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin, bu etkileşimler sonucunda örtük program kapsamındaki kısıtlanmayı öğrenmeye yönelik elde ettikleri öğrenmelerin

katılıyorum düzeyinde, 7. ve 8. Sınıf düzeyindeki öğrencilerin öğrenmelerinin ise kısmen katılıyorum düzeyinde olduğu bulunmuştur. Ancak 5. Sınıf öğrencilerinin örtük program kapsamında elde ettiği kısıtlanmayı öğrenmeye yönelik öğrenme düzeylerinin, 6., 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin öğrenme düzeylerine göre daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak yapılan istatistiki işlemler sonucunda farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin kısıtlanmayı öğrenmeye yönelik öğrenmeleri arasındaki farkın etki büyüklüğü küçük olarak hesaplanmıştır.

- d) Araştırmanın nicel boyutundan elde edilen bulgulardan hareketle araştırmaya katılan, sosyal medyada öğretmenleri ile etkileşimde bulunan farklı sınıf düzeyindeki öğrencilerin, bu etkileşimler sonucunda örtük program kapsamındaki iletişimde özgüven kazanmaya yönelik elde ettikleri öğrenmelerin katılıyorum düzeyinde olduğu bulunmuştur. Ancak 5. Sınıf öğrencilerinin örtük program kapsamında elde ettiği iletişimde özgüven kazanmaya yönelik öğrenme düzeylerinin, 7. Sınıf öğrencilerinin öğrenme düzeylerine göre daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak yapılan istatistiki işlemler sonucunda farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin kısıtlanmayı öğrenmeye yönelik öğrenmeleri arasındaki farkın etki büyüklüğü küçük olarak hesaplanmıştır.

5.1.8. Araştırmanın Nicel Boyutunun Beşinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın nicel boyutunun beşinci alt problemi; “*Öğrencilerin günlük sosyal medya kullanım süresi ve hesaplarına ekli öğretmen sayıları; sosyal medya üzerinden gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşiminin örtük program kapsamındaki öğrenmelere etkisine ilişkin görüşlerinin anlamlı yordayıcıları mıdır*” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

- a) Öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı değişkenleri birlikte, öğrencinin örtük program kapsamındaki *kural ve değer öğrenme* puanları ile düşük düzeyde anlamlı bir ilişki göstermektedir. Öğrencinin Facebook’u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı, öğrencinin örtük program kapsamındaki kural ve değer ile ilgili öğrenmelerinin anlamlı bir yordayıcısı

olarak bulunmuştur. Buradan hareketle *öğrencinin Facebook'u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısında yaşanan artışın, öğrencinin sosyal medyadaki etkileşimler sonucu örtük program kapsamında edindiği kural ve değerlere yönelik algılanan öğrenme düzeylerini de artırdığı ortaya çıkmıştır*. Ayrıca *kural ve değerlere yönelik öğrenmeler* bakımından, öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısının, Facebook'u günlük kullanım süresine göre daha önemli bir yordayıcı değişken olduğu ortaya çıkmıştır.

b) Öğrencinin Facebook'u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı değişkenleri birlikte, öğrencinin örtük program kapsamındaki *öğretmeni tanımaya* yönelik edindikleri öğrenme puanları ile düşük düzeyde anlamlı bir ilişki göstermektedir. Öğrencinin Facebook'u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı, öğrencinin örtük program kapsamındaki *öğretmeni tanımaya* yönelik öğrenmelerinin anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur. Buradan hareketle *öğrencinin Facebook'u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısında yaşanan artışın, öğrencinin sosyal medyadaki etkileşimler sonucu örtük program kapsamında edindiği öğretmeni tanımaya yönelik algılanan öğrenme düzeylerini de artırdığı ortaya çıkmıştır*. Ayrıca *öğretmeni tanımaya* yönelik öğrenmeler bakımından, öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısının, Facebook'u günlük kullanım süresine göre daha önemli bir yordayıcı değişken olduğu ortaya çıkmıştır.

c) Öğrencinin Facebook'u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı değişkenleri birlikte, öğrencinin örtük program kapsamındaki *kısıtlanmayı öğrenme* puanları ile düşük düzeyde anlamlı bir ilişki göstermektedir. Öğrencinin Facebook'u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı, öğrencinin örtük program kapsamındaki *kısıtlanmaya* yönelik öğrenmelerinin anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur. Buradan hareketle *öğrencinin Facebook'u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısında yaşanan artışın, öğrencinin sosyal medyadaki etkileşimler sonucu örtük program kapsamında edindiği kısıtlanmaya yönelik algılanan öğrenme düzeylerini de*

artırđığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca kısıtlanmaya yönelik öğrenmeler bakımından, öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısının, Facebook'u günlük kullanım süresine göre daha önemli bir yordayıcı değişken olduğu ortaya çıkmıştır.

- d) Öğrencinin Facebook'u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı değişkenleri birlikte, öğrencinin örtük program kapsamındaki *iletişimde özgüven kazanmaya* yönelik edindikleri öğrenme puanları ile düşük düzeyde anlamlı bir ilişki göstermektedir. Öğrencinin Facebook'u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısı, öğrencinin örtük program kapsamındaki *iletişimde özgüven kazanmaya* yönelik öğrenmelerinin anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur. Buradan hareketle *öğrencinin Facebook'u günlük kullanım süresi ve Facebook hesabında ekli öğretmen sayısında yaşanan artışın, öğrencinin sosyal medyadaki etkileşimler sonucu örtük program kapsamında edindiği iletişimde özgüven kazanmaya yönelik algılanan öğrenme düzeylerini de artırdığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca iletişimde özgüven kazanmaya yönelik öğrenmeler* bakımından, öğrencinin Facebook hesabında ekli öğretmen sayısının, Facebook'u günlük kullanım süresine göre daha önemli bir yordayıcı değişken olduğu ortaya çıkmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda uygulayıcılar ve araştırmacılar için öneriler geliştirilmiştir.

5.2.1. Uygulayıcılar İçin öneriler

1) Bu araştırmada, öğrencilerin sosyal medyada öğretmenleriyle geçirmiş oldukları etkileşimler sonucu örtük program kapsamında öğrenmeler edindikleri ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan okul içerisinde öğrenciye ayrılamayan zamanı telafi etme ve öğrenciye çeşitli değerler kazandırma adına öğretmenler sosyal medyayı eğitsel bir araç olarak kullanılabilirler. Bu amaçla öğretmenler, işbirliği yaparak ortak bir görsel, mesaj, video vb. havuzu hazırlayabilirler. Bu havuzdaki unsurların niteliğini ve öğrenci üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini pedagojik ölçütler doğrultusunda daha özenli bir şekilde değerlendirebilirler.

2) Öğretmenler sosyal medyayı öğrencilerin takip edilmesi ve onlara çeşitli konularda rehberlik yapılması, gerektiğinde uygun uyarılar yoluyla öğrencilerin yönlendirilerek istenmeyen öğrenmeleri edinmesinin veya davranışları yapmasının önüne geçilebilmesi ya da öğrencinin yapmış olduğu güzel bir davranışın takdir edilerek pekiştirilmesi amaçlarıyla kullanılabilir.

3) Sosyal medyanın uygun ve bilinçli kullanımı öğretmenlere, öğrenciye iletişimde özgüven kazandırma, öğretmene ve derse yönelik olumlu tutum kazandırma, maddi, manevi ve evrensel değerler kazandırma gibi eğitsel açıdan birçok faydalar sağlamaktadır. Bu bakımdan öğretmenler öğrencileriyle yaşamış oldukları etkileşimlerinde, sosyal medyanın bu faydalarını göz önünde bulundurmalarıdır.

4) Sosyal medyada öğrenciler, öğretmenleriyle yaşamış oldukları etkileşimler vasıtasıyla örtük program kapsamında olumlu ya da olumsuz birçok öğrenme edinmektedirler. Bu bakımdan öğretmenlerin, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimler yoluyla sosyal medyanın öğretmene sağladığı avantajlar ve dezavantajlar hakkında bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

5) Sosyal medyadaki etkileşimler sonucunda, öğrenciler örtük program kapsamında öğretmenin sınıf içi otoritesini ve güvenilirliğini yitirmesini sağlayacak

öğrenmeler edinebilmektedir. Bu bakımdan öğretmenler, sosyal medya paylaşımları yaparken, herhangi bir paylaşımı beğenirken veya herhangi bir paylaşım yorum yaparken, sosyal medya hesaplarında, ekli öğrencilerinin de olduğunu göz önünde bulundurmalı ve kendilerinin sınıf içi otoritelerini ve güvenilirliklerini yitirmelerini sağlayabilecek paylaşımlar söz konusu olduğunda hedef kitleden öğrencilerini çıkararak bu paylaşımları yapmalıdır.

5.2.2. Araştırmacılar İçin Öneriler

1) Bu araştırma ile resmi ortaokullarda öğrenimine devam eden öğrencilerin, sosyal medyada öğretmenleriyle yaşamış oldukları etkileşimler sonucunda örtük program kapsamında edindikleri öğrenmeler ortaya çıkarılmıştır. Benzer araştırmalar farklı eğitim kademelerinde veya farklı okul türlerinde de yapılabilir.

2) Bu araştırmada öğrencinin cinsiyeti, sınıf düzeyi, sosyal medyanın günlük kullanım süresi ve öğrencinin sosyal medya hesabında ekli öğretmen sayısı değişkenlerinin, sosyal medyada gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin, örtük program kapsamındaki öğrenci öğrenmeleri üzerindeki etkileri ortaya çıkarılmıştır. Yapılacak diğer çalışmalarla farklı değişkenler de katılarak sosyal medyadaki öğretmen-öğrenci etkileşimi sonucunda örtük program kapsamında elde edilen öğrenci öğrenmelerinin üzerine etki eden faktörler bulunabilir.

3) Öğrencilerin öğretmenlerinin yapmış oldukları paylaşımlarından örtük program kapsamında öğrenmeler edindiği bulunmuştur. Bu bakımdan öğretmenlerin sosyal medyada yapmış oldukları paylaşım sayısı ile öğrencilerin örtük program kapsamındaki öğrenmelerinin düzeyleri arasındaki ilişki araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, S. ve Yenmiş, A. (2014). Eğitimde sosyal ağların kullanımına ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Facebook örneği. *Electronic Journal of Vocational Colleges*. 4(3). 55–66.
- Adıay, S. (2011). *Başarı düzeyleri farklı ilköğretim 7. Sınıf ortamlarının örtük programın sınıf iklimi boyutu açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Akbulut, E. (2011). *İlköğretim okullarında örtük program faaliyetlerinin saptanması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Akbulut, N., ve Aslan, S. (2016). Örtük program ölçeği: Ölçek geliştirme çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 15(56). 169–176.
- Akdağ, M. (2011). Spss' de İstatistiksel Analizler Ders Notları.
- Akgündüz, D. (2013). *Fen eğitiminde harmanlanmış öğrenme ve sosyal medya destekli öğrenmenin öğrencilerin başarı, motivasyon, tutum ve kendi kendine öğrenme becerilerine etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akiti, L. (2012). Facebook off limits: Protecting teachers' private speech on social networking sites. *Val. UL Rev.* 47(1). 119–167.
- Akkoyunlu, B., Dağhan, G., ve Erdem, M. (2015). Teacher's professional perception as a predictor of teacher-student friendship in Facebook: A scale development study. *International Online Journal of Educational Sciences*. 7(1). 242–259.
- Aközbek, A. (2008). *Lise 1. sınıf matematik öğretim programının CIPP değerlendirme modeli ile öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi (Genel liseler, ticaret meslek liseleri, endüstri meslek liseleri)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Akpınar, B. (2014). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Data Yayınları.

- Alarcia, O. and Bravo, I. (2012). The impact of ICTs on lecturer and students interaction in university education processes. *Universities and Knowledge Society Journal (RUSC)*. 9(2), 213–228.
- Alican, C. ve Saban, A. (2013). Ortaokul ve lise de öğrenim gören öğrencilerin sosyal medya kullanımına ilişkin tutumları: Ürgüp örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 35. 1–14.
- Alsubaie, M. A. (2015). Hidden curriculum as one of current issue of curriculum. *Journal of Education and Practice*. 6(33). 125- 128.
- Alpar, R. (2006). *Spor bilimlerinde uygulamalı istatistik*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Alvarez, I. M., and Olivera-Smith, M. (2013). Learning in social networks: rationale and ideas for its implementation in higher education. *Education Sciences*. 3(3). 314–325.
- Anderson, T. (2001). The hidden curriculum in distance education. *Change Magazine*. 33(6). 28–35.
- Arthur, J. A., and Bostedo-Conway, K. (2012). Exploring the relationship between student-instructor interaction on Twitter and student perceptions of teacher behaviors. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*. 24(3). 286–292.
- Asad, S., Al Mamun, M. A., and Clement, C. K. (2012). The effect of social networking sites to the lifestyles of teachers and students in higher educational institutions. *International Journal of Basic and Applied Sciences*. 1(4). 498–510.
- Atkins, A. (2010). It's complicated: Using Facebook to create emotional connections in student-professor relationships. *The Journal of the Assembly for Expanded Perspectives on Learning*. 16(1). 79–89.
- Aydın, A. (2017). *Sosyal medya paradigmasındaki dönüşümünün siyasal katılıma yansımaları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Azimpour, E. and Khalilzade, A. (2015). Hidden curriculum. *World Essays Journal*, 3(1), 18–21.

- Balboni, M., Bandini, J., Mitchell, C., Epstein-Peterson, Z., Amobi, A., Cahill, J., Enzinger, A., Peteet, J. Ve Balboni, T. (2015). Religion, spirituality, and the hidden curriculum: Medical student and faculty reflections. *Journal of Pain and Symptom Management*. 50(4). 507–515.
- Başar, M. ve Çetin, Ö. (2013). İlk ve orta öğretim öğrencilerinin zorba davranışlara başvurma düzeyleri ve bu davranışları öğrenme ortamları üzerine bir araştırma. *E-Journal of New World Sciences Academy- Education Sciences*. 8(4). 471- 488.
- Baştürk Akca, E., Sayımer, İ., ve Ergül, S. (2015). Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanımları ve siber zorbalık deneyimleri: Ankara örneği. *Global Media Journal TR Edition*. 5(10). 71–86.
- Bayanfar, F. (2013). The effect of hidden curriculum on academic achievement of high school students. *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*. 5(6). 671–681.
- Başara Baydilek, (2015). *Okul öncesi eğitim programında akıl yürütme becerilerinin yeri ve okul öncesi eğitim sınıflarında akıl yürütme becerilerinin desteklenmesinde örtük programın işlevi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Bedir, A. (2016). *Sosyal medya kullanımının üniversite öğrencilerinin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Beigi, N., Zadeh, H. R. and Izadi, M. (2014). The study of social interactions effect on the hidden curriculum of elementary schools, with emphasis on classes of fifth grade elementary schools. *Journal of Applied Environmental and Biological Sciences*. 4(1). 130–134.
- Bektaş, F., Nalçacı, A. ve Karadağ, E. (2014). İlköğretim okulu öğrencilerinin algıladıkları evrensel değerlerin bir yordayıcısı olarak okul iklimi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*. 15(1). 281–293.
- Beydoğan, H. Ö. (2012). Okullarda uygulanan sosyal ve kültürel etkinliklerin öğrencilerin değer edinimine etkisi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*. 11(4). 1172–1204.

- Boyd, D. and Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 13(1). 210–230.
- Bridges, L. M. (2009). Face-to-face on Facebook: students are there... should we be? In R. J. Lackie & V. B. Cvetkovic (Eds.), *Teaching generation M: A handbook for librarians and educators* (pp. 125–136). New York: Neal-Schuman Publishers.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2015). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Can, A. (2013). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Cemaloğlu, N., ve Bıçak, D. K. (2015). Sosyal ağlarda öğretmen-öğrenci arkadaşlığına yönelik öğrenci algıları. *Journal of Turkish Educational Sciences*. 13(2). 51-76
- Cemiloğlu, M. (2006). Eğitim bilimi açısından örtük program ve halk anlatılarının örtük program bağlamında değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 257–269.
- Cinoğlu, M., Arslantaş, İ. ve Demir, M. (2013). Yetiştirici sınıf öğretim programının değerlendirilmesi. *Uşak Sosyal Bilimler Dergisi*. 12. 29–47.
- Couillard, C. (2009). *Facebook: The pros and cons of use in education*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Wisconsin-Stout, US.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. California: Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2006). *Understanding mixed methods research*, (Chapter 1). Erişim adresi: http://www.sagepub.com/sites/default/files/upmbinaries/10981_Chapter_1.pdf adresinden 23.03.2016 tarihinde indirilmiştir.

- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Creswell, J. W., and Plano Clark, V. L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*. (Y. Dede ve SB Demir, Çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık (Orijinal Basım 2011).
- Çam, E., ve Işman, A. (2013). Teacher candidates' use of Facebook for educational purposes. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 106. 2500–2506.
- Çeçen, A. R. (2006). Duyguları yönetme becerileri ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3(26). 101–113.
- Çobanoğlu, R. ve Engin Demir, C. (2014). Okullarda örtük programın görünen kısmı. *İlköğretim Online*. 13(3). 776–786.
- Çubukçu, Z. (2012). İlköğretim öğrencilerinin karakter eğitiminde örtük programın etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 12(2). 1513–1534.
- Dawley, L. (2009). "Social network knowledge construction: emerging virtual world pedagogy", *On the Horizon*. 17(2). 109–121.
- Dawson, S. (2008). A study of the relationship between student social networks and sense of community. *Journal of educational technology & society*. 11(3). 224–238.
- Demirel, Ö.(2010). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Doğruluk, S. (2017). *Öğretmen adaylarının sosyal medya kullanım alışkanlıkları ile internet bağımlılıkları arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Dron, J., and Anderson, T. (2014). *Teaching crowds: Learning and social media*. Athabasca University Press.

- Duek, C. and Tourn, G. (2016). Social media: Transformation of education, B. Çoban (Ed.). *Social media and social movements: The transformation of communication patterns* (pp. 229–246). Lanham, Maryland: Lexington Books
- Dyrenforth, T. (2014). *Classroom success through rapport-building*. United States Military Academy, West Point, New York: Center for Faculty Excellence.
- Eke, Helen N. Miss; Omekwu, Charles Obiora Prof; and Odoh, Jennifer Nneka Miss (2014). The use of social networking sites among the undergraduate students of University of Nigeria, Nsukka. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 1195–1221.
- Ekici, M., ve Kıyıcı, M. (2012). Sosyal ağların eğitim bağlamında kullanımı. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(2). 156–167.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Elitok Kesici, A., ve Türkoğlu, A. (2012). Ortaöğretim kurumlarının okul yaşam kalitesi düzeyi ve ortaöğretim öğretmenlerinin sınıf içi iletişimde kullandıkları örtük davranışlar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 31(31). 149–162.
- Ellis, A. K. (2015). *Eğitim programı modelleri*. (A. Arı, Çev. Editörü). Konya: Eğitim Yayınevi
- Ercan, İ., Yüksel, S., Özkaya, G., Ocakoğlu, G., Yüksel, A. ve Uncu, Y. (2009). Tıp fakültesi örtük programı ölçeğinin geliştirilmesi. *Cerrahpaşa Tıp Dergisi*, 40(3), 81–87.
- Ergün, M. (2011). *Eğitim felsefesi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Ertürk, S. (1994). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan Matbaacılık.
- Eugenia. M., and Wong, H.C. (2013). Facebook: More than social networking for at-risk students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 73. 22–29.
- Facebook (2017). <https://www.facebook.com/pg/facebook/about/> adresinden 12.12.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Fırat, M., Kabakçı Yurdakul, I. ve Ersoy, A. (2014). Bir eğitim teknolojisi araştırmasına dayalı karma yöntem araştırması deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*. 2(1). 65–86.

- Foote, J. G. (2011). *To friend or not to friend: Students' perceptions of student-teacher interaction on Facebook*, Doctoral Dissertation, Miami University, Miami.
- Foulger, T. S., Ewbank, A. D., Kay, A., Popp, S. O. and Carter, H. L. (2009). Moral spaces in MySpace: Preservice teachers' perspectives about ethical issues in social networking. *Journal of Research on Technology in Education*. 42(1). 1–28.
- Gaikwad, P.(2004). Curriculum, pedagogy, and values: Revealing the invisible. *International Forum*. 7 (2). 5–16.
- Gao, Y. (2015). *Hidden curriculum and students' develeopment of professionalism in medical education*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Saskatchewan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, Saskatoon.
- Genç, Z. (2010). Web 2.0 yeniliklerinin eğitimde kullanımı: Bir Facebook eğitim uygulama örneği. *Akademik Bilişim*. 10. 10–12.
- Gülbahar, Y., Kalelioğlu, F. ve Madran, O. (2010). Sosyal ağların eğitim amaçlı kullanımı. *inet-tr 2010 Türkiye'de İnternet Konferansı'nda bildiri olarak sunulmuştur*. İstanbul, Türkiye.
- Ha, J., and Shin, D. H. (2014). Facebook in a standard college class: an alternative conduit for promoting teacher-student interaction. *American Communication Journal*. 16(1). 36–52.
- Haeger, H., Wang, R., and Lorenz, A. (2014). Bridge or barrier: The impact of social media on engagement for first-generation college students.
- Hashemi, A. S. , Fallahi, V, Aojinejad, A. and Samavi, S. A. (2012). The role of the hidden curriculum on social education of high school students. *J. Life Sci. Biomed*. 2(5). 255–259.
- Hassan, S. S. S., and Landani, Z. M. (2015). The use of social networks sites (SNSs) among university students: How far do they learn. *International Journal of Social Science and Humanity*. 5(5). 436–439.
- Helou, A. M., Rahim, Z. Z. A. and Oye, N. (2012). Students' perceptions on social networking sites influence on academic performance. *International Journal of Social Networking and Virtual Communities*. 1(1). 7–15.

- Hollis, H. and Houser, R. (2015). The impact of social media on social presence and student satisfaction in nursing education. *International Journal of Nursing*. 2(1). 23–34.
- Hurt, N. E., Moss, G. S., Bradley, C. L., Larson, L. R. and Lovelace, M. (2012). The ‘Facebook’ effect: College students’ perceptions of online discussions in the age of social networking. *International Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*. 6(2).
- Irwin, C., Ball, L., Desbrow, B. and Leveritt, M. (2012). Students' perceptions of using Facebook as an interactive learning resource at university. *Australasian Journal of Educational Technology*. 28(7). 1221–1232.
- İli, K. (2013). *Sosyal medya ortam ve araçlarının öğrenci davranışlarına etkisi (Gaziçiğftliğı Anadolu Lisesi Örneğı)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İşlek, M. S. (2012). *Sosyal medyanın tüketici davranışlarına etkileri Türkiye'deki sosyal medya kullanıcıları üzerine bir araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Junco, R., Heiberger, G. and Loken, E. (2011). The effect of Twitter on college student engagement and grades. *Journal of computer assisted learning*. 27(2). 119–132.
- Kalaycı, N. ve Güneş, E. (2014). Resmi programdaki örtük mesajların öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin algıları üzerindeki etkisinin belirlenmesi özgürlük mü? Güvenlik mi? *Journal of Turkish Educational Sciences*. 12(1). 17–34.
- Kamnoetsin, T. (2014). *Social media use: A critical analysis of Facebook's impact on collegiate EFL students' english writing in Thailand*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Seton Hall Üniversitesi, South Orange, New Jersey.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (Post-Hoc) teknikleri. *Journal of Social Science*. 19(1). 51–64.
- Khan, S. (2012). Impact of social networking websites on students. *Abasyn Journal of Social Sciences*. 5(2). 56–77.

- Kılıç, Ö. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Kırksekiz, A. (2013). *Sosyal ağlardan Facebook'un kullanımına ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Kocaman Karoğlu, A. (2015). Öğretim teknolojileri alanında karma yöntem çalışmaları analizi: 2005–2015 arası. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 16(2). 353–369.
- Konieczka, J. (2013). The hidden curriculum. *Proceedings in ARSA-Advanced Research in Scientific Areas*. 1. 250–252
- Kuş, D. (2009). *İlköğretim programlarının, örtük programın ve okul dışı etmenlerin değerleri kazandırma etkililiğinin 8. sınıf ilköğretim öğrencilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuzu, E. B. (2014). *Bilişim teknolojileri öğretmen adayları arasında çevrimiçi sosyal ağların öğretim amaçlı kullanımı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Küçükali, M. (2016). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımı: Atatürk Üniversitesi örneği. *Bartın Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 7(13). 531–546.
- Lam, L. (2012). An innovative research on the usage of facebook in the higher education context of Hong Kong. *Electronic Journal of E-learning*. 10(4). 378–386.
- Lane, S. D. (2013). Social media & communication outcomes in higher ed. *Academic Exchange Quarterly*. 17(3).
- Lane, S. D. and Lewis, T. N. (2013). The "digital divide", social media, and education-related outcomes. *The Online Journal of New Horizons in Education*. 3(2). 39–50.
- Lee, J. F. (2014). A hidden curriculum in Japanese EFL textbooks: Gender representation. *Linguistics and Education*. 27. 39–53.

- Liccardi, I., Ounnas, A., Pau, R., Massey, E., Kinnunen, P., Lewthwaite, S., Midy, M. and Sarkar, C. (2007). The role of social networks in students' learning experiences. *ACM Sigcse Bulletin*. 39(4). 224–237.
- Malik, S. K. and Khursed, F. (2011). Nature of teacher-students' interaction in electronic learning and traditional courses of higher education- a review. *Turkish Online Journal of Distance Education*. 12(4). 157–166.
- Margolis, E, Soldatenko, M., Acker, S. and Gair, M. (2001). Peekaboo. Hidding and outing the curriculum. E. Margolis (Ed.). *The Hidden Curriculum in Higher Education*. New York: Routledge.
- Massialas, B. G. (1996). The hidden curriculum and social studies. *Crucial issues in teaching social studies K–12*. 61–79.
- Maudsley, R. F. (2001). Role models and the learning environment: essential elements in effective medical education. *Academic Medicine*. 76(5). 432–434.
- Mawhinney, Dawn M. (2013). *The importance of an appropriate social media policy for K–12 education*. Master's Theses and Capstone Projects. Paper 88.
- Mayfield, A. (2008). "What is social media?". http://www.icrossing.com/uk/sites/default/files_uk/insight_pdf_files/What%20is%20Social%20Media_iCrossing_ebook.pdf adresinden 10.11.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Mazman, S. G. (2009). *Sosyal ağların benimsenme süreci ve eğitsel bağlamda kullanımı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Menteşe, M. (2013). *Sosyal medya ortam ve araçlarının eğitimde kullanımına ilişkin okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Montoneri, B. (2015). Impact of students' participation to a facebook group on their motivation and scores and on teacher's evaluation. *The Iafor Journal of Education*. 3(1). 61–74.

- Morkoç, D. K. ve Erdönmez, C. (2014). Web 2.0 uygulamalarının eğitim süreçlerine etkisi: Çanakkale sosyal bilimler meslek yüksekokul örneği. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*. 5(15). 25–48
- Munoz, C. and Towner, T. (2009). Opening Facebook: How to use Facebook in the college classroom. In *Society for information technology & teacher education international conference* (pp. 2623–2627). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).
- Murakami, M., Kawabata, H. and Maezawa, M. (2009). The perception of the hidden curriculum on medical education: an exploratory study. *Asia Pasific Family Medicine*. 8(1). 1–7.
- Nadler, M. K. and Nadler, L. B. (2001). The roles of sex, empathy, and credibility in out-ofclass communication between faculty and students. *Women's Studies in Communication*. 24. 241–261.
- Nkhoma, M., Cong, H. P., Au, B., Lam, T., Richardson, J., Smith, R. and El-Den, J. (2015). Facebook as a tool for learning purposes: Analysis of the determinants leading to improved students' learning. *Active Learning in Higher Education*. 16(2). 87–101.
- Ornstein, A. C. and Hunkins, F. P. (2014). *Eğitim programı temeller, ilkeler ve sorunlar (A. Ari, Çev. Editörü)*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Özdamar, K. (1999). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi (2. Baskı)*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdemir, S. M. (2013). Öğretim ilke ve yöntemleri, G. Ocak(Editör). *Eğitimde program geliştirme ve program geliştirme süreçlerinin unsurları (5. Baskı)*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Özer, N., ve Dönmez, B. (2013). Güvenlik kameraları ve okul güvenliği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 8(3). 437–448.
- Özgan, H., Arslan M.C. ve Kara, M. (2014). Popüler kültürün öğrenci davranışları üzerinde algılanan etkileri. *EKEV Akademi Dergisi*. 18(58). 469–484.

- Özmen, F., Aküzüm, C., Sünkür, M. ve Baysal, N. (2011). Sosyal ağ sitelerinin eğitsel ortamlardaki işlevselliği. *6th International Advanced Technologies Symposium (IATS'11)*, 16–18 May 2011, Elazığ, Türkiye.
- Perez, T., Araiza, M. D. J. and Doerfer, C. (2013). Using Facebook for learning: A case study on the perception of students in higher education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 106. 3259–3267.
- Reid, G. G., and Boyer, W. (2013). Social network sites and young adolescent identity development. *Childhood Education*. 89(4). 243–253.
- Roblyer, M. D., McDaniel, M., Webb, M., Herman, J. and Witty, J. V. (2010). Findings on Facebook in higher education: A comparison of college faculty and student uses and perceptions of social networking sites. *The Internet and higher education*. 13(3). 134–140.
- Roy, D. R. and Chakraborty, S. K. (2015). Impact of social media / social networks on education and life of undergraduate level students of Karimganj town-A survey. *International Research Journal of Interdisciplinary & Multidisciplinary Studies*. 1(1). 141- 147.
- Ruff, C. S. (2013). *Perspectives on the hidden curriculum within the social studies*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ohio Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ohio.
- Russo, C. J., Squelch, J., and Varnham, S. (2010). Teachers and social networking sites: Think before you post. *The Journal of Law and Social Justice*. 5(5). 1–15.
- Sang, W. (2014). *The criteria of students' and teachers' communication privacy management in Facebook and their effect on teacher- student relationship*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Lapland Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Finlandiya.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: düşük ve yüksek okul yaşam kalitesine sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Selwyn, N. (2009). Faceworking: exploring students' education-related use of Facebook. *Learning, media and technology*. 34(2). 157–174.
- Serhatlıoğlu, B. (2012). *Sosyal becerilerin kazanımı sürecinde örtük programın işlevi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Shih, R. (2011). Can Web 2.0 technology assist college students in learning English writing? Integrating Facebook and peer assessment with blended learning. *Australasian Journal of Educational Technology*. 27(5). 829–845.
- Sincar, M. ve Uğurlu, C. T. (2012). Öğretmenlerin forum sayfalarında karşılaştıkları etik sorunlar. *University of Gaziantep Journal of Social Sciences*. 11(3). 737–758.
- Smith, B. E. (2015). Enhancing motivation through student-teacher Facebook relationships. *People: International Journal of Social Sciences*. 1(1). 34–41.
- Sönmez, V. (2011). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Srivastava, P. (2012). Social networking & its impact on education-system in contemporary era. *International Journal of Information Technology Infrastructure*. 1(2). 11–18.
- Stanciu, A., Mihai, F. and Aleca, O. (2012). Social networking as an alternative environment for education. *Accounting and Management Information Systems*. 11(1). 56–75.
- Stanek, A., Clarkin, C., Bould, M. D. and Doja, A. (2015). Life imitating art: Depictions of the hidden curriculum in medical television programs. *BMC medical education*. 15(1). 156–163.
- Suthiwartnarueput, T. and Wasanasomsithi, P. (2012). Effects of using Facebook as a medium for discussions of English grammar and writing of low-intermediate EFL students. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*. 9(2). 194–214.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Tarawneh, H. A. (2014). The influence of social networks on students' performance. *Journal of Emerging Trends in Computing and Information Sciences*. 5(3). 200–205.
- Tarantino, K., Mc Donough, J. and Hua, M. (2013). Effects of student engagement with social media on student learning: A review of literature. *The Journal of Technology in Student Affairs*. 1(8). 1–8.
- Taylor, R., King, F. and Nelson, G. (2012). Student learning through social media. *Journal of Sociological Research*. 3(2). 29–35.
- Tezcan, M. (2003). Gizli müfredat eğitim sosyolojisi açısından bir kavram çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 1(1). 53–59.
- Tiryakioğlu, F. ve Erzurum, F. (2011, April). Bir eğitim aracı olarak ağların kullanımı. In *2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications* (pp. 27–29).
- Tonbuloğlu, İ. ve İşman, A. (2014). Öğretmenlerin sosyal ağları kullanım profillerinin incelenmesi (Exploring teachers' social network usage). *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3(1). 320–338.
- Togay, A., Akdur, T. E., Yetişken, İ. C. ve Bilici, A. (2013). Eğitim süreçlerinde sosyal ağların kullanımı: Bir MYO deneyimi. *XIV. Akademik Bilişim Konferansı*, s.28–30.
- Tokel, S. ve Cevizci, E. (2013). Üç boyutlu sanal dünyalar: Eğitimciler için yol haritası. *Akademik Bilişim Konferansı*, Antalya, Türkiye.
- Tsai, C. W., Shen, P. D., Chiang, Y. C. and Tang, H. W. (2015). Book review social media and the new academic environment: Pedagogical challenges. *Journal of Cases on Information Technology*. 17(2). 53–56.
- Tuncel, İ. (2007). Etkileşimden kaynaklanan örtük programın duyuşsal özelliklerin gelişimi açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*. 8(1). 41–63.
- Tuncel, İ. (2008). *Duyuşsal özelliklerin gelişim açısından örtük program*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- TÜİK (2016). *Basın odası haberleri*. Ankara: TÜİK. http://www.tuik.gov.tr/basinodasi/haberler/2016_83_20160720.pdf adresinden 10.10.2017 tarihinde indirilmiştir.
- TÜİK (2017). *Basın odası haberleri. Hane halkı bilişim teknolojileri kullanımı araştırması*. Ankara: TÜİK. <http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=24862> adresinden 10.10.2017 tarihinde indirilmiştir.
- Uygun, S. (2013). Değerler eğitimi program tasarılarının değerlendirilmesi (Antalya örneği). *Mediterranean Journal of Humanities*. 3(2). 263–277.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme. Teori ve teknikler*. Ankara: Alkım Kitapçılık-Yayıncılık.
- Veznedaroğlu, R. L. (2007). *Okulda ve sınıf örtük program (Bir özel ilköğretim okulu örneği)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Wearesocial (2017). Digital in 2017 global overview report, 2017. <https://wearesocial.com/special-reports/digital-in-2017-global-overview> adresinden 10.10.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Wikizero (2017). Facebook. <http://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvRmFjZWJvb2s>.
- Wren, D. (1999). School culture: Exploring the hidden curriculum. *Adolescence*. 34(135). 593–596.
- Yangın, S. ve Dindar, H. (2010). İlköğretim okullarında örtük programın varlığına ilişkin bir araştırma (Türkiye: Siirt ili örneği). *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 30(3). 1017–1038.
- Yeşilyurt, E. ve Kurt, İ. (2012). Değerleri kazandırmasındaki etkililik açısından resmi ve örtük program ile okul dışı etmenlerin öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 7(4). 3253- 3272
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Yüksel, S. (2002). Örtük program. *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 27(126). 31–37.
- Yüksel, S. (2004a). *Örtük program eğitimde saklı uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Yüksel, S. (2004b). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik meslek bilgisi derslerine yönelik direnç davranışları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*. 4(1). 171–200.
- Yüksel, S. (2005). Kohlberg and hidden curriculum in moral education: An opportunity for students' acquisition of moral values in the new Turkish primary education curriculum. *Educational Sciences: Theory and Practice*. 5(2). 329–338.
- Zaidieh, A. J. Y. (2012). The use of social networking in education: Challenges and opportunities. *World of Computer Science and Information Technology Journal (WCSIT)*. 2(1). 18–21.
- Zgheib, G. and Dabbagh, N. (2013, November). Exploring perceptions of faculty and students' use of social media in higher education. In *19th Annual Sloan Consortium-International Conference on Online Learning*, 292–303.

Ek A. Sosyal medya bağlamında örtük program ölçeği

Sevgili öğrenciler,

İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı kapsamında yürüttüğüm Doktora tez çalışmamda öğretmenler ve öğrenciler arasında yaygın olarak kullanılan sosyal medya platformlarından Facebook üzerinde yaşanan öğretmen-öğrenci etkileşimiyle ilgili öğrenci görüşlerini incelenmeyi amaçlamaktayım. Araştırma verilerinin toplanması amacıyla geliştirilen aşağıdaki form üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgilerinize ilişkin sorular mevcuttur. İkinci bölümde öğrencilerin öğretmenleri ile Facebook'ta etkileşim kurma amaçları ve üçüncü bölümde ise sosyal medyanın öğrenci öğrenmeleri üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik maddelere yer verilmiştir. Formun herhangi bir yerinde kimlik bilgilerinize ilişkin soru yer almamaktadır. Elde edilecek bulgular tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Bu doğrultuda lütfen aşağıdaki sorulara kendinizle ilgili durumu yansıtacak şekilde samimi ve gerçekçi cevaplar veriniz. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Mustafa Demir (Doktora Öğrencisi)
İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi

I) KİŞİSEL BİLGİ FORMU:

- 1) Cinsiyetiniz : () Kız () Erkek
- 2) Sınıf düzeyiniz : () 5. () 6. () 7. () 8.
- 3) Yaklaşık kaç yıldır Facebook kullanıyorsunuz? (Lütfen yazınız) yıl
- 4) Yaklaşık olarak günde ortalama ne kadar süre Facebook kullanıyorsunuz? (Lütfen yazınız) dakika
- 5) Devam ettiğiniz okuldan kaç öğretmeniniz Facebook hesabınızda eklidir? (Lütfen yazınız)

II) ÖĞRETMENLE ETKİLEŞİM KURMA AMAÇLARI

	Aşağıda verilen ifadeleri dikkatle okuyarak <i>Facebook'ta öğretmeninizle etkileşim kurma amaçlarınızla</i> ilgili size en yakın gelen seçeneği işaretleyiniz (X).	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Öğretmenlerimden okul ve derslerle (ödev, sınav tarihleri, sınav sonuçları, tatil günleri vb.) ilgili bilgi almak için	①	②	③	④	⑤
2	Öğretmenlerimle aramızda daha yakın bir bağ kurmak için	①	②	③	④	⑤
3	Derste anlamadığım ya da takıldığım konularla ilgili sorular sormak için	①	②	③	④	⑤
4	Öğretmenlerimi daha iyi tanıyabilmek için	①	②	③	④	⑤
5	Okulda yaşadığım sorunları iletmek ve öğretmenimden çözüm bulmasını istemek için	①	②	③	④	⑤
6	Öğretmenimden yüz yüze isteyemeyeceğim bazı şeyleri (not, izin, sınavla ilgili ipucu vb.) daha rahat istemek için	①	②	③	④	⑤

III) SOSYAL MEDYA BAĞLAMINDA ÖRTÜK PROGRAM ÖLÇEĞİ

	Aşağıda verilen ifadeleri dikkatle okuyarak size en yakın gelen seçeneği işaretleyiniz (X).	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Öğretmenlerimin Facebook'ta yaptığı paylaşımlardan, evrensel ve ahlaki değerlerle (iyi olma, saygılı olma, dürüstlük vs.) ilgili bilgiler edinirim.	①	②	③	④	⑤
2	Öğretmenlerimin Facebook'ta yaptığı paylaşımlardan, toplumsal değerlere (insanlara saygı, topluma karşı vazifelerimiz vs.) yönelik bilgiler edinirim.	①	②	③	④	⑤
3	Öğretmenlerimin Facebook üzerinden yaptığı iyi ya da kötü öğrenci özellikleri ile ilgili paylaşımlarından sınıf içerisinde ve dışında nasıl davranmam gerektiği ile ilgili mesajlar alırım.	①	②	③	④	⑤
4	Öğretmenlerimin Facebook'ta yaptığı paylaşımlar sayesinde manevi değerlere ilişkin farkındalığım artar.	①	②	③	④	⑤
5	Öğretmenlerimin Facebook'ta yaptıkları beğeni, yorum ve paylaşımlarından sınıf içerisinde uymam gereken kurallarla ilgili bilgi sahibi olurum.	①	②	③	④	⑤
6	Öğretmenlerimin kişisel özellikleri, aile hayatı ve günlük yaşantısı ile ilgili yapmış olduğu Facebook paylaşımlarından öğretmenlerimle ilgili bilgiler edinirim.	①	②	③	④	⑤
7	Öğretmenlerimin, Facebook'taki etkileşimlerinden, küfürlü, argo ve uygunsuz konuşmaları ve paylaşımları yapan öğrencilere karşı tepkilerini öğrenirim.	①	②	③	④	⑤
8	Öğretmenlerimin Facebook'ta yapmış olduğu beğeni, paylaşım ya da etkileşimlerinden farklı konularla (Siyasi, manevi, ahlaki, evrensel vs.) ilgili düşünceleri hakkında bilgi sahibi olurum.	①	②	③	④	⑤
9	Öğretmenlerimin, Facebook'taki paylaşımlarından ve öğrencilerle olan etkileşimlerinden hareketle, hem okulda hem de sosyal medyada nasıl davranmam gerektiği ile ilgili beklentilerini öğrenirim.	①	②	③	④	⑤
10	Facebook'ta öğretmenimle arkadaş olduğum için her istediğim beğeni, yorum ve paylaşımı yapamam, beğeni, yorum ve paylaşımlarımı yaparken daha dikkatli davranırım.	①	②	③	④	⑤
11	Facebook'taki etkileşimlerimizde öğretmenlerimin söylediklerini itiraz etmeden doğru kabul ederim.	①	②	③	④	⑤
12	Facebook'ta öğretmenlerimin düşünce, inanç ve siyasi görüşlerinden farklı paylaşımlarımın, öğretmenlerimi rahatsız edeceğini düşünürüm.	①	②	③	④	⑤
13	Öğretmenlerimin siyasi paylaşımlar yapan öğrencilerle olan etkileşimlerinden ve yapmış oldukları paylaşımlarından, siyasi konularla ilgili paylaşımlar yapmamam gerektiğini anlarım.	①	②	③	④	⑤
14	Facebook'ta öğretmenlerimle arkadaş olmam ve etkileşimlerimiz sınıf içinde daha özgüvenli olmamı sağlar.	①	②	③	④	⑤
15	Facebook'ta öğretmenlerimle arkadaş olmam ve etkileşimlerde bulunmam sınıf içi iletişim becerimi olumlu etkiler.	①	②	③	④	⑤
16	Öğretmenlerimle Facebook'ta yaptığım etkileşimler sayesinde, hem sosyal medyada hem de sınıf içerisinde, kendimi rahatlıkla ifade edebileceğimi anlarım.	①	②	③	④	⑤

Katkılarınız için teşekkürler...

Ek B. Görüşmeye katılan öğrencilerin özellikleri

Öğrenciler	Cinsiyeti	Facebook Kullanım (Yıl)	İnternet (Saat/Gün)	Facebook Kullanım (Saat/Gün)	Hesabında ekli öğretmen sayısı	Sınıf Düzeyi	İsim
T ₁	K	8	2-3	1-2	4	8	P.S.S
T ₂	K	9	2-3	1-2	4	8	K.P.B
T ₃	K	6	2-3	1-2	3	8	M.N. Ş
T ₄	K	8	3-4	1-2	7	8	P.Y
T ₅	K	6	2-3	1-2	5	8	E.V.K
T ₆	K	7	3-4	3-4	5	7	Ş.D
T ₇	K	2	4-5	3-4	4	7	H.N
T ₈	K	6	2-3	1-2	4	7	Y.G
T ₉	E	5	2-3	1-2	5	7	B.E
T ₁₀	K	6	2-3	1-2	5	6	E.T
T ₁₁	K	3	1-2	0-1	5	6	E.G
T ₁₂	E	6	2-3	1-2	5	6	E.G
T ₁₃	K	5	1-2	0-1	5	6	A.S.S
T ₁₄	K	5	4-5	3-4	8	6	Y.K
T ₁₅	E	3	2-3	1-2	5	6	N.U
T ₁₆	E	8	2-3	1-2	4	6	M.A. S
T ₁₇	K	4	0-1	0-1	5	6	D.K
T ₁₈	E	5	2-3	1-2	4	7	Y.E.N

Ek B. Devamı

T ₁₉	E	5	1-2	0-1	4	6	B.S
T ₂₀	E	6	1-2	0-1	6	6	A.E.D
T ₂₁	E	4	1-2	1-2	5	8	M.D.Y
T ₂₂	E	7	3-4	2-3	2	8	S.Y
T ₂₃	E	7	2-3	1-2	6	8	M.C.M
T ₂₄	K	4	4-5	1-2	4	7	İ.A
T ₂₅	K	5	3-4	2-3	4	8	S.N.E
T ₂₆	E	3	5-6	2-3	1	7	E.K
T ₂₇	E	7	1-2	1-2	1	8	A.S.T
T ₂₈	E	3	2-3	1-2	2	8	T.B
T ₂₉	E	3	2-3	1-2	3	7	F.Y

Ek C. Doküman incelemesi kapsamında öğrencilerin öğretmenlerin paylaşımlarıyla ilgili algıladıkları mesajların dağılımı

Boyutlar	Örtük program kapsamında algılana mesajlar	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	R10	R11	R12	R13	R14	R15	R16	R17	R18	R19	R20	R21	R22	R23	R24	R25	R26	R27	R28	R29	R30	R31	
Öğretmeni tanımaya yönelik öğrenmeler	Öğrenciye önyargı			7					3																								
	Veliye önyargıları			2				10	8																								
	Kişisel özellikleri					2										3			4		4		2	3	4			2	1				
	Eğilimleri																							4								4	
	Tutum ve davranışları					1								1			3				2							1					
	Öğretmene önyargı				1		1										7				1							4					
Kural ve beklentilere yönelik öğrenmeler	Başarıya ve derse önem verilmesi (Beklenti)																4				1						1						
	İyi bir öğrenci olunması (Beklenti)			3							1			1													1						
	Paylaşımlara beğeni yapılması (Beklenti)																3										1	2					
	Planlı olunması (Beklenti)																				5						1						
	Saç uzatmamak					1								2																			
	Saçları toplamak					2	1							6																			
	Giyime dikkat etmek				8		1																										
	Makyaj yapmamak						12																										
Değerlere yönelik öğrenmeler	Öğretmenin ödül ve cezaları																4			2													
	Güvenilir olma								1														7										
	Sorumluluk sahibi olma										1								9	7	1		1		5	7			5				
	Adaletli olma															1																	
	Tutumlu olma- İsrar yapmama												1									11											
	Vefalı olma																							1				1					
	Ahlaklı olma																													5			
	Saygılı olma			13																													
	Vatan sevgisi																		9														
	Barış ve Kardeşlik																															5	
	Dostluk ve Arkadaşlık											13	3																				
	Duyarlı olma												12	11	4								2										
Kadın ve erkeğin eşit olması																																	
Erkeklere daha fazla önem verilmesi																																	
Kısıtlanmayı öğrenme	Siyasetle ilgili paylaşım yapamama		13																														
	Taraf tutulmaması gerektiği																							1									
İşleyişi öğrenme	Göze girmeye yönelik davranışlar					2																					1						
	Kabul edilme																		1														
	Özenli olma																											2					

Ortaokul ğrencileri İçin Görüşme Formu

Tarih: .../.../2016

Okulun adı: Saat (Başlangıç – Bitiş):/.....

Öğretmenin adı: Branş:.....

Merhaba, ben Mustafa Demir, İnönü Üniversitesinde Doktora ğrencisiyim. Doktora tezim için Facebook'taki öğretmen ve ğrenci arkadaşılığının (etkileşiminin), öğrencilerin eğitimleri açısından etkilerini (öğrenme ürünlerini) ortaya çıkarmayı amaçlayan bir araştırma yapıyorum. Siz öğrencilerle görüşme yapma amacım, Facebook'taki bu arkadaşlık sonucunda ortaya çıkan etkileri belirlemektir. Görüşme boyunca söyleyeceklerinizin tümü gizli kalacaktır. Söyleyeceklerinizi benden başka kimse duymayacaktır. İzin verirseniz görüşmeyi kayıt cihazıyla kaydetmek istiyorum. Herhangi bir soruya cevap vermek istemezseniz başka soruya geçebiliriz. Görüşmenin yaklaşık 30–35 dakika süreceğini tahmin ediyorum. Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir şey var mı? Araştırmamda bana yardımcı olduğunuz için teşekkür ederim.

Sorular

- 1) Facebook'ta öğretmenlerinizle yaşadığınız etkileşimleriniz (mesajlaşma, beğeni, yorum ve paylaşımlar) hangi amaçlara yönelik olarak gerçekleşmektedir? Örnekler verebilir misiniz?
 - a) Neden öğretmeninizle arkadaş oldunuz?
 - b) Neden paylaşımlarına beğeni veya yorum yapıyorsunuz?
 - c) Hangi amaçla mesajlaşıyorsunuz?

2) Öğretmeniniz ile Facebook'ta arkadaş olmanız ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Olumlu ya da olumsuz yönleri nelerdir?

İleri Analiz Soruları:

- a) Öğretmeniniz Facebook'taki arkadaşlık isteğinizi neden kabul etmiştir?
- b) Öğretmeniniz Facebook'ta hangi özellikte olan öğrencilerin arkadaşlık isteğini kabul ediyor? Hangi öğrencilere arkadaşlık isteği gönderiyor? Bununla ilgili ne düşünüyorsunuz?
- c) Facebook'taki etkileşimleriniz sonucunda Facebook'ta sizinle arkadaş olan öğretmeninizle öğretmen- öğrenci ilişkiniz nasıl etkilenir/ etkilendi?
- d) Öğretmeninizin Facebook'ta sizinle arkadaşlığında (etkileşimlerinde) belirgin kuralları, sınırları var mı? Nelerdir? Nelere izin verir, nelere izin vermez? Örnekler verir misiniz? Facebook'taki kurallarına uyan ve uymayan öğrencilerle ilgili ne yapar? Nasıl bir tavır sergiler?
- e) Öğretmeninizin Facebook üzerindeki arkadaşlığınızda (etkileşimlerinizde) size yönelik tutum ve davranışları ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Size nasıl davranıyor? Nasıl bir atmosfer söz konusu? Örnekler verir misiniz?

3) Öğretmeninizle yaşadığınız etkileşimler (profiline bakma, mesajlaşma, beğeni, yorum ve paylaşımlar) sonucunda neler öğrenirsiniz/öğrendiniz?

İleri Analiz Soruları:

- a) Öğretmeninizin Facebook hesabına ve paylaşımlarına bakarak öğretmeniniz ile ilgili ne tür bilgiler öğrenirsiniz/öğrendiniz?
- b) Facebook'ta öğretmeninizle arkadaş olmanız ve etkileşimleriniz sonucu öğrendiğiniz bilgiler sınıf içerisindeki davranışlarınızda bir değişiklik oluşturur/oluşturdu mu? Nasıl? Örnekler verir misiniz?
- c) Öğretmeninizle Facebook'taki etkileşimleriniz, eğitiminize (*farklı konular ve yeni şeyler öğrenmenize*), derse katılımınıza ya da notlarınıza bir etkide bulunur/ bulunuyor mu? Nasıl? Örnekler verir misiniz?
- d) Öğretmenlerinizden farklı düşündüğünüz konularla ilgili (siyasi, politik, dini, manevi, vs.) Facebook'ta yaptığınız paylaşım, beğeni ve yorumlarınıza öğretmenleriniz nasıl tepkiler vermektedir? Bu etkileşim sonucunda neler öğrenirsiniz/ öğrendiniz?
- e) Yanlış ya da uygunsuz bir paylaşım söz konusu olduğunda öğretmenleriniz bu paylaşımları yapan kişilere nasıl davranmaktadır?
- f) Öğretmenleriniz Facebook'ta sizden beklediği tutum ve davranışları kendi paylaşım ve etkileşimlerinde uygular mı? Bu sizde nasıl bir etki oluşturur?
- g) Öğretmeninizin Facebook'taki bir paylaşımınıza yaptığı beğeni ve yorum ile ilgili düşünceleriniz nedir? Olumlu veya olumsuz sizde ne tür bir etki/öğrenme oluşturur/oluşturdu? Örnekler verir misiniz?

Ortaokul Öğretmenleri İçin Görüşme Formu

Tarih: .../.../2016

Okulun adı: Saat (Başlangıç – Bitiş):/.....
Öğretmenin adı: Branş:.....

Merhaba, ben Mustafa Demir, İnönü Üniversitesinde Doktora öğrencisiyim. Doktora tezim için Facebook'taki öğretmen ve öğrenci arkadaşlığının (etkileşiminin), öğrencilerin eğitimleri açısından etkilerini (öğrenme ürünlerini) ortaya çıkarmayı amaçlayan bir araştırma yapıyorum. Siz öğretmenlerle görüşme yapma amacım, Facebook'taki bu arkadaşlık sonucunda ortaya çıkan etkileri belirlemektir. Görüşme boyunca söyleyeceklerinizin tümü gizli kalacaktır. Söyleyeceklerinizi benden başka kimse duymayacaktır. İzin verirseniz görüşmeyi kayıt cihazıyla kaydetmek istiyorum. Herhangi bir soruya cevap vermek istemezseniz başka soruya geçebiliriz. Görüşmenin yaklaşık 30–35 dakika süreceğini tahmin ediyorum. Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir şey var mı? Araştırmamda bana yardımcı olduğunuz için teşekkür ederim.

Sorular

- 1) Facebook'ta öğrencilerinizle yaşadığınız etkileşimleriniz (mesajlaşma, beğeni, yorum ve paylaşımlar) hangi amaçlara yönelik olarak gerçekleşmektedir? Örnekler verebilir misiniz?
 - d) Neden öğrencilerinizle arkadaş oldunuz?
 - e) Neden paylaşımlarına beğeni veya yorum yapıyorsunuz?
 - f) Hangi amaçla mesajlaşıyorsunuz?

2) Öğrencileriniz ile Facebook'ta arkadaş olmanız ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Olumlu ya da olumsuz yönleri nelerdir?

İleri Analiz Soruları:

- f) Öğrencilerinizin Facebook'taki arkadaşlık isteğini neden kabul ediyorsunuz?
- g) Facebook'ta hangi özellikte olan öğrencilerin arkadaşlık isteğini kabul ediyorsunuz? Hangi öğrencilere arkadaşlık isteği gönderiyorsunuz?
- h) Facebook'taki etkileşimleriniz sonucunda Facebook'ta sizinle arkadaş olan öğrencinizle öğretmen- öğrenci ilişkiniz nasıl etkilenir/ etkilendi?
- i) Facebook'ta öğrencilerinizle arkadaşlığınızda (etkileşimlerinde) belirgin kurallarınız, sınırlarınız var mı? Nelerdir? Nelere izin verir, nelere izin vermezsiniz? Örnekler verir misiniz? Facebook'taki kurallarınıza uyan ve uymayan öğrencilerle ilgili nasıl bir tutum sergilersiniz?
- j) Facebook üzerinde öğrencilerinizle arkadaşlığınızda (etkileşimlerinizde) öğrenciye yönelik tutum ve davranışlarınız ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Nasıl bir atmosfer söz konusu? Örnekler verir misiniz?

3) Öğrencilerinizle yaşadığımız etkileşimler (profilinize bakması, mesajlaşma, beğeni, yorum ve paylaşımlar) sonucunda sizden neler öğrenir?

İleri Analiz Soruları:

- h) Öğrencileriniz Facebook hesabınıza ve paylaşımlarınıza bakarak ne tür bilgiler öğrenir/öğrenmiştir?
- i) Facebook'ta öğrencilerinizle arkadaş olmanız ve etkileşimleriniz sonucu öğrencilerin sizin hakkınızda öğrendiği bilgiler sınıf içerisindeki davranışlarında bir değişiklik oluşturur/oluşturdu mu? Nasıl? Örnekler verir misiniz?
- j) Öğrencilerinizle Facebook'taki etkileşimleriniz, öğrencilerinizin eğitimine (*bilişsel, duyuşsal*), derse katılımına ya da notlarına bir etkide bulunur/bulunuyor mu? Nasıl? Örnekler verir misiniz?
- k) Öğrencilerinizin farklı konularla ilgili (siyasi, politik, dini, manevi, vs.) Facebook'ta yaptığı paylaşım, beğeni ve yorumlarına nasıl tepkiler vermektesiniz? Bu etkileşim sonucunda öğrenciler neler öğrenir/ öğrendi?
- l) Yanlış ya da uygunsuz bir paylaşım söz konusu olduğunda bu paylaşımları yapan kişilere yönelik neler yapıyorsunuz?
- m) Öğrencinizin Facebook'taki bir paylaşımına yaptığınız beğeni ve yorum ile ilgili düşünceleriniz nedir? Olumlu veya olumsuz öğrencide ne tür bir etki/öğrenme oluşturur/oluşturdu? Örnekler verir misiniz?

Ortaokul Öğretmenleri İçin Görüşme Formu

Tarih: .../.../2016

Okulun adı: Saat (Başlangıç – Bitiş):/.....
Öğretmenin adı: Branş:.....

Merhaba, ben Mustafa Demir, İnönü Üniversitesinde Doktora öğrencisiyim. Doktora tezim için Facebook'taki öğretmen ve öğrenci arkadaşlığının (etkileşiminin), öğrencilerin eğitimleri açısından etkilerini (öğrenme ürünlerini) ortaya çıkarmayı amaçlayan bir araştırma yapıyorum. Siz öğretmenlerle görüşme yapma amacım, Facebook'taki bu arkadaşlık sonucunda ortaya çıkan etkileri belirlemektir. Görüşme boyunca söyleyeceklerinizin tümü gizli kalacaktır. Söyleyeceklerinizi benden başka kimse duymayacaktır. İzin verirseniz görüşmeyi kayıt cihazıyla kaydetmek istiyorum. Herhangi bir soruya cevap vermek istemezseniz başka soruya geçebiliriz. Görüşmenin yaklaşık 10–15 dakika süreceğini tahmin ediyorum. Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir şey var mı? Araştırmamda bana yardımcı olduğunuz için teşekkür ederim.

Sorular

- 1) Öğrenci ile Facebook üzerinde arkadaş olmanın uygunluğu ile düşünceleriniz nelerdir?

İleri Analiz Soruları:

- a) Öğrencilerinizin Facebook'taki arkadaşlık isteklerini kabul ediyor musunuz?
Neden?
- b) Facebook'ta öğrencinizle arkadaş olmanın uygunluğu ile ilgili olumlu ve olumsuz düşüncelerinizin nedeni nedir?

Ek F. Doküman incelemenden elde edilen örnek öğretmen paylaşımları ve öğrenci görüşleri

1. Paylaşım

“Öğrencilerin siyasi partiler hakkında yorum yapmak için yaşının küçük olduğunu anlıyorum.” (T4_Pakize_8)

“Çocukların siyasete karışması için yaşları daha çok küçüktü.” (T6_Şeyma_7)

“Siyaseti küçük yaşta yapmamalıyız.” (T7_Nisa_7)

“Siyaset ile ilgili konuşmak için yaşımızın küçük olduğunu anladım.” (T8_Yaren_7)

“Siyasi partilere şuan yaşımızın yetmediğini, o yüzden yorum yapmamamız gerektiğini anladım.” (T12_Erdem_6)

“Büyüdüğümüzde yapacağımız bazı işler ve konuşmaları çocuklukta yapmamalıyız. Her işin bir de yaşı vardır. (T17_Deniz_6)

“Siyasetle çok uğraşmamamız gerektiğini anlıyorum.” (T19_Burak_6)

“Küçük yaşta siyasete karışmamalıyız.” (T20_Ali_6)

2. Paylaşım

“Küçük oturmak, diğer insanlara da yer vermek, çok fazla yer kaplamamak...”
(T7_Nisa_7)

“İnsanların, başkalarının haklarına saygılı olmak çok önemli bir sorumluluktur.” (T6_Şeyma_7)

“Toplu taşıma araçlarında daha düzgün oturmalıyız.” (T12_Erdem_6)

“Otobüs gibi toplu taşıma araçlarında düzgün oturmalıyız, insanlara karşı saygılı olmalıyız.” (T13_Selcen_6)

“Ben bu resimde, toplu taşıma aracında düzgün oturmayı, değişik değişik oturmamayı anlıyorum.” (T14_Yaren_6)

“İnsanlara karşı saygılı olmalıyız.” (T20_Ali_6)

3. Paylaşım

“Hocamızın bizim velilerimizin yanında davrandığımız gibi davranmadığımızı düşündüğünü ve bizim yaramaz olduğumuzu düşündüğünü anlıyorum.”
(T2_Kifayet_8)

“Öğretmenlerin, veliler çocuklarını okulda ders çalıştığını sanıp çok akıllı bir şekilde gönderip, ama aslında tam tersi olup çocukların her haltı yediğini düşündüğünü anlıyorum.” (T7_Nisa_7)

“Öğrencilerin nasıl biri olduğu ve öğretmenin karşısında nasıl davranmaları gerektiğini anladım.” (T9_Berkay_6)

“Velilerin öğrencilerini uslu sandığını ama aslında öğretmenlerin onların yaramaz olduklarını söylemeye çalıştığını anlıyorum.” (T13_Selcen_6)

“Bazı veliler çocuklarını her yerde aynı sanarlar. Halbuki bazı çocuklar böyle değillerdir. Evde ailelerine güzel görünüp okuldaki tavırlarını değiştirebilirler.”
(T17_Deniz_6)

4. Paylaşım

“Düşük bel pantolonun ayıp olduğunu ve erkeklerin bu tür pantolon giymelerinin yanlış bir anlayışa sebep olduğunu anlıyorum.” (T4_Pakize_8)

“Düşük bel pantolonların giyilmemesi gerektiğini ve bu pantolonların insanları saygısız bir hale getirdiğini anlamaktayım.” (T8_Yaren_7)

“Düşük bel pantolon giymenin kötü olduğunu anlıyorum.” (T11_Ebrar_6)

“O tür pantolon giymememiz gerektiğini anlıyorum.” (T12_Erdem_6)

“Düşük bel pantolon giymememiz gerektiğini anlıyorum. (T13_Selcen_6)

“Öyle pantolon giymememiz gerektiğini ve giyimimize dikkat etmemiz gerektiğini anlıyorum.” (T14_Yaren_6)

“Erkek olarak ahlaklı giyinmeliyiz.” (T20_Ali_6)

5. Paylaşım

2 yeni fotoğraf eklendi.

“Hocamızın bu tür saç şekillerini beğendiğini anladım. Bu saç şeklinden yaparsak hoca ile aramız iyi olabilir.” (T6_Şeyma_7)

“ Öğretmenin bu modeli beğenmesi ve bizim de yaptığımız zaman öğretmenin gözüne girebiliriz, hoşuna da gidebilir.” (T7_Nisa_7)

“Kızların saçlarını bu şekilde yapmalarını istediğini anlıyorum.” (T9_Berkay_6)

“Saçımızı uzatmamalıyız, Okula gelirken saçımızı toplamalıyız.” (T13_Selcen_6)

“Hocanın bu saç stilini sevdiğini v e bize de böyle yapın dediğini anlıyorum.” (T14_Yaren_6)

6. Paylaşım

“Hocamızın öğrencilerin çok fazla makyaj yaptığını düşündüğünü ve okulda makyaj yapılmaması gerektiğini anlıyorum.” (T2_Kifayet_8)

“Çok fazla makyaj yapması ve okulda makyaj yapılmaması gerektiğini anlıyorum.” (T7_Nisa_7)

“Çocuklar okula gelirken saçına, başına, kılığına ve kıyafetine dikkat etmelidir. Aksi takdirde bu durum gülünç hale düşer.” (T8_Yaren_7)

“Okula gelirken makyaj yaptıklarının iyi bir şey gibi savunduğunu anladım.” (T9_Berkay_6)

“Öğrencilerin makyaj yapmaması gerektiğini anlıyorum.” (T11_Ebrar_6)

“Öğrenci olarak makyaj yapmamalıyız.” (T20_Ali_6)

7. Paylaşım

"Velilerin ilgisiz olduklarını ve bu yüzden öğretmenleri suçladıklarını anlıyorum." (T2_Kifayet_8)

"Velilerin duyarsız ve ilgisiz olduğunu gösteriyor fotoğrafta. Yani velilerin öğrencilerine yeterli derecede ilgilenmediğini anlıyorum." (T4_Pakize_8)

"Velilerin daha çocuklarının sınıflarını bilmediğini ve çocuklarını takip etmediğini anladım." (T9_Berkay_6)

"Babaların (Velilerin) çocuklarına ilgi göstermediğine dikkat etmeleri gerektiğini anladım." (T12_Erdem_6)

"Velilerin ilgisiz olduğunu anlıyorum." (T13_Selcen_6)

"Velilerin ilgisiz olduğunu öğreniyorum." (T14_Yaren_6)

8. Paylaşım

“Hocamızın, bazı velilerin çocuklarının yanlışlıklarını görmezden gelip sürekli okulu ve öğretmenleri düşündüğünü anlıyorum.” (T2_Kifayet_8)

“Velilerin hepsinin öğretmenlerin topladığı parayı kendi yararına kullandığını zannettiklerini, hep çocuklarının arkasında durduklarını ve ilgisiz biri olduklarını gösteriyor. Her veli böyle değil” (T4_Pakize_8)

“Veliler öğrencilerin hep kusursuz görür fakat işin gerçeği öyle değildir ve onlara göre hep öğretmen suçludur.” (T6_Şeyma_7)

“Velilerin çocuklarını haksız olsa da savunup ve öğretmenlere karşı her zaman haklı olmaya çalıştıklarını anlıyorum.” (T9_Berkay_6)

“Her nasıl olursa olsun çocuğumuzda olsa bir başkası da olsa iyilik yaptığında yanında olmalı, kötülük yaptığında ise onu uyarmalıyız. Herkes hakkında kötü düşünüp yalan söylememeliyiz” (T17_Deniz_6)

9. Paylaşım

“Arkadaş çevremizin bizi yansıttığını anlıyorum.” (T2_Kifayet_8)

“Arkadaşlık ilişkilerimizde dikkatli olmalıyız.” (T4_Pakize_8)

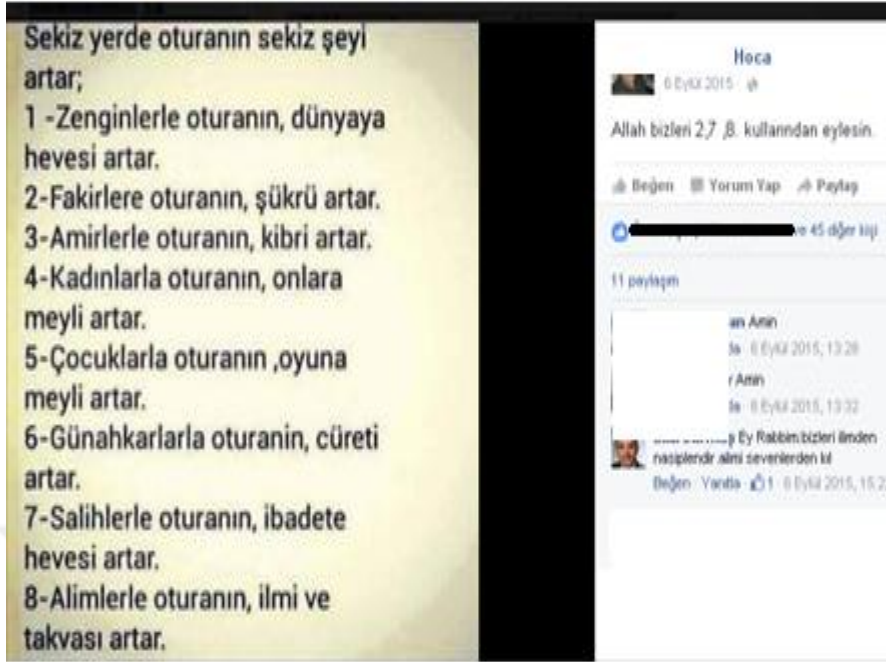
*“Arkadaşlık çok önemlidir. İyi arkadaş iyiye kötü arkadaş kötülüğe sürükler.”
(T6_Şeyma_7)*

*“Arkadaşlarımızı tavırlarına ve ders notlarına göre seçmeliyiz.”
(T11_Ebrar_6)*

“İyi arkadaşın ileride iyi yerlere kötü arkadaşın ise kötü yerlere götüreceğini anlıyorum.” (T16_Akif_6)

“Kötü arkadaşla olursak bizi kötü yola sürükler, iyi arkadaşla olursak iyi yola düşürür.” (T19_Burak_6)

10. Paylaşım

“Üzüm üzüme baka baka kararır. İnsan çevresinden etkilenir fakat bu etkilenme iyiye kişinin Allah katındaki kalitesi de artar.” (T6_Şeyma_7)

“2.,7. ve 8. Maddelere önem vermeliyiz. Fakirlerle oturmak, Salihlerle oturmak ve âlimlerle oturmak bizim için başkaları ile oturmaktan daha iyidir.” (T8_Yaren_7)

“Geçmiş kişilerin ve önemli şeylere önem verdiğini ve davranışlarımızın düzeltilmesi için paylaşıldığını anladım.” (T12_Erdem_6)

Bu resimden oturduğumuz, konuştuğumuz insanlarla olan bağlarımızdan bahsedilmiştir. Bizim de paylaştığı bu üç yazıya uygun davranmamızı beklemektedir.” (T17_Deniz_6)

“Dost seçimimize dikkat etmeliyiz.” (T20_Ali_6)

11. Paylaşım

“Atık yağların lavaboya dökülmemesi gerektiğini, bu konuda duyarlı olunması gerektiğini öğrendim.” (T2_Kifayet_8)

“Geri dönüşüme duyarlı olmalıyız.” (T4_Pakize_8)

“Atık yağların hepsini bir kaptaki biriktirip atık yağ kutusuna atmamız gerekir. Çünkü lavabolara dökersek onlar denize gidiyor ve canlılara zarar veriyor.” (T7_Nisa_7)

“Atık yağların suları kirlettiğini ve ihtiyaç olduğunda bu numarayı aramamız gerektiğini anlıyorum.” (T11_Ebrar_6)

“Bazı küçük rakamlardan dolayı çok büyük sayılarda maddeler kirlenebilir. Bir kereden bir şey olmaz deyip önümüze geleni etrafa atmamalıyız.” (T17_Deniz_6)

“Çevreyi kirletmemeliyiz.” (T20_Ali_6)

12. Paylaşım

“Okulda öğrencilerin yere çöp attığını ve bunun yapılmaması gerektiğini anlıyorum.” (T2_Kifayet_8)

“Bu resimden anladığım çevremizi kirletmememiz gerektiğidir.” (T8_Yaren_7)

“İnsanların yere çöp atmaması gerektiğini anlıyorum.” (T11_Ebrar_6)

“Çoğu zaman yedikleri, içtikleri yiyeceklerin atıklarını etrafa atarlar. İleride ise bir bakarlar ki etrafları çöp dolu ve yürüyecekleri yer yok. Bu nedenle çöpleri çöp kutusuna atalım. Etrafa atmaya alışmayalım. Sağlıklı ve güzel bir gelecek bizlerin elinde.” (T17_Deniz_6)

“Biz yerlere çöp attıkça yeni bir dünya oluşuyor. Çevremizi kirletmemeliyiz.” (T19_Burak_6)

“Çevreyi kirletmemeliyiz.” (T20_Ali_6)

13. Paylaşım

“Hocamızın saçımızı uzatmadığını sevmediğini anlıyorum.” (T2_Kifayet_8)

“Saçlarımızı uzatmamız gerektiğini anlamaktayım.” (T8_Yaren_7)

“Bu resimde saç uzatan kadının saçını kestirince kanser hastası olanlara peruk yapmak için kestiğini, bizim bu nedenle yapmadığımız için saçımızı toplamamız gerektiğini.” (T11_Ebrar_6)

“Bu resimde yardımsever bir çocuk bazı hastalıklar yüzünden saç dökülenlere saçını dağıtmak istemiş.” (T17_Deniz_6)

“Saç uzatmayı faydalı şeyler için yapsak, hocalarımızın her zaman izni vardır.” (T19_Burak_6)

“Saçlarımızı uzatmamız gerektiğini anlıyorum.” (T20_Ali_6)

14. Paylaşım

“Kadın ve erkek hala eşit değiller, erkeklere verilen şans kadınlara da verilmelidir. Erkeklere verilen şans kadınlara verilseydi daha çağdaş bir dünya olabilirdik.” (T6_Şeyma_7)

“Eşitlik olmadığını, kadınlara önem verilmediğini anladım.” (T8_Yaren_7)

“Dünyada erkeklerin kadınlardan üstün gibi gözüktüğünü ama üstün olmadığını anladım. Çünkü kadın erkek eşitliği vardır.” (T9_Berkay_6)

“Öğretmenin kadın ve erkeklerin eşit olmadığını düşündüğünü anlıyorum.” (T13_Selcen_6)

“Bu resimde erkeklere daha önem verildiğini anlıyorum.” (T14_Yaren_6)

“Dünyada kadınlara fazla önem verilmediğini anlıyorum.” (T16_Akif_6)

15. Paylaşım

*“Hocamızın oyunu sevdiğini ve oyunu bize önerdiğini anlıyorum.”
(T2_Kifayet_8)*

“Hocaların sevdiği oyunlar, aktiviteler olabilir bu normaldir.” (T6_Şeyma_7)

“Öğretmenin çok oyun oynadığını anladım.” (T8_Yaren_7)

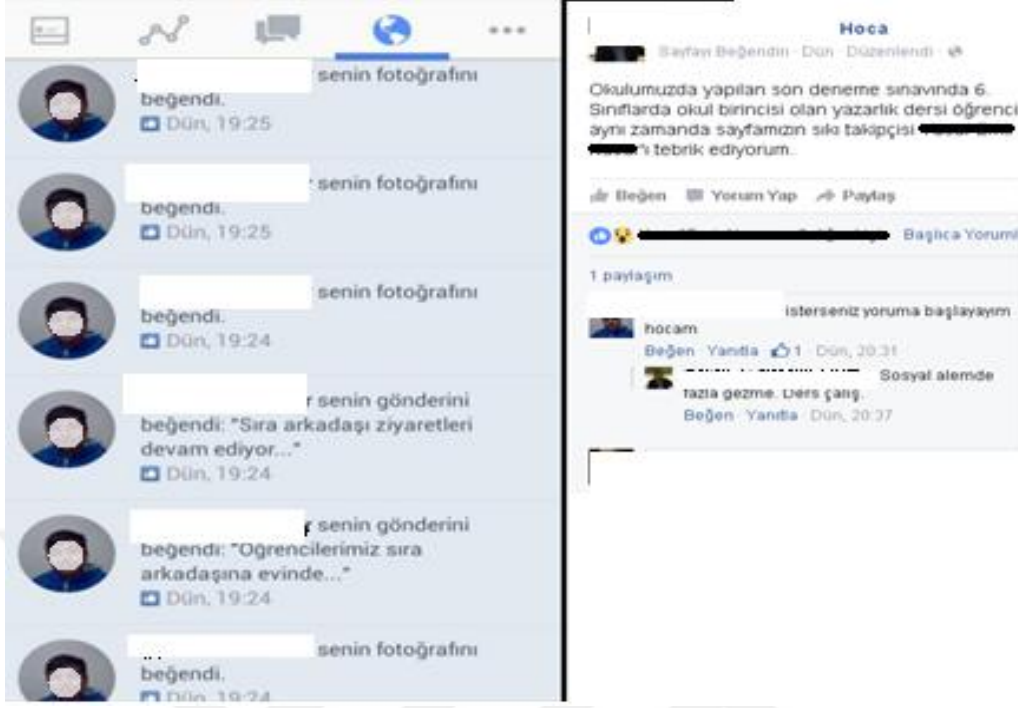
“Öğrencileri oyuna yönlendirmeye çalıştığını anlıyorum.” (T4_Pakize_8)

“Hocamızın çok oyun oynuyor. Sonra da bize kızıyor.” (T11_Ebrar_6)

“Hocanın oyuna düşkün olduğunu anlıyorum.” (T16_Akif_6)

“Hocamız bize kötü örnek oluyor.” (T20_Ali_6)

16. Paylaşım

“Öğretmenin öğrencisini takip etmesi, öğrencisinin çalışkan olduğunu göstermek ve ona değer vermek istediğini anladım.” (T7_Nisa_7)

“Bu paylaşımın benim anladığım, öğrencilerin beğeni yaparak öğretmeni mutlu ettiğidir. Öğretmen onu sevdiği için bu paylaşımı yapmış olmalı diye düşünüyorum.” (T8_Yaren_7)

“Öğrencilerine ilgi gösterdiğini, başarıya önem verdiğini ve başarılarını kutladığını görüyorum.” (T12_Erdem_6)

“Hocaların fotoğraflarının beğenildiğini ve hocaların bundan hoşnut olduğunu öğrendim.” (T17_Deniz_6)

“Öğrencilerin başarılı olmalarını istiyor.” (T20_Ali_6)

17. Paylaşım

“Bayrağımız ve vatanımızdan güzel yer olamaz. Onun adını kalplere kazımalıyız bence.” (T6_Şeyma_7)

“Türkiye'nin önemini anlatmak istemiş öğretmenimiz.” (T7_Nisa_7)

“Türkiye sevgisi, bayrak sevgisinin her yerde dile getirilmiştir. Bence çok güzel olmuş.” (T8_Yaren_7)

“Türkiye'yi çok sevdiğini bizim de sevmemiz gerektiğini anlıyorum.” (T16_Akif_6)

“Vatanımızı sevmemiz gerektiğini anlıyorum.” (T20_Ali_6)

18. Paylaşım

“Hoca namaz kılıyor ve bu fotoğraf sayesinde başkalarının da namaza başlamalarını istiyor.” (T6_Şeyma_7)

“Dinimize, namazımıza çok önem gösterilmesi gerektiğini anladım. Ahirette Cenneti kazanmak ibadetlerimize dikkat etmeliyiz.” (T8_Yaren_7)

“Evinde herkesin namaz kıldığını öğreniyorum.” (T16_Akif_6)

“Hocanın evinde dine önem verilmektedir. Bize örnek olmak için bu paylaşımı yapmıştır.” (T17_Deniz_6)

“Namaz kılmalıyız.” (T20_Ali_6)

19. Paylaşım

“Öğrencilerini iyi bir şeye yönlendirip ödülleri vermesini, yani iyi bir hoca olduğunu anlıyorum.” (T12_Erdem_6)

“Öğretmenin namaz kılanları ödüllendirdiğini, bizim de namaz kılmamızı istediğini anlıyorum.” (T13_Selcen_6)

“Piknik için ibadet yaptırdığını anlıyorum.” (T16_Akif_6)

“Hoca öğrencilerini namaza alıştırmak için böyle güzel bir çalışma yapmıştır. Herkesin namaz kılmamasını istemiştir. Ve bu güzel davranışları sergileyenleri ödüllendirmiştir.” (T17_Deniz_6)

“Öğrencilerin başarısını tebrik edip bizim de namaz kılmamız gerektiğini anladım.” (T20_Ali_6)

20. Paylaşım

“Planlı hareket etmemizi istiyor ve namazları da buna eklemesi iyi bir şey olmuş.” (T6_Şeyma_7)

“Evde programlı çalışmalıyız.” (T7_Nisa_7)

“Derslerimize önem vermeliyiz, düzenli ve programlı yapmamız gerektiğini anladım.” (T8_Yaren_7)

“Hocanın namaz kılmayı sevdiğini anlıyorum. Bizim de böyle planlı ve programlı olmamızı istiyor.” (T13_Selcen_6)

“Hoca planlı ve programlı çalışmaktadır. Bize de iyi örnek olmaktadır.” (T17_Deniz_6)

“Namaz kılmamız gerektiğini anlıyorum.” (T20_Ali_6)

21. Paylaşım

Bir BARDAK SU için sıraya girdiğinizi hayal edin. Edemediniz değil mi ? Elimizin altında olan şeylerin ne kadar kıymetli olduğunun farkında değiliz.. Boşuna SU İSRAF ederken bu fotoğrafı aklınıza getirin.

Tekep E - 12 Temmuz 2015 - 12

İyi geceler. Allah bizi israftan korusun! - [Redacted]
Hoca ile birlikte

Beğen Yorum Yap Paylaş

[Redacted] ve 83 diğer kişi

1 paylaşım

[Redacted] in hayri geceler
Beğen Yanıtla 12 Temmuz 2015, 23:02

[Redacted] Huzuru geceler
Beğen Yanıtla 12 Temmuz 2015, 23:27

[Redacted] Amin Allah yardımcısı olsun
inşallah susuzluk ne demek ancak onu yaşayanlar
bilir bizler susuz kaldığımız için oranın zor anlarız
Rabbim yardımcısı olsun inşallah
Beğen Yanıtla 12 Temmuz 2015, 23:53

[Redacted] in
Beğen Yanıtla 13 Temmuz 2015, 00:23

“Halimize ne kadar şükretsek az. İsraftan uzak durmalıyız.” (T6_Şeyma_7)

“Elimizde olanların kıymetini bilmeliyiz, israf etmemeliyiz. Oradaki çocukların da hallerini düşünmeliyiz. Biz burada suyu israf ederken oradaki çocuklar su bulamıyorlar.” (T8_Yaren_7)

“Tasarruflu olmamızın gerektiğini, duyarlı olup empati kurmamız gerektiğini anlıyorum.” (T12_Erdem_6)

“İsraflı davranmamamız gerektiğini öğrendim.” (T16_Akif_6)

“Suyu israf etmemeliyiz. Düşünmeliyiz ki biz de su bulamayan insanların yerinde olabiliriz. Her şeyin kıymetini kaybedince anlarız. Tek su değil hiçbir şeyi israf etmemeliyiz.” (T17_Deniz_6)

“Suyu israf etmememiz gerektiğini anlıyorum.” (T20_Ali_6)

22. Paylaşım

“Öğretmenimiz burada emanete saygı adlı yazı yazmıştır. Ve bize birinin size emanet ettiği şeyleri koruyun demek istemiştir.” (T7_Nisa_7)

“Bu paylaşımdan anladığım emanete saygılı olmamız gerektiğidir.” (T8_Yaren_7)

“Emanetin bize emanet edildiği zaman onu canı pahasına korumalıyız.” (T9_Berkay_6)

“Hocanın köşe yazarı olduğunu öğrendim.” (T13_Selcen_6)

“Emanete saygılı davranıp, emanetleri korumalıyız. Allah bize bütün nimetleri emaneten vermiştir. Biz de Allah'a bu yüzden şükredip, verdiği nimetleri korumalıyız, sahip çıkmalıyız.” (T17_Deniz_6)

“Emanete saygılı olmalıyız.” (T20_Ali_6)

23. Paylaşım

“Siyaset ile ilgili paylaşımlar tarafsız yapılmalıdır. Bu her açıdan daha iyi olacaktır.” (T6_Şeyma_7)

“Öğretmenin siyasi düşünceleri ile ilgili şeyleri öğreniyorum.” (T7_Nisa_7)

“..... Partisini tutmadığını anlıyorum.” (T8_Yaren_7)

“Öğretmenin partili olmadığını anlıyorum.” (T13_Selcen_6)

“Ben burada hoca Partili olmadığı için arkadaşlarının onu arkadaşlıktan çıkardığını anlıyorum.” (T17_Deniz_6)

24. Paylaşım

“Büyüklerimizi ziyarete gitmeliyiz.” (T6_Şeyma_7)

“Ailenin önemini anlatmak istemiştir.” (T7_Nisa_7)

“Hocanın ailesine önem verdiğini anlıyorum.” (T8_Yaren_7)

“Öğretmenin ailesine ve yeğenlerine önem verdiğini anlıyorum. Benim de aileme önem vermem gerektiğini anlıyorum.” (T13_Selcen_6)

“Öğretmenimiz annesini, babasını ve yeğenlerini sevmektedir. Soylarını devam ettirmektedirler. Ailemize önem vermeliyiz.” (T17_Deniz_6)

“Akrabalık ilişkilerine önem vermeliyiz.” (T20_Ali_6)

25. Paylaşım

“Akrabalarımız öldüğünde onlara son vazifemiz mezarına gelip onlar için dua etmemiz gerektiğini öğrendim.” (T6_Şeyma_7)

“Ölülerin arkasından dua okunması, mezarını ziyaret edilmesini anladım.” (T7_Nisa_7)

“Mezardaki kişileri anmamız gerektiğini anlıyorum.” (T8_Yaren_7)

“Vefat eden kişileri ziyaret etmenin önemini anladım. Büyük, küçük vefat eden kişileri ziyaret etmeliyiz.” (T17_Deniz_6)

“Ölülerimizi de ziyaret etmeliyiz.” (T20_Ali_6)

26. Paylaşım

“Öğrencilerin okul zamanında ders çalışmak yerine Facebook’a giriyor, tatilde ise hiç girmediğini söylüyor. Ben bundan hocamızın buna sitem ettiğini düşünüyorum.” (T6_Şeyma_7)

“Öğrencilerin okul zamanında derslere önem vermeyip Facebook’ta çok gezdiğini, gezmeleri gerektiğini anlıyorum.” (T8_Yaren_7)

“Gereksiz derecede fazla Facebook kullandığını anladım.” (T9_Berkay_6)

“Bazı öğrencilerin hocalarının gözüne girmek için okul zamanı onların gönderilerine beğeni ve yorum yaptıklarını anladım.” (T17_Deniz_6)

“Her şeyin bir vaktinin olduğunu anladım.” (T20_Ali_6)

27. Paylaşım

“Vefanın çok güçlü bir kavram olduğunu öğrendim. İnsanı mutlu edebilmek için bazen iyi ki doğdun demek gerekiyor.” (T6_Şeyma_7)

“Öğretmenimiz doğum gününü daha çok ilgi çekmesini istemiştir.” (T8_Yaren_7)

“Doğum gününü ne zaman olduğunu öğrendim.” (T9_Berkay_6)

“Öğrencilerin öğretmene önem vermesini istediğini anlıyorum. Bizim de önem vermemizi istiyor.” (T13_Selcen_6)

“Doğum gününde öğretmene özen gösterilmesi gerektiğini öğrendim.” (T16_Akif_6)

“Öğrencilerin hocalarını düşündüklerini ve ona önem verdiklerini anladım. Biz de önem vermeliyiz.” (T17_Deniz_6)

28. Paylaşım

"Namaza önem vermeliyiz. Allah'ın emirlerini uygulamalıyız. " (T8_Yaren_7)

"Hocanın dini konularda dikkatli olmamız gerektiğini, namaz kılmamız gerektiğini anladım." (T12_Erdem_6)

"Namaz kılmamız gerektiğini anlıyorum." (T13_Selcen_6)

"Burada hocanın imanlı biri olduğunu ve bize de namaz kılın dediğini anlıyorum. (T14_Yaren_6)

29. Paylaşım

“Şahsiyetimize ve haysiyetimize önem göstermeliyiz. ” (T8_Yaren_7)

*“İnsanların bu tür davranışlarda bulunması gerektiğini anladım.”
(T12_Erdem_6)*

*“Bol haysiyetli ve bol şahsiyetli olmamız gerektiğini anlıyorum.”
(T13_Selcen_6)*

*“Bol haysiyetli ve bol şahsiyetli olmamız gerektiğini anlıyorum.
(T14_Yaren_6)*

30. Paylaşım

“Teröristler ve Müslümanlar arasında fark vardır. Bu farkı anladım.” (T8_Yaren_7)

“Hocanın siyasi parti gibi şeylere karşı olduğunu anladım.” (T12_Erdem_6)

“Hocanın terörden nefret ettiğini ve vatanını sevdiğini anlıyorum. Biz de bunlara dikkat etmeliyiz.” (T13_Selcen_6)

“Hocanın siyasi görüşünün ne olduğunu anlıyorum.” (T14_Yaren_6)

31. Paylaşım

Mesut Güler'in fotoğrafını paylaştı.

Mesut Güler

24 Ağustos 2015 - 16

Ezel Ebed Süfani olan Rabbimiz, Zet-i Zülcelal buyuruyor ki:
"Müminler ancak kardeşlerdir."
(Hucurat Suresi 10)

"Türk ve Kürt kardeşlik içerisinde yaşamalıdır, kardeşlerdir." (T8_Yaren_7)

"Türk ve Kürtlerin kardeş olması gerektiğini anladım." (T12_Erdem_6)

"Hocanın Türkler ve Kürtlerin düşman olmasını istemediğini ve buna dikkat etmemiz gerektiğini anlıyorum." (T13_Selcen_6)

"Burada Türk ile Kürtün düşman olmaması gerektiğini anlıyorum." (T14_Yaren_6)

Ek G. Öğrencilerle odak grup görüşmesi için kurulan facebook tartışma grubu

Araştırma Grubu 😊

Gizli Grup

Hakkında

Tartışma

Üyeler

Etkinlikler

Fotoğraflar

Grubu Yönet

Bu grupta ara 🔍

c) Öğretmenlerinizden farklı düşündüğünüz konularla ilgili (siyasi, politik, dini, manevi, vs.) Facebook'ta yaptığınız paylaşım, beğeni ve yorumlarınıza öğretmenleriniz nasıl tepkiler vermektedir? Bu etkileşim sonucunda neler öğrendiniz? Örnekler verir misiniz?

d) Yanlış ya da uygunsuz bir paylaşım söz konusu olduğunda öğretmenleriniz bu paylaşımları yapan kişilere nasıl davranmaktadır? Örnekler verir misiniz?

Beğen Yorum Yap

Herkes görü

C) Genellikle farklı düşündüğümüzde saygı duyarlar bana göre ama siyasi politik konulara geldiğinde bazı öğretmenler bu konu hakkında bizimle konuşuyor bazıları da daha küçük olduğumuzdan bahsediyor karışmamız gerektiğinden bahsediyor bi nevi haklılar ... Daha Fazlasını Gör

Beğen Yanıtla · 1y · Düzenlendi

C) öğretmenlerim baya tepki gösterir. Ama siyaset ile ilgili paylaşımlar gelince uyarılar alırım. Mesela ben teröristler ile ilgili bir paylaşım yapmıştım. Orda ramazan hocam görü ve bana dedi ki yaren ne kadar siyaset ile bilgiler paylaşıyorsun demişti. D) serttt davranış sergiler. Uyarı yapar kızar. Birdaha yapmamamız gerektiğini söyler.

Beğen Yanıtla · 1y

baya tepkiler derken?

Beğen Yanıtla · 1y

Kızır yapmamamız gerektiğini güzel bir dille anlatır. Bu olayın sonuçları hakkında doğuracak sonuçları açıklar. İşte söyle olur böyle olur gibisinden.

Beğen Yanıtla · 1y

Yanıt yaz...

C) Siyasi alanda ve futbol takımı gibi alanlarda öğretmenlerimizle farklı fikirlerde olabiliyoruz bu durumu genelde normal karşılıyorlar ama bazı öğretmenlerde

Ek H. Kahramanmaraş İl Millî Eğitim Müdürlüğü izin yazısı

T.C.
KAHRAMANMARAŞ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 35776031-605.01-E.5299655
Konu : Anket Çalışması (Mustafa DEMİR)

13.03.2018

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)
MALATYA

- İlgi: a) 30/11/2017 tarihli ve 50235129/100/295532 sayılı yazınız.
b) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 28/08/2017 tarihli ve 35558626-10.06.01-E.12607291 sayılı Araştırma Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri hakkındaki 2017/25 nolu Genelgesi.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Programları ve Öğretim Bilim Dalı Doktora öğrencisi Mustafa DEMİR'in Doç Dr. S. Nihat ŞAD'ın danışmanlığında İlimiz Onikişubat ve Dulkadiroğlu ilçelerinde bulunan ortaokullarda öğrenim gören öğrencilere, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı II. Döneminde, "**Sosyal Medya Bağlamında Öğretmen-Öğrenci Etkileşiminin Örtük Program Açısından İncelenmesi**" konulu veri toplama çalışmalarının, okul müdürünün uygun göreceği bir eğitim-öğretim günü ve saatinde, eğitim-öğretim aksatılmadan yapılması komisyonumuzca uygun görülmüştür.

Bilgilerinize rica ederim.

Ahmet SARITÜRK
Vali a.
Millî Eğitim Müdür V.

Ek: Araştırma Değerlendirme Formu (1 Sayfa)

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır. 14.03.2018
Sunay ÖZKAN
V.H.K.İ.

Adres: Yenişehir Mahallesi Cahit Zarifoğlu Caddesi 46100/
KAHRAMANMARAŞ
Elektronik Ağ: kmarasarge.meb.gov.tr
e-posta: arge46@meb.gov.tr

Bilgi için: Teknisyen Ramazan KÖSE

Tel: 0 (344) 216 46 91
Faks: 0 (344) 216 47 09

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden c635-40f9-36ac-a59b-abc7 kodu ile teyit edilebilir.